

REPUBLIKA

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST
I DRUŠTVO

KAZALO

- Andrijana Kos Lajtman i Damir Radić: *Zarazna zona* / 3
Matija Perković: *Pjesme* / 15
Diana Rosandić Živković: *Buđenje* / 24

TEMA DVOBROJA

Suvremena hrvatska drama

- Sanja Nikčević: *Odlične suvremene hrvatske drame ili alternativne Nagrade Marin Držić 2019.* / 28
Vedran Matošić: *Ribareva kći* / 35
Hrvoje Hitrec: *Body u Zagrebu* / 68
Hrvoje Barbir Barba: *Muka po Klaudiji Prokuli* / 95
Snježana Babić-Višnjić: *Susjedi* / 127
Stjepan Škvorc: *Nikad ne reci nikad* / 149

KRITIKA

- Dunja Detoni Dujmić: *Slike s izložbe apsurdna* (Ludwig Bauer, *Muškarac u žutom kaputu*, Fraktura, Zaprešić, 2018.) / 169
Matija Štahan: *Književnost 2010-ih: Doba izmeta* / 171
Emilija Kovač: *Traganje za svjetlošću* (Goran Gatalica, *Odsečeni od svetla*, DHK, Zagreb, 2018.) / 174
Franjo Nagulov: *Zavodljivo pismo neutraliziranih signala* (Gordana Benić, *Bijeli šum*, Meandarmedia, Zagreb, 2019.) / 175
Sanja Franković: *Stvarateljska i obnoviteljska funkcija jezika* (Kamel Daoud, *Zabor ili Psalmi*, Fraktura, Zaprešić, 2019.) / 179

Maja Kolman Maksimiljanović: *Kronika DHK* / 184

GODIŠTE LXXVI.

DVOBROJ 7 – 8, SRPANJ – KOLOVOZ, 2020.

Andrijana Kos Lajtman i Damir Radić

Zarazna zona¹

POTRES

Sanjam: u ginekološkoj sam čekaonici,
sestra izgovara datume dostupne za pregled.
Razmatram dane u kalendaru,
važem koji mi više odgovara.
I u toj sekundi zatutnji: kao da se s brda zatrčao
veliki metalni zmaj koji će nas progutati.
Soba se trese, staklena i glasna,
uhvatiš me za ruku,
iako nisam svjesna da si me uhvatio za ruku.

Kasnije, skupljamo lončanice po sobi,
crnica se rasprskava po tepihu,
struje nema, vijesti nema,
u bedrima slabost,
jedan čovjek na cesti,
muk.

Još kasnije: zariče ponovno,
zgrabim malog psa,
trčim pod štok.

Još kasnije: zariče ponovno,
soba je bubanj,

¹ Pjesme su zamišljene kao pjesnički dijalog i čitaju se – s lijeve strane Andrijana Kos Lajtman, a s desne strane – Damir Radić (op. – lektor).

polugol na otvorenim vratima
vikneš mi ime.

Kasnije, kasnije, dan se puno trzao kasnije.
Hodali smo kroz resko jutro, ruksaci nam na leđima,
puno je ljudi bilo na cesti, puno je maski bilo na licima.
Pidžame, jedna mačka na uzici, mladić u invalidskim kolicima,
moj pas koji laje, koji laje.

Kasnije, noć se puno trzala kasnije.
Učim spavati, kao da učim hodati.

SNIJEG

Zima u proljeću,
mirovanje u kretanju.

Dok kroza zatvorsko okno gledamo
rašćahurene bijele kokoške
kako bezoke vrludaju zrakom,
u sobi je bezvrijeme i muk.
Glas znanja probija se s ekrana.
Brojevi rastu, krivulje streme,
uniforme se množe, se množe.

Raščupan bijeli psić zuri u nebo.
Zuri i šuti, šutimo i mi.

Kasnije se spuštam niz ulicu i preuzimam paket.
Iz daljine, da se ruke ne dotaknu.
Prijateljica ima crnu masku preko usta,
nasmijane oči i dobru majku
koja šiva, šiva.

Tvoja je zaštita plava,
moja je ružičaste boje.
Baš kao malo raskošno drvo
što mi mahne dok se uspinjem uz brijeg
uspavana od paperja.

ŠIŠANJE

Ono što sam zadnje kupila
kada se kupiti još moglo: mašinicica za šišanje.

Vadim ju danas, takav je dan.
Hoćeš me šišati? Hoću.
Znaš kako se koristi? Ne znam.

Nakon što pročitaš upute
(ja se i ne trudim, ionako uvijek odustanem prije polovice)
sjedam na barski stolac i donosim ručnik.

Treba najdulji nastavak, kažeš
pa kreneš nježno spravicom niz potiljak.
Šiša? Ne šiša.
Stavljaš malo manji.
Šiša? Ne šiša.
Stavljaš još manji, skoro najmanji.
Šiša? Šiša.

Malo dolje, malo oko uha,
glas ti je smiren, ruka ti drhti,
znam da neće ispasti dobro,
no sjedim dalje, sjedim mirno.

Može malo i na vrhu? Može.
Daj još malo oko uha, uokrug.

Znam da neće ispasti dobro,
no sjedim dalje, sjedim mirno.

Dah ti je svjež i mirišeš na bijelo.

Kasnije, u kupaonici,
suzdržavam se da ne zaplačem.
Pa popravljamo još malo,
evo, kažeš, sada je bolje.

Imam rupu iznad lijevog uha.
Imam cvijet
jedini koji ću ubrati ovoga proljeća.

ŠIŠANJE

obla glatkoća i topla utroba mašnice za šišanje,
prvi put u životu ona prede u mojim rukama.
a toliko puta do sada sanjkala se mojim plohama,
danas putuje tvojima nesigurno vođena.
tamna kosa postaje svjetlija dok prvi snopovi padaju,
otkosi što prizivaju ljeto, lako i crveno.
sad ljeto znači nadu, utočište za bolesne
za ubožnicu kojom svijet postaje.
papa franjo sam korača kišom ispranim trgom,
vlažnim kamenim plohama.
tvoje su plohe stepenaste pod mojim nevještim rukama,
a ni sa škarama nisam bolji – kažeš koji milimetar,
ja odrežem cijeli centimetar;
znam oduvijek – zanat je ozbiljna stvar.
rekordan dan po broju zaraženih u hrvatskoj,
rekordan dan po broju umrlih odzvanja italijom,
večer nas iznenadi statistikom.
hoću te još šišati nekad, pitam ju
lomljivo se nasmije, budućnosti ostavi nadu

ŠETNJA

Pantovčak, Pavlinovićevo, Britanac,
Kukuljevićevo, Zelengaj, Tuškanac.
Rijetke prolaznike zaobilazimo u luku,
nekad sa sramom,
nekad s nelagodom.
Za naša pravila psi ne mare,
pozdravljaju se i mirišu,
ne osvrću se na vlasnike.

Krošnje na obroncima polugole,
kao da se ne mogu odlučiti
između zime i proljeća.
Stabla razdvojena u podnožju,
prepliću se rukama i nebom.
Odmjerim prstohvat plavog
pa odlomim krišku,
ponesem suvenir.

Na povratku nizdol,
Goljak,
psihijatrijska bolnice za djecu i mlade.
Žuta, s bijelim rešetkama na prozorima.
Boje su svježije i blistaju,
kao što blistaju slikovnice
ili igra.

Pored ceste nasukane cigle
kao osušene riječi:
kuga, guba, potres, Spinalonga.
Preskoćim ih u grlu
pa ti se zagledam u lice:
po obrazima ti nikla šuma
i šumarice.

ŠETNJA

survali smo se niz brijeg
kao niz bob-stazu,
povedem vas u lišće.
zeleno, zeleno
i čipkasto
maskirani, otkriveni, tko god naiđe
sklanjat ćemo se od svih.
izroni zeleni hotel, staklasto odrazi šumu.

dolazi vrijeme darivanja, mi darujemo photo session sebi,
travi i sitnom cvijeću
svakom tko prigrlj slike ove sinteze izgubljene u lutanju.

sad se vraćamo
tvoj šal od svile
sve tvoje
daleki mjesec
zenit dana
manje topli sati
kralješci što se nadaju
dodiru
ne tako hladna koljena
crna djetelina
domovina na prozorima
i poderan zrak
što nas prima u svoja njedra.

dan koji ne uskraćuje nam ništa

ŠALA

Kakav je to april,
bez prvoaprilske šale
(mislim da sam takav
u cijelom svom životu
imala samo jedan).

Kao i obično, ustaješ nakon mene.
Ulaziš u kuhinju, sjedim za laptopom.
Što ima?
Ništa, službeni mailovi, studenti,
bacila pogled na fejs...
Pa šutnja, pa šutnja u kojoj se krčka plan.
E, da, znaš da ti nema one pjesme od jučer?
Pjesme? Molim, pa kako nema?!
Ne znam, nema, piše da je uklonjena...
zbog neprimjerenog sadržaja ili tako nešto.
Ma daj?!
Ne znam, možda ih je zbunilo to sa šišanjem,
ili je neka greška...

Odlučnim pokretima
koji se njišu u staroj frotirnoj pidžami,
pališ komp.
Neću više ništa stavljati;
oblačci svijetloplavog dima
pućkaju ti iz širokog rukava.

Udeš na fejbuk, ugledaš pjesmu,
okreneš glavu,
upitnici migolje po trepavicama.

Prvi april, kaže soba,
pa se zagrlili s nama.

ŠUMA

Ulazimo joj u trbuh, gledam gore.
Gledam gore, jer raste iz neba.
Iz neba joj niče kosa, noge i ruke.

ŠALA

prevari me za prvi april
i bude radosna kao trava.
razgaljena, sva od lampica
tratinčicama počeo je dan

ŠUMA

svjetlost posvijetli zeleno listova
s plavim venama
mi skrenemo desno prema spomenicima
zaobilazeći cesarca, keršovanija i ostale drugove
u dolini grobova.
stup još vlažne gline iz čijih rešetki pokušavaju
pobjeći ptice.

kasnije
modernistički oblici, drveniji i topliji usred mlade šume
od bakićevih geometrijskih zrcala na vanjskoj livadi.
a onda
pritajile su se sjenke, svjetlost zgusnula
put nas sada vodi slomljenim borovima rasadnika.
sattri iza pletene žice
nebo ih gleda
dobro je umrijeti
na svijetloj svjetlosti.
ili pun zelenog, plavog i bijelog kisika.
ima ljudi s maskama i bez njih
ima dječaka na brdskim biciklima
ima pasa, rijetkih prizora
(dva velika crna šnaucera posuta kovrčama, jedan nosi
crvenu maramu oko vrata)

Noge i ruke, šaklaju mi ruke, dodiruju uši.
Uši čuju kako diše.
Kako diše, tako joj rastu uši.
Uši šume šume,
dok klizimo u njih niza sjenu.
Niza sjenu i pored sunca
niz jezik joj padamo u jezik.
Jezik se trese, šuma se smije.
Smije se jer sluti
da više neće biti ista.

SMRT

Doleti kroz prozor ponekad
kao koštica pljucnuta iz dječaćkih usta.
Pa pogodi u oko, porodi nečujan krik
kao malu mokru pticu
otjeranu iz gnijezda.

I.

Bio je poznanik, poligon za razgovor,
godinama starosti između tebe i mene.
Pa se prestao javljati,
pa smo mu pisali,
pa je rekao da je u bolnici,
pa smo pročitali da ga nema.
A samo je jednom kišilo između
i mačići začeti zimus još se nisu izlegli.

II.

Vijest o tetkinoj smrti stigla je na uskrсну subotu
taman kada smo u maloj Dioni na Trgu
stiskali dezinfekcijski sapun postavljen kraj blagajne.
Glas ti je bio miran i nisam mogla pogoditi
s kime i o čemu pričaš.
Naprtili smo potom
svatko po jednu platnenu vreću
i uputili se preko beztramvajske Ilice.
Vjetar je ljuljao žute trake povezane oko pločnika,

šuma u kojoj smo jednom već bili.
začeli u njoj dan antifašizma.
prethodili kiši.
vrapcu i golubovima.
ta nas šuma poznaje.
naše bregove, naše borove.
biljege slabina.
modru točku u dnu tvojih leđa,
na lijevoj strani pregiba.
moje tjeme koje ponekad krvari.
tvoj nokat.
onaj koji najviše volim,
drag kao dijete oboljelo od mumsa.

SMRT

čempresi u nizu,
odraslo drveće preko puta mrtvačnice.
umrla je teta ružica.
sprovod na prostranoj ravnini markova polja.
manje nas je od deset,
manje od pola nosi nas maske.
daleko je grobno mjesto.
ujak i ujna zaostaju sve više, razmak kao na
dugoprugaškim utrckama;
ili drugačije: prazan prostor između nas
poput svršetka „trećeg čovjeka“.
na kraju,
goran sam s majkom.
ona je u grobu, on pali lampaše.
u istom je grobu i striček nedeljko.
na ovaj način obitelj prvi put zajedno.
gledam njegova leđa, ruke kojima je podijelio
grančice ružmarina.
sada su u grobu umjesto cvjetnih latica.
ružmarini za ružicu.
smrt nikad neće biti nešto sasvim ljudsko.
naslov koji sam darovao tebi.

iznad smeđih zgrada netko je žvakao nebo
pa ga puštao da u vrpčama pada
po nepotrebnim tračnicama.
Tetkin sprovod, pričaš mi,
prošao je kao komorni komad
za malu vrapčju obitelj:
nekoliko pari očiju, povezi preko kljuna,
i godinama taložen kruh
zagvaljen u ustima.

Doleti kroz prozor ponekad
kao koštica pljucnuta iz dječaćkih usta.
Otkrhe laticu oblaka, ošine goluba pred kućom,
pokupi nečiji histeričan smijeh,
iscijedi miris iz bazge.
Pa pogodi u oko, padne pred noge.

Matija Perković

Pjesme

ULOMAK SVEMIRSKJE IGRE, POGLAVLJE: ZEMLJA

Usađena u crnu maternicu neba,
nerođena Zemlja čeka u utrobi svemira.

Lebdi u neporemećenu miru i tišini,
u iščekivanju bridi i podrhtava.

A onda i u njezin djelić svemira prodre stvaranje.

Dodijeljena su joj božanstva:
silaze na nju kroz pukotinu u nebu,
kroz rascijepu u oblacima.

Na njezinu svodu igraju samozadovoljne,
mahnite ljubavne igre,
rasipajući svoju životnu tvar
mислеći da je nepresušna.

Stvaranje se nastavlja:
Zemlju zasipaju sjemene kiše,
otpadci raskalašene igre razmaženih božanstava.

Preplanuli dječak i djevojčica
izlaze iz bistre vode.
Biserje se presijava
cijedeći se niz njihovu sjajnu kožu.

Niknula je trava, izlegla se ptica...

DREVNI RITUAL

Vještica iz crne šume
na metli ukletoj oblijetala čitav kraj,
dugo vremena djeci snujuć' zlo,
smijući se opako, kvareći im san.

To nije smiješno. To je jezivo.

Duboka se spusti kasnojesenja noć,
Sunce se borilo sa silama mraka
i zora bila je daleko, daleko svanuće.

Tu je jedan proplanak,
osut sjenkama oblaka i travki.
Djeca su ga očistila
od grmova i mladica stabala
i na ovu su vrištinu
ogavnu dovukli vješticu,
svezavši joj konopcima ruke,
potežući joj kosu.
Na veliku im radost njezina bješe bol.

„Ona ima duge tvrde nokte i želi nas mučiti!
I stalno nam kvari radost i veselje!“

Na tom su mjestu, obasjanom hladnom mjesječinom,
djeca uza ciku i vrisku istukla vješticu da ih dobro zapamti,
i otjerala je iz svoga kraja, daleko od svojih kuća.

Zatim su zapalila krijes, veliki krijes,
i na njega bacila urokljivu metlu.
Kad ju zahvati plamen
iz vatre začuju se grozni krici
dok iz nje oslobađaše se uroci.
U strahu djeca zanijemiše.
Pomisle: „Nije li ovo previše za nas malene?“
Ali povjetarac ubrzo raznese pepeo metle,
a djeca zapjevaju pobjedničku pjesmu,
uhvate se za ruke i razuzdano zaplešu u hladnoj noći,
dok je plameni jezik lizao nebo
visoko iznad njihovih glava.
Mjesecu to bje dobro poznat prizor:

iz visine mu sasvim nalik djeci
plesali su ovdje jednoć tako
vještice i vješci.

SMRT MAYA

Posljednji je dan,
stižu obezglavljeni,
dolaze obješeni,
stižu probijeni,
dolaze beskrvni.

Od onih koji se iz šume nisu vratili,
neke mrtve majke,
neki što su pali k'o žrtve il' su zaklani u ratu.

Neki što se luđački smiju i lutaju
želeć se vratit' u šumu,
gdje će ljubav Ixtab¹ im ponovno dati.
Ixtab se smije: „Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!“

To nisu ljudi.
Likovi Yum Cimila² dolaze u gradove,
skrivaju Sunce i kradu kišu.
Mi odlazimo natrag u Tulan Zuyua³.

Oni su kosturi.
Dolaze od Chaak Xib Chaaka⁴,
njima ne teče duša ni život bogova.

Prvo stablo više nije zeleno,
lišće mu je otpalo,
korijen mu je usahnuo,
a trulež mu je načela deblo.
Kukuruz nije rodio,

¹ Mayanska božica samoubojstva vješanjem.

² Bog mrtvih.

³ Prema Popol Vuhu (svetoj knjizi Quiche Maya) Quiche su svoje bogove primili na planini Sedam Pećina – Tulan Zuyua i od tamo vuku svoje porijeklo.

⁴ Bog kiše.

Kinich Ahau⁵ ga spalio.

Tako je. Davno je rečeno:

„Vi mi morate davati hvalu,
hvaliti mene.

Vi se tek trebate pobrinuti da vam prokrvare uši,
to želim, da si gurate konopce kroz laktove.

Vi imate vatru. Vi mene morate štovati.

Tako mi zahvaljujete.“

Ne sisa mlijeko naših žena,

on sisa krv naših života.

Umiremo posisani od Tohila⁶

u tuđoj ruci

vlastita gledajuć' srca.

On to traži. Tako je rekao.

Na odlasku bogovi ne gledaju u oči.

Chac⁷ krvlju nas zalijeva,

ali nitko više ne prati kamo ona teče,

ljudi traže sklonište i vodu,

ne pobjedu u ratu.

Užad spaja umirući narod,

provučena kroz penise muškaraca,

provučena kroz jezike žena.

Oko Yum Cimilovo pohlepno gleda

kako na površini zbiva se što i kod njega.

Oko Yum Cimilovo sa zavisti gleda:

sad je tzompantli⁸ što nekad lijep bje svijet.

Iz dima ustane chicchan⁹,

blistav, bez mrtve kože,

otvori mračnu pećinu svoju,

al' iz usta se ne pojavi kralju predak,

nit' ukaže se koji bog.

Kad odlaze bogovi ne gledaju u oči.

⁵ Mayanski bog sunca.

⁶ Božanstvo koje je polagalo pravo sisati od svojih ljudi, a to sisati nije značilo sisati mlijeko iz dojki, već krv. Biti posisan od Tohila značilo je da je nekome iščupano srce.

⁷ Bog kiše.

⁸ Postolje na koje su se slagale ljudske lubanje.

⁹ Nebeska zmija, bilo ih je četiri i ovijale su se oko svijeta. Čine li još uvijek tako?

Chicchan se tek uvije, omota pa ukruti i podavi sav narod.

plač plač plač
krv krv krv
to sam ja
u staklu
to sam ja
to prazno
u blatnjavoj vodi

Kralj Tulan Zuyua
bijel je i silovit,
manje gleda, više čuje.
Kralj Tulan Zuyua je moćan,
hrani se crvima i korijenjem
i pije hladnu vodu
prije nego stigne do izvora.
Smijao se dok nas je čekao.
Kad smo došli
rado nam je ponudio
svoju hranu i svježju vodu.
Kralj Tulan Zuyua je silovit i dobar.

METAMORFOZA

Nimfa umire u vretence.
Punoglavac umire u žabu.
Gusjenica umire u leptira.
I kao što s njima svima bude,
tako i dječak i djevojčica
u muškarca umiru, i ženu.
Žaba, ipak, nije prezrela rep
koji se u noge pretvorio,
leptir, ipak, nije prezreo lišće
koje je nektarom zamijenio,
vretence, ipak, nije prezrelo nimfu
koju je sa sebe svuklo.
No dječaka i djevojčicu
drugačija sudbina zatekne, jer
muškarac se srami dječaka,
a žena djevojčice.

Kamenje je nekoć
vrijedilo k'o zlato,
gusari ga krali
pa jedni drugima preotimali.
Svatovi su blagovali blato,
a kao najljepši dragulji
maslačci su i ljubičice
krasili uzvanike.
No netko pokrade sve zlato,
i radosne rastjera svatove.
Jer, a da i ne znaš kako,
sablje ukažu se kao šibe,
a dragulji postadoše latice.

Svega nestade,
a da nitko nije rekao:
„Počivaj sada, dječaće,
umiri se, djevojčice,
u mome krilu,
u mome naručju.“
Nitko ne zajeca
niti komu suza krene.
Djeca usahnula su tiho,
sasječena šibom,
zadavljena vjenčićem od cvijeća.
Svega nestade, tek tako,
i sad dragulji su dragulji,
a zlato sad je
zlato.

Diana Rosandić Živković

Pjesme u prozi

Poziv

Stubište od bazalta vuče nijemi krajolik u ostvarenje mnogih napora. Poziv drijema, pritajen poput lave koja se hladi. Visoko se podižu plameni jezici, oštri kao zupčasti bodež skriven pod kaputom. Divovski put, mučno raskrižje za patuljke bez vrućih njedara upućuje na nova pravila. Tako se lako zagubiti. Zlosiva noć, kao brušeno staklo u kojem se ogledava odraz mjeseca, trepće vjetru:

Ponijet ću te odavde, mrtvi moj. Skrit ću te od jednoličnosti da drugi za te ne žive.

Da oživiš, mojim postaneš. Da na mjesecini uzdišemo, jednom, od ljepote.

Krhotine

Siromah skuplja crvenu prašinu na vratima praznine, prostor ulaska ukrašava vješalom koje sličí ljuljački. Mudri su ušutjeli čekajući, a čekanje je postala riječ. Iza prozora bolnice dojenčad sklapa oči, udiše svježinu jutra koje se obnovilo, da bi bili rođeni. Starac pada kao ustrijeljeni vuk na pločniku, mogućnosti ga gaze. Nitko ne primjećuje promjene na njegovoj bijeloj košulji osim bolničara. Na zglobove se propinju suglasja poput čistih zavoja, snježnih krpa od ranoga snijega. Još će neko vrijeme po hodnicima ispuštati sitnež, pomoću pahulja oblikovati pjesmu za mrtva, nepoznata starca.

Nakon

Jauk je mrtav, ali rane još sjaje; jučer tvoj, danas naš, sutra moj u pologu od dosanjane borbe. O, kako tiho odlazi kad ne zvekeće oružjem. Podareni ožiljkom koji neće zarasti. Kamen kao jastuk ili grob, s jastučnicom od prozirna ušća. Postelja u igri čitka zaborava, u crnini, to noć je iznad pučine, ogledava se u zvijezdama dok se jednosmjerne karte paraju. Krvari mladost osluškujući umiranje preteških putnih kovčega. Trepavice serijskih mačaka na krovu pokraj kolodvora obnavljaju vidike iznad prepunih kanti naguranih sjena. Preko reskoga zvučnika pozivaju se borci ovog rata u borbu koja im tek predstoji. Zatim radio nastavlja s pjesmom koja krivi more. Huk valovlja obalu podiže do pločnika, nalet juga omekšava napuštenu hridinu. Plima, pa oseka.

Šutnja

Ljubičasta svjetlost pada u oči svemira u hramu što trepćući trne. Vrijeme prošlosti svalit će na leđa oživjela vjetra u slobodi, povrh brda-moranjih. Kao djela koja strepe od proroka, gospodari slame, šiblja i rogoza u sjeni slomljena rebra ostaju bez šibice za svijeću. Odogoda zamišljenih plamičaka na ikonice umornih, zlatnih lavova po strani protežu se poput sunca što umanjuje se zlatnim šutnjama. Ona rudi po isklesanu vremenu, širi otežalo krilo čudesne obrazine. Glazba kišnog krika u trajanju se kreće, kroči u oblaku od brojeva, ne prolazeći. Na plamtećim travkama jezici bez kostiju spuštaju osmjehe dok se gasi monitor. Vrijeme postaje samotna grimasa zakrivljena stola, otkupljuje veličinu prljavih čaša. Dva samca, do malo-tren, dopisivala su se blistavim slovima drhteće tame. Na bjelini rasparane košuljice gromovni info sijevne:

– Off!

Zora više nikom ne vjeruje, samo (se) rudi.

Gromovito

Na mrežu pada prepuklo lice koje nije osvojilo igru nego je igra osvojila njega. Nalet kiše korak zapliće dok krvavi mjesec zbog ugaslih računala sluša plač djece s perivoja. Bez plodova će obnavljati svoje trešnje. Uza sječivo ranjavati vlastite sjene. Dodite, – veli crni ekran, – i slušajte umiranje, na kraju puta početak je smrti. Prekrijte oči zbog zaklane mačke kraj prazne mišolovke. Zbog bijelih ptića koji su zadavljeni hukom valovlja. Sakrij se, ti, grome, prokazivaču, ti, što o bjelini s crvenim bi pisao u zavjetrini stoljetne šume. Zar se nisi nagledao mladosti koja krijući se sviđa gnijezdo u

golemoj jami? Navukao si na lice oblake od izvor-voda pa učinio da gorko plaču. Samo prođi, vrati oduzeto, oprostiti će ti trava što buja iz košulje zemlje i nikom neće smetati što mjesec ostade sâm.

Klik

Zrcaleći tvrdoglavost legije probijala se horda mrava-patuljaka duž polja LANA, MANA, WANNA. U kući njihovoj na dnu presušena zdenca nebesa su se nazirala, ali nisu bila od otvora utičnice veća. Uzalud je jedan pokušavao biti mnogi, a svi dvoje ili nitko. Kvar nisu otklonili, pomrčina je donijela strašnu svjetlost. Što je vrijedno života? Breme teže od svršetka? Vrijeme okove širi, pa ne možeš, mrave, u nekom drugom, nešto drugo biti. Samo te ime čuva od preobražaja, ime te štiti od pohoda divlje armade skakavaca, od krvoločne sablje jednog jedinog klika. U zemlji ohlađena pakla tužna noć ne pronalazi put do vječnih ekrana. Mravi žurno pokazuju pravac kako ga grade, stvaraju ili uništavaju. Kutije ostaju prazne, poput pojedinih sjemenki. Jednom će i grobovi biti takvi, lagani, prozračni, jer mravi poharaju rasute kosti kao što lahor povjetarca proziva paperjasti maslačak, a ovaj se odaziva, i dođe.

Tulipani

Burni svemir usisava koljeno lijena vjetra, spremna na podčinjavanje dok gospodar odlazi na počinak. U besmrtnim danima svog progonstva lice mu u zenitnu pijesku što bubri izlučuje smolasti sok, dok plaču kiše kao sekundarice-nesretnice. Između njega i nasmejane smrti udahnuta noć potapa more, izvore, a silina vjetra ravnodušno briše razliku između njega i njegovog tijela. Temeljito proučeni bjesovi tulipana u parku ispred zgrade bolesnika i patnika, nakon lude kiše od jecaja i suza zaokružili su zbilju, kao šaka ružičastu dojku. Ubrani bez krikova, nošeni do vrha, odapete strijele. Što je to rekao netko među njima? Da je mrtvačnica odmah ona zgrada pokraj? Prsnuta zvijezda u kugli sapunice ipak se u vazi bude. Između bolnih nesanica okreće se kotač izobilja i oskudice, na laticama otpalim, smrt sad tiho sniva.

Zumbuli

Plavetnilo bez ruku i nogu, u zagrljaju gladne sunca-hobotnice, gasne. Umire sporo, nikog brzog u pomoć ne zove. Ribar izvlači mrežu, nesreću praznu, modrinu ne vidi, samo dolazeći mrak koji vjeđe širi. Vezuje sidro

oko vrata prve zvijezde, srebro pada na dno, bezdan neizbježna poniranja bistre kapi povlači s neba. Zbog opijenosti kratko traju, kad bunilo svijeta u naramak stane. Iz postelje starcu se čini da čvršći su od leda. Onemoćale ruke, lukovi vremena, ubrale bi koliko mogu. Ah, razrušeno obalama... Vjetar odnosi lepršanje strujanja izvan, tamo, tamo gdje još je plavo. Svijest u svijesti nad ležajem okamenjena polja mirisno diše. I pučina, po kojoj modrina plovi.

Ružičnjak

Na ogradi sazdanj od zagrada, između zarezaka koji traju u svjetlosti tinjajuće svijeće, u krvi zore što pucketa iznad natpisa, poput točke rumenila odmara se riječ na obodu pupka ružina. U središtu razlivenih boja sprema se oluja dostignuta života za sva ružna i propala vremena, nakon. Ovdje iskrena vrtlara nikad nije bilo, samo gumenih čizama, krutih rukavica i golemo neznanje. Bolna stopala utiskuju napore, podvezuju se izdanci nabrekli od plime. Pravokutni pečat zemljane je boje, pogled opterećen očima. Po stoti put tijelo se grči opomenom vira, prodire kroz tjemenu u kružno sjećanje voćne zvijezde na njegovo lijepo ime.

Mjerica

Opet se sprema uvijek tamo dolje na kamenu mjesečine što rominja. Ogojela kost u začaranoj vodi bljeska, udisaj izdaje svoju satrvenu tajnu. Jučer je izvukla najljepši pogled, blizance, dva oka vjero-toka. Na taj pokret spremno se odazvala slika života, ispucala zemlja proklinjala nadom, jučer. Nešto se miče, uvijek nešto tamo dolje na ramenu spominjane mjesečine. Bez otpornika za masu, terete, bisage od nevolje, upregla je, nabacila pa drhti. Nosi *herc*-vaga nestabilne mjerice od gigabajta, kao da su utezi snova koji se zauvijek pamte.

Djevojčica

Sve njezine ptice iznenada odletješe i nijedna se vratila nije. Daleko su dosegle nemire, dok je ona preko rijeke oblutke dobacivala. Pokraj izvora je htjela predahnuti, kratko, no voda je bezbolno preminula na isušenu dlanu. Ostati na tragu. Spojiti komponente, udahnuti život. Trebala je zavoljeti čekanje na vrutak žive vode koji ispisuje kartice. I prolazila bi žuta proljeća, plakalo tkanje jeseni i zime bez topline, ali slobodno se srce moglo nasmiješiti maslinovoj grani što blagoslivlja na zvjezdasti način. Danas više

nije ovdje, na rubu crna procesora, pronašla je put zagonetne šutnje, poput golubice, svu raskoš trešnjina cvijeta. Knjigu čita, više ne umire.

Šifra

Bez kontrole na mjestu odbačenih igračaka, možda će opet žrtvovati brata. Mreška se prognana spoznaja vrijedi li više; dodvoriti se jabuci il' crvu?! Jer meso mesu, crv na krv, a jabuka u sebi krije mnoge priče, za junake i slabiće. Cijeli se život u toj koštici sitnoj muči poroditi. Na čipu smokvenjaka, po kaplji vina rujno-mornog, besmrtna posteljica daje novo ime, Apple. Velika memorija pamti svaki dah u plućima, ma što god bilo, ma što god se snilo, u pustinji se prstom zapisalo. Tamo trag ostavlja bistrooka zmija, preko pješćanih bokova, i hita. Traži gromot kamenjara u crti nebeskoga svoda. Okupani iluzijom prozirnosti, postavljaju se personalizirani zaslone. Najvećim će luđacima ponuditi uvid u klijetke i pretklijetke jedne fantazije koja više strahuje od kratkog spoja nego od kratkolike smrti. Za srž bi bilo bitno je li dostatan jedan bit ili jedan bajt, ili bi ničtica poništila oba? Po šifri, znalo bi se sve, i rod i spol, i datum prevare.

Vjetar

Vjetar bez snage, odustaje. U sjeni čuvarice lukovitih mostova svijta mrežastu glavu nad naoštrenom kosom. Tamo beskućnicima u šupljim loncima ohlađuje žeravicu govoreći im da je moguće vratiti se u svijet pjesnika, da postoji vrijeme za trajanje i zapuh, prije nego zamrznu tragovi onih što iznad njih, u neukosti svojoj hode. Vjetar će čekati, hoće li se novine sa zaspalog pokrenuti ili će uskoro uzvitlati osmrtnicu papirnatu čovjeku koji je umislio da je izgorio od ljubavi.

Krovovi

Šumoviti ljudi u snoplju ocvalih sjena kao nehajna djeca umnoženih vremena, šute. Kao slušači neostriženih stihova uzlijeću u razbijeno sljepilo rastresenih pogleda. Jedna majčina dušica osunčana nevjerom svira u središtu zelene vatre, a dragana pleše dok ne posustane. Poradat će se u graničnim stanjima vječno izmjenjivanih mijena. Predvorje kraljevskog puta u lupeškom tijelu, prazno je. Zaljuljano oslobođenje u porječju odronjenih slova odsviralo je manje poznatu kiticu Adagia. Miljeniku sjećanja ostatak će teško uzglavlje kao naslon za note. Posljednji obješenik zasvirat će spavačima na svom čeličnom metru prekrajajući nove krovove pod zvijezdama.

Mladost

Uz prerano napredovanje izlaska neprimjetna na početku sebe sama, bez vidljiva građenja odraza u vodi, kod škropionice, sve je tako tiho da proteže se vrijeme. Ne postoji napor boginje osvete, samo obred čišćenja u mirnim stvarima koje se nadograđuju. Novi kauč, nove čaše; živjela ljepota novina! Onda opet upaliti spasonosno svjetlo, makar lampicu za mladost, koja se još zna čuditi. Smiruje se površina, ledom dotaknuta, stigla je do granice onostrane kazaljke koja još vrti. Zupčanici trpe. Hrđa se još ne pokazuje, ali nadolaze mrlje budućih slova.

Privjesak

U zlatnu kruništu jantara ocrtava se preran dolazak sleđena mraka, pa nalikuje jazbini ljepljive smole. U jednom trenutku sklizne sa znojnoga vrata, u pokoru lutanja za vječnim traganjem istog. Zapečaćen zdenac, ispod zvjezdovite vlasi njiše svoje kapi, čeka da novi vlasnik sklizne s palube u oljušteno more. Na dnu su glineni ljudi ispunjeni pijeskom. Nekad su plivajući plesali, nebesa dizali ne štedeći zanos dok nisu postali vreće za lupanje. Poprskana glava ludim mislima naginje se i viri na krmu ozidana srca, traži oči prokapalih saća, tek odbljesak ljubavna grumena što se u privjesku ljeska.

Kopriva

Ružičaste posjekotine nabacana svoda pozivaju na *selfie* pokraj širokih debala. Haljina, vjetropirna, izravnat će se potezom tetive, i motorna pila dat će svoj čedni prilog. Stablo kao raznježen ljubavnik zagrlit će grlata pokliznuća, paučinastim prsima mahovinom oružiti polegnuta tijela. Zagrljen krug pjevuši zvijezdi vodilji zbog rane na talogu dna. Svjetlucaje postaje odljev nasušnih sjećanja, božanstveni let nad spletom grana. Sirotinjske duše prtljagom vječna putovanja zalutala su na proplanak panjeva. Brojevi od narančastih, zaklanih trupaca, u ogradi od korova, postrojeni, razloge ulaska čekaju. Srh im je u duši koja ne zaboravlja meleme od kopri-ve.

Tišina

Tišina je oblutak što poskače na površini svete jednostavnosti, bez katedrale vinskih mušica i drskih jezika. I oganj joj se povinuje odgađajući

lomaču koja je pripravljena za one što buče. I ona će proći, kao što sve proći mora, umilno i nestvarno, smišljajući let. Dok će ljubav bježati u šaptanje najljepšom stazom koju čovječji hod raspoznaje, jeka nad ponorom vječna trajanja probudit će mrtvace odloženih čekanja. Velike sjene na ključu kostura tišinom će se smanjiti u prorez oka i otključat će se vrata skrovišta, jedne male okamenjene uspomene u bespuću, punog zlatnih suza dijamantnih oblika koja će se razdijeliti interpunkcijom.

Ropkinje

Oči su prestigle sanjive poglede u mimohodu crvenih perunika, iznad posljednjih divljina gdje more miriše na skrivene vinograde pretočene u krljušti od pjene. Iznad tjemena rupičastog punog skrivenih prstaca, noć zatire ukradenom tišinom. U dupljama nagriženih rubova i škrapama naguranih laži obuzetost svijeta otkriva svoje prirodno pravo na tuđa zvjezdana staništa i čišćenje je krenulo. Živo cvijeće u rukama ropkinja obnaženo miriši. U sklizavoj noći brale su pamuk i lan, a pred jutro, međ' prstima prele svilu, leptirice. Promatrale su, s ushitom, ptičje pogrebe, u plemenitoj zemlji koja prihvaća poriv i opredjeljenje. Uzlijetale u slavu otkrića svog najvećeg poučka – služiti, to je sve što valja činiti!

Sanja Nikčević

Odlične suvremene hrvatske drame ili alternativne Nagrade *Marin Držić* 2019.

Nagrada *Marin Držić* Ministarstva kulture naša je najuglednija nagrada za dramski tekst. Dodjeljuje se od 1991. kao poticaj hrvatskomu dramskom pismu. Odluku o nagradama donosi stručno povjerenstvo, nagrađeni dobivaju lijepo novčane nagrade, a Ministarstvo kulture od 1994. potiče postavljanje nagrađenih tekstova dodatnim dotacijama kazalištima. Prije nagrade je pri Ministarstvu postojala Stimulacija za dramski tekst, ali je od 1991. potpora suvremenom dramskom pismu podignuta na ozbiljnu razinu. U tu su svrhu 1991. pokrenuti i *Marulićevi dani* kao festival na kojemu bi trebali igrati samo hrvatski tekstovi. Nagrada *Marin Držić* već se godinama dodjeljuje na otvorenju festivala, a od prije nekoliko godina studenti triju hrvatskih glumačkih akademija (Zagreb, Osijek, Split) javno čitaju nagrađene tekstove.

Ovo sve lijepo zvuči, ideja je hvalevrijedna, a i Ministarstvo ju se stvarno trudi provesti, no zadnjih se desetak godina (uza časne iznimke) nagrađuju jednako prazni, jednako bezlični, jednako crni tekstovi. Nagrađuju se klonovi vladajućega trenda i dominiraju tri pisaca: Zajec, Pešut i Špišić, pri čemu se tvrdi da je to „najbolje“, da su te nagrađene drame „istinita slika društva“, „hrabra kritika mana“ i „oštro zasijecanje u rane“. Stalno se tvrdi kako NEMA boljih, da NEMA drugačijih. Znam da ima i drugačijih i boljih, pročitala sam općenito mnogo hrvatskih drama, a pročitala sam i brojne drame koje su poslana na natječaj. Tu sam nagradu vodila kao savjetnica za kazalište radeći u Ministarstvu 1996. i 1997., a bila sam i u povjerenstvima '90-ih i početkom 2000-ih (1998., 2003., 2004.). Znam kako su dolazile drame različitih stilova i poetika, da postoje raznolike teme i različite poruke... Pa nije moguće da su baš svi ti pisci nestali...

Zato sam, nakon 15 godina, prihvatila poziv biti jedna od članica povjerenstva (uz Branku Cvitković i Nenni Delmestre) za Nagradu *Marin*

Držić 2019. Učinila sam to iz dvaju razloga. Prvo da vidim što se sada piše jer sam bila sigurna kako ima i drugačijih drama od nagrađivanih, a drugo – ponadala sam se kako ću uspjeti unijeti barem malo raznolikosti u dosadašnje nagrađivanje.

Nagrade su vrlo važne. Prvo, uspostavljaju paradigmu. Unatoč tomu što se svi pisci kunu u inspiraciju i slobodu u pisanju od svake stege – kada pisci vide tko je dobio nagradu, mnogi se (svjesno ili nesvjesno) pokušavaju prilagoditi. To sam vidjela na svoje oči kada sam pratila nagradu. U gotovo trideset godina otkad postoji nagrada, na natječaj se šalje od 40 do 70 tekstova različitih poetika i stilova (više o nagradi na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=180>), ali nakon što nagradu dobije jedna vrsta tekstova, iduće godine dolazi 30 posto više upravo toga stila/poetike. To sam mogla vidjeti jer smo u to vrijeme nagrađivali različite poetike, a vidjela sam da su naročito mladi pisci skloni slijediti ono što se nosi... Drugi razlog važnosti ove nagrade je poticaj kazalištima. Te im drame dođu s nagradom „najboljih“, a onda im Ministarstvo to dodatno potvrdi dajući financijsku potporu, pa ako su i imali nekih sumnji treba li ih postaviti – sada će igrati. I hvaliti dalje kao najbolje drame. Onda mediji koji vide da su te drame i nagrađene i postavljene na scenu hvale dalje... I tako je krug zatvoren: svi govore da je to najbolje što imamo.... nitko se ne usudi dovesti njihovu kvalitetu u pitanje iako mu zdrave oči u glavi govore kako nešto nije u redu i da nije moguće da su to najbolje drame koje imamo.

Kao osoba koja se ne boji zagovarati ono što voli unatoč tomu što to nije *in* ili u trendu, ponadala sam se da mogu nešto promijeniti. Nije išlo... Dočekao me je princip: drame dolaze pod šifrom (dakle anonimno) i svaki član povjerenstva čita jednu trećinu. Na prvome sastanku svatko izvijesti o svojim dramama (ukratko kaže o sadržaju, o stilu, o žanru...) i predloži one za koje smatra kako zaslužuju ući u drugi krug. Taj drugi krug svi pročitaju i onda se na drugome sastanku povjerenstva iz toga drugog kruga biraju nagrađeni. Moj prijedlog da svi članovi povjerenstva pročitaju sve drame – bio je odbijen.

Na ovaj natječaj došlo je 59 drama, pa smo dobile slučajni odabir od 20 drama. Svaka od nas je na prvome sastanku predložila pet do sedam drama. Na drugome se sastanku predlagalo najviše pet drama za nagrade (već se davno ustalio princip da se dodijeli jedna prva, dvije druge i dvije treće ne bi li se istaknulo što više imena i drama). Kada smo na drugome sastanku predlagali drame za nagrade – moji su prijedlozi bili unisono nadglasani. Kolegice su dvoglasno nagrađile hladne, mračne, prazne drame koje su dio vladajućega trenda i koje dobivaju većinu nagrada proteklih godina. Naši se ukusi razlikuju do te mjere da nisu pristale niti pohvaliti tekstove koje sam ja predložila za nagradu. Čak su na prvome sastanku iz moje trećine tekstova, samo na temelju par rečenica o sadržaju, unisono zatražile da se dvije drame uvrste u drugi krug iako sam ih ja smatrala lošima. Kasnije

su upravo te dvije drame i nagradile. Radi se o Špišiću i Pešutu. Ne želim optuživati da su znale o čijim se tekstovima radilo jer kada smo otvorili koverte otkrila sam kako sam ja predložila pisce od kojih neke znam i volim, ali nisam znala da su slali tekstove.

One možda iskreno smatraju da je to što su nagradile genijalno, kako je samo to „kritika“, „istina“ i „oštro zasijecanje u rane“, ali ja sam, pročitavši samo 20 od pristiglih 59, pronašla 5 izvrsnih drama koje su bolje od nagrađenih i koje zaslužuju nagradu. Ovih pet drama također su i istinite i tragične i kritične, ali su druge poetike i druge poruke. Prikazuju prepoznatljiva vremena i mjesta, govore o likovima koje razumijemo i suosjećamo s njima, a pri tome znaju biti duhovite ili „otkačene“. One u sebi nose neke vrijednosti koje zagovaraju, imaju transcendentnu dimenziju, šalju poruke kako život ima smisla i uglavnom imaju katarzu na kraju... Naravno da ne mogu proći trendovsku barijeru...

To su:

Vedran Matošić (Split): *Ribareva kći*

Hrvoje Hitrec (Zagreb): *Body u Zagrebu*

Hrvoje Barbir Barba (Ploče): *Muka po Klaudiji Prokuli*

Snježana Babić-Višnjić (Zagreb): *Susjedi*

Stjepan Škvorc (Belica): *Nikad ne reci nikad.*

Zahvaljujem uredništvu Republike što mi je omogućilo urediti ovaj blok drama i tako ih predstaviti javnosti jer se nadam kako će tako možda ipak doći do scene (što svakako zaslužuju) jer prema tim tekstovima mogu nastati odlične predstave.

Dvije su velike ansambl predstave (koje se mogu igrati i kao male, ali bi kao velike produkcije došle do izražaja u punini) od kojih je *Ribareva kći* idealna za HNK Rijeku ili HNK Split, a *Body u Zagrebu* je idealan za HNK u Zagrebu ili Kazalište *Komedija*. Tri su komornije: *Muka po Klaudiji Prokuli*, iako je pisana za Kazalište slijepih, najbolje bi izvela *Gavella*, *Susjedi* bi bili odlični za *Histrione*, a *Nikad ne reci nikad* za manja kazališta ili male scene. Žanrovski imamo i tragedije (*Ribareva kći*), i drame (*Nikad ne reci nikad*), i komedije (*Body u Zagrebu* i *Susjedi*), a i jedno prikazanje (*Muka po Kaludiji Prokuli*)!

U mojih 20 tekstova bilo je još zanimljivih, npr. o Istrijanima na kraju II. svjetskoga rata (*Operacija paštareta* Branka Lučića), neke satirične o lijevo-desnim prepirkama, a tko zna koliko je još odličnih drama u onih preostalih 40 tekstova. No kako sam ja mogla izdvojiti samo pet, ovo je moj izbor. Preporučujem za čitanje i igranje.

Kratka analiza drama

1. *RIBAREVA KĆI*, Vedran Matošić (Split)

Priča o ljubavi mlade žene i mladića koga njezin otac ne voli i koja završava tragično. More odnosi sve troje, a pomirenje se dogodi u idućoj generaciji koja „ispravlja“ odnosno uspijeva ostvariti svoju ljubav, ali i donijeti oprost. Drama je tragična i dramski napeta, ima u sebi nešto od antičke drame (tragičnoga usuda propasti lika zbog *hybrisa* kojemu ne može odoljeti), ali istovremeno i poetska (ima u sebi tužnu baladičnost narodnih pjesama). U stilu nekadašnjih bečkih „čarobnih igara“ prikazuje transcendentnu dimenziju (nesretne duše koje se ne mogu smiriti), pri čemu u nama izaziva i jezu/strah i tugu, ali i radost i smijeh, vodeći do katarze – pomirenja na kraju – nekome u životu, a nekome tek nakon smrti. Smještena u vrlo konkretan prostor (Splita i njegove Male Varoši, Marijana i Mateuške), s realnim likovima (od malog pametnog vlaja koji postane gradonačelnik i koji je zadužen za duhovite komentare, preko gosta iz grada koji dolazi pisati pa se nesretno zaljubi do palete likova Splićana – ribara i vlasnika konoba), ona u sebi ima i ono lokalno (koloritno i živo, od problema teška života do originalnih jela koje jedu) i ono bezvremeno (snažno i ukorijenjeno u svima nama), priču o ljubavi i njezinim različitim licima: ljubav koja se ostvari, ljubavi koja se ne ostvari, ali se daruje, ljubav koja tek nakon smrti nađe pravi način susreta... No u tome svijetu, bez obzira na tvrdoglavost, svađu i tragediju – ljubav postoji. Budući da je more jedan od glavnih likova i daje atmosferu drame (sunce, vjetar, oluja, godišnja doba) – preporuka je da ju igraju kazališta u gradovima uz more jer će ansambl tu atmosferu prepoznati i odlično prenijeti. Može se napraviti kao komorna predstava za Kazalište mladih Split (desetak aktivnih lica od kojih neke igraju isti glumci), ali bi ovom dramom HNK Split dobio odličnu veliku ansambl predstavu jer u njoj ima prostora za scene s mnogo likova (konobe, ribarenja, brodoloma, Varoši koja žali ili se raduje...) i može se postaviti kao pravi spektakl.

2. *BODY U ZAGREBU*, Hrvoje Hitrec (Zagreb)

Silno duhovita satirična komedija (autor ju zove „postdramska komedija“) o dolasku svjetski poznatoga redatelja koji u HNK-u treba režirati hrvatskoga klasika (Šenoino *Zlatarevo zlato*), ali ne zna ništa o tome klasičnu, prezire tekst kao takav, neobrazovan je i samo slijedi trendove. Zato postavlja predstavu u konvenciji nove europske drame (s plitkom politikom, golotinjom, seksom i krví na sceni jer se to nosi), sa sto statista od kojih je pedeset mladića golih prsiju... Pri tome se ponaša kao razmažena

zvijezda, ubire velike novce, drogira se i pravi probleme... Odlično prikazani međuodnosi u kazalištu: autoritarna ravnateljica, glumice (od mladice koja će sve napraviti za ulogu do one koja je u penziji i stalno dolazi s vrećicama jer usput ide u kupnju za unuku), glumci (od nesretno zaljubljenoga, ovisnika, do onoga koji ne dozvoljava paljenje hrvatske zastave, pa makar to bio zaštitni znak redatelja), obrazovani *gay* dramaturg, usput profesor na akademiji, koji vidi da je ovo prazno, ali što će... Tu su vrlo istiniti različiti problemi: od silne želje za prvom velikom ulogom, prevelika posla da se zaradi za kćer koja najviše želi da je majka s njom, nesretnih ljubavi i ostavljanja, ostavki zbog neslaganja s koncepcijom... Sve su situacije realne, likovi prepoznatljivi, a radnja vođena napeto i logično. Pri tome se i čitatelj smije naglas od duhovitih situacija do govora glavnoga lika koji natuča hrvatsko-engleski (a kako bi tek moglo biti smiješno u izvedbi!) jer se pokazuje kazalište iznutra – od dogovaranja poslova, preko proba do sceniskih radnika, garnirano scenama privatnoga života glumaca. Budući da pisac tu sredinu i poznaje, i voli, i razumije, može se smijati svemu onom nelogičnom, praznom i lošem, a da ne ruši smisao umjetnosti kao takve. Na kraju se dogodi jedan pravi pokušaj ubojstva. Tko je pokušao ubiti koga i zašto i kako je ministar padom iz lože spasio stvar, morate pročitati... To bi trebao igrati HNK u Zagrebu kada bi imao hrabrosti pokazati vlastiti odraz u kazališnome zrcalu. Budući da je ova komedija s dvadesetak likova na sceni napisana – ako ne bolje, svakako u rangu – proslavljenih britanskih komediografa poput Raya Cooneya i Michaela Freyna, bila bi odličan repertoarni potez i Kazališta *Komedija*.

3. *MUKA PO KLAUDIJI PROKULI*, Hrvoje Barbir Barba (Ploče)

Pravo prikazanje – dakle, djelo koje prikazuje prvu razinu kršćanskoga svjetonazora odnosno svijet kao dio Božjega nauma i to kroz priču o Kristu (kao centralnoj točki toga nauma) što ju žanrovski određuje kao misterij/muku. Drama kreće od biblijske situacije kada Klaudija Prokula nagovara svoga muža Pilata da ne razapne Isusa *jer je svet i drugačiji*. To je u Bibliji samo jedan redak (*Dok je sjedio na sudačkoj stolici, poručio mu njegova žena: 'Mani se ti onoga pravednika jer sam danas u snu mnogo pretrpjela zbog njega'*, Evanđelje po Mateju 27, 19), a pisac popunjava dramu ostalim biblijskim događajima toga vremena, koristeći povijesne zapise o Pilatu i njegovoj ženi čime daje zanimljivu rimsku vizuru na događaje oko Krista. Kao i uvijek kada je sveti tekst inspiracija, zadani su samo likovi, a događaji šturo opisani pa zato pisac (kako u prikazanjima tako i u antičkoj tragediji) dodaje kontekst, motivaciju i komentar. Ovdje je dodatno zanimljivo što pisac priču postavlja u svijet slijepih – tako da imaju zbor koji pjeva dok razgovaraju da ih se ne bi špijuniralo, ljudi se prepoznaju po zvuku i miri-

su, a Kristova čuda su posljedica toga što on jedini vidi upravo zato jer je drugačiji. Neke od događaja iz Biblije povezuje na vrlo zanimljiv način s Pilatom, kao npr. žena koju žele ubiti zbog prijevare je Pilatova ljubavnica i Klaudija inscenira da se ona uhvati i osuđi. Ono što je najvažnije, susret s Kristom svakoga mijenja – od Pilata u kojemu budi strah od gubitka moći, preko Pilatove žene koja otkriva da postoji nešto veće i jače od Rima i želi se boriti za to, do Centuriona Samarijanca (dakle nekoga tko se smatra pravim Židovom iako ih Židovi iz Judeje preziru, a pri tome radi za Rimljane) koji očekuje Mesiju. Iako znamo kraj priče (on ostaje isti kao u Bibliji), drama je napeta jer priča ide kroz reakcije tih triju likova (Pilata, Klaudija i Centuriona) na Krista, a njihova motivacija, odluke i izbor između dobra i zla nama su itekako prepoznatljivi i cijelo nas vrijeme intrigiraju. Odlična drama za Kazalište slijepih *Novi život*, ali i za Dramsko kazalište *Gavella* – napisana je kao antička tragedija s patosom nevine žrtve i mukom ne/prepoznavanja onih koji oko te žrtve moraju odlučiti što i kako uraditi – za što su potrebni odlični glumci.

4. *SUSJEDI*, Snježana Babić-Višnjić (Zagreb)

Suvremena krimi-komedija o stambenim problemima. Mladi bračni par intelektualaca (on treba diplomirati, ona piše doktorat) useljava u zapušten stan pokojne tetke, ali tetkini susjedi imaju aspiracije na taj stan jer su joj pomagali cijeli život... Nastaje ozbiljan rat oko stana koji uključuje rođake, majstore, porušene zidove, žice koje vire iz zida, prepiljene ljestve i pad s njih... Istovremeno je duhovito (problemi s obnovom od onog – sami ćemo mi to – do majstora koji sve razruše), ali i napeto jer se otkrivaju dijelovi zavjere zbog koje sva četiri lika završe na policijskome ispitivanju. Umješno napisano tako da paralelno ide ispitivanje na policiji (s monolozima likova pred inspektorom) i scene u kojima se odvija radnja o kojoj oni govore na sasvim drugi način. Kraj donosi pomirenje zaraćenih strana, ali netko kuca na vrata... Idealno za Glumačku družinu *Histrion* ili za Kazalište *Joza Ivakić* u Vinkovcima koji bi dobili kvalitetnu komediju s mogućnosti dobrih glumačkih rola, kao i grupama koje trebaju predstave s manje likova.

5. *NIKAD NE RECI NIKAD*, Stjepan Škvorc (Belica)

Suvremena drama neobične teme. Nakon smrti voljene supruge, suprug odbija život. Budući da je cijeli život poštovao i molio se Bogu (on i žena zajedno su molili svaku večer), suprug je sada silno ljut na toga Boga koji mu je uzeo voljenu ženu i zato ga odbacuje. Majci je žao, prijatelji ga poku-

šavaju uvući u razonodu, javljaju se i prijateljice, ali on tri godine samo radi i odbija sve pokušaje drugih da ga oraspolože. U jednome trenutku doživi transcendentni susret s bivšom ženom, a zatim i stvarni susret s pravom ženom... Kraj se treba otkriti čitanjem. Drama je napisana u stilu građanske drame, prikazuje malu gradsku sredinu dobrih, poštenih, uljudnih ljudi (vrlo su formalni u ophođenju) koji imaju snažne vrijednosti koje slijede (ljubav prema obitelji i Bogu). To je potresan lom koji se takvim ljudima dogodi i koji ih izbacuje iz dotadašnjega svijeta, a vrlo je zanimljiv i izlaz koji pisac pronalazi na kraju. Drama ima desetak likova od kojih su dvije veće uloge, a ostale manje, idealno je za manja kazališta koja bi dobila zanimljivu i dinamičnu predstavu.

Vedran Matošić
Ribareva kći
(drama u dva čina)

LICA

RIBAR TOMASO, Janjin otac
JANJA, ribareva kći
SANTO, ribar
LUKA, mladić
STIPE, dječak
ANTON, sin Tomasova prijatelja
MATE, vlasnik konobe
ŠPIRO, slikar
ANJA
MARKO, Anjin otac

NAPOMENA:

Uloge Janje i Anje trebala bi igrati jedna glumica, a uloge Tomasa i Marka jedan glumac.

MJESTO RADNJE: Mala Varoš, dio Splita.
VRIJEME RADNJE: I. čin 1961., II. čin 1980.

KRATAK SADRŽAJ: Radnja drame odvija se u maloj Varoši (Splitska Varoš bez staroga djela grada-palače), podno brda Kirieleyson (stari naziv brda Marjan), gdje je smješten ribarev zamak (solurat) i konoba *Kod Mate i Joška* (tako je i nastalo ime za današnju Matejušku).

Prvi dio priče inspiriran je pjesmom Augusta Šenoe *Jana – ribareva kći*. Stari ribar Tomaso, koji je vlasnik ribarice i zamka, ima kćer Janju koja se zaljubi u mladića Santa. Tomaso se protivi toj vezi. Santo odlazi na more

unatoč Janjinu protivljenju, pogine u nesreći koja je zadesila njegov brod, a Janja se baca s litica Kirieleysona. Tomaso, loveći ribu, iz mreže vadi vlastitu kćer. Nakon iskrcaja ribara vraća brod na pučinu te brod i sebe zapali naftom.

Drugi dio priče događa se nakon 19 godina kada Tomasovi nasljednici dolaze u Malu Varoš, Tomasov brat blizanac Marko s kćeri Anjom, koja je ista Janja, a rodila se na datum Janjine smrti. Mladić Luka, koji je uređivao zamak za dolazak njezine obitelji, zaljubljuje se u Anju. Janjin duh vuče Anju na dan Anjina rođendana na litice Kirieleysona gdje Anja uz riječi *Kirieleyson* (Bože, smiluj se) poziva duh staroga Tomasa. Ribarica se iz dubine mora probija do litica Kirieleysona, izbacuje brodsku skalju kojom duh staroga Tomasa ide u susret duhu njegove kćeri koji se odvaja od Anjina tijela. Duhovi oca i kćeri spajaju se donoseći smiraj. Iduće godine Luka i Anja se žene. Slavlje je u konobi *Kod Mate i Joška*.

I. ČIN

U Maloj Varoši živi ribar Tomaso sa svojom kćeri Janjom u ribarevu zamku podno litica brda Kirieleyson. Žena mu je umrla pri porodu i on sâm odgaja svoju jedinicu dajući joj svu svoju ljubav. Devetnaestogodišnja Janja zaljubljuje se u ribara Santa. Tomaso se protivi ovoj vezi. Santo se odlučuje da se preko strane brodske kompanije zaposli i napusti Malu Varoš. Janja od njega traži da ostane u Maloj Varoši i zaposli se kod njezina oca. Nakon njegove izjave da on želi napustiti sadašnji život, Janja od njega zatraži neka bira između nje i mora i on se opredjeljuje za more.

U međuvremenu u Malu Varoš dolazi Anton, sin prijatelja ribara Tomasa koji dolazi u posjet staromu ribaru kako bi u malome dalmatinskom mjestu našao mir za pisanje. On je u svojoj pretjeranoj pristojnosti jedno osvježanje, ali i predmet *čakula*. Anton se zaljubljuje u Janju i suosjeća sa svim njezinim ljubavnim problemima. Anton upoznaje Stipu, dječaka od 12 godina koji mu postaje najbolji prijatelj, a koji je i najbolji poznavatelj Male Varoši i mještana koji u njoj žive.

Vrijeme u Maloj Varoši provodi se najviše u konobi *Kod Mate i Joška*, pa tu, osim Mate koji je vlasnik konobe, susreće i Špiru, slikara koji je, kako za njega kažu, kao dio namještaja konobe. Špiro Tomasu nudi da mu naslika portret, na što ovaj pristane. Santo i Matin sin odlaze na more. Tomaso s ribarima kreće u ribolov.

Ujutro Anton shvaća da Janje nema čitavu noć i u potrazi ju pronalazi svu uplakanu na liticama Kirieleysona gdje je provela čitavu noć. Nosi ju natrag u zamak i u trenutku opazi krv na njezinoj haljini i pozove prvu pomoć. Nakon odlaska liječnika shvaća da je Janja izgubila dijete koje liječnici nisu mogli spasiti.

Sljedeće jutro stanovnike Male Varoši bude zvona koja donose vijest o smrti Sante i Matina sina koji su poginuli u nesreći koja je zadesila njihov brod uslijed požara prouzrokovana starim instalacijama.

Janja shrvana u boli sljedeću noć odlazi na litice Kirieleysona i baca se u more. Stipe i Anton pronalaze dijelove odjeće i organiziraju potragu za njom, ali bezuspješno. Ribar Tomaso, loveći danima ribu, odlučuje se za zadnji ulov blizu litica Kirieleysona i podižući mreže pronalazi svoju kćer u mreži na palubi ribarice. Vraća ribare u Malu Varoš, a onda sebe i brod zapali naftom. Zastrašujući prizor gledaju stanovnici Male Varoši.

II. ČIN

Nakon 19 godina u Malu Varoš dolaze nasljednici Ribareva zamka, Tomasov brat blizanac Marko s kćerkom Anjom starom 19 godina. I Anji je majka umrla mlada od teške bolesti.

Mladić Luka uređivao je i pripremao zamak za njih. Stipe, sada već tridesetogodišnjak, priča mu priču o ribaru Tomasu, Janji i Santu. Kada ugleda Anju, Stipe shvaća da je ona reinkarnacija Janje, a Luka i Anja zaljube se na prvi pogled.

Približava se datum Anjina rođendana koji je ujedno i datum Janjine smrti. U Malu Varoš stiže Anton na godišnjicu Janjine smrti. Stipe ga dočeka i prepriča mu događaje. U međuvremenu, pripremajući se za večeru, Anja u zrcalu vidi Janjin lik. Isto se događa i Luki, ali oni to prihvaćaju kao igru. Ipak, na Anjin rođendan Janjin duh ulazi u Anju i vuče ju na litice Kirieleysona. Neka snažna sila zadržava rodbinu i goste da joj priđu.

U nevremenu koje se spustilo nad Malu Varoš Anja na liticama klekne i pozivom *Kirieleyson* dozove ribaricu koja se iz mora u buktinji vraća na litice Kirieleysona, izbacuje skal i duh staroga Tomasa spaja se s Janjinim duhom koji se odvaja iz Janjina tijela. Sve utihne i smiraj dolazi u Malu Varoš.

Nakon godine dana u Malu Varoš dolazi Anton. Dočekuje ga Stipe koji je postao načelnik varoši. Vjenčanje je Anje i Luke i svi sretni dolaze u konobu gdje im se sa slike smije stari ribar Tomaso.

PRVI ČIN

(Restoran Ribarev zamak s jedne strane, litice Kirieleysona s morem i ribaricom u sredini duboko na sceni, restoran s druge strane. Glazba: Dani ča ih nima, Maruška Šinković. Mala Varoš, 1961. Sumrak. Ulazi mladić (Anton), besprijekorno odjeven u odijelo s kravatom, nosi dva kovčega u rukama. U susret mu ide dječak star oko 12 godina. Mladić se zaustavlja i upita dječaka.)

ANTON: Možete li biti tako ljubazni i reći mi gdje živi ribar Tomaso?

MALI STIPE: Slidite me, ja ću van pokazat', omar je tute... (*Uzima mu iz ruke kovčeg.*) Nu, bogare ti, šta su van teški kuveri. Šta to nosate u njima?

ANTON: Knjige.

MALI STIPE: Knjige? Pa 'ko dolazi s knjigan u Malu Varoš?! Tute se dolazi za odmarat'. Srića je da smo isprid zamka. (*Stipe pokazuje na Tomasovu kuću. Anton stane oduševljen prizorom. Prolaze kroz vrata ograđena dvorišta.*)

ANTON: Otac je bio u pravu. Baš mi ovo treba.

MALI STIPE: Šta ste rekli?

ANTON: Rekao sam da nešto ljepše nisam vidio u životu. (*Dolaze do odškrnutih ulaznih vrata.*)

MALI STIPE (*kuca na vrata*): Tomaso, dovodin van gosta. (*Na vratima se pojavi Tomaso i pruža ruku mladiću.*)

TOMASO: Antone, taman si stiga' na vrime za malo brujetića. Daj mi te kufere, Stipe! (*Uzima od Stipe kofere i krene prema unutrašnjosti kuće, a Anton ga prati i dovikuje Stipi.*) Malo protresi onu ribu na špaheru, moreš ostat' s nan na večeru ako te mater neće vikat'.

MALI STIPE: Ne mogu, šjor Tomaso, ali isto van 'vala, ki da jesan. (*Anton se sa smiješkom okrene i vidi malog Stipu koji prolazi kroz vrata u kuhinju i čuje da tresu posudu na štednjaku. Stipe se vraća, mahne rukom u prolazu i nestane kroz vrata.*)

TOMASO: Ajde zamenon. Soba u šufitu je ka' stvorena za pisnika.

ANTON (*doda tiše*): Pisca... možda...

TOMASO: Meni ti je to skoro isto, sinko. Nisan ti ja školovan ka' tvoj pape.

ANTON: Otac vas često spominje i puno vas pozdravlja. (*Otvora se prozor u potkrovlju na kući. Tomaso spušta kofere na pod sobe. Anton se pojavljuje na prozoru kao opčinjen pogledom na more i zadnjim, vatrenim odsjajem zalazećeg sunca koje svojom gorućom bojom boji i more i sobu. Ne može se odvojiti od prozora čak ni na Tomasove riječi.*)

TOMASO (*iz dvora*): Eto, dobro doša' nan.

ANTON: Dakle, ovo je raj o kojem moji roditelji stalno pričaju. I potpuno su u pravu.

TOMASO: Je, sinko, bila je to velika 'jubav iako smo svi u početku mislili da ti je otac samo 'tija skuvat' zgodnu, bogatu Talijanku.

ANTON: Šjor Tomaso, tako mi je otac rekao da vas oslovljavam, ta vam ljubav traje i danas. Često spominju vas i Malu Varoš. Kažu da sam ovdje začet, da sam dijete prekrasne, vječne ljubavi.

TOMASO: Je, istina je. Neka, bar 'ko to... (*Trgne se i požuri prema vratima.*) Asti pasa, zagorit će. Ajde, Antone. (*Anton se spušta u dvor, a Tomaso uzima tanjure i nosi ih na stol. Anton sjeda za stol.*)

TOMASO: Nije svaku večer riba, ali večeras san izabra' ribu bez kostiju i to sve sa zadnje kalade.

ANTON: Baš vas je tako opisao moj otac. A što je to zadnja kalada?

TOMASO: Kalada je lovljenje ribe s mrižon s ribarice. Moji ribari ostanu po dva dana na moru, a zadnja kalada je zadnji ulov oliti najfriškija riba i od nje uzmemo najbo'je bokune za nas. Daklen, jema malo grdobine, pasa, maške... Ne boj se, to je sve morsko, morska maška daje kiselinu, onda sipe, ako Bog da jastoga i, normalno, pulenta. Jiš dok je vruće, dok još baca glogolje. Moja pokojna Kate, Bog je uzeja pri porodu, znala je kuvat' sve delicije ovega svita. Od nje san sve ovo i naučija, a mojoj Janji bija san i mater i otac. Ma amo mi jist'. (*Anton i Tomaso sjedaju za stol u dvoru, Tomaso stavlja posudu na sredinu stola. Polako dovršavaju večeru. Tomaso svako malo pogledava prema ulaznim vratima. Nalijeva vino Antonu.*)

TOMASO: Da nisan spomenija Janju, more bit' da bi došla na vrime. Dva puta san joj reka' da danas dolaziš.

ANTON: Imat ćemo se kad upoznat'.

TOMASO: A upoznat ćeš je. Još od malih nogu svudi san je vuka' sa sobon. Resla je na brodu uz moje ribare, a ribareve žene su je razvicjale.

ANTON: Mmmalo sam umoran, a čini mi se da me je i ovo dobro vino malo umirilo, pa ako biste me ispričali, ja bih se povukao.

TOMASO: Samo se ti komodaj, sinko. (*Anton ustane od stola i trudeći se ići dostojanstveno i ravno, polako odlazi u kuću. Tomaso gleda za njim smješajući se i vrteći glavom.*)

*

(*Spušta se mrak. Sliku prozora u mraku zamjenjuje slika prozora ujutro. Anton se budi, rasteže se, otvara prozor, širi ruke i zijeva. Gleda kroz prozor i u dvoru vidi Tomasa i jednoga mladog ribara kako krpa mrežu. Izlazi u dvor u modru odijelu, svijetloplavoj košulji i žutoj kravati. Tomaso na stol stavlja prženu šunku s jajima, donosi kavu iz kuhinje.*)

TOMASO (*više prema ribaru koji krpa mrežu*): Janjo, ajde jist'! (*obraća se Antonu*) O, rano si se diga'. Kako si spava'?

ANTON: Dobro jutro, šjor Tomaso. Ne znam kad sam zadnji put tako dobro spavao, hvala.

TOMAS (*okrene se Janji*): Ajde, o'ladit će se. (*Mladi ribar koji je krpao mreže krene prema stolu, skidajući kapu. Anton zanijemski ugledavši prekrasnu mladu djevojku kovrčave plave kose i velikih smeđih očiju.*)

TOMASO: Ovo je moja 'čer Janja.

JANJA: Znači, ti si Anton? Drago mi je.

ANTON: Izuzetna mi je čast da smo se upoznali. (*Tomaso i Anton sjednu za stol, dok Janja s nogu priprema mali sendvič. Na stolu je serviran doručak.*)

TOMASO: Najvažnije je ujutro se najist'... (*Ironično dobacuje Janji ne gledajući u nju.*)... pogotovo kad bančiš do kasna. (*obrati se Janji*) A, Janjo? Čuja san da se oni merlo Santo vrti oko tebe. Nemoj, mala, da te ja vidin s tin neradon i propalicon. (*Janja se ukoči, a kad nastupi tišina, dovrši svoj mali sendvič i uputi se prema vratima.*)

JANJA: Aj, vidimo se.

TOMASO: Ej, curo, stani! Di si krenila? Antonu triba pokazat' Malu Varoš.

ANTON: Ima vremena za sve... (*Janja se zaustavi, pogleda u Antona i učini pokret glavom.*)

JANJA: Ajde, idemo. Mora se slušat' papu. (*Anton ustane, nekontrolirano udari nogom o stol i obori sjedalicu, zacrvni se.*)

ANTON: Ja, ovaj... ne znam jesam li primjereno odjeven?

TOMASO: Sve more, samo nemoj po Varoši šetat' s kravaton.

ANTON: Pa, onda bih se ja presvukao, ako nije problem. (*Janja kimne glavom, ispod oka proučavajući Antona. Anton nespretno požuri iz blagovao-nice, a Janja se okrene ocu.*)

JANJA: Di si ovoga naša'?

TOMASO: Momak je na mistu, piše... (*zastane*) Čini mi se da je reka' da piše knjigu i studira u Italiju. (*naglašavajući nastavi*) Momak radi, Janjo, radi. (*Janja pogleda oca ispod oka, okrene mu leđa pa zakoluta očima.*)

TOMASO: Njegov mi je otac reka' da je Mala Varoš ka' idealno misto di mali može u miru mislit' i pisat'.

JANJA: Je li se i tebi čini da je malo rebambija?

TOMASO: Janjo! Samo je malo drukčiji. Vidit ćeš da je to jedan krasan mladić.

JANJA: Prekrasan. Taman za me. (*Tomaso se namršti i zine da će nešto reći, ali ugleda Antona kako dolazi u tamnozelenim hlačama i odgovarajućoj košulji bez kravate i samo zatvori usta.*)

ANTON: Može li ovako?

JANJA: Promina je frapantna. (*Tomaso prijekorno gleda kćer, a Anton se samo blago nasmiješi pogleda puna topline. Janja iznenada krene dugim koracima, a Anton gotovo potrči za njom.*)

ANTON: Može li samo malo sporije? (*Tomaso gleda za njima.*)

TOMASO: Janja, lekcija broj jedan. *(Janja i Anton se neznatno udalje od zamka i Janja uspori i sačeka ga. Sjednu na klupu.)*

JANJA: Skužaj, Antone, ali pape tako zna davit' da je najbo'je uteć'.

ANTON: Možda bi dobar razgovor pomogao.

JANJA: Samo ako ćeš govorit' šta on 'oće čut'.

ANTON: On te voli i boji se za tebe.

JANJA: Znan da me voli, ali ja ne mogu živit' po njegovoj špranci. I ja njega volin, pape mi je, ali moran živit' kako ja mislin da moran.

ANTON: Upravo to mu trebaš reći, upravo to. Jednostavno i bez ljutnje.

JANJA: A ja jednostavno ne virujen da će on to razumit'.

ANTON: Bit će onako kako ti vjeruješ da će biti.

JANJA *(naglo se digne)*: Ajmo mi u obilazak da bar za to ne dobijen po nosu. A prva štacija je isprid nas: konoba *Kod Mate i Joška*. *(Ulaze u konobu na kojoj je natpis Kod Mate i Joška. Ulaze u konobu nasmijani. U jednom uglu sjedi slikar Špiro. Sjedaju za stol. Dolazi stariji gospodin (Mate) s pregačom oko pojasa, privuču stolicu, sjedne s njima i nasloni laktove na stol.)*

MATE: Dobro nan došli. Danas za marendu, oli obid, kako oćete, nudi-mo bakalar ako ste za ribu, a ako ste za meso, onda pašticadu.

ANTON: Marendu, to je ovdje tradicija?

MATE: Je, sinko, a radnici, trgovci, ribari i... *(Baci značajan pogled na stol u uglu gdje sjedi Špiro.)* ... ostali koji čekaju da in se marendu plati za umitničke usluge koje daju, nalazidu u ovoj konobi drugi dom.

JANJA: Ovo je, Antone, Mate, jedan od vlasnika konobe. Drugi je Joško. *(Obraća se Mati.)* A ovo je Anton, sin papinoga prijate'ja iz Italije. Doša' je u Malu Varoš pisat' knjigu.

MATE: Ma je? Još se sićan te štorije o velikoj 'jubavi. Pa dobro nan doša! *(Rukuju se.)*

ANTON: Zahvaljujem na dobrodošlici. Nadam se da ćemo se lijepo družiti za vrijeme mog boravka u vašem mjestu. *(Mate se podigne sa stolice, nakloni se, napravi zamah kuhinjskom krpom koju na kraju zamaha postavi na ispruženu lijevu ruku. Lupne petama poput vojnika, okrene se u mjestu i uputi prema kuhinji.)*

MATE: Di bi ovoga smistija, da mi je znat'? *(Pa se vrati.)* Išempjali ste me. Šta ćete jist'?

JANJA: Ja bi' bakalar.

ANTON: A ja ću pašticadu s njokima. *(Mate odlazi i nakon nekog se vremena vraća s bocom vode, vrćem vina i košarom kruha. Ponovno se vraća u kuhinju i donosi jelo.)*

ANTON: Ovo je stvarno brza usluga.

MATE: Sve je to spremljeno jutros i ukusno je jer se kuva za više svita. I nikad se spiza ne ostav'ja za sutra. (*Počeli su jesti. Špiro gleda prema njima zavjerenički. Govori glasno da ga Janja čuje.*)

ŠPIRO: Bome se Tomaso dobro domislija. Vidija je on da mu je prijate'ju upala sikira u med, pa računa šta ne bi i njegovoj jedinici.

JANJA: Ovde ti svi mislu da sve znaju i da se mogu u sve mišat'.

ANTON: Otac mi je puno pričao o ovdašnjim ljudima i njihovim velikim srcima koja skrivaju iza sitnih zloba i zadirkivanja. Opusti se i uživaj.

ŠPIRO: Je, ma ne znan ča će Santo reć' kad čuje. A, Janjo, zna li Tomaso za Santa?

JANJA: A da za prominu malo radite i pustite druge na miru? (*Špiro se smije, očito se zabavljajući na Janjin račun. Anton mirno prati situaciju, uzme čašu s vinom i dignu se na noge. Žamor se naglo utiša, a radoznali pogledi upilje se u njega.*)

ANTON: Dragi prijatelji, dozvolite da nazdravim svima vama koji ste primijetili moju malenkost. Obećajem, dok budem u vašoj prekrasnoj Varoši, bit ću vam iskreni prijatelj i uvijek na usluzi. (*Jedan trenutak nastaje tajac. Anton prinese čašu ustima i otpije gutljaj. Mate i Špiro zbunjeni uzimaju čaše i ulijevaju vino i podižu čaše i ispijaju vino. Janja, jednako zbunjena kao i ostali, ustaje, plaća račun Mati, hvata Antona ispod ruke, maše umjesto pozdrava i oni krenu prema izlazu. Za njima ostaju upitni pogledi i tišina. Janja i Anton idu prema zamku. Iznenada, s leđa, Janju obuhvati mladić Santo oko struka, podigne ju visoko, okrene ju u zraku i privuče u zagrljaj.*)

JANJA: Santo, nemoj, vidit će nas Tomaso. (*Janja se osmjehne i zagrljaj prelazi u poljubac. Anton se pristojno udalji nekoliko koraka i okrene od njih. Držeći ga za ruku, Janja povuče Santu prema Antonu. Santo pažljivo odmjeri Antona.*)

JANJA: Da te upoznan s Antonon, sinom papinoga prijate'ja. A ovo je... Santo.

SANTO: Čuja san da dolaziš i baš san te tija upoznat'...

ANTON: Moje poštovanje.

SANTO (*za sebe*): Dobro je, nima straja.

JANJA: Aj ča, molin te, prin nego te Tomaso vidi. (*Ali već je bilo kasno. Tek što se je izmigoljila iz Santina zagrljaja, prolomi se Tomasov glas.*)

TOMASO: Janjo, odma' doma!

JANJA: Evo.

TOMASO: Isti čas.

JANJA (*Santi*): Šta san ti rekla? Aj, vidimo se večeras.

SANTO: Je, jube. (*Anton ulazi u zamak, Janja odmah za njim.*)

TOMASO: Janjo, dolazi ovamo. (*Anton ostaje u dvorištu, a Janja ljutito projuri pokraj njega.*)

TOMASO: Znači, istina je šta se govori. Jesan li ti reka' da te neću vidit' s tin ženskaron i propalicon?

JANJA: Onda ne stoj na ponistru pa neš ništa vidit'.

TOMASO: Umukni, Janjo, dok je još na vrime.

JANJA: Zaboravi da ću te pitat' s kin mogu bit', a s kin ne.

TOMASO: To ćemo još vidit', balavice bezobrazna.

JANJA: Šta si reka'?

TOMASO: Niti jema posal, niti ga traži, a niti voli radit'. Prava preženca. Je li ti to triba u životu? Slomit će ti srce, a onda ću ja njega slomit'. Luda 'čerce, viruj starome ocu.

JANJA: A ti ka' sve znaš. Pusti me da živin svoj život kako ja 'oču. (*Janja se okreće i demonstrativno odlazi, ostavljajući oca ljuta i nemoćna. Kroz odškrinuta vrata dvorišta, Anton vidi maloga Stipu.*)

MALI STIPE (*šapatom*): Antone, Antone!

ANTON: Šta je, Stipe?

MALI STIPE: Bo'je ti je nestat' dok se nevera u zamku ne smiri. (*Anton tužno pogleda prema kući, a onda pognute glave krene prema izlazu gdje ga čeka mali Stipe.*)

MALI STIPE: Ma isto se bo'je maknit' iz kuće kad se oni pokaraju. Ka' dva gromovnika su.

ANTON: Ja mislim da se oni jako boje jedan za drugoga, moj Stipe.

MALI STIPE: Janja i Tomaso strašivi? A oklen ti to, bogareti?

ANTON: Tomaso se boji da Janja neće biti sretna sa Santom, a Janja se boji da zbog oca ne izgubi Santu.

MALI STIPE: Pa nisu zato strašivi. A čega se ti bojiš?

ANTON: Ničega. Biram dati joj svu svoju ljubav i prihvatiti njezine odluke.

MALI STIPE: Ma jesi li se ti to zatreska' u Janju?... Pa kad prin... tek si doša'?

ANTON: Već sam ju sreo u svojim snovima. (*Dignu se s klupe i vraćaju put zamka.*)

MALI STIPE: A, lipi moj, neš se ti tako nikad oženit'. (*Anton se od srca nasmije i pogleda prema zamku. Tomaso se pojavi na prozoru.*)

TOMASO: Antone, ručak je.

ANTON (*za sebe*): Pa malo prije smo marendali. (*naglas*) Evo, dolazim. (*Janja sjedi za stolom. Tomaso stavlja juhu u tanjure. Anton sjeda za stol. Svi*

šute i jedu. Janja se diže sa stola, odlazi iz dvora u unutrašnjost kuće, Tomaso se diže od stola, izlazi u dvorište. Anton ostaje sâm. Tomaso dolazi do konobe Kod Mate i Joška. Ulazi u konobu gdje sjedi slikar Špiro. Tomaso pozdravlja njega i Matu mahnuvši rukom. U kutu, okrenut leđima, sjedi Santo i pregledava papire pred sobom.)

TOMASO: Živili, šjor Mate, evala, Špiro.

ŠPIRO: Tomaso, moga' si pomoć' umitniku za kupit' malo boje. Moga' bi ti napravit' portret. Plati samo mater'jal.

(Tomaso dolazi do Špire i sjedne za njegov stol. Tomaso vadi novčanik, otvara ga i pruža ga Špiri.)

TOMASO: Evo, uzmi koliko ti triba.

ŠPIRO (uzima novce): Ovo je dosta za mater'jal.

TOMASO: Ma uzmi i za ruke. (Špiro uzima još novca.)

ŠPIRO: Mate, daj jednu rundu za cilu konobu.

MATE: Neš ti konobe. (Mate donosi piće. Stavlja na stol ispred Špire.)

MATE: Špiro, jesi li čuja na koji brod mi gre sin? Prijavi se na stranca, a ja nikako neman vire da je to dobar i siguran posal.

ŠPIRO: Malo ti ja o tomen znan. Eno ti tamo Santo pa ga pitaj. On je preštavnik brodarka i kupi posadu. (Tomaso pogleda u pravcu Sante i pođe prema njemu. U konobi je tajac. Svi pogledi prate Tomasa, a Santo se ne miče. Tomaso zaobide stol i stane tako da mu je Santo nasuprot. U konobu ulaze Anton i Stipe, međutim nitko ih ne primjećuje. Brzo pogledaju po konobi i stanu sa strane.)

TOMASO: Onda, merlo, čujen da greš ča iz Male Varoši, a? Mater će ti odahnut'.

SANTO: Vratit ću se, šjor Tomaso, vratit'.

TOMASO: Ne moraš, neće ni'ko plakat' za tobon.

SANTO: Ja znan 'ko oće... A i vi znate. Radi nje ću se vratit'. (Tomaso snažno lupi šakom o stol na što Santo ustane i čvrstim, prkosnim pogledom fiksira Tomasa.)

TOMASO: Nećeš mi dite upropaštavat', jebivjetru jedan, dok ti ločeš okolo!

SANTO: Ja nisan moj otac, šjor Tomaso, ako ste to 'tili reć?

TOMASO: E, baš san to 'tija reć! (Tomaso se bijesno okrene i brzim i čvrstim korakom napusti konobu ostavljajući vrata širom otvorena. Santo sjedne i zamišljeno se zagleda u papire. Anton pogleda u Stipu.)

ANTON: Je li ovo znači da Santo ide na more?

MALI STIPE: A i Santo triba okrenit' stranicu u svome životu.

ANTON: Kako to misliš?

MALI STIPE: Ma šta ja znan. On ti je, otkad je završija' školu i kade-turu, malo radija, još više ne radija, a guštat' je uvik zna'. Ovd'e, ako nisi ribar ili težak, siromašan i namušen, ne va'jaš. I, bome, manje vridiš i ako si vlaj. (*Anton i Stipe izlaze iz konobe i idu prema zamku. U susret im dolazi Janja.*)

JANJA: Di ste vas dvojica bili?

ANTON: A gdje bi mogli ići – svratili smo kod Mate i Joška i sad idemo kući.

JANJA: I, šta ima novoga u Varoši?

ANTON: Priča se da mladići idu na daleka mora plovit', ali ti to već sigurno znaš. (*Janja skine naočale otkrivajući crvene, otečene oči. Upitno gleda u Antona.*)

JANJA: A šta ja to znan?

ANTON: Pa... možda će biti najbolje da pitaš Santu.

JANJA: Santu? Moga Santu? Zašto njega?

MALI STIPE: Mi smo čuli da on sve organizira i da on sve vodi.

JANJA: On nigdi ne gre bez mene, pa ni na more.

MALI STIPE: A tako smo čuli.

JANJA: Ne virujen ti, vlaju mali.

MALI STIPE: Vlaj ti je ćaća! Eno ti ga u konobi pa ga pitaj. (*Janja se okrene i uputi konobi.*)

ANTON: Znaš li ti, moj Stipe, da glasnici loših vijesti uvijek prvi nastradaju?

MALI STIPE: A isto bi čula, pa nek je od nas čula. (*Janja ulazi u konobu. Špiro se nalakti, spreman za novu predstavu. U prolazu mu Janja mahne na pozdrav ne skidajući pogled sa stola za kojim sjedi Santo, još uvijek okrenut leđima, i krene ravno prema njemu.*)

ŠPIRO: E, vala, Janjo. Baš ti je maloprije bija pape ovod. (*Janja se ne osvrće. Santo se naglo okrene na Špirine riječi.*)

JANJA: Je li istina da greš na brod?

SANTO: Aj sjedi, pa ćemo razgovarat'.

JANJA: Pitala san te je li istina da greš na brod? Znači, istina je, sve je istina, a? (*Santo ustane, uzme za ruku Janju i vodi ju iz konobe. Ispraćaju ih pogledi Mate i Špire.*)

MATE: Opet ništa ne znan: di mi sin gre, ni kad će se vratit'. (*Santo i Janja izlaze iz konobe.*)

JANJA: Zašto mi nisi reka' da greš na more? Zašto ja to moran zadnja saznat'? Ka' da se svaki dan ne vidimo. Ča san onda ja tebi?

SANTO: Janjo, 'tija san bit' siguran da je kompanija dobra i posal ozbiljan. Boja' san se ako sve propade, opet će mi tvoj otac pribotunavat' da san za ništa. Uostalon, za to me mater i školovala, Janjo, da plovim.

JANJA: Da si 'tija, moga' si već plovit'... s papon.

SANTO: Uvik kad gledan more, ono me vuče...

JANJA: Papi uvik tribaju mladi ribari...

SANTO: ... ka' da će razvezat' sve grope konopi kojima san vezan u ovomen mistu. Dosta mi je da me gledaju i čekaju kad ću se pritorit' u svoga oca, nekoj curi napravit' dite i uteć' u Ameriku.

JANJA: Lipo san ti vrime prikratila, moj Santo.

SANTO: Moru ne moraš govorit' da nisi škovaca, more zna i ja moran poč' i bit' ono šta jesan.

JANJA (*sama sebi*): Fala Bogu, ti znaš ča je za te najbo'je. A ti, Janjo, prpaj se sama sa sobon kako god znaš. (*Okrene se od njega i krene. Santo se naglo trgne i pokuša ju uhvatiti za ruku, ali Janja se na vrijeme izvuuče krećući se unatraske.*)

SANTO: Janjo, vratit ću se. Ti si moje sidro, Janjo. Samo želin zaradit' da moremo lipo živit'.

JANJA: Nikad se ti više nećeš vratit'. More mi te otelo, 'jubav prima meni nije jača od tvoje že'je za plovit'. Da 'oćeš, osta' bi s menon i radija kod moga pape. Ne moraš se ni vraćat'! Biraj: ili more ili ja!

SANTO: Onda neka bude MORE! (*Janja odjuri prema zamku brišući suze. Santo gleda za njom i, teško uzdahnuvši, spusti se na kamen. Tužno se zagleda u daljinu. Tomaso slaže mreže. Trgne se na Janjin nagli, bučni upad. Brzo ju pogleda. Ona maršira prema ulazu u kuću. Tomaso skoči i ispriječi joj se na putu. Uhvati ju za ramena. Ona izbjegava njegov pogled.*)

TOMASO: Vidin, čula si.

JANJA: Pa šta?

TOMASO: Ne deri se na me. Nisan ga ja posla' na brod. Samo san ti reka'...

JANJA: I? Jesi sad sritan?

TOMASO: Bi' ću sritan ako ga moje oči više nikad ne vidu. (*Janja se otrgne i odjuri u kuću. Tomaso ljutito stiska usnice. Vratu se s laganju mreža. Bijesnim pokretima zapetlja mrežu, odgurne sve od sebe i bijesno izjuri iz zamka. Tomaso ulazi u konobu. Za šankom je Mate, a za stolom u kutu slikar Špiro. Tomaso se ogleda po konobi.*)

TOMASO (*Špiri*): Boga mi, teško ćeš za moga života svršit' sliku, moj Špiro.

ŠPIRO (*neugodno mu je*): Već san je počēja, šjor Tomaso. Samo san doša' ništo pojist'. (*dizē se*) Evo, sad gren nastavit' radit'. (*Špiro izlazi.*)

MATE (*Tomasu*): 'Oćeš šta popit'?

TOMASO: Samo san te 'tija pitat'. Tvoj mali se isto ukrcaje na stranca s onin merlon Santon?

MATE: A je. Ne znan šta bi ti reka'.

TOMASO: Koliki in je vijadž?

MATE: A godinu, cilu godinu.

TOMASO: Ona moja je skroz poludila. Dabogda ga vrag odnija!

MATE: Moglo bi se to i dogodit', moj Tomaso, straj me jer za ovu kompaniju ni'ko u mistu nije čuja. (*Šutke sjede za šankom, svaki u svojim mislima.*)

*

(*U daljini se čuje zvuk sirene s broda. Santo se ukrcava na brod. Pogledom gleda hoće li vidjeti Janju. Spusti glavu i prelazi skalju broda. Pogleda u daljinu prema Ribarevu zamku. Janja stoji uz prozor, uspravna i nepomična. Gleda prema moru i luci u daljini.*)

Brod isplivljava. Janja dugo gleda za njim. Zatvara škure.)

*

(*Za stol dolaze Tomaso, Janja i Anton.*)

TOMASO: Vratit' će se za godinu dan'.

ANTON: Ako vjerujemo da to nije dugo, brzo će proći.

TOMASO (*Janji*): Eto, dajen ti moj blagoslov. Lipo ćemo ga čekat' zajedno.

JANJA: Nikoga mi zajedno nećemo čekat'. On je izabra' šta je izabra' – šta je 'tija. (*Janja se dignje i iziđe van. Anton i Tomaso zabrinuto gledaju za njom.*)

TOMASO: Ja ne znan šta je s ton malon. Prigriza san jezik i da jon blagoslov i opet se musi. Znaš li ti, Antone, koji su jon vrazi?

ANTON: Možda je ljuta na Santu jer je pravio planove bez nje.

TOMASO: To već sličij na moju Janju. I biće da je nije pita' može li poč'. Svejedno je kurbin sin, a ta mala nikoga ne sluša. Tvrdo glava je ka' mazga. Ja te ka' Boga molin, pomozi jon. Možda tebe poslušaj.

ANTON: Ako mi dozvoli, šjor Tomaso, ako me pusti bar malo bliže.

TOMASO: E. (*Anton odlazi u sobu. Otvora kapke na prozoru, a onda sjedne za stol i počne tipkati. Pada mrak.*)

*

(*Jutro je. Janja je pognuta nad mrežama i krpa ih. Anton sjedi u njezinoj blizini s knjigom u rukama, pokušava čitati, ali stalno pogledava na Janju. I Tomaso je izišao u vrt i gleda zabrinuto u Janjina leđa.*)

ANTON: Hoćeš da čitam naglas? Ovo je prekrasna poezija.

JANJA: Škužaj, dobri moj Antone, ali meni je sve svejedno. (*Pogleda ga s beskrajnom tugom u očima.*)

JANJA: Kad bi svi mogli bit ka' ti, živili bi u raju. (*Anton sklopi knjigu. Tomaso bijesno stišće usnice. Naglo se okrene i obori lončić s cvijećem. Anton se trgne na zvuk razbijanja zemljane lončanice. Janja neometano krpa mrežu. Tomaso bijesno šutne razbijeno cvijeće i krene prema ulaznim vratima kuće.*)

TOMASO: Mulac pokvareni! (*Janja i dalje krpa i ne miče pogled s mreže.*)

TOMASO : Dabogda ga more progutalo. (*Anton pogleda prema Tomasu, pa prema Janji, a onda spusti knjigu pored nje i krene prema ulazu u zamak. Janja i dalje nijemo krpa mreže. Tomaso i Anton sjednu za stol. Janja donosi hranu na stol, potom i sama sjedne nasuprot ocu. Jedu u tišini. Janja prebire po tanjuru i tu i tamo uzme po koji zalogaj hrane. Tomaso bijesno guta hranu i također ne skreće pogled sa svoga tanjura. Između njih, na čelu stola sjedi Anton i pogledava ih. Tomaso konačno pogleda u Janju koja i dalje odsutno brlja po tanjuru. Bijesno baci vilicu na tanjur.*)

TOMASO: Sad je dosta, Janjo! Gost nan je u kući.

ANTON: Ma, šjor Tomaso,...

JANJA: E! I?

ANTON: ... ja razumijem...

TOMASO: I ponašat ćemo se kako priliči!

ANTON: ... nema potrebe...

JANJA: Ponašaj se kako 'oćeš, a ja neću i ne mogu bit' falša.

TOMASO: I drugi su na moru, pa ni'ko ne pravi ovakve škerce.

JANJA: Je, pape, ali drugi se vratu doma. I sve... sve ča si reka'... sve je istina... tribala san te poslušat', pape. (*Janja izleti iz blagovaonice prema unutrašnjosti kuće.*)

TOMASO: Ne mogu je gledat' ovakvu. Da mogu, sâm bi ga utopija.

*

(*Noć se pretvara u jutro. Anton dolazi na prozor. Bura na Janjinu prozoru lupa drvenim kopcima. Anton silazi u dvor.*)

ANTON (*za sebe*): Janjin krevet je prazan, netaknut. (*Anton žuri, osvrće se oko sebe. Nigdje nikoga. Ulica je prazna. Mate izlazi, tek otvara konobu.*)

ANTON: Jeste li vidjeli Janju? (*Mate odmahne glavom. Anton se udaljava i ugleda Tomasa kako odlazi na ribarenje. Primijeti klupu, priđe joj i teško se svali. Nalakti se na svoja koljena i zarije lice među dlanove. Ostane tako jedan dugi trenutak. Odjednom naglo skoči i potrči u pravcu otkuda je došao. Pogleda prema Tomasu.*)

TOMASO (*ribarima*): Ajmo, vrime je za čagod ulovit'. Otpustite kono-
pe. (*Anton trči prema liticama Kirieleysona – hoda uz brdo i već iz daleka
ugleda Janju kako stoji nad njegovim liticama. Snažan vjetar lomi joj tijelo i
mrsi kosu. Anton trči prema njoj. Janja ga pogleda praznim pogledom, podigne
drhtavu ruku i nježno pomiluje Antona po obrazu.*)

JANJA: Dobri moj Antone! (*Zatetura, Anton ju brzo uhvati.*)

ANTON: Janjo! (*Ona beživotno pada na njegove ruke. Anton podiže u
naručje onesviještenu Janju i polako krene nazad.*)

ANTON: Nemoj, Janjo! (*Anton ju unosi u zamak, a zatim telefonira na
prozoru.*)

ANTON: 'Alo, je li to prva pomoć? Molim vas, dođite hitno! Janji je
slabo. (*Svjetla se gase.*)

*

(*Jutro. Stipe dolazi do zamka. Anton mu otvara vrata.*)

MALI STIPE: Šta se dogodilo?

ANTON: Tomaso je otišao s kočom na ribe, a Janju je sve to sa Santom
pogodilo i našao sam je na liticama Kirieleysona. Zvao sam liječnika.

MALI STIPE: I, je li sad dobro?

ANTON: Sad je još slaba. Kad bude bolje, rekli su mi, neka svrati do
ambulante. Ako se stanje pogorša, da ih nazovem. (*Stipe odlazi, zatvara
vrata.*)

ANTON: Ali dijete se nije moglo spasiti. Puno je izgubila krvi i sama
nije bila svjesna šta joj se dogodilo.

JANJA (*zove iz kuće*): Antone, spusti me u dvor da u'vatin malo zraka.
(*Anton odlazi u kuću, iznosi Janju i posjeda ju za stol.*)

JANJA: E, moj Antone, cili svit se raspada.

ANTON: Sad ću ti ja donit' malo juhe, ostalo je još od ručka. Sad je
važno da misliš na sebe. (*Janjine oči su zatvorene. Miluje ju po kosi. Janja
jedva otvara oči. Uhvati ga za ruku.*)

JANJA: Obećaj mi da nećeš nikome reć'.

ANTON: Polako, vidjet ćemo, Janjo...

JANJA: Obećaj, Antone!

ANTON: Najprije uzmi malo juhe.

JANJA: Obećaj, Antone! (*Anton kimne glavom u znak pristanka. Janja
zatvori oči.*)

JANJA (*uhvati Antonovu ruku*): Santo...

ANTON: Ja sam, Janjo, Anton.

JANJA: Santo, vrati se, Santo... (*Grčevito mu stišće ruku.*)

ANTON: Da ti ga bar mogu vratit'. (*Nosi ju natrag u kuću. Sunce se diže i obasjava ribarev zamak. Janja izlazi na dvor, za njom dolazi Anton.*)

JANJA: Malo vode, molin te.

ANTON: Evo, evo. (*Anton donosi čašu s vodom i Janja pije.*) Nije ti bilo dobro. Cijelu si noć buncala.

JANJA: Ča san govorila?

ANTON: Nisam baš razumio. Spominjala si Santu...

JANJA: Ovo ča se dogodilo... Nemoj to nikome reć'.

ANTON: Znaš da neću. Ali misto je malo.

JANJA: Dobro da je Tomaso na moru.

ANTON: Ne znam da li je baš pravi trenutak, ali želim da znaš... Ja te volim, Janjo, i... ako bi ikad... (*Janja dlanom pređe preko njegova lica i blago se nasmije.*)

JANJA: Moj dobri Antone, zaslužuješ puno više od ovoga šta ti ja mogu dat'. A ja bez 'jubavi i bez Male Varoši ne bi mogla živit'. 'Jubav ništa ne more zaminit'.

ANTON: Onda ne odustaj od svojih snova, Janjo. Važno je u što ćeš vjerovati jer tako krojimo svoju sudbinu. Osjećaj u tvom srcu će ti reći u što sad vjeruješ, a to se može promijeniti. Vrijeme sve liječi.

JANJA: A, moj Antone, možda je tako u tvojin knjigan i mogu ja virovat' šta 'oču, ali istina je da je Santo iša' ča, ostavlja me i da se nikad više neće vratit', a nakon ove noći ja ne znam šta ću. Eto, to je istina. (*Anton tužno spusti glavu. Scena se zamračí.*)

*

(*Jutro. Iz daljine se čuju plač i povici. Crkvena zvona zvone. Anton se upitno obazire oko sebe. Do njega dotrči mali Stipe.*)

ANTON: Stipe, šta se dogodilo?

MALI STIPE: Nesreća. (*Anton i Stipe dolaze pred zamak. Janja na prozoru gleda prema njima.*)

JANJA: Šta je bilo?

ANTON: Nesreća na moru. (*Janja dotrči na ulicu do Antona.*)

JANJA: Santo?

ANTON (*kimne glavom*): Stipe je sve čuja.

MALI STIPE: Stigla je obavist da je zbog dotrajalih instalacija došlo do požara na brodu, a kasnije i do eksplozije. Santo i Matin sin Ivan su poginuli. (*Janja priđe Antonu i on ju zagrlí. Ramena joj se tresu od plača. Janja se izvlači iz zagrljaja, Anton ju pokušava uhvatiti za ruku, ali ona se otrgne i pođe prema zamku.*)

ANTON: Janjo...

JANJA: Pusti me. Želin bit' sama. (*Anton trenutak gleda za njom s nedoumicom na licu, a onda ipak krene prema konobi. Mate plače. U konobi je Špiro i mali Stipe. Samo se čuju tihi Matini jecaji. Ulazi Anton i sjedne za stol do Stipe. Stipe klima glavom.*)

ŠPIRO: Ajde doma, Mate. Žena ti je sama.

MATE: Kako ću jon reć, kako?

ŠPIRO: Bo' je da jon ti rećeš nego da čuje od drugoga. (*Mate se uputi k izlazu. Stipe gleda za Matom, a onda pažnju svrne na Antona koji je zadubljen u svoje misli i ne obazire se na događanja u konobi.*)

MALI STIPE: Šta ti je, Antone?

ANTON (*više za sebe*): Ne znam kako bih joj pomogao. Bojim se da je sa Santom puno toga umrlo. (*Scena se zamračí.*)

*

(*Sumrak. Anton sjedi sâm na dvoru. Otvora knjigu. Malo gleda u knjigu, više prema vratima. Odloži knjigu i krene prema unutrašnjosti kuće. Uspne se stubama do Janjine sobe, kuca. Janja se ne javlja. Ulazi u sobu i izlazi s malom baterijskom lampom. Upali ju i iziđe u noć. Kreće prema liticama Kirieleysona. Mala lampa jedva osvjetljava uski, strmi put pred Antonovim nogama. Polako napređuje do mjesta na kojemu je našao Janju u groznici. Noć je tamna, svjetlost oskudna. Malo promotri oko sebe i uputi se nazad. Sjedne u dvor, stisnut i s tragovima umora na licu. Izlazi sunce. Anton izlazi iz zamka, Stipe mu dolazi u susret. Vidjevši kako izgleda, Stipe podigne obrve i otvori usta da će nešto reći.*)

ANTON: Janje nema cijelu noć.

MALI STIPE: Da nije išla u misto?

ANTON: Nije. Obično pobjegne na litice Kirieleysona.

MALI STIPE: Ajmo undak tamo.

ANTON: Možemo pokušati. Tražio sam ju noćas, ali je bilo mračno. (*Stipe i Anton krenu prema liticama Kirieleysona. Dolaze do litica. Pregledavaju predio.*)

MALI STIPE: Nije ovod.

ANTON: Čekaj čas. (*Naginje se nad padinom i gleda prema dijelu gdje se litice spajaju s morem.*)

ANTON: Što je na onoj grani? (*Stipe gleda prema mjestu koje mu Anton pokazuje rukom.*)

MALI STIPE: Je, sad i ja vidin. Pridrži me, ja ću se spustit'. (*Anton hvata Stipu za ruku i Stipe se spušta niz liticu. Dolazi do grane na kojoj je komadić tkanine, uzima ga i vraća se do Antona. Anton gleda komadić tkanine. Probli-jedi, a ruka u kojoj drži tkaninu se tresе.*)

ANTON: Ovo je Janjino, Stipe! (*Gledaju se u nevjericu.*)

MALI STIPE: Brzo, Antone, ajmo skupit' ljude! (*Potrče nazad. Ispred konobe dolaze do Mate. Anton u ruci drži tkaninu. Mate mu dodaje kavu.*)

MATE: Popij malo bile kafe da te vrati.

ANTON: Nisam ja važan, gospon Mate.

MATE: Neće duša Bogu kad ti 'oćeš, nego kad je on pozove.

ANTON: Bože daj da bude tako. (*Mate ga potapše po ramenu i uđe u konobu. Začuje se crkveno zvono. Čuje se žamor ljudi koji kreću u potragu. Stipe i Anton sjede na rivi.*)

MALI STIPE: Ništa se više nije našlo. Brodice koje su pretraživale more uplovile su u luku. Ništa, moj Antone. (*U Antonovim očima nema pitanja, samo neizmijerna tuga i suze koje se više ne daju zaustaviti.*)

MALI STIPE (*ponavlja*): Ništa nisu našli. (*Stipi lagano zaigra brada od suzdržavanja suza i on se naglo okrene od Antona i rukavom briše i oči i nos. Anton podiže glavu prema suncu koje zalazi. Na liticama Kirieleysona u dnu scene je paluba ribarice. Tomaso mrgodan šeta palubom.*)

TOMASO: Dva dana bez jedne jedine ribe u mriži. Boga mi, ne pantin da se je ikad dogodilo. Je li to prokletstvo? Lipo su mi ribari govorili da je tribalo poštivat' mrtve. More bit' da nismo tribali izlazit' na more. More bit' da se ovo neće dobro svršit'. Okreni brod, idemo doma. (*Brod se valja, oblaci se na nebu skupljaju, mračni se i s vremena na vrijeme sijeva i grmi.*)

TOMASO: Ma ajmo bacit' još jednu kaladu. (*više*) Spremi se za zadnju kaladu! Znan da smo blizu Male Varoši, ali ne smimo se vratit' bez ulova. (*Počinja nevera.*)

TOMASO: Izvlačite mriže. (*Vinč polako diže mrežu i spušta ju ispred Tomasa.*)

TOMASO: Ništo je uletilo u mrižu. (*Tomaso otvara mrežu. Pojavljuje se ljudsko tijelo. Okreće ga, polaže na palubu i ugleda mrtvo tijelo Janje. Padne na koljena uz njezino tijelo, stavlja dlanove na glavu, ne suzdržava glasne jecaje i krikove očaja.*)

TOMASO: Ča san učinija? Gospe moja, ča san učinija! (*Iznosi nepomično tijelo mrtve Janje na obalu – polegne ga na klupu i vraća se na brod. Onda otpušta konop i uspinje se na komandni most, uzima kormilo u ruke i okreće ribaricu prema pučini. Mate, Špiro i Anton dolaze do Janjina tijela, Anton ju grli, a Mate i Špiro gledaju prema ribarici.*)

MATE: Šta ono radi?

ŠPIRO: Konopom vezuje kormilo i silazi u utrobu broda. Evo ga, izlazi na palubu, u rukama nosi dvi kante. Jednu je stavija na palubu, a s drugon poliva brod. Nafta. Sad uzima drugu kantu nafte i poliva sebe. Bože moj, zapalija je sebe i brod!

(Snažan bljesak munje raspori nebo. Vjetar podigne more i ono se uzburka, a valovi svom snagom udaraju o litice Kirieleysona. Brod u plamenu guta oluja. Gromovi snažno odjekuju, a njihov eho odzvanja Kirieleysonom. Mate, Anton i Stipe zbili su se jedni uz druge i gledaju odraz plamena iza hridi gdje je zamakla ribarica. Ribarica nestaje u dubini mora, plamen se još dugo vidi svijetleći u dubini. Odjednom vjetar staje i počinje padati kiša. More je zbonacalo. Kiša pada, pa malo sporije pada i prestaje. More je mirno. Scena se zamrači.)

*

(Jutro. Stipe i Anton izlaze iz zamka. Anton se oprašta od Stipe. Autobus odlazi. Čuje se pjesma klape Jana, ribara starog kći.)

DRUGI ČIN

(Mala Varoš 1980. godine ili nakon 19 godina. Glazba: Ništa nova, ništa nova, Radojka Šverko. Na sceni kupe vlaka s dvjema stolicama (ferata), na jednoj sjedi mladić u kasnim dvadesetim godinama, vrlo profinjena izgleda. Ulazi nešto stariji mladić seljačkoga izgleda i udara ga po ramenu.)

STIPE: Luka! Oklen ti u ferati? *(Luka taman zausti, ali Stipe ga prekida sjedajući i stavljajući košaru u krilo.)* Ma vidi ti slučajnosti! Sad ćeš ti meni sve lipo ispričat' uz feticu pršuta, a i boja će ti se vratit' u te bile, finčukaste obraze. *(Iz pletene košare, kakve nose žene sa sela, vadi platneni stolnjak na crveno-bijele kockice i rasprostre ga između njih. Luka ga gleda sa simpatijama i posprdno mu poravnava stolnjak. Stipe vadi kruh, pršut, sir, rajčice.)*

STIPE: 'Vako je već bo'je. Nu, uzmi, šta čekaš? *(Polako počinju jesti.)*

STIPE: I, šta si reka', oklen ti?

LUKA: A još ništa nisan reka' jer ti non-stop mliješ. Ali kad već pitaš, vraćan se iz Zagreba. Eto, diplomira san.

STIPE: Znači, gotovo je. *(pruža mu ruku)* Svaka čast, sokole! Brzo si ti to spuca'.

LUKA: Pa, u roku san završija.

STIPE: Znači, sad jemamo u Maloj Varoši pravoga meštra za... Bogaleti, šta ono?

LUKA: ... za proučavanje mora.

STIPE: E, to!

LUKA: A, Stipe, di ti je?... *(Stipe, ne prestajući žvakati, samo podigne kažiprst i ušutka Luku, a onda iz košare izvuče bočicu vina.)*

STIPE: Bumba, 'ko more brez bumbre. In vino veritas. Gospe moja, da mi je tvoja pamet, Luka, uz ovu moju jezičinu, kraja mi se ne bi vid'lo.

LUKA: Oli vas u trgovačku ništa nisu učili?

STIPE: Znan ti ja dobro računat', dragi, nego san 'rvatski picava'.

LUKA: Zna' san ja da si ti pripametan, nego reci ti meni koliko ti je poznata štorija o ribaru Tomasu?

STIPE: Šta ti je sad to palo na pamet?

LUKA: Danas su mu tribali arivat' naslidnici i provest će lito ovod. More bit' da san in triba reć ča se govori po mistu. Je li ti u sve to viruješ?

STIPE: Nu, ludonje! Dašta da virujen. I više od toga, moj Luka, ja san ti informacija iz prve ruke. (*zastane*) Prošlo je tome devetnajst godin' kad je u našu Malu Varoš doša' jedan mladić za koga se govorilo da je plemićkoga roda, ali malo čudne pameti... moj Anton... (*Slika kupea polako tamni, a onda se svjetlo ponovno vraća.*)

STIPE: Eto, tako ti je to bilo. A šta tebe tira ovamo?

LUKA: A ja san naslidnicima, a to su Tomasoov brat bliznac i njegova 'čer, sredija ribarev zamak. On se kasno oženija i 'čer mu sada ima devetnajst godin'. Ka' i bratu mu, i njemu je žena umrla tako da je i on sâm s 'čerom. Eto, to san radija dok si ti bija u i vlašku.

STIPE: Ako jemaš vrimenta, sidnimo lipo kod Mate i Joška, štogod prizalogajimo i undak ćeš mi sve ispriповidit'.

*

(*Luka i Stipe ulaze u konobu. Mate čisti stol za njih, stavlja čaše, vino i vodu. Kraj vrata sjedi slikar Špiro. Kraj Špire je prazna stolica namještena kao da netko sjedi na njoj, a Špiri se miču usta kao da razgovara s nekim.*)

LUKA (*pita Joška*): Špiro opet halucinira?

JOŠKO: Već devetnajst godin govori sâm sa sobom. (*Mate se udaljava. Stipe je udubljen u neki svoj film, kao da nije prisutan.*)

STIPE: E, sâm sa sobom, moš mislit'.

LUKA: Aha, evo ga opet! Stari Tomaso se nima di vrtit' nego po konobi i strašit' bidnoga Špiru?

STIPE: Beno od čovika! Ovdje je proveja cili život, a Špiro mu je obeća napravit' portret. Tomaso mu je platija unaprid pa sad Špiro jema nedovršeni, a plaćeni posal.

LUKA: A, tako znači! Obećanje, ludon radovanje! I sad mu Tomaso ne da mira, je li? A more bit' da Špiro ipak jema bokun savisti.

STIPE: A ti, ka' ono, znaš sve. (*Lukin pogled okreće se prema Špiri i pored njegove čaše koju je držao u ruci vidi još jednu čašu vina u zraku. Protrese glavom, pogleda ponovno – čaša je opet na stolu.*)

LUKA: Jemaš prav', ne znan. (*podigne čašu*) Za staroga Tomasa!

STIPE: Za staroga Tomasa! *(Ispijaju čaše naiskap. Na scenu ulazi djevojka (Anja) odjevena u traperice, sa šarenom košuljom i njezin otac Mate, čovjek u odijelu, s gustim crnim brkovima. Stipe izlazi iz konobe i gleda u njih. Zagleda se u djevojku, razrogači oči – skamenjen, trgne se i upita ovu malu skupinu.)*

STIPE: Di ćete?

MARKO: U Ribarov zamak.

STIPE *(mucajući)*: U Ribbarrrov zzzammak.

MARKO: Tako je.

STIPE: Evo, to van je omar tute. *(Došavši ispred zamka, djevojka se nasmiješi oduševljena onim što vidi ispred sebe. Otac, smješkajući se zadovoljno, iz udubine u zidu izvlači veliki metalni ključ dug gotovo tridesetak centimetara. Otvara vrata koja ih propuštaju u prekrasno dvorište.)*

ANJA: Pape, pa ovo je friško sređeno?

MARKO: A moja Anja, nisi valjda mislila da ću vas dovest' u zapuštenu kuću.

ANJA: Nisan, ali ovo! *(Ulaze u kuću kroz dvor pa se vraćaju.)*

MARKO *(za sebe)*: Čudan je ti momak, uspija me je nagovoriti' da ne prodan kuću. *(Anja stisne šaku i napravi bezglasno yes.)*

ANJA: Znaš, bija bi red toga momka počastit' večeron.

MARKO: Kojega momka?

ANJA: Nauči se govorit' sâm sa sobon u sebi, stari moj. *(Marko pogleda prema konobi i vidi Luku kako dolazi i mahne kćeri da mu krenu u susret.)*

MARKO: Evo da upoznaš i momka čije je ovo djelo. *(Stipe gleda zabezegnuto sa strane.)*

MARKO: Luka, jesi li to ti?

LUKA: Je, je, šjor Marko, ja san. *(Nakloni se prema Anji, ona mu se ljubazno nasmiješi.)* Anja, je li tako? *(Pokaže prema Stipi.)* Ovo je moj prijatelj Stipe.

ANJA: Već smo ga upoznali. *(Stipe se rukuje s Markom, pa s Anjom. Gledajući u Anju, promrmlja.)*

STIPE: Janja. *(Sad se svi okrenu Stipi i začuđeno ga gledaju.)*

MARKO *(ispravi ga)*: Anja.

LUKA: Di ste se uputili?

MARKO: Na mali obilazak...

ANJA: ... pridružite nan se.

LUKA: Drage vo'je.

STIPE: Nažalost, ja moran ić', ali vidit ćemo se ove dane. Ne zovu Varoš za ludu Mala Varoš. Ne moreš uteć' od nikoga i da 'oćeš. Aj, Bog van.

SVI U GLAS: Doviđenja. (*Stipe se udaljava gotovo trčeći. Okrene se nekoliko puta gledajući Anju. Grupica krene prema konobi.*)

LUKA: Kako vam se sviđa u zamku ?

MARKO: Ne mogu te nahvalit', moj Luka. Ono ča si napravija od zamka je pravo čudo. Tolike godine ni'ko u njemu nije sta', a ti si ga uspija uredit' tako da ostane onakvi kakvi je bija prije dvajst godin'. Ka' da je prošlost stala. Ovi zamak jema dušu. On je za nas bogatstvo ne samo ka' zamak nego i ka' čuvar naših predaka. Šteta da moja Mare nije živa da ovo vidi. Bolest nan je oduzela rano.

ANJA: Marko je skroz u pravu. I zbilja si za pet obavija posal, Luka. (*Dolaze pred konobu.*)

MARKO: Sad san se sitija da san sebi obeća da danas neću kuvat'.

LUKA: Ovde van je spiza prvoklasna i domaća.

MARKO: Onda idemo svi zajedno.

LUKA: Fala van, ali ja san već marena'.

MARKO: Onda dođi kod nas na večeru, bilo bi nan drago. A moramo i račune sredit'. Di stojiš?

LUKA: U maloj kamenoj kući koja je naslonjena na zamak. I... fala na pozivu... vrlo rado ću doć'.

MARKO: Vidimo se oko 8 uri. Vrata su otvorena, ne moraš kucat'. I još jednon ti hvala. Oživija si duh staroga zamka. (*Anja i Marko ulaze u konobu. Špiro je na svome mjestu, u svome filmu i u komunikaciji s nevidljivim sugovornikom. Anja stane iza oca i gleda prema van. Prilazi im Mate.*)

MATE: Dobrodošli u konobu... (*Uto se Anja okrene i njihovi se pogledi sretnu, Mate je u šoku, pokušava se pribрати, ali ne odmiče pogled s Anje.*)

MATE (*jedva čujno*): ... kod Mate i Joška. (*Marko ne razumije Matino ponašanje, pogleda u Anju koja sliježe ramenima, pa opet u Matu.*)

MARKO: Jeste li dobro? Pari da ste vidili duha.

MATE: Ma ne, ne. Ma šta van je, šjor? Samo me je šinjorina na nekoga sitila. Eno, možete sist' za oni stol. (*Anja krene ispred oca i prolazi pored slikara Špire. Špiro zine, a onda pogleda očima punim straha i panike prema nevidljivome sugovorniku ispred koga je vječito puna čaša vina.*)

ŠPIRO: Šta je sad ovo? Ma kad san ti reka' da ću ti dovršit' portret, onda ću to i učinit'. (*Pogleda prema Anji i sklopi ruke u molitvu.*) Molin te, samo mi doma ne dolazite. (*Marko sjedne i odmah uzima jelovnik u ruke. Anja pogleda prema Špiri koji zuri u nju. Čaša puna vina se polako dignu u zrak, zastane, pa malo poskoči kao da joj netko nazdravlja. Anja zatrese glavom. Čaša je nepomična na stolu, ali Špiro panično skoči sa stolice obarajući ju i izleti vani. Buka trgne Marka i on samo vidi kako Špiro nestaje kroz vrata.*)

Svi gledaju za njim. Mate potrči podići stolicu i prilazi stolu uz prozor. Nakašlje se s nelagodnom, atmosfera je napeta, pogledava u Anju.)

MATE: Želite li naručiti?

ANJA: Ja ću bakalar na brujet.

MARKO: Pašticadu.

MATE (*udaljavajući se, mrmlija u bradu*): Još Tomaso ništa nije naručija. (*Scena se zamrača.*)

*

(Sumrak je. Luka se sprema za večeru. Oblači odijelo i košulju, zatim bira kravatu. Polako se odijeva i zvižduće neku pjesmu, dođe pred ogledalo. Gleda u svoj odraz.)

LUKA: Unija si duh u Ribarov zamak. (*U trenutku u ogledalu ugleda Anjin lik, ali u ribarskome kombinezonu. Ustukne, izgubi tlo pod nogama i poskliznuvši se, padne. Podigne se, ponovno pogleda u ogledalo i ugledavši svoj lik, glasno odahne.*)

LUKA: Boga mi te dobro pl'esnulo, moj Luka. Već ti se i priviđa. (*Anja sjedi u svojoj sobi ispred ogledala. U trenutku ugleda sebe u ogledalu, ali u drugoj odjeći, ribarskome kombinezonu. Ispruži ruku i dodirne svoju ruku u odrazu ogledala.*)

JANJIN LIK: Anja, Anja... (*Glas jača i odzvanja sobom. Anja se naglo diže, obori stolicu, spotakne se i pada na pod. Sve utihne. Anja se diže, pogleda se u ogledalo i vidi svoj lik. Glasno hukne.*)

ANJA: Uf, šta je ovo bilo? (*Uputi se prema vratima mahnuvši rukom.*) Duhovi zamka, za mnom! (*Anja silazi u dvor, još uvijek sa zbunjenim izrazom na licu.*)

MARKO: Anja, stavi čaše, molim te. (*Anja uzima čaše iz ormarića i postavlja ih na stol.*)

MARKO: Dok se izi juva, riba će bit' gotova. (*Na vrata ulazi Luka. Ima isti zbunjeni izraz na licu kao i Anja.*)

LUKA: Dobra večer.

MARKO: Ajde sidni, Luka. Dobro nan doša'.

LUKA: Još vas boje naša'. (*Luka sjedne, do njega Anja. Marko vadi juhu i pogledava dvoje mladih. Anja i Luka su zagledani u tanjure pred sobom.*)

LUKA: Dobro kuvate riblju juhu.

MARKO: Čekaj dok provaš brujet bez kosti. (*Marko donosi brujet. Svi uživaju u hrani, a napetost polako popušta. Marko ulijeva vino.*)

MARKO: Onda, kakvi van je brujet? Pokojni Tomaso, Bog mu da pokoj duši, ostavija je ricetu u škafetinu u kužini.

LUKA: Šjor Marko, niman riči, odličan je. Ne sićan se da je išta bilo u škafetinu. Čudno.

(Slegne ramenima i nastavi jesti. Anja prestane jesti i kratko se zamisli, kao da se dvoumi, a onda odlučno isturi bradu.)

ANJA: E, pa ima još čudnih stvari. Većeras san u zrcalo vidila sebe u nekakvom kombinezonu i samu san sebe zvala.

LUKA: I ja san te vidiya u zrcalo, u ribarski trliš. *(Nastane kratki tajac, a onda Marko zagrlji Luku.)*

MARKO: Zamisli koja je vridnost ovega zamka ako u njemu jemamo i duhove. Uvik san govoriya da ovi zamak jema duha.

ANJA: Misliš dušu.

MARKO: E, i to. *(Svi se nasmiju i nazdrave. Scena se zamračí.)*

*

(Jutro je. Stipe lupa na Lukina vrata.)

STIPE: Luka, Luka, probudi se!

LUKA: Pusti me, Stipe, spavat', nije još sunce izašlo.

STIPE: Kad ja ne mogu spavat', nećeš ni ti. *(Luka se izvlači i izlazi van.)*

LUKA: Smiri se.

STIPE: Ne mogu. Cilu noć nisan oka sklopiya. Anja je Janjina slika i prilika. Ne, ona je njezina reinkarnacija.

LUKA: Ti si lud, to je samo obiteljska sličnost.

STIPE: A ne, ne, kume moj. Ovdí se nešto događa. Da su baš ove godine Tomasi došli preuzest' naslidstvo! Ne more to bit' slučajno, pa ćeš vidit'.

LUKA: Ma Boga ti! A koji je to razlog?

STIPE: Ne znan, ali mislin da ćemo brzo doznat'. *(Luka uzdahne duboko i pogleda na sat.)*

LUKA: Asti ga, ča vrime leti! U deset uri se jeman nać s Anjon.

STIPE: Bogami, nije ti puno tribalo.

LUKA: Ne govori gluposti.

STIPE: Ja da govorin gluposti! Ka' da ne vidin da si zagriža, a?

LUKA: Ajde, ludonjo, samo ću jon pomoć da se snađe u našoj Varoši.

STIPE: Neš ti Varoši, petnajst kuć' i birtiya. Samo nemoj bit' drugi Anton.

LUKA *(gura Stipu prema vratima)*: Prava si šantroča. *(Još uvijek nasmijani, ispred zamka nalijeću na Anju koja je upravo izišla. Luka u tome trenutku gleda u Stipu postrance. U zadnji čas, iako je lagano gurnuo Anju, uhvati ju objema rukama i privuće k sebi.)*

LUKA (*ne pušta ju*): Ajme, skužaj, Anja. Jesan te udrija? (*Anja i Luka ostanu trenutak zatečeni gledajući se pogledima punim iznenadne privlačnosti. Spusti ju nježno na tlo, ali ju ne pušta. Počnu se glasno smijati. Stipe ih promatra, digne obrvu, napravi grimasu i nakašlje se. Oni ga pogledaju i razdvoje se. Anja spusti pogled smijuljeći se, a Luka se usredotoči na Stipu.*)

LUKA: E?

STIPE: Šta e?

LUKA: Ništo si 'tija reć'.

STIPE: 'Tija san reć' da ja iđen za svoj in poslon.

LUKA: A zašto si onda još ovod?

STIPE: Ludonjo. (*Anji*) Pazi se, mala, ovi ti je cili imberlan. (*Stipe im mahne i ode. Anja i Luka krenu prema Kirieleysonu. Dolaze na litice (na mjesto gdje su se sastajali Janja i Santo). Sunčano je i sve izgleda pitomo i mirno. Sjednu okrenuti moru. Anja duboko udahne sklopljenih očiju i lica okrenuta suncu. Luka sjedi pored nje, rukama je obujmio koljena, gleda ju. Pogledi im se sretnu. Anja se zacrveni i spusti pogled. Luka ju nježno uhvati za bradu i okrene joj lice k sebi. Gledaju se. Luka ju nježno poljubi u usta. Zagrlj ju, Anja nasloni glavu na njegovo rame i gledaju more.*)

ANJA: Kažu da sam jako nalik Janji...

LUKA: Je, ma ja je se ne sićan. Bija san puno mali.

ANJA: I ljudi u mistu me nekako čudno gledaju.

LUKA: A svit ka' svit. Ritko se šta događa u našoj Maloj Varoši, pa si sad naletila ka' 'tić na baketinu.

ANJA: Ka' 'tić na šta?

LUKA: Na baketinu? To ti je lipak za 'vatat 'tiće.

ANJA: Čini mi se da je baš tako... I čula san da je jako volila nekoga mornara...

LUKA: Šteta da i on nju nije volija toliko puno.

ANJA: A jesi li i ti mornar?

LUKA: Ja ti se držin one stare: fali more, drž' se kraja. Ma more je svima nama u Dalmaciju druga 'jubav.

ANJA (*gleda ga ravno u oči*): A prva? (*Luka se nasmiješi i gleda ju ravno u oči. Ljube se. Vjetar se pojačava. Čuje se udaranje valova. Pojačava se huk vjetra. Anja i Luka se razdvoje i s nerazumijevanjem pogledavaju nebo i oko sebe.*)

LUKA: Oklen sad ovi vitar?

ANJA: Možda ti šapće moje ime. 'Ko zna? (*Luka ju pogleda toplim pogledom. Kroz huk vjetra i udarce mora jedva se razaznaje glas koji zove ANJA,*

dugo i otegnuto. Anja se ukoči. Luka je zbunjeno gleda. ANJA, ANJA, hućanje se ponavlja. Anja skoči na noge.)

ANJA: Je li čuješ moje ime?

LUKA: Već mi se dovoljno priviđa kad si ti u pitanju.

ANJA: Luka, ne zezan se. Ne'ko me zove. Ka' da glas dolazi iz svih pravaca do mene. *(Luka se digne i oslušne. Jedva razumljivo dozivanje se ponavlja. Luka se naglo uozbilji.)*

Ipak brzo dolazi k sebi, dok Anja i dalje osluškuje i okreće se oko sebe.)

LUKA: S tobom ću skroz porebambit'. Ajmo ča prin kakvih ukazanja. *(Uhvati ju za ruku i povuče za sobom.)*

ANJA: Priznaj, i ti si čuja.

LUKA: Ne znan ča san čuja niti 'oću znat'.

ANJA: Ne boj se, ja ću te čuvat'. *(Luka naglo stane, pogleda ju podignutih obrva.)*

LUKA *(za sebe)*: Ona će mene čuvat'... *(Nestaju u daljini, za njima odzvanja Anjin smijeh. Anja i Luka stižu do zamka. Zaustave se ispred vrata dvorišta.)*

ANJA: Otac je reka' da te pozovem na ručak.

LUKA: Obeća san Stipi da ćemo zajedno obidvat' u konobu. Zafali se u moje ime. *(Trenutak stoje bez riječi. Anja gleda u pod, pa u njega i grize usnicu.)*

LUKA: Čekaj, čekaj, nemoj mi reć'... znan. 'Oćemo sutra ja i ti u konobu na obid?

ANJA: Neću. Čini mi se ka' da san te nagovorila.

LUKA: Ajde, molin te. *(Prođe joj kažiprstom preko nosa.)* Sutra u podne san ovod. *(Anja se vragolasto okrene i nestane iza vrata dvorišta, a Luka se uputi prema mjestu, vrteći glavom i smješkajući se. Luka ulazi u konobu, kimne glavom Mati i pogledom potraži Stipu. Stipe sjedi za najudaljenijim stolom u kutu. Špiro je na svome mjestu, s dvjema čašama vina i u svome svijetu. Luka prolazi pored Špire, ali on ga ne primjećuje.)*

ŠPIRO: Gotov je. Još samo da se malo pitura osuši i sutra ćeš visit' ovod na zidu. *(Luka pogleda prema Špiri i vidi čašu punu vina u zraku. Trese glavom i više se ne okreće, ali čuje Špiru.)*

ŠPIRO: I nemoj mi više slat' Janju. *(Sjeda preko puta Stipe i pokaže rukom na Špiru.)*

STIPE: Ma vidija je jučer Anju pa se pripa' da ga stari Tomaso straši jer mu nije završija portret. *(Luka se nasmije i okrene prema šanku te rukom mahne Jošku.)*

STIPE: Naručija san nan peku.

LUKA: Lipo, bogami, na moj račun, bez da pitaš.

STIPE: Danas ja častin.

LUKA: Ča ti se dogodilo?

STIPE: Sve mi se vraća. (*Uto stiže peka.*)

STIPE: Meni se čini da štorija još nije gotova.

LUKA: Kako znaš?

STIPE: Ne znan, zna' ćemo za tri dana.

LUKA: Ča to 'oće reć – za tri dana?

STIPE: Za tri dana je dan kad se sve to dogodilo. (*Polako završavaju marendu.*)

STIPE: Ja bi mora' do općine, ako nisu već ošli doma.

LUKA: Opako te u'vatila pulitika, a Stipane?

STIPE: Ja volin ovo misto i 'oću da ide naprid.

LUKA (*zagrlji ga*): Vlaška furbarija. (*Izlaze van smijući se.*)

*

(*Spustila se noć. Luka izlazi ispred zamka. Nikoga nema.*)

LUKA: Ne more čovik spavat' od vrućine. (*Gleda prema uličnoj svjetiljci i magla oko nje formira se u ženski obris u dugoj haljini koji treperi pod svjetlom. Luka razrogači oči. Lik treperi. Luka čvrsto stisne oči i opet ih otvori. Pod svjetlom je samo gusta magla.*)

LUKA (*vraćajući se u krevet*): Jesan i ja idiot. (*Nervozno se šetka. Pogleda na sat.*)

LUKA (tiho): 11:45. (*Scena se zamrača.*)

*

(*Dan. Luka dolazi na scenu.*)

LUKA: Lipa noć i još lipše jutro. E, moj Luka, kad 'oćeš slušat štorije, nema sna. (*Šjedne na obližnju klupu. Čuje se zvonjava sa crkvenoga tornja koja označava podne. Luka se isti čas dignu, okrene prema zamku i nađe se oči u oči s Anjom. Trgne se iznenađeno. Anja mu rukama obuhvati lice. Smiješi se.*)

ANJA: Rekla san ti da ću te čuvat'.

LUKA: Koliko san blesav u zadnje vrime i tribalo bi. (*Zagrlji ju i krenu prema konobi. Špiro stoji na stolici i vješa portret ribara Tomasa iznad stola za kojim uvijek sjedi, a Mate mu pomaže pridržavajući veliku sliku. U konobu ulazi Luka i propušta pored sebe Anju. Špiro razrogači oči, zaljulja se i padne*)

zajedno sa stolicom. Mate mu skoči pomoći. Tomasov portret je nakrivljen. Luka i Anja također potrče prema Špiri. Anja klekne pored njega.)

ANJA: Nemojte se micat'. Pogledat ću jeste li šta slomili. *(Polaze ruke na Špirinu nogu.)* Ja sam medicinska sestra. *(Špiro tek na dodir njezine ruke preplašeno skoči, obarajući Anju na stražnjicu.)*

ŠPIRO: Ti si sotona. Biži ča od mene! Biži! *(Nitko se ne snalazi u novonastaloj situaciji. Luka se polako saginje i hvata Anju pomažući joj da se digne, ali ne skida pogleda sa Špire koji divljački tuče nogom o pod i šakom po stolu.)*

ŠPIRO: Šta je, stari toware, jesan li te obisija? Jesi li mi obeća' da ćete me i ti i ona ostavit' na miru? Šta još 'oćeš? Moju dušu!

MATE: Špiro, sve ti se pomišalo.

ŠPIRO *(prema portretu)*: E nećeš, nećeš. Jesi li me čuja? *(Mate ga hvata za ramena i pokušava ga posjesti na stolicu dok on maše kažiprstom prema slici.)* A ne, ne! *(Špiro bubne na stolicu i tek tada pogleda Matu.)*

MATE: Moj Špiro, ti si skroz lud. Malo ti je Tomaso, pa još infišaješ. Ova cura ovod je živi stvor i zove se Anja.

ŠPIRO: Isto ja gren doma... *(rukom pokaže na sliku)*, a ti ga malo poravnaj. *(Špiro krene prema izlazu. Mimoilazi se sa Stipom koji ulazi u konobu i pogledom ispraća Špiru. Anja i Luka sjednu za Špirin stol s portretom iznad glava. Prilazi im Stipe.)*

STIPE: Može li se k vami?

LUKA: 'Ko bi te se moga otrest'?

STIPE *(gleda sliku na zidu)*: Bome ga je obisija. *(i kritički gleda.)* Dobro mu je ispa', a, Luka?

LUKA: Ti si ga bo'je poznavala.

ANJA: Ja san ogladnila. *(Luka mahne Mati da dođe do stola.)*

MATE *(prebacujući kuhinjsku krpu preko ruke)*: Ako ćete mene poslušat', ja bi van priporučija juhu i lešo meso sa šalšon od poma i terinu salate.

STIPE: A ako te nećemo poslušat'?

MATE: Za vlaje kuvamo sutra. Poparu.

STIPE: To daj ženi doma.

LUKA: Ti nan donesi juhu i lešo. *(Stipi)* 'Oćeš ti onda sutra doć'?

STIPE *(Anji)*: Eto s kin imaš posla. Nemoj poslin reć da ti nisan reka'. *(Mate donese vino, vodu i čaše. Udalji se.)*

ANJA: Kad smo već kod spize, uskoro slavin devetnaesti rođendan i pozivan vas na večeru. *(Stipe se naglo uozbilji.)*

STIPE: Devetnaesti rođendan? Kad uskoro? *(Anja i Luka ga gledaju iznenađeno.)*

ANJA: Za tri dana.

STIPE (*ponovi upitno*): Za tri dana? (*Anja klimne glavom. Luka šalje nijeme signale prijatelju koje Anja ne vidi. Stipe primijeti Lukino namršteno lice i kažiprst na sljepoočnici. Brzo se pribere.*)

STIPE: Skužaj, Anja, pomišali su mi se dani. (*brzo dodá*) Fala na pozivu, svakako ću doć. (*Uto dolazi Mate s velikom zdjelom vruće juhe.*)

*

(*Dan. Čuje se škripa kočnica autobusa koji se zaustavlja na postaji. Na scenu ulazi visok čovjek aristokratskoga držanja, ulazi Anton 19 godina stariji. Prilazi mu Stipe.*)

STIPE: Dosta su vam teški kuveri, šta nosate u njima?

ANTON (*nasmiješi se*): Ništa naročito, većinom knjige.

STIPE (*rukujú se*): Kako si, Antone?

ANTON: Pjesnički, moj Stipe, kao i uvijek. Je li ti svakoga dočekuješ?

STIPE: Samo kad znan 'ko dolazi.

ANTON: Kako znaš?

STIPE: Slažen slagalicu. (*Anton se nasmije. Oni polako krenu i dođu do klupe.*)

ANTON: Zar nećeš malo, kako bi ti rekao, prida' nit'? (*Stipe klima glavom i oni sjednu na klupu.*)

ANTON: Devetnaest punih godina... A sad, kad sam opet tu, čini mi se kao jučer.

STIPE: Doša' si sâm.

ANTON: Ne, nikad ja nisam sâm, a danas mi se prošlost čini bliža nego ikad. (*Stipe zašuti. Obojica su zamišljeni. Anton se diže, Stipe za njim.*)

ANTON: Ako nemaš više pitanja, moj prijatelju, možemo nastaviti.

STIPE: U ovih devetnaest godin' si samo ostarija, moj Antone, ostalo znan, a i to da si posta' slavni pisac.

ANTON: Pripametni moj Stipe, onda me odvedi u najbliži hotel.

STIPE: A ne, ne. Bit ćeš moj gost, jedino ćeš prispavat' u kući kraj moje jer u nas nima mesta. (*Krenu dalje Rivom. Oblaka je sve više. Bljesne pokoja munja.*)

STIPE: Pozvani smo na večeru u Ribarov zamak.

ANTON: Kako misliš – pozvani? 'Ko je u zamku?

STIPE: Nu ga! Pa jesan li ti reka' da san zna' da ćeš doć'. U zamku su Tomasovi nasljednici. Reka' san in da mi dolazi gost iz Italije, pa su tako i tebe pozvali. 'Čeri in je devetnaesti rođendan.

ANTON: Danas?

STIPE: E. *(Polako kreću sa scene. Scena se zamračí.)*

*

(Anja se pred ogledalom sprema za večeru. Već je odjevena i nanosi lagani make-up. Pjevuši. Bljesne munja. Pogleda prema prozoru i napravi grimasu straha i ironije. Ruga se sama sebi. Čuje se grom, a zatim Anjino tiho grrr. Digne se i krene preko sobe do ormara. Vadi cipele s niskom petom i obuva ih. Stipe i Anton se približavaju Ribarovu zamku. Svaki nosi po jedan šareni paketić, poklon. Pogled im se zaustavlja na Anjinu prozoru. Svjetlo u njezinoj sobi trepće. Teški oblaci prekrivaju nebo. Bljesne udaljena munja i grmljavina. Luka dolazi pred zamak i vidi Antona i Stipu kako gledaju prema Anjinu prozoru. Prati njihov pogled i ugleda Anju. Treperavo svjetlo prati njezino kretanje. Luka pljesne Stipu po ramenu. Stipe se napadno trgne.)

LUKA: Otkad si mi ti tako strašiv?

STIPE: Evo, od sad. *(Luka pogleda u Antona. Stipe se brzo pribere.)*

STIPE: Da te upoznam, ovo je Anton. Popodne je stiga' iz Italije. *(Anton i Luka se rukuju, Antonu.)* Moj prijatelj Luka.

LUKA: Dobro vas je opisa'.

ANTON: Kao izgubljenu pjesničku dušu, pretpostavljam. *(Smiju se. Luka pogleda u nebo. Gusti kišni oblaci su potpuno prekrili nebo, vjetar pojačava.)*

LUKA: Ajmo u kuću prin vengo okisnemo. *(Krenu prema vratima dvorana. Stol je već postavljen. Marko slaže čaše. Luka, Anton i Stipe ulaze. Anton se ogleda po prostoriji, a na licu mu je blagi osmijeh.)*

LUKA: Dobra večer.

MARKO: Ajte naprid, komodajte se. Valjda ćemo uspit' večerat pri kiše. *(Anton pruži mu ruku.)* A vi ste Anton? *(Anton prihvati pruženu ruku i lagano se nakloni.)*

ANTON: Hvala na pozivu. Čast mi je biti u vašoj kući.

LUKA: A di nan je slavljenica? *(Stipe i Anton se pogledaju ozbiljnim i zabrinutim pogledima. Anja je opet pred ogledalom. Vjetar je jak i čuje se njegovo zavijanje. Bljesak munje pruži se do zamka osvjetljavajući ga sablasnom svjetlosti. Istovremeno se prolomi zaglušujući prasak groma. U zamku se sva svjetla pogase. Jedino u Anjinoj sobi treperi blaga svjetlost. Društvo oko stola je nijemo i ukočeno. Prvi se snalazi Luka.)*

LUKA: Šjor Marko, u dnu kredence je petrolejka.

MARKO: Ma bravo, Luka. Šteta da nan ova lipa spiza propade. *(Marko stavlja petrolejsku lampu na stol, a Luka ju upali. Stipe je tih, nijem promatrač, a Anton tužno spusti glavu. Anja nepomično sjedi pred ogledalom iz*

kojega dopire slabašna svjetlost. Njezino lice je lijepa maska bez ijedne emocije, pogled prikovan. Pruža ruke prema zrcalu i oba dlana nasloni na površinu zrcala. U odrazu zrcala, u svjetlosti se formira Janjin lik s blagim osmijehom i njihovi dlanovi se spoje. Traje trenutak. S jedne i s druge strane je ista osoba, s istim blagim, smirenim izrazom, samo je odjeća drukčija. Janjin lik polako nestaje, a za njim i blaga svjetlost. Anja se polako diže i krene prema vratima. Pokreti su joj spori i mirni. Pritisne kvaku, otvori vrata, izlazi ne zatvarajući ih. Anja ulazi u blagovaonicu odsutna pogleda, fiksirana ravno pred nju. Luka ju prvi ugleda i široko se osmjehujući napola se podigne, ali se isti čas vrati smrtno ozbiljan. Anja nastavlja u svome kretanju prema izlaznim vratima. Anton je preneražen Anjinom pojavom. Lice mu se grči u bolnu grimasu.)

ANTON (tiho): Janjo, moja Janjo! (Nalakti se na stol i rukama pokriva lice. Marko stoji poluotvorenih usta. Jedino Stipe ne izgleda iznenađeno. Samo teško uzdahne. Anja prolazi pored Luke, Antona i Stipe prema vratima. Otvara ih i polako izlazi. Marko prvi skoči i izlazi za njom iz kuće. Njegova kretnja pokrene Stipu, Antona i Luku i oni se brzo dignu i krenu za Anjom. Pokušavaju je zaustaviti, ali neka sila ih odbacuje i ne dopušta im da joj se približe. Liticama Kirieleysona vjetar lomi i razbacuje grane. Nebo paraju munje, gromovi tuku, vjetar urliče. Valovi se razbijaju o litice. Kroz udare vjetera čuje se zvono sa zvonika. Anja dolazi do litica Kirieleysona i klekne na sâm rub. Mala skupina hitro dolazi do litica. Ostaju skamenjeni pred prizorom. Stipe se okrene. Svi izgledaju nekako odsutno. Marko krši ruke, učini korak prema Anji, ali ga Stipe uhvati za ruku i zaustavi. Zbijaju se jedni uz druge. Anja je na par koraka od njih, ali nitko joj ne prilazi. Gotovo su paralizirani. Luka unezvijereno gleda oko sebe. Pogled mu se zaustavi na Stipi koji jedini izgleda pribrano. Na Lukin preplašen, upitni pogled samo odmahne glavom. Anton je jedna velika bolna grimasa. Ne skida pogled s Anje. Zadnji bat zvona zaustavi vjetar i nastane muk. Anja se digne, podigne ruke prema nebu i iz njezinih usta prolama se krik.)

ANJA: Kyrie eleison!

SVI (u glas): Gospodine, smiluj se! (Svi su kao skamenjeni. Pogledi se spuštaju u dubine mora otkuda se pojavljuje svjetlost koja postaje sve jača, pretvarajući se u ribaricu koja izranja. Cijeli prizor je okružen svjetlošću. Na brodu stoji ribar Tomaso. Brodska skala počne se pružati prema rubu litice, prema Anji. Od Anje se odvaja Janjin svjetleći lik. Zrači svjetlošću i dubokim ispunjenjem i mirom. Okreće se najprije prema Anji, a zatim prema Antonu i oni se jedan dugi trenutak gledaju. S Antonova lica nestaje bol i ustupa mjesto smirenju. Tek tada se Janjin lik okreće brodu i Tomasu koji je pored skale. Janjin lik krene polako prema brodu, prelazi skalnu i zaustavlja se ispred Tomaso-va lika. U daljini se pojavljuje u svjetlu Santin duh. Tomaso dovodi Janju do Sante i njihove se svjetlosti spajaju. Ljubav i blagi osmijeh je na njihovim licima. Intenzitet svjetlosti se pojačava, a obrisi likova i ribarice blijede. Ostaje

sama svjetlost, tada i ona počinje blijediti dok potpuno ne nestane. U tome trenutku Anja se opasno zatetura, a ruke joj mlitavo padnu. Luka skoči i uhvati ju u padu. Podiže beživotno tijelo i krene putem prema zamku. Zastane pred Markom.)

LUKA: Bit će dobro... Dobro je. *(Privuče ju bliže grudima i poljubi u čelo. Na Anjinu se licu samo pojavi jedva vidljiv smiješak. Na litici ostaju Anton i Stipe.)*

ANTON: Kako si znao šta će se dogoditi?

STIPE: Nisan zna. Nekako se sve posložilo. A zašto si doša' baš ove godine?

ANTON: Sve ove godine sanjam kako ju tražim po ovim liticama. Prije tjedan dana ukazao mi se njen lik. Zato sam došao. *(Stipe kimne glavom s razumijevanjem, potapše ga po ramenu i ode ostavljajući ga samog. Scena se zamračiti.)*

*

(Prošla je godina dana. Anton ulazi na scenu. Stipe ga dočekuje. Srdačno se rukuju.)

STIPE: Drago mi te vidit', Antone.

ANTON: I meni tebe. Onda, ništa se ne hvališ, posta' si načelnik Male Varoši. Uvijek sam znao da ćeš daleko dogurat'.

STIPE *(pokušava zvučati skromno)*: A ne mogu se požalit'. Kupija san i ništo kućice. Onu kuću u koju si sta'... kad smo ono lani slavili Anjin rođendan – na brdu. Šta ću od tebe? Moran te nigdir smistit', pa san mislija da je najboje da te smistin di ti je poznato.

ANTON: Koji si ti... Idem se onda pripremit' za vjenčanje.

STIPE: 'Oću li te ja ikad vidit' u rebatinke?

ANTON: Budemo li se više družili, 'ko zna. Kakav je plan?

STIPE: Vinčanje je u crkvi u šest uri, a slavlje je kod Mate i Joška. Eno Luke. *(Luka im dolazi u susret.)*

LUKA: Ajmo, kumovi, di ste dosad! Dobro doša', Antone.

ANTON: Bolje te našao, Luka. Je li sve spremno?

LUKA: Mora bit'. *(Trojka krene dalje i odlazi sa scene.)*

*

(Zvona zvone na crkvi. Na scenu dolaze mladenci Anja i Luka, za njima kumovi Stipe, Anton i Marko. Sjedaju u konobu. Veselo društvo pjeva. Stipe tuče nožem o čašu kako bi zaustavio pjesmu. Svi prestanu pjevati.)

STIPE: Evo, dižen ovu čašu u čast mladenaca, naše Anje koja je izgubila srce u našemen mistu, a zamalo i dušu, ali o tomen radije ne bi. Njezina lipota očarala je našega Luku i sudbina je 'tila da se oni zajubidu i da započnu zajednički život. A kako je sve to počelo, sad ću van ispričat'. Vozili smo se ja i Luka feraton iz Kaštili.

ANTON I LUKA: Stipe, načelniče!

STIPE: Onda, živili! Sritno i beričetno van bilo! (*Svi nazdravljaju. Luka i Anja se grle i ljube. Okreću se prema zidu na kojemu visi slika – portret staroga Tomasa. Gledaju u sliku i u jednome trenutku stari Tomaso sa slike im se nasmije i namigne. Krene pjesma Jana, Ribareva kći, ali onda svi zapjevaju* Večeras je naša fešta Tomislava Ivčića.

KRAJ

Hrvoje Hitrec

 Body u Zagrebu
(postdramska komedija)

 LICA

BODY KORAK, redatelj
GRETA KOKOT, ravnateljica kazališta
MIROSLAV MIKAC, njezin savjetnik
LANA PALATIN, glumica
NINA KOLAR, glumica
PETRA, njezina kći
STELA ČIZMIĆ, glumica
FRAN MATIĆ, glumac
SANDRO VUKIĆ, glumac
NENAD ŠPOLJAR, glumac
EMIL HANADI, glumac
LEO KRAPP, glumac
PERO BRATANIĆ, glumac
ANTE RODIĆ, glumac
ANA BORDURA, kostimografkinja
OLGA, inspicijentica
VARGA, kazališni kritičar
MARKO, majstor pozornice
MAJKA Lane Palatin
MINISTAR
NOVINARKA
LIJEČNIK
ČISTAČICA
SCENSKI RADNICI

(Pozornica s tamnom pozadinom. Mobilni elementi, podesni za brzu izmjenu scena. Soba ravnateljice kazališta. Ravnateljica Greta Kokot sjedi za stolom, potpisuje isprintane papire. Ulazi Miroslav Mikac, njezin savjetnik i profesor na Akademiji dramskih umjetnosti.)

MIKAC: Evo nas. *(ogleda se)* Opet je nekamo nestao... Valjda je u toaletu.

GRETA: Dugo vam je trebalo.

MIKAC: Ne pitaj, avion je kasnio dva sata, a onda je bilo i nekih komplikacija, valjda su ga zamijenili s nekim. Pa onda još u hotel...

GRETA: I, kako ti se čini?

MIKAC: Zgužvano, bez energije... umorno.

GRETA: I ti bi bio da režiraš šest komada u godinu dana. Jedva sam ga se dočepala.

MIKAC: Čestitam, znači *fast food* režija. *(Ulazi redatelj Body Korak. Nemarno odjeven, djeluje svježe i energično.)*

KORAK: Gud filing, malo kold voter i diglo me k'o avion. *(Greta ustaje, pruža mu ruku.)*

GRETA: Čast mi je vidjeti vas uživo. Preko skajpa ste mi izgledali stariji... Sjednite... Čujem da je bilo nekih nepravilika na aerodromu.

KORAK: Misanderstending... Oni mene sve prekopalo, šejm. I pipalo!

GRETA: Žao mi je... Ali sada ste tu i sve će biti u redu. Prekrasno je da govorite hrvatski... ili nešto slično. Neki moji stariji glumci ne znaju engleski, seljačine... A otkud...

KORAK: Ou, long stori... Moja mama s Balkan. Išla mlada brat degode u England, a nju ubro moj stari Dačmen, Niderlender, tulipani... anderstend. Ja internešnl čajld.

MIKAC: Interesantno... Zagreb će vam se sigurno svidjeti.

KORAK: Hauever.... Vi imate samo to jedan vaš pozorište u Zagreb?

MIKAC: Ma ne, zaboga, imamo ih dvadesetak. Velikih, malih, državnih, gradskih...

GRETA: Privatnih...

KORAK: Ou! U takva provincija? Veri anjužuul. *(Greta i Mikac se pogledaju, Mikac slegne ramenima.)*

GRETA: Odmorite se do sutra... Hotel je dobar?

KORAK: Ma nema veza, šta je, tu je, ja slip i u magazin za kulisa.

MIKAC: Sutra ćemo Vam pokazati Zagreb.

GRETA: I kazalište. Sutra u jedanaest, može?

KORAK: Ja ne funkcioniše do nun.

GRETA: Onda u podne. *(Mrak.)*

(*Stan u kojemu živi majka glumice Lane. Lana ulazi, vuče kovčeg na kotačima.*)

MAJKA: O, Lana, putuješ nekamo?

LANA: Da, k tebi, mama... ako me primaš.

MAJKA: Kao i uvijek. Ti struju, ja plin i vodu.

LANA: Dogovoreno.

MAJKA: Nije išlo, ha?

LANA: Baš nije.

MAJKA: Meni se taj mulac nikada nije sviđao.

LANA: Meni je... u početku... Još se traži.

MAJKA: Znamo tu priču... Traži sebe, a kad mu ne ide, nađe neku poput tebe.

LANA: Nemoj, mama... počeo me je gušiti.

MAJKA: Ah, ta fraza...

LANA: Ne, zbilja me je gušio, uhvatio me za vrat... (*Pokazuje na sebi, hvata se rukama za vrat.*)

MAJKA: U krevetu? Pa znaš... neki...

LANA: Ne, u kuhinji... Pusti to, mama, gotovo je... Ali ima i dobrih stvari, dobila sam glavnu ulogu.

MAJKA: Lijepo. Jedan od ovih komada...

LANA: Ma ne, Šenoa... *Zlatarovo zlato*.

MAJKA: Oho... A tko režira?

LANA: Body Korak.

MAJKA: Nikad čula...

LANA: Kad ne pratiš... Svi se trgaju za njim. Od Londona do Milana... ma svi...

MAJKA: Gostujući... a naših nemamo?

LANA: Ma daj... uostalom, baš me briga... ja ću biti dobra. (*Mrak.*)

(*Liječnička ordinacija (samo naznaka). Glumac Nenad Špoljar i liječnik.*)

LIJEČNIK: Moglo bi se liječiti... odnosno, moći će se liječiti... za deset, petnaest godina.

ŠPOLJAR: Ha!

LIJEČNIK: Žao mi je... Ja sam Vas, gospodine Špoljar, gledao još prije rata... u *Gavelli*, neki Čehov ili slično. I jedanput u Dubrovniku.

ŠPOLJAR: Ne sjećam se... (*Trgne se, shvaća da je rekao besmislicu.*) I što ja mogu učiniti?

LIJEČNIK: Ništa. Čekati... Je l' još uvijek postoji šaptač... Onaj iz školjke?

ŠPOLJAR: Šaptač? Da... ne baš iz... Zašto?

LIJEČNIK: Pa, to će biti prvi simptomi... kad počnete zaboravljati tekst.

ŠPOLJAR: O, pa onda ja to imam već četrdeset godina. (*Mrak.*)

(Projekcija: Trg bana Jelačića, Ilica, poslije Bogovićeve ulica, pastelno. Body Korak i Miroslav Mikac šetaju. Body Korak nezainteresiran. Ulazi postarija glumica Stela Čizmić, nosi košaru, u košari je riba, salata, voće. U drugoj ruci plastična vrećica.)

STELA: Bok, Miro... Kaj, ideš u teatar?

MIKAC: Je... Stela, da te predstavim gospodinu Koraku... Stela Čizmić, vaša Magda u *Zlatarevu zlatu*. (*Korak ravnodušan, mlako daje ruku Steli, ali odustaje jer ona ima pune ruke. Stela spušta košaru, pruža ruku Koraku koji je već stavio ruke u džep i odsutno gleda oko sebe. Mikac daje znak Steli da je sve to neugodno. Body otkorača dalje.*)

STELA: Koji je taj, za Boga miloga... Odvedi ga u ribarnicu... (*Pokazuje kretnjom.*)

MIKAC (*nasmije se*): Sutra je prva čitaća... no vidimo se.

STELA: Nažalost. (*Stela odlazi, Mikac ostaje s Bodyjem.*)

KORAK (*gleda za Stelom*): Ektris? Ja mislila neka hauskiping vumen.

MIKAC: Pa vi ste ju uzeli u podjelu, vidjeli ste ju na dividiju... Goldoni.

KORAK: Ou, jes... Rajt. (*Kreću se dalje.*)

KORAK: Tudej kog vas u Jugoslavija holidej?

MIKAC: Ne. I nema Jugoslavije. Hrvatska... Kroejša. Zašto pitate?

KORAK: Sori... vi imala brexit, ja forget.... Ali tko ovi pipul u pab k'o da je holidej?

MIKAC: A kako tko... studenti, penzioneri, umjetnici, nezaposleni, zaposleni... na pauzi... valjda... Tako mi živimo. Ležerno... Mi smo... no južnjaci srednje Europe, otprilike... (*Opali top s Griča. Korak se baca na tlo.*)

KORAK: Teroristi! (*Mikac mu pomaže ustati.*)

MIKAC: Ma to je tradicija... top javlja da je podne... Gore, iz stare kule...

KORAK: Jebem ja takva tradicija... Ima tu toilet?

MIKAC: Valjda. U slastičarnici... (*Mrak.*)

(Ured ravnateljice kazališta. Greta Kokot za stolom, preko puta nje Korak koji drži noge na stolu. Gretu to nervira, ali mu dopušta. Na stolu dvije šalice s kavom, Korak uzima jednu.)

KORAK: Ovo ne Kroejša, ovo Kafejša... to mi je peta tudej. (*Pokazuje na šalicu.*)

GRETA (*smije se izvuještačeno*): Duhovito... ha, Kafejša... No pripremila sam vam ugovor... cifra je ona koju smo okvirno dogovorili... pogledajte...

KORAK: Ma meni bila svejedno... mani... ja prezirem mani. (*Uzima ipak ugovor u ruke, promatra papir.*)

KORAK (*preneraženo*): Aj dont biliv!

GRETA: To je cijena samo za vas, inače dajemo puno manje.... ovim našima...

KORAK (*gleda i dalje u papir, konsterniran*): Kuna? Vi još plaćate s krzno?

GRETA: Hrvatska moneta... a vi ste mislili...

KORAK: Nije evro?

GRETA (*ponešto iritirana*): Nije... u kunama je.

KORAK: A u evrima bi bila...

GRETA: Pa, podijelite sa sedam. (*Korak naglo ustane, izlazi, uvrijeden. Greta potrči za njim. Viče.*)

GRETA: Mister Korak, to je bila početna cijena... Dogovorit ćemo se. (*Mrak.*)

(*Lana Palatin i mlađi muškarac, ljekarnik Igor.*)

LANA: Što ti hoćeš?

IGOR: Da mi se vratiš... popraviti ću se... bez tebe to nije dom.

LANA: Znači, ako se vratim, to će biti popravni dom?

IGOR: Lana...

LANA: Gotovo je. Umorila sam se... Ja sam glumica, a tebi treba druga profesija... medicinska...

IGOR (*suzdržava bijes*): Lana...

LANA: Idi, molim te...

IGOR: Kada ću te opet vidjeti?

LANA: Kad kupiš karte za predstavu. (*Mrak.*)

(*Rasvjetljava se dio pozornice na kojemu je omanji šank i nekoliko stolova. Nekoliko glumaca i glumica za šankom, odjeveni u kostime (Pero Bratanić, Sandro Vukić) jer je pauza predstave koja se igra za srednjoškolce. Ostali glumci za stolovima, u svakodnevnoj odjeći.*)

PERO: Mrzim matineje... ta su derišta opaka, moj Sandro.

SANDRO: Sad je dobro, Pero, nemaju špriherice. Ili puno manje...

PERO: Igraju te glupe igrice na mobitelima. Pa oni nas i ne gledaju!

SANDRO: Sve u rok službe... (*Ispije piće.*) U drugom činu imam samo jedan ulaz... Živio, Ante. (*Sandro izlazi. Rodić sjedne pokraj Špoljara.*)

RODIĆ: Kako je bilo?

ŠPOLJAR: Pa dobro, Rodiću, dobro, za sada. (*mrzovoljno*) Jebem ti sreću, a imao sam takve planove za penziju...

RODIĆ: Nije važno, i to ćeš zaboraviti.

LEO: Je, čovjek snuje, a Bog određuje... Mojega je susjeda puknuo infarkt točno na dan kada je primio prvu penziju.

ŠPOLJAR: Kad je vidio cifru, je l'?

LEO: Ljudi, što znamo o tom genijalcu?

ŠPOLJAR: Preciziraj.

LEO: O tom Koraku.

ANTE: Mutež. To su ovi novi impertinentni davitelji. Ali sredili smo mi i bolje. (*Za drugim stolom glumica Nina Kolar, glumci Emil Hanadi i Fran Matić.*)

NINA: A zakaj ti šutiš, Emil?

EMIL: Pripremam se za ulogu. Studiozno.

NINA: A kaj si ti?

EMIL: Onaj mutavi... nijemak... Jerko.

NINA: Jebi ga, nekima uvijek padne sjekira u med. A ja imam teksta k'o pljeve... ak' je k'o u romanu...

FRAN: Da, zapravo... 'ko je radio dramaturgiju?

NINA: Nemam pojma, 'ko god da je, tak bumo ga zaštrihali... Jesi ti uopće čitao *Zlatarovo zlato*?

FRAN: Je, skraćenu verziju na Googleu, ali čitao sam strip, sjajan... Devlić... Koliko znam, ti si zaljubljena u mene, pohotna Grubarova iz Samobora... A možda...

NINA: Ha! Zato teatar i je iluzija... Drži se ti Lane, dečko. Sada se slobodno možete... (*Prekida se. Ulazi Lana Palatin, loše volje.*)

NINA: Lana, dođi sim... priča se da si konačno napucala apotekara...

LANA: Nisam raspoložena.

NINA: Patiš? Daj da te vidim... Niš' ne vidim... Nema patnje. Samo još jedna skoro nevidljiva sjena. Ti si još početnica... i u tome.

FRAN: Dođi k meni, ja ću te utješiti... kao uvijek. (*Lana sjedne pokraj njega.*)

LANA: Može, odi mi po jednu votku... (*Fran Matić kimne, odlazi do šanka. Lana dovikne Špoljaru.*)

LANA: Bok, tata Krupić!

ŠPOLJAR: Zlato moje... (*ostalima*) Kad je proba, u dva?

NINA: Vidiš da još pamtiš... (*Lani.*) A kaj se ti stalno osvrćeš?

LANA: Onaj kreten me stalno prati... Ma tu se ne će usuditi. (*Fran Matić joj donese piće.*)

LANA: Hvala. (*ispije*) Plaćam svima. Za moju prvu veliku ulogu. (*Mrak.*)

(*Scenski radnici raspripremili su kulise predstave koja je upravo odigrana. Ostale su još neke sitnice. Nadzire ih majstor pozornice Marko. Ulaze ravnateljica Greta i Korak.*)

GRETA: Teško je voditi repertoarno kazalište sa svim tim segmentima... troškovi su veliki, a kriza je stalna... pa sindikat, za ubit' se... (*Korak ju i ne sluša, korača po bini. Odjednom urlikne. Jedan scenski radnik pada s niskih ljestava.*)

GRETA: Što je, čavao?

KORAK: Akustika.... probam, ne loše.

MARKO (*scenskom radniku koji se pridignuo*): Evo još jednog... No to bu veselje.

GRETA: Marko, da vas upoznam... mister Korak... Marko je majstor scene.

MARKO: Imam zmazane ruke... Inače sam jako sretan kaj Vas vidim. (*Korak kimne glavom, ide prema dnu pozornice.*)

GRETA (*Marku*): Budi pristojan s njim. Sjeti se da sam ti zaposlila sina... (*Korak se vraća do Grete.*)

KORAK: Aj lav tač s pipl. Mi ući u publika s jednim brid.

GRETA: Sjajno... Ako se baš mora.

KORAK: Tu bazen s hladni voter... (*Greta se smrzne, misli na troškove. Marko se prekrži. Mrak. Glazbeni intermezzo.*)

(*Dvorana za pokuse. Velik stol. Sjede glumci Lana Palatin, Fran Matić, Ante Rodić, Sandro Vukić, Leo Krapp, Pero Bratanić, Nenad Špoljar, Emil Hanadi, Nina Kolar. S njima za stolom ravnateljica Greta, redatelj Korak i profesor Mikac.*)

GRETA: Ja, znači, mislim i uvjerenam da će gospodin Korak i njegova režija, njegova umjetnost, značiti velik korak prema mojoj viziji teatra... Jedan pljesak za gosta. (*Glumci plješću preko volje, osim Nine Kolar i Sandra Vukića koji plješću i kada drugi prestaju. Korak podigne ruku, afektirano.*)

KORAK: Krv, znoj, suze i sperma... to je sve što vama ja obećala mogla... Sve što vi znati, a znati... ja vidjelo na dividi vaše glume... no sve to forget.

(*Glumci se pogledavaju. Mikac sliježe ramenima, Špoljar prema Rodiću, pri-
gušeno.*)

NENAD: Ja bum se zbljuval... I kaj to smrdi?

SANDRO (*pokazuje na Koraka*): On. To mu je sretna majica... Prazno-
vjeran. (*Ulazi Stela Čizmić, glumica, nosi vrećicu.*)

STELA: Oprostite, morala sam pričuvati unuka... (*Koraku.*) Bok, deč-
ko... (*Greta se mršti.*)

STELA: Mičite guzice. (*Ugura se između Matića i Hanadija.*)

GRETA: Mislim da *Zlatarovo zlato* znate svi... iz lektire ako ne drukči-
je... Možda ste se čudili da je u mojem programu, ali namjerno je... da se
vidi kako novo čitanje može i od takvog jednog...

ANTE (*Steli*): Ode Šenoa.

STELA: Jebe mi se, idem u prijevremenu...

GRETA: Ipak, da osvježite podlogu, evo, pozvala sam našega profesora
Mikca da nas kratko uvede... (*Govori Koraku.*) Ako se slažete.

KORAK: Of kors, baš mi je interesting o čemu se radila. (*Greta ga pogle-
da ispod oka, misli da se šali.*)

GRETA: Ja vas sada napuštam... Imam toliko toga... (*Koraku, tiše.*)
Dođite po akontaciju... Miro... (*Greta izlazi, Miroslav Mikac ustaje.*)

MIKAC: Hvala... Smatra se da je *Zlatarovo zlato* prvi moderni hrvatski
roman. Šenoa je pretraživao arhive i pronašao zapis o sukobu medvedgrad-
skog vlastelina Stjepka Gregorijanca sa zagrebačkim zlatarom Krupićem.
(*Pozadinom pozornice kreću se, usporeno, uvećani kadrovi iz stripa Radova-
na Domagoja Devlića Zlatarovo zlato. Usporedo, Mikac objašnjava radnju
romana.*)

MIKAC: Srdit zbog toga što mu Krupić nije odmah otvorio gradska
vrata, silnik se okomljuje na zlatara... Vrhunac je to neprijateljstva između
građana slobodnog kraljevskoga grada na brdu Greč... ili Grič... i gospodara
utvrde na obronku Medvednice. Stoljeće šesnaesto, burno i tragično, nava-
ljuju Turci, a i seljačka buna... Pavao Gregorijanec spašava Krupićevu kćer
Doru od podivljalih konja. Zaljubljen je u djevojku, ali nju želi i zagrebač-
ki brijač Grga Čokolin. Čokolinove intrige pokreću radnju. Protiv ljubavi
Dore i Pavla su stari Gregorijanec i Klara Grubarova, vlasnica Samobora.
Samo su nijemi Jerko i haramija Radak na strani zaljubljenih. Radak ubija
Čokolina, ali je za Doru prekasno, zlatarovo zlato umire od otrova Klare
Grubarove. (*Mikac sjedne, kadrovi stripa nestaju.*) Ovaj je roman napisan
na granici između romantizma i realizma, ali unatoč protoku vremena, i
danas se čita kao uzbudljivo štivo.

FRAN: Ima i drugi kraj, Grga Čokolin zakolje Doru.

LANA: Ma svejedno. A ti ostaneš živ.

FRAN: Živi mrtvac. Zombi.

ŠPOLJAR: Nemoj mu davati ideje... (*Glavom prema Koraku.*) možda to kupi.

MIKAC (*ustaje*): Prepuštam vas... sudbini. (*Mikac izlazi. Glumci čekaju što će reći Korak.*)

KORAK (*sjedi, namršten, zatim se počne smijati kao luđak, udara šakama po stolu*): Veri fani... Romeo i Đulija of Kroejša... I gadni figaro Čokolino. Moram to pročitala, ali dajdest. (*Glumci se pogledavaju. Stela Čizmić je još za vrijeme Mikčeva tumačenja izvadila iz vrećice igle i vunu, plete. No sada baš ona postavlja pitanje koje sve zanima. Formulira oprezno.*)

STELA: A tekst, gospon Korak, obično ga dobijemo na početku...

KORAK: Tekst! Aj beg jor pardon. Tekst? Pa do njega mi došla na kraju... ili ne ćemo... (*Obraća se svima.*) Tekst... to je ono što davilo pozorište.

PERO: To jest kazalište, htjeli ste reći.

KORAK: Hau ever, sve ih je davilo... Ako baš trebala nešto reć', to išlo van na proba. No gud, aj si... vi još u tranizicija od vaša drama do evrop-ska... ja vam samsing tekst davati sukcesiv, ako baš... (*Korak ustaje i naglo izlazi.*)

KORAK: Đast jedna moment. (*Leo Krapp i Emil Hanadi pale cigarete.*)

NINA: Kaj je to bilo?

SANDRO: Ako mene pitaš, samo mala kriza. Malo će šmrknuti i vratiti se k'o nov.

RODIĆ: Bit će da je to. Ti imaš iskustva, Sandro, vjerujem ti.

SANDRO: Ja sam čist k'o suza već tri godine.

ŠPOLJAR: Čujte, ljudi, ovo nije dobro počelo, a loše će i završiti. Ja sam radio sa svakakvim zvekanima, ali je u njihovoj ludosti bilo sustava, što bi rek'o...

LANA: Ma pustite ga, pa još nismo ni počeli, a već...

EMIL (*zlobno*): Veli ona... sve za glavnu ulogu. (*Ulazi Korak, opet djeluje dobro, živahan, energičan.*)

KORAK: Ekskjuz mi, telefon kol from Landn... (*Opazi da su Leo Krapp i Hanadi zapalili cigarete.*) Nou, nou, aj dont biliv, vi pušila!

LEO: Samo dvije... kutije. (*Korak se teatralno drži za grlo jednom, a drugom rukom prekriva oči.*)

KORAK: Stop, stop, gasi, ja se gadi. (*Hanadi preko volje gasi cigaretu, Krapp ustaje.*)

LEO: Popušit ću vani.

KORAK: Gud, inaf za tudej, od sutra počela raditi. Probe od jedna do pola noć.

INSPICIJENTICA: Oprostite, to ne će ići, pa mi navečer imamo predstavu.

KORAK: S mojim glumac? (*Pokazuje na glumce za stolom.*) Sa ol of ju?

INSPICIJENTICA: Ne sa svima, ali...

KORAK: Ja govoriti sa Greta. Mene čeka u region drugi gaža on tventi november, i tu ja u Zagrab mora biti finiš do tventi.

NINA: To bu na knap.

LANA (*s prizvukom*): Je, ali... ako je grozno, barem da je kratko.

NINA (*Koraku*): To s probama, znate... neki od nas snimaju sapunice.

KORAK: Aj dont shvatila.

NINA: Soup opera. Telenovela. I Fran je u njoj, i Sandro... (*Fran i Sandro kimaju glavom, zabrinuto.*)

KORAK: Greta kazo vi na plaća od država.

NENAD (*imitira ga*): Mi na gradska plaća. I mi imati sindikat... i svoje slobodno vrijeme.

NINA: Ja sam samohrana majka.

KORAK: Ou... meni dobro rekla, dont gou in Kroejša. (*Mrak.*)

(*Diskretna projekcija zagrebačkih restorana u Tkalčičevoj. Stol, na njemu dva tanjura. Mikac i Korak. Korak zadubljen u jelo, ali opaža da je Mikac mahnuo prolazniku mekih kretnji.*)

KORAK: Gud fud... Ti gej, Miro?

MIKAC: Oprostite, nismo tako bliski.

KORAK: Ma ne ćemo ni da budemo... samo pitam, radi koverzejšn... Kad dolazi ta reporter?

MIKAC: Već je trebala... (*Ugleda novinarku, ustaje.*) Karla... baš mi je drago... Da te predstavim... Karla Posavec iz kulturne rubrike najčitanijeg i tako dalje, gospodin Body Korak.

KORAK (*ne ustaje, ne prestaje jesti*): Hau du ju du.

MIKAC: Sjedni, Karla, ja moram ići, a vi razgovarajte. (*tiše*) On govori nešto kao hrvatski.

KARLA: Dobro, i ja se snalazim. (*Mikac namjerava otići.*)

KORAK: Stop, 'ko će ovo platila?

MIKAC (*hladno*): Kazalište... uzet ću račun. (*Mikac se udaljava od Koraka i Karle, naleti na kritičara Vargu.*)

MIKAC: O, gospodine Varga... Pa dobar dan i doviđenja.

VARGA: Pozdrav, maestro, kamo tako žurno... Vidio sam da ste imali društvo... novi ljubimac?

MIKAC: Naprotiv. A Vi biste kao kazališni kritičar trebali znati... to je Body Korak.

VARGA: Body Korak! U Zagrebu? Kod nas? Pa on je zakon. Kako ste ga samo...

MIKAC: Pitajte Gretu. Ja s tim nemam veze.

VARGA: Naravno. Vi ste staromodni, profesore... zato se i čudim.

MIKAC: Znači, kritika je unaprijed pozitivna. A Greta će vas i dalje voditi na gostovanja i...

VARGA: Hoćete reći da sam korumpiran.

MIKAC: Ne, uopće ne želim reći da niste. (*Odlaze svak' na svoju stranu. Pozornost publike i reflektora vraća se na Koraka i novinarku.*)

KORAK (*i dalje jede, sada desert*): Samo vi pitala.

KARLA: Vaš je *Macbeth* u Bratislavi izazvao mali skandal.

KORAK: Veliki. Sve što ja radila veliko...

KARLA: Dio kritike je postavio pitanje gdje se izgubio Shakespeare...

KORAK: Idiots.

KARLA: I zašto se na kraju pali zastava.

KORAK: To moj poetika. Gdje god ja došla, sve u vatra.

KARLA: Izvanredno. Razumijem... Vi ste teatarski Prometej. Ja vam se divim.... Nego, zašto baš Šenoa?

KORAK: 'Ko?

KARLA: Šenoa... po njemu radite, ne?

KORAK: A, da, ne mogu zapamtila, kil mi... ali ime, jes... August... uvijek se klovn zove August. (*Oboje se smiju, Karla izvještačeno. Mrak.*)

(*Dvorana za pokuse. Čitaća proba. Svi glumci, inspicijenta i Korak koji je i dalje u istoj majici.*)

KORAK: Po noći ja ne spavala, tu mač fud za moj stomak... čitao tog Augusta, dajdest, i došla do koncepcija... Fenomenal... of kors. Ja sebe ask što za vas je August tudej? Muzej! Zato mi njegov old gold pretvorila s moja alkemija u dijamant za moderna publika. O. K.?

FRAN: Meni to dobro zvuči.

HANADI (*reznirano*): Zvuči poznato.

RODIĆ: Ali likovi ostaju, ne? I priča?

KORAK: Kostur, jes. Iz ormar of Zagreb.

NINA: Ja hoću ostati Grubarova.

KORAK: I hoće, samo moderno... Vi se skidala na scena?

NINA (*zaokruži pogledom*): Samo ako ima umjetničkog opravdanja.

KORAK: Super. Mi ga našli... Ali to sada pusti... Konceptšn! Sitizen of Zagreb budu liberali i zanatlije, a taj Gregor... Gregorjanez...

ŠPOLJAR: Gregorijanec. Stjepko.

KORAK: Hauever... On bude ministar iz desnica. Stepko nabije sitizens takav task da ga svi mrze. Majstori se bune, a čif im je zlatar Krumpić.

INSPICIJENTICA: Krupić.

KORAK: O. K... Vi imati samsing... kao udruženje zanatlija?

LEO: Imamo obrtničku komoru.

KORAK: Fenomenal. Krumpić neka bude čif of kamara. Organizuje demonstrejšn, a ministar kaming sun s policija i prebije ga k'o kera.

PERO (*Lani Palatin, pjevuši, ironično*): Zagreb, Zagreb, otvori vrata...

LANA: Izlazna...

KORAK (*napola čuje*): Vi pjevala, gud... mi imala bend na stejđ. Teatar bed bez bend. (*Mrak. Desetak taktova hard rocka.*)

(*Ured ravnateljice. Greta Kokot, Miroslav Mikac, Korak. Ulazi kostimografkinja Ana Bardura. Greta ustaje, kao i Mikac, Korak ostaje sjediti. Jede sendvič.*)

MIKAC: Naša Ana Bardura, legenda. (*Korak mahne Barduri i ne pogleda ju. Ana Bardura je fina starija gospođa. Lecne se jer ju nepristojnost vrijeda.*)

GRETA: Gospodin Korak mi je baš izložio redateljsku koncepciju. Ingeniozno!

MIKAC (*ironično*): Uzbudljivo. Još se tresem.

GRETA KOKOT (*Ani*): Sjedni. (*Kostimografkinja sjedne dalje od Koraka.*)

ANA BARDURA: Tako mi je drago, napokon opet renesansni kostimi... Čelenke, pera, hrvatski plavo, štajerski žuto... a djevica Dora u svijetloj opravi s braun prslučićem i zlatnim križićem.

GRETA: Čekaj, čekaj. Stop. (*Ana zašuti.*)

GRETA: Koncepcija... no, naime, sve je preneseno u ovo vrijeme, naše... Intrigantno, ne?

ANA BORDURA: Pa... aha... (*Sve joj je jasno.*) Možemo stilizirati, da ipak malo vuče...

KORAK: Glumci... muško blek usko pantaloni, gore goli.

ANA BORDURA: Šalite se... pa to je ipak...

GRETA: Kriza je, štedimo.

MIKAC: Sve osim Šenoe.

GRETA: Imamo dugova, da.

ANA: Je, deca, dužni ste... dužni ste mi ispriku. Za ovo ste mogli angažirati i garderobijerku. Ja se ne potpisujem na pizdarije. (*Greta i Mikac su prilično osupnuti rječnikom koji nije uobičajen za Anu. Korak samo slegne ramenima. Kostimografinja izlazi, zalupi vratima.*)

GRETA: Krava... (*Koraku.*) A uvijek je bila tako fina.

KORAK: Old hysterikl vumen.

GRETA: Pregazilo ju je vrijeme, to je... Imam sastanak u gradu, vi još popričajte o... koncepciji... (*Greta izlazi, ostaju Mikac i Korak.*)

MIKAC: Nije ni njoj lako... A o koncepciji... ja se tu ne želim miješati.

KORAK: Pa i ne mogla, vi ste njezina konsiljere i moj čičerone po Zagreb, a ovo je drugi biznis.

MIKAC: Gledajte, hm... kolega... niste se raspitali. I ja sam redatelj, ali sada se više bavim profesurom na Akademiji.

KORAK: Jang boys, ha?

MIKAC (*hladno*): Ne. Grazzini, Dorante... Diderot... danas im govorim o *Paradoxe sur le comedien*. Gdje ste vi diplomirali?

KORAK: Ja išla na tečaj u Amerika, ali i to vejst of tajm... ja nečrl talent... (*Pokazuje znake krize, očito je ovisnik.*) Jebeš to... gdje vi u Zagreb nabavljala krek?

MIKAC: Travu?

KORAK: No, no, to za stoka... Stronger. Krek! Ne botanika.

MIKAC: Zbilja ne znam... pitajte Sandra Vukića.

KORAK: Čokolino?

MIKAC: Aha... sigurno još ima svoje veze. (*Mrak.*)

(*Stan Nine Kolar. Nina Kolar i kći u invalidskim kolicima. Petri je osam godina, ali zbog svoga stanja djeluje mlađe.*)

NINA: Imaš crvene oči... plakala si?

PETRA: Malo.

NINA: Kaj je bilo, zlato? Znam da ti je teško...

PETRA: Ti si plakala... kad te je onaj striček tukao.

NINA: Mene? Pa kaj ti je, kad je mene 'ko... imam crni pojas... Ah, opet si gledala tu sapunicu!

PETRA: Tak te bar vidim... Nikad te nema doma.

NINA: Moram zaraditi... za sve... a ako više ne budu plaćali asistente, i to ću ja... Skupljam lovu i za tvoju... bit će skupo, ali ćeš opet hodati! Makar ja morala puzati po bini u ovim bedastoćama... (*Mrak.*)

(Dvorana za pokuse. Korak, Ante Rodić (Stjepko Gregorijanec), Nenad Špoljar (zlatar Krumpić)).

KORAK: Tudej samo vas dva. To majka svi scena. Ključ! Ti, Stepko, mlatiš Krumpić sa bič. Imala ovaj tekst, to napisala jestredej. Evo... *(Korak gurne papirić Rodiću.)*

ANTE *(čita)*: Šta ne otvaraš, mater ti jebem purgersku... *(Rodić nastavlja ironično.)* Dojmljivo, u duhu romantizma na prijelazu u realizam... Ovaj, znači mlatim ga i to govorim... i to je sve?

ŠPOLJAR: A ja?

KORAK: Ti urlala od pejn k'o mečka u stupica.

NENAD *(bez naboja, ravno)*: Aaaaaaaa.

KORAK: Stronger!

ŠPOLJAR: Strongeeeeeeeer.

KORAK: Ma urla jače!

ŠPOLJAR: Pa tako reci... Aaaaaaaa!!! *(Viče.)*

KORAK: Sou. Sada tekst poznat svima dvoje... to sad na suho, ali posle bude oko vas puno znojnih muškarci i oni biju tebe, Krumpić, a bend svira samising vajld. Hevi! Ajde probat'. Uzmeš ovo, Stepko. *(Korak uzima perušku koju je valjda ostavila čistačica. Rodić i Špoljar ustaju od stola, stoje jedan naspram drugoga. Rodić udara Špoljara peruškom, ovaj pada, urla.)*

ANTE: Šta ne otvaraš, mater ti jebem purgersku! *(Nenad Špoljar urla.)*

KORAK: Još, još... tu ide umjetna blad. Šikala sve po prva reda publika. *(Rodić opet udara Špoljara koji leži na podu, pokušava zaštititi lice.)*

ANTE: Može malo cipelarenja? *(Špoljaru.)* To si želim otkako si mi maznuo ulogu starog Glembaja.

KORAK: Bit him! Tarantino! *(Rodić cipelari Špoljara, bez pravih udaraca. Ulazi čistačica.)*

ČISTAČICA: A tu je... *(Dolazi do Rodića, uzima mu perušku.)*

KORAK *(histerično)*: Ni'ko ne ući dok proba!

ČISTAČICA *(izlazi, govori za sebe)*: Vrag te jebi mutavi.

KORAK: Fenomenal! Nau! Ti, Stepko, ga izvadiš i popišaš se po Krumpić.

ANTE: Molim? Što izvadim?

KORAK: Pa to čim se piša, of kors. Mi tebi tejk jedan pumpica.

ŠPOLJAR: Po meni?

KORAK: Jes. To bila kanon u nova drama. Nema predstava bez pišanje... *(Špoljar ga gleda nekoliko trenutaka, skuplja slinu, ali se suzdrži. Napetost prekida ulaz Lane Palatin.)*

LANA: Bok.

KORAK: Baš na tajming... Krumpić na pod, u bedu.... Ti, Lana, istrčala na scena, čupala kosa i derala se k'o jarac.

LANA: Evo, samo da se skinem... (*Odloži tanku jaknu i torbu.*)

NENAD (*s poda*): Daj brže, žulja me.

KORAK: Tu bila tekst, ja pisala. (*Daje joj papirić. Lana baci pogled na papirić.*)

LANA: Zapamtila sam. (*Baca se na Špoljara.*)

LANA: Oče, oče... (*Rodiću.*) Fašist jedan medvedgradski.

KORAK: To! Super. Sad ga drmati jer misliš on ded.

ŠPOLJAR: A ja samo popišan.

LANA: Kaj?

ŠPOLJAR: Niš, niš, samo ti drmaj. (*Lana Palatin drma Špoljara.*)

KORAK: Ekspresiv, jer bude najt, dark... a ti si istrčalo iz houn ravno iz krevet, gola.

LANA: Je l'?

KORAK: To efekt, sve poludark. Ti nagnuto nad Krumpić, a old porno Stepko metne ti ga... anderstend?

LANA: To će biti stilizirano, nadam se. Decentno.

KORAK: Of kors. Ti užasno od blad of tatko, pa tebe svejedeno. I još... sad mi kaming inspirejšn... To! Još dotrčala staro Magda kad vidi da se tu jebe, a nju nitko ne zvala. (*U tom trenutku ulazi Magda, to jest Stela Čizmić, nosi plastičnu vrećicu iz dućana.*)

STELA: Oprostite, malo kasnim... rasprodaja... (*Mrak.*)

(*Ured ravnateljice.*)

GRETA: Pa to je katastrofa... (*Podigne slušalicu telefona.*) Mira, zovi mi ministarstvo i budi uporna. Hoću ministra i nikog drugog. Reci da je pitanje života i smrti... (*Spušta slušalicu.*) Jebem ti život! (*Uzima mobitel, zove Mikca, ima ga na brzom biranju.*)

GRETA: Miro, imaš... ma pusti predavanja, imamo situaciju... Čekaj, zovu me... (*Javlja se na poziv iz ministarstva.*) Da, da, molim vas, spojite me... Halo... (*Ministar na prosceniju, s mobitelom. Krupan, žuta kosa, preširoko svijetloplavo odijelo, šarena kravata. Govori u publiku.*)

MINISTAR: Da, Kokotica?... Ako ti trebaju novci, skini se odmah.

GRETA: Nije to, ministre... još je gore. Policija mi je uhitila režisera, i to stranca. Renomiranog.

MINISTAR: Nazvala si krivo ministarstvo.

GRETA: Čekaj... čekajte... Ne smije doći do medija jer smo onda svi....

MINISTAR: Dobro... A koga je ubio... osim kazališta?

GRETA: Ma nije nikoga, idiot je naletio... kupovao drogu kod krivoga...

MINISTAR: Mulac... ajde, izvući ćemo ga i usmjeriti prema alkoholu... da ga upoznamo s našom baštinom. (*Mrak.*)

(*Korak i Sandro Vukić. Korak je neispavan, nepočestljan i vrlo srdit.*)

SANDRO: Evo, vidiš da naše sudstvo funkcionira, nezavisno... Samo si prespavao u buhari.

KORAK: Ti, Čokolino, ti mene dovela u sačekuša. Ajl kil ju.

SANDRO (*hladno*): Ne, mene će ubiti haramija... Čuj, Body, to je bio gaf, nisam znao da taj radi za policiju... u moje doba bio je diler. Zato je uvjerljiv... Ali glavno je da smo te izvukli.

KORAK: Mene pip'o neki luđak u ćelija... Kada proba? Moram sebe tuširati i kupiti nova majica. Ova smrdi.

SANDRO: No bilo je i vrijeme.

KORAK: Mi problem imala i dalje, aj kant radila bez koka. Nabavila mi koka! Aj vont kokica!

(*Korak hvata Sandra za grlo, ovaj se jedva obrani.*)

SANDRO: Razumijem... i meni je bilo tako... Ali imam ideju... onaj Lanin bivši, on je ljekarnik.

KORAK: Lekar?

SANDRO: Ne, apotekar... Idemo, nije daleko... (*Mrak.*)

(*Ljekarna. Sandro Vukić i ljekarnik Igor, bivši muž Lane Palatin.*)

SANDRO: Andol, molim.

IGOR: Za djecu ili odrasle? (*Sandro je izrazito nizak.*)

SANDRO: Za mene... I još nešto... Sami smo?

IGOR: Ja jesam, otkad je Lana otišla... Reci, Sandro.

SANDRO: Trebam... znaš već... ne za sebe.

IGOR: Aha... ali to košta... Ja riskiram, ali ću to učiniti za tebe ako ti budeš pratio svaki Lanin korak, s kim je, što pije, što jede... ja ne mogu sve, moram raditi.

SANDRO: Dogovoreno.

IGOR: A koji ti je onaj vani?

SANDRO: Režiser. Sada je vani, a noćas je bio unutra.

IGOR: Čekaj tu... Brašno držim u sefu. I pištolj.... već su mi dvaput provalili. (*Mrak.*)

(Kazalište, proba na pozornici. Nina Kolar, Fran Matić, Sandro Vukić, Leo Krapp, Emil Hanadi. Korak sjedi posve sa strane, na prosceniju, ispred njega stolić sa stolnom svjetiljkom i komadićima papira. Korak djeluje mirno, pun energije, u novoj majici, počeshljan. Majstor pozornice Marko ulazi na binu, za njim dva radnika nose laganu, improviziranu postelju.)

KORAK: Gud, više u centrum... O. K. Čistka. *(Pokazuje kretnjom majstoru i radnicima.)*

MARKO *(Nini, u prolazu)*: Kak' se to ovaj razgovara? *(Nina Palatin slegne ramenima.)*

MARKO: Joj, kad ga puknem.

KORAK: No?

INSPICIJENTICA: Izvorno?

KORAK: Aha, August... hi, hi...

INSPICIJENTICA: Stjepko Gregorijanec poslao je sina u Samobor kod Klare Grubarove, koja se udala za bana Ungnada, ali i dalje pizdi za Pavlom Gregorijancem... Tko je to pisao?

KORAK: Čokolino. Meni pisala dajdest of dajdest... On sada meni dramaturg. *(ustaje)* Čokolino! *(Ulazi Sandro.)*

KORAK: Nina, ti legla. Čokolino tebe masirala. To ja došla na fenomenal ideja da Čokolino maser, a ne figaro. *(Nina odjevena u traperice, majica. Štikle. Legne potrbuške na krevet. Sandro ju masira.)*

NINA: Znači, bila bum uglavnom gola?

KORAK: Je... onda ti ulazila Fran, vidiš gola Klara poduzetnica. Fren!

NINA: Ali ja sam banica.

KORAK: Forget.

FRAN: I što kažem?

KORAK: Nasing. Samo čudiš, ali dalje luking.

SANDRO: A ja?

KORAK: Ti se blendala. *(Sandro se povlači.)*

KORAK: Nina rekla: Pavle, vejt!... Onda imala dugi tekst... Olga!

INSPICIJENTICA *(čita s papirića, sarkastično)*: Moja žudnja čeka tvoju spermu medvedgradsku.

NINA: Dobro, zapamtila sam.

KORAK: Nau ju Pavle... Šta kaže?

INSPICIJENTICA: Ja volim Doru Krupićevu... mene ne ćeš nikada imati.

FRAN: Ja ljubim Doru... mene ne ćeš imati.

KORAK: Jače, strast, krik, emošn... Teturala po scena i vikala prema publika: Nikada! Nikada! Nevr! *(Fran Matić učini što mu kaže.)*

KORAK: Ti, Nina, tekst: Daj mi, daj mi... onda ustala, primala ga za reprodukšn.

NINA (*Nina to napravi, ovlaš, kaže Franu tiho*): Nemoj se nadati.

KORAK: To, onli jače... Pavle prepuštala hormonalno... bacala se na Klara i dere k'o mutav... Tu dolazila bend.

INSPICIJENTICA: Bend? (*Zapisuje.*)

KORAK: Tri minut... onda Pavle svršavala Klara na lice jer vjeran Dori. Imala pumpica za to, sve stilizovano.

NINA KOLAR (*Franu*): Joj, da mi ne treba love...

FRAN: Jebi ga, nije ni meni ugodno...

KORAK (*inspicijentici*): Dalje.

INSPICIJENTICA: Pavle izlazi zgrožen, veli: Dora, samo tebe ljubim, idem ubijati islamiste da se smirim.

KORAK: Tu se valjaš po pozornica dve minut, trčati, kričati. (*Fran Matic sve to uradi, preko volje, onda ustaje, izlazi.*)

INSPICIJENTICA: Ulazi Grga Čokolin.

KORAK: Čokolino! Tekst znaš...

SANDRO: Jasno da znam. Pa ja sam autor.

SANDRO (*prema Nini Kolar*): Sve sam vidio.

NINA: Voajer! Oh, kako mrzim Doru... Mrzim, mrzim, mrzim!

KORAK: To! Govor mržnje.

SANDRO: I ja, i ja, i ja...

KORAK: To! Tu opet bend znojnih muškarac gore goli. (*Mrak. Nekoliko taktova hard rocka.*)

(*Stan majke Lane Palatin. Lana u laganu ogrtaču, oprala je kosu – turban nježne boje.*)

LANA: Ali ti već godinama ne ideš u kazalište.

MAJKA: A što bih tamo trebala vidjeti, molim te. Idem tu i tamo na operu, ali ni to više nije, uglavnom... kad je tvoj otac pjevao Radamesa... da si to...

LANA: Pa jesam, imamo ploču.

MAJKA: Je, ali ploča je ploča, trebala si ga vidjeti, a ne samo čuti. Kakav nastup. Kakav muškarac... A sada imamo samo ploče, gramofonsku i nadgrobnu... No dobro, ali na tvoju premijeru ću doći, ipak ti je prva glavna... Lana Palatin, nova zvijezda...

LANA: Ne ćeš.

MAJKA: Zašto?

LANA: Vjeruj mi, to nije za tebe. (*Mrak.*)

(*Ured ravnateljice. Greta Kokot i Miroslav Mikac.*)

GRETA: A čuj, mogu samo reći da mi je žao.

MIKAC: Ne mogu na dvije stolice, i teatar i Akademija... A nije samo to... Ja tamo učim te mlade ljude što je gluma, a ima zbilja prekrasnih talenata... učim ih što je Ferrara pod utjecajem Ariosta značila za dramu... i zašto je Terencije osuđivao divlju farsu punu akcije... a onda oni dođu u kazalište sretni što će igrati i nalete na kretene kao što je taj tvoj Korak. Nema tu više glume, ti režiseri ne trebaju glumce... samo njihova tijela...

GRETA: Ali to je trend, to se od mene traži... Mislila sam da ti...

MIKAC: Ne, sve ima svoje granice... (*Izvadi papir iz džepa sakoa.*) Ovo je moja ostavka na mjesto savjetnika... Premijeru ću gledati iz benjoara, da me nitko ne vidi.

GRETA: Ako te uopće pozovem. (*Miroslav Mikac izlazi bez riječi. Greta pali cigaretu, uzrujana.*)

GRETA: Stara frajla. (*Mrak.*)

(*Pozornica. Korak i Emil Hanadi, koji bi trebao igrati nijemog Jerka, izvanbračnog sina Stjepka Gregorijanca.*)

KORAK: Ti htjela spik sa mene, Hanadi?

EMIL: Da... naime, ne vidim gdje sam ja tu... u vašoj koncepciji. Jest da je Jerko nijem, ali...

KORAK (*duboko zamišljen*): Znam! To! Brecht! Ti komentar davala, bat reper.

EMIL: Ali ja sam nijem.

KORAK: Jes. Ti ne govorila, ali pjevala. To bila srprajz za publika.

EMIL: Ja reper?

KORAK: Otvaraš komadinu, repaš... ja tebe naučila. (*Repa.*) To vam je priča kad jedan čiča, naci i faši ne da sinu da voli Dorinu, Krumpićku malu od Zagreb zlatara, jednoga pravog liberala...

EMIL: Znači, nešto kao konferansa... samo s repom.

KORAK: Ti u praksa glavni na stejđ.

EMIL (*neuvjerljivo*): Oh, kako sam sretan... Idemo na piće, ja plaćam.

KORAK: Ja ne piti, ne ševiti, živjela onli for teatar otkad vidjela prva predstava sa tventi jears.

EMIL: Tek tada?

KORAK: Mene madr end fadr nikad vodila, a ni oni išla. Šit of perents. Litl mene zaključavala u ormar. To mi razvila imaginejšn... Ali nikad nisam bila u teatar za čildrn.

EMIL: Nikad nije kasno. Sutra te vodim na Pepeljugu.

KORAK: Ou, moj frend. (*Zagrlj ga. Na pozornicu dolaze svi glumci u budućoj predstavi.*)

KORAK: To sad bila jedna masovka, ol of ju, a na premijera imati tventi statisti puta tri, okej, šezdeset. Svi na Zagreb, svi po Zagreb. Pred jednima Stepko sa zastava of Kroejša, a s njim klerofašist pop Vragec... s krstom.

INSPICIJENTICA: Vramec. Kanonik Vramec.

KORAK: Hauever... Od njih se branila Radak i gradski straži sa zagrebačka zastava. To je još tventi statist. Piši. (*Inspicijentici.*) Oni svi urlala, tukla, padala, plazila, tekla krv do koljeno, pis of mozak puta šest... U publika katarza.

LEO: Već sam mislio da sam zaboravljena.

INSPICIJENTICA: Radak... Pero... Bratanić!

PERO (*rastresen*): 'Ko? Ja?... Nazočan.

KORAK: Radak ih sve otjerala i spalila zastava... Onda bend svira Internacionala. Pop bježi, krst mu pada... svi gazila... (*Pero Bratanić dolazi do Koraka.*)

PERO: Koju zastavu vi spalila? (*Imitira ga.*)

KORAK: Of Kroejša, dakako.

PERO: Dok sam ja tu i dok sam živ, nitko ne će u ovom kazalištu paliti hrvatsku zastavu, razumiješ? (*Unese mu se u lice, krajnje opasno.*)

KORAK: Ali to moja zaštitni znak. (*Bratanić mu stavlja šaku pod nos.*)

PERO: A ovo je moj zaštitni znak.

KORAK (*bježi, uplašen*): Help! Greta, Greta...!

ANTE: Bravo, Pero, tako se izlazi iz podjele. (*Mrak. Glazbeni preludij.*)

(*Ljekarna. Sandro Vukić i ljekarnik Igor.*)

SANDRO: Proklet bio, kada sam vidio kako je njega diglo i ja sam pao... Urnebesno. Ali ne ću više. Ne vraćam se u to... Možda samo još jednom... dvaput...

IGOR: Moj recept. Otvaraju se nebesa, ha? Anđeli pjevaju... Ali ti ionako nemaš love za to.

SANDRO: Imam informacije.

IGOR: O Lani?

SANDRO: Aha. Sad je s tim Franom Matićem... a bila je i prije... Imali su par seksi scena, pa nastavili privatno... Događa se.

IGOR: Kurva... Ili moja ili ničija... ne mogu živjeti bez nje dok je živa... Ja ću ju uništiti. Imam plan, a ti ćeš mi pomoći. (*Mrak.*)

(Kazalište. Pozornica. Nenad Špoljar, Stela Čizmić, Lana Palatin, Vukić... Lana pije kavu iz plastične šalice. Korak, inspicijentica. U dnu pozornice panorama Griča i Kaptola, 16. stoljeće.)

KORAK: Idemo... ti, Krumpić... čekaj, stop, šta ovo bila? Marko! *(Ulazi majstor pozornice, Marko.)*

MARKO: Izvolite?

KORAK: Šta ovo? Kakav je to pikčer?

MARKO: Hintergrund. Grič i Kaptol.

KORAK: Kakav grund?

INSPICIJENTICA: Pozadina.

KORAK: To Dizni! Makni to. Muv!

MARKO: Dečki, dižite Diznija... A vi se, gospon režiser, dogovorite sa scenografom... da nas ne zajebavate. *(Marko izlazi. Disney nestaje.)*

KORAK: Primitivi... *(glumcima)* Idemo delati. Kaj sad imamo?

MAGDA *(Lani)*: Opa, još bu postal purger.

INSPICIJENTICA *(čita ravno)*: Zlatar Krupić na izlasku iz kuće prijeti Dori da ne nasjeda zavodniku Pavlu, Magda ju brani... kad majstor ode, dolazi Grga Čokolin s otrovom koji mu je dala Klara.

ŠPOLJAR: Za tekst ne ću ni pitati... Vi mi foršpilajte, gospon Body.

KORAK: Kaj?

INSPICIJENTICA: Da mu osobno pokažete...

KORAK: Šta?

INSPICIJENTICA: Kako da to odigra.

KORAK: Nema tu filozofija... *(Špoljaru)* Vi reći šta mislila.

ŠPOLJAR: Je l'? To bi bilo grdo... No, ajde, improviziram... *(Lani)* Doro, kćeri moja, ja idem na Savu u ribičiju, a ti da mi se nisi s onim Pavlom...

KORAK: Šorter.

ŠPOLJAR: Ja na ribičiju, a ti... *(Prijeti prstom.)*

KORAK: To. Nema brbljava teatar k'o ona baba Šekspir... Staro Magda!

STELA: Nije Dora takva... Dora je svetica, čista srca...

KORAK: Kupljeno... Sad ide muzika. Tventi plesačica u bijelo sa srce na sisi. Kolosal.

INSPICIJENTICA: Pišem.

KORAK: Sada ti, Dora.

LANA: Da? *(Lana odloži šalicu. Sandro kriomice sipa prah u šalicu.)*

KORAK *(Lani)*: Ti gledala u publiku i pjevala *Ajm sou jang end bjuti-ful*... Kada došla zi end, ušuljala se Čokolino... Čokolino! *(Sandro gleda u šalicu, oklijeva.)*

STELA: Kaj je s tobom? (*Sandro se trgne. I dalje djeluje dekoncentrirano.*)

KORAK: Tebi Klara od apotekara dala otrov za Dora.

SANDRO VUKIĆ (*rastrajeno*): Otkud ti znaš... Aha, u komadu... Evo i šalice... Lana, to je tvoja kava. (*Lana ispije gutljaj. Zatim kani ispiti do kraja, ali ju Sandro zaustavlja.*)

SANDRO: Nemoj više.

LANA: Ma odlična je... da se ne ohladi.

SANDRO: Dosta! Ostavi nešto meni. (*Gotovo joj istrgne kavu, Lana ga začuđeno gleda. Ostali ne znaju što se događa, to jest da je Sandro nešto ulio u kavu, vjerojatno otrov.*)

LANA: I što ja sada govorim? Stanite... Sve mi je nekako, vrti mi se... Kao da sam otrovana...

(*Onesvijesti se. Sandro se prima za glavu.*)

KORAK: Genijalno.

INSPICIJENTICA: Krupić. Tekst!

ŠPOLJAR: Bilo koji? Dobro... Obuzdat bijesnu, upornu joj ćud – Tko bolje zna ukrotiti ženskog zmaja – Nek reče, pa će dopast božjeg raja.

INSPICIJENTICA: Pa kaj ti je, to je iz Ukroćene...

ŠPOLJAR: Vidiš, ipak pamtim. (*Sandro, koji jedini zna što se događa, naginje se nad Lanu.*)

SANDRO: Zovite hitnu! Prokletstvo! Zadržati ću kretena. (*Mrak.*)

(*Ured ravnateljice. Greta Kokot i Korak.*)

GRETA: Ma sve je to lijepo, ja vas cijenim i poštujem, ipak ste vi ime... europsko... ali sada je tu već pedeset statista i taj bend... Troškovi su narasli, trostruko.

KORAK (*drži noge na stolu*): Ah, mani, mani... nema, nema, na zi end se našla.

GRETA: Ja vas molim da smanjite... a i inače, premijera je petnaestoga. Sada je već frka... Sreća je da se Lana brzo oporavila.

KORAK: Štednja, gud. Ja već izbacila jedan glumac, aut.

GRETA: Da... ali i to sa zastavom... malo pretjerano...

KORAK: I ti bila u toj naci cenzura? (*Greta gubi živce.*)

GRETA: Ne znate Vi... (*Prekine se.*) I maknite noge sa stola, dodavola! (*Telefon, kućni.*) Lastrić? Kud baš... prvo živi devedeset godina, a onda baš sada... Ljudi su tako neobzirni. (*Mrak.*)

(*Stan Lanine majke. Lana Palatin i majka.*)

MAJKA: Nisam dobro čula... Tko je u drugom stanju?
LANA: A tko... Dora Krupićeva... ma ja sam, mama.
MAJKA: Pa to je divno. (*Zagrli Lanu.*) A tko je gospodin koji mi je napravio unuka?
LANA: Nadam se da je pravi.
MAJKA: I?
MAJKA: Zlato, ne pomišljaš...
LANA: Ne. (*ozbiljno*) Valjda mu nije naškodila ta kava... Još nisu sigurni što je to bilo u njoj... Ja sumnjam... Mama, ako mi se nešto dogodi...
MAJKA (*misli da se Lana boji porođaja*): Ma daj, sada su porodi dječja igra... Jedino nekad zapne mobitel koji čvrsto drže u ručici... (*Mrak.*)

(*Proba na pozornici. Korak, Ante Rodić (Stjepko Gregorijanec).*)

KORAK: Nau, Stepko, ti sada samo na bina... staro naci kaje se prema pipl od Zagreb. Oni tu (*pokazuje prema dvorani*) u publika. Ti klečala... Sa dva noga! (*Ante Rodić koji je isprva htio kleknuti samo na jednu nogu, klekne na obje.*)

KORAK: Udarala šaka po brest. (*pokazuje kretnjom*) Spika?

INSPICIJENTICA: Mea culpa, mea culpa.

KORAK: To! (*Udara se šakom po prsima, zakašlje se.*) Mea klupa.

INSPICIJENTICA: Culpa.

KORAK (*nervozno*): Hauever.

ANTE: Dobro, dobro, idemo, bole me koljena. (*Udara se šakom po prsima.*) Mea culpa... mea culpa... (*za sebe*) Oprosti mi, dragi Gavella. (*zatim glasno*) I što dalje?

KORAK: Dalje ide njemak Jerak na rep. (*Emil Hanadi na proscenij.*)

EMIL: Oj, purgerska mati, nemoj tugovati, udri brigu na veselje, Gregorijancu leti perje. On će skoro u samoći zatvoriti kapke, u pustome dvoru otegnuti papke.

KORAK: Fenomenal. Sada scena Radak ubiti Čokolina.

INSPICIJENTICA: Nemamo Radaka, izbačen je.

KORAK: Onda Jerak ubije Čokolina... Rep!

EMIL: Radak je poš'o u lovce, hvatat' vražje isilovce, ostavio Jerku osvetu slatku, upucat će maser kao patku... Tu se negdje skriva, a ja nijemo pratim... Gdje mi je puška? Aha, tu je. (*Sandro kao Grga Čokolin korača, osvrće se kao progonjeni čovjek. Zaskoči ga Jerko s puškom.*)

SANDRO: Joj, a to si ti, nijemak, već sam se usr'o, mislih da je Radak. (*Emil Hanadi gestama objašnjava da je Radak nekamo odjahao, onda poka-*

zuje na sebe i na pušku, pa prema Grgi Čokolinu. Čokolin shvati da će ga Jerko ubiti.)

SANDRO: Zar ti, fačuk gregorijanski? (*Emil Hanadi kima glavom, potvrđuje.*)

SANDRO: Onda nek padne Grga. (*Hanadi opali, Čokolin pada.*)

KORAK: Ne odmah mrtav, stend ap... Zombi! (*Sandro teško ustaje, korača prema Hanadiju. Ovaj se povlači, uzima motornu pilu koju do tada nismo vidjeli, uključujući pilu.*)

KORAK: Zastor, kraj predstava. Iza zastor Jerak pili Čokolina. Grga vrišti, publika u delirij... Idemo prema di end, tumorou sve povezati.

INSPICIJENTICA: Znači, sutra progon.

KORAK: Kaj?

INSPICIJENTICA (*odustaje*): Ništa, ništa... ali još se moramo vratiti na scenu Dorine smrti, to niste...

KORAK: Ou jes, Lana okej?

INSPICIJENTICA: Je, nazvala je, dolazi sutra. (*Mrak.*)

(*Omanji stol. Restoran pored groblja. Miroslav Mikac i Lanina majka piju kavu.*)

MAJKA: Lijepo si govorio nad odrom. Lastrić je bio velikan... I veliš, deset godina je sjedio na klupi pred kazalištem?

MIKAC (*kimne*): Deset... A koliko je ljudi došlo u krematorij? Trideset, četrdeset? Koliko glumaca? Tri, četiri.

MAJKA: I još je dvaput zvonio mobitel onom ćelavom... to mu je unuk, ha? On je jedini pljeskao osim nas dvoje.

MIKAC: Ali zato jer je naslijedio kuću. (*Lanina majka se nasmiješi, prelazi na drugu temu.*)

MAJKA: A ti... kako si ?

MIKAC: Ha... odgajam glumce... za burzu. Ali Lana je imala sreću, zbilja je talentirana.

MAJKA: Samo da ju ne pojedu... Dobro, daj mi objasni kaj to sad rade po kazalištima, ja sam stara i glupa...

MIKAC: Ovaj... to je intertekstualni i djelomično citatni teatar... prevedeno na hrvatski – pizdarija. Ali svaka sila za vremena...

MAJKA: Nabaviš mi kartu za premijeru?

MIKAC: Ja? Pa Lana će ti...

MAJKA: Ona me ne želi... ne smije znati.

MIKAC: Jednu kartu? Nemaš nikoga? (*Lanina majka odrečno kima glavom.*)

MIKAC: Takva žena, pa to je grijeh. Da nisam što jesam, ja bih...

MAJKA: Ali jesi... Jednu kartu, idemo... (*Mikac teško ustaje, Lanina majka to primjećuje.*)

MAJKA (*ironično*): Je l' se tebi uopće isplati ići dolje u Zagreb? (*Mrak.*)

(*Kazalište, pozornica. Proba na pozornici. Lana Palatin, Nina Kolar, Fran Matić, Korak, inspicijentica. Lana leži mrtva, nad njom likuje Nina Kolar, to jest Klara Grubarova.*)

NINA (*Lani*): Ne trepći... Tvoja smrt, moja sreća. Sada je Pavao samo moj. (*Ulazi Fran Matić.*)

FRAN: Nikada. Sve znam, za otrov i sve. Ne ćeš ti mene. Idi u Samobor, nesretnice. (*Nina Kolar se hvata za glavu u očaju, odlazi.*)

FRAN (*Koraku*): I onda? Bacam se na Doru i plačem?

KORAK: Ne, ona ne mrtva. Onli i litl. Ti ju, Pavel, oživila.

FRAN: Kako? Masaža? Usta na usta... a to hoću. (*Lana se smješka.*)

KORAK: Nou, to ne Dizni, ti nju u last minit... (*Pokazuje kretnjom da glumac treba obaviti snošaj s Dorom i tako ju oživjeti.*)

FRAN: Pa to je nekrofilija... Ma sve je ovo... Ja odlazim!

LANA: Fran, daj pusti k vragu... meni ne smeta, samo ako bude prigušeno svjetlo... I to jako prigušeno.

NINA: To je i tako samo za premijeru. Repriza ne će ni biti puno. Ak' bude više od tri, ja bum se poševila s Čokolinom na Jelačić placu.

KORAK: Dobro meni rekla, dont gou in Kroejša... Ajde, Fren, da to finiš napravimo. (*Fran Matić legne na Lanu, ljubi joj obraze i usne, podigne joj haljinu.*)

LANA: Ti bi zbilja i mrtve probudio. (*Mrak.*)

(*Stan Nine Kolar. Nina Kolar i njezina kći Petra u invalidskim kolicima. Kći čita časopis.*)

PETRA: Mama, piše... Nina Kolar u vezi s dizajnerom.

NINA: Da vidim... Joj, kad ovim tračerima dizajniram njuške... Lažu. To su takve novine... Ma sve novine.

PETRA: Ne ću novog tatu.

NINA: Petra... samo jednoga si imala i tako će ostati.

PETRA: Ja sam ga sanjala...

NINA: Znaš kako smo se tvoj tata i ja upoznali? Zabio se u mene na semaforu. Uvijek je loše vozio... Da sam bar išla s vama... ja bih vozila i sada bi... (*Zvoni mobitel.*)

NINA: Molim... (*Sluša, mršti se.*) Znam ja što je ugovor, a znate vi što je premijera? Ludnica. Pa snimajte scene gdje mene nema... Nema gdje me nema?... Dobro, dobro u subotu dvanaest sati bez prekida. Da, ne ću ići ni na zahod. (*Isključujući mobitel.*)

PETRA: Opet te ne bu bilo?

NINA: Sad se malo zgusnulo, malo me pritislulo, zatrpalo... Ali za Božić sam samo tvoja. Idemo na skijanje!

PETRA: Mama!

NINA: No... na sanjkanje... Skinemo kotače, montiramo te na sanjke... sjediš i voziš se... Juriš! Ti se bar ne moraš bojati da ćeš završiti u kolicima.

PETRA (*prijetkorno*): Mama!

NINA: Oprosti... to je od adrenalina... Moram ići... Teta dolazi za pola sata. (*Mrak.*)

(*Veliki platneni pano na kojemu manjim slovima piše ZLATAROVO ZLATO, još manjim AUGUST ŠENOVA, a najvećim BODY KORAK. Greta Kokot dočekuje zadnje uzvanike. Prolazi Varga, kritičar.*)

GRETA: Bok, Varga... očekujem dobru kritiku.

VARGA: I ja očekujem... malo više nego zadnji put.

GRETA: Dogovoreno. Idi, svi su već unutra... Čekam samo ministra. Kasnimo... a, evo ga, fala Bogu, može hodati... jedan i pol promila, pristojno. (*Ministar nesiguran na nogama, zaglavinja.*)

GRETA: Čast mi je, ja ću vas osobno otpratiti do lože.

MINISTAR: Može. I probudi me prije kraja, Kokotice... (*Prolaze Mikac i Lanina majka.*)

GRETA: A došao si, izdajniče... Gospodo Palatin, čuvajte ga se. (*Greta nastavlja koračati s ministrom koji se oslanja na nju. Ulazi ljekarnik Igor, bivši Lanin muž. Nervozan je, osvrće se oko sebe, zatim odlazi. Mrak.*)

(*Puno gledalište. Publika koja je došla na premijeru Zlatarova zlata. Od toga trena publika postaje dijelom predstave Body u Zagrebu. Prije nego što se ugase svjetla u gledalištu: Mikac i Lanina majka u loži gotovo u ravnini pozornice. Iznad njih u loži Ministar i Greta Kokot. Ljekarnik Igor sjedi u parteru, posve na kraju četvrtoga reda. Svjetla u gledalištu se gase. Glazbeni intermezzo, hard rock, s urlcima. Ispred zastora prolazi oskudno odjevena statistica koja, u kabaretskom stilu, nosi veliki pano na kojemu piše: DVA SATA POSLIJE. Za njom druga statistica koja nosi pano na kojemu piše PLJESAK! Publika plješe. Zastor se otvara. Poklon. Klanjaju se običajnim redom, od manjih uloga do glavnih. Zatim svi glumci iz predstave, među njima i Korak. Glumci odlaze, publika i dalje plješe. Nina Palatin izlazi sama, klanja se. Reflektor na Ministra koji plješe, opasno nagnut iz lože. Kada ga reflektor više ne prati,*

glumca koji igra Ministra zamjenjuje se lutkom koja je posve nalik Ministru. Igor, bivši Lanin muž, ustaje sa svoga mjesta, vadi pištolj i brzo korača prema bini. Lana Palatin ga ugleda, ali od šoka ostaje nepomična.)

MAJKA (*ustaje u loži*): Lana! Bježi! (*U tome trenutku Ministar (lutka) pada iz lože, na Igora. Igor pada pod težinom Ministra. Pucanj iz pištolja. Mrak u gledalištu i na pozornici. Pale se svjetla, publika će vjerojatno biti konsternirana, ne razumije da je uvučena u predstavu. Ministra i Igora više ne vidimo na mjestu incidenta. Greta Kokot je sišla na pozornicu, obraća se publici.*)

GRETA: Poštovana publiko! U ime kazališta ispričavam se na incidentu koji je na sreću završio sretno. Atentator je onemogućen i uhićen. Naš hrabri ministar kulture spriječio je zločin. Pljesak za našega ministra i za još jednu sjajnu našu premijeru! Za glumce i redatelja Bodyja Koraka!

(Naivniji dio publike vjerojatno tek sada shvaća da je i to dio predstave. Ministar se pojavljuje na bini sa zavojem oko glave, klanja se. Izlaze još jednom svi glumci u predstavi. Skupni poklon, u sredini Korak, Ministar i Greta Kokot. Povlače se, zastor se zatvara.)

SVRŠETAK

Hrvoje Barbir Barba

Muka po Klaudiji Prokuli
(pisano za kazalište slijepih i slabovidnih)

Riječ je starija od slike. U tom je moje opravdanje.

LICA

PONCIJE PILAT, upravitelj provincije
KLAUDIJA PROKULA, njegova žena
CENTURION SAMARIJANAC, zapovjednik straže
Mješoviti zbor
Dva rimska vojnika

Događa se u svijetu svih slijepih.

NAPOMENA: Budući se radnja ove fantastike odvija u svijetu u kojemu je pisac namjerno oduzeo svim ljudima osjetilo vida – zvuk i glazba igraju iznimno važnu ulogu. Redatelju se prepušta izbor sakralnih pjesama koje na sceni aktivno izvodi mješoviti zbor.

SCENA: *Antička ložnica. Na sredini scene je velik bračni krevet s baldahinom i nekoliko rimskih stolica. Iza njega, u dubini prostora, prozirna zavjesa kroz koju se nazire kolonada visokih stupova. S lijeve i desne strane masivna vrata. Po sceni su nemarno porazbacani dijelovi vojne odore. Negdje u prostoru nalazi se i plašt s postavom grimizne boje.*

1.

(Potpun mrak. Čuje se samo pjesma zbora.)

PILAT (*odjednom*): Što ti je opet!? Opusti se više!

KLAUDIJA: Ne mogu, ne mogu. Oprosti... Reci pjevačima da odu.

PILAT: Tek sam došao kući, ženo! Nije me bilo šest mjeseci! A ti se ponašaš tako...

KLAUDIJA: Danas im je sveti dan.

PILAT: Što mene briga za te njihove blagdane! Zar oni slave moje?

KLAUDIJA: Neugodno im je ovdje.

PILAT: Ako sam naredio da pjevaju, imaju pjevati! (*zboru*) Jače! Idemo! (*Zbor ne razumije.*)

KLAUDIJA: Kad su užasno praznovjerni. Njima je zabranjeno ulaziti u kuće neznabožaca. Sada su nečisti. Takvi ništa ne mogu slaviti.

PILAT: Baš me briga! Tek sam se vratio! To su najbolji pjevači koje novac može kupiti u ovom gradu! Ma što ti je! Opusti se... Daj se malčice opusti, princezo moja. Htio sam da nam ovo bude nešto posebno.

KLAUDIJA: Nije mi dobro. Idu mi na živce.

PILAT: Boli te glava? Sada?! Sad te boli glava?!

KLAUDIJA: Ništa me ne boli. Pusti me.

PILAT: Da ti nisam nešto zaboravio donijeti? Neki dar iz pohoda?

KLAUDIJA: Najvažnije je da si se ti vratio.

PILAT: Pa što ti je? Još se bojiš ustanika?!

KLAUDIJA: Navikla sam. Odavna već. Kad ovdje nije nekakav ustanak?

PILAT: Ne boj se, ljubavi. Sve sam to riješio. Jednom – za svagda. Nema više zelota. Možda nas ubrzo i pošalju iz ove jadne zabit. Na neko drugo, važnije mjesto... Pa oni bi trebali pjevati od sreće! Jače!

KLAUDIJA: Prije ćeš dobiti bačvicu.

PILAT: Kakvu bačvicu?

KLAUDIJA: Nikakvu. Pusti to.

PILAT: Čekaj, zar ti nisi oduvijek htjela otići odavde?

KLAUDIJA: Kad stalno mislim na onog jadnog čovjeka.

PILAT: Čuj nje!? A što sam trebao uraditi?!

KLAUDIJA: Mogao si ga pustiti. Nisi ga trebao predavati Antipi.

PILAT: Dosta! Nije ti dovoljno što si mi pokvarila i večeru? Sto puta sam ti rekao: moje su dužnosti takve! Što ja tu mogu?

KLAUDIJA: Možeš, možeš. Ali nećeš.

PILAT: Klaudija, dođi... Ma ti to uopće ne razumiješ. Daj, molim te, ne razbijaj svoju lijepu glavicu tuđim problemima. Ako je čovjek Galilejac, nek Antipa odluči o njemu. Daj se vrati ovamo na jastuk. Pa nisam spavao u vlastitom krevetu ima šest mjeseci.

KLAUDIJA (*iznimno drsko*): Pusti me! U nečijem sigurno jesi!

PILAT: Bogovi moji, i to ju još drži?! Mislio sam da te to prošlo!

KLAUDIJA: Ne mogu, ne mogu, ne mogu – i gotovo! (*Ustaje uz lupu, šuškanje, škripu poda.*)

PILAT: Gdje ćeš sad? Daj mi reci. Gdje ćeš sad? Što ti je odjednom?

KLAUDIJA: Moram popiti nešto za spavanje.

PILAT (*ljutito*): Eto, čuješ! Nema me par mjeseci i odmah ste svi poludjeli! Da vas taj umišljeni luđak nije nečim zarazio?

KLAUDIJA: On nije lud. A nije ni umišljen.

PILAT: Šta meni sve ovo treba? Reci mi ženo? (*I on se diže.*) Gdje mi je štap? Što to meni treba?

KLAUDIJA: Koje?

PILAT: To da se raspravljam s tobom u vlastitom krevetu. Teže mi je s tobom nego s bilo kakvim mudracima ili ustanicima. Teže mi je s tobom nego i s onom jadnom marionetom koja si je uvertjela da bi sama mogla vladati Galilejom... Gdje mi je taj prokleti štap?!

KLAUDIJA: Upravo si uspio ugušiti svoj ustanak. Hoćeš li tako i ovaj moj?

PILAT: Kako ću ti ga ugušiti?

KLAUDIJA: U krvi, dragi mužu. U krvi.

PILAT: Ja tebe ne razumijem. A kako misliš da bi se ustanak mogao ugušiti? Cvijećem? Poljupcima? Svečanom večerom? Možda bi im sad tvoj dragi ujak Tiberije Klaudije Nero trebao organizirati kakvo natjecanje u poeziji?

KLAUDIJA: Možda i bi. Ne znam.

PILAT: Ali zato ja znam! Zato i jesam to što jesam! Gdje mi je to blesavo pipkalo?!

KLAUDIJA: Šta si ti, da čujem? (*Tišina.*)

PILAT (*jako ljuto*): Gdje je prokleti štap?! (*Začuje se zveka limenog tanjura koji se dugo vrti po podu.*)

KLAUDIJA: Hoćeš li ovaj moj? Uvijek zaboraviš gdje što ostaviš.

PILAT: Našao sam.

KLAUDIJA: Šta si to ti, mužu? (*Lupkanje štapom po prostoru.*) Reci mi više, što si?!

PILAT: Ja sam vlast... (*Istom se upali svjetlo. Vidi se da su njih dvoje tek slijepci koji pipkaju uokolo štapovima. Svi likovi, osim Klaudije – slobodno mogu nositi i sljepačke naočale – op. aut.*) Jedina vlast koju poznaju. Jedina koja za njih ovdje postoji. Ja određujem tko će živjeti, a tko mrijeti!

KLAUDIJA: Jadna si ti vlast kad ne možeš ispuniti svojoj ženi tako malu želju. Jesam li ti ikad išta drugo tražila?

PILAT: Eto, čuješ! To je taj prokleti razlog zbog kojeg žena ne može ni sa čim vladati!

KLAUDIJA: Koji razlog?

PILAT (*uspud cijelo vrijeme oblači vojnu odoru*): Jer ne zna vladati ni sobom. Kako bi drugima? Previše uzimate k srcu.

KLAUDIJA: O, da, sigurno bih vladala tako kao ti: samo prebaciš stvar na nekog drugog i baš te briga.

PILAT (*zajedljivo*): Ne, nego bi vladala onako kako vlada tvoj dragi ujak!

KLAUDIJA: Ja?! Ja bih mogla počinuti tolika zvjerstva?! Ja?! Kao Tiberije?!
PILAT: Takav je to posao, draga moja. Nećemo o tome pred ovim stranim ljudima.

KLAUDIJA: Oni nas ne razumiju.

PILAT: Ne razumiju nas? A Kajfa sigurno ne bi nikoga svoga ugurao u ovaj židovski zbor koji nas je samo trebao razveseliti? Fini neki mudrac. Dobričina jedna. (*zboru*) Da vas čujem: jače! (*Ništa.*)

KLAUDIJA (*značajno, iza male stanke*): Imperator je dao smaknuti Elija Sejana.

PILAT: Znam.

KLAUDIJA: Znaš?! Ti to znaš?! I ti ništa?!

PILAT: A što bih ja sad trebao?

KLAUDIJA: Koliko ste mu godina služili u pretorijanskoj gardi? Ja bih već marširala na Rim, samo da sam muško! Svih pet judejskih kohorti istom bih digla na noge! I krenula na Rim!

PILAT: Dosta! Zašuti više!

KLAUDIJA: Neću!

PILAT: I što bi kad bi tamo došla? Daj mi reci! ... Ispričala se zbog nenadana dolaska?!

KLAUDIJA: Šta ja znam što bih... Uradila bih nešto. Ne znam. Uzbunila pretorijance.

PILAT: Baš si našla koga...

KLAUDIJA: Zašto? Sve ih znaš. I svi su ti ponešto dužni. Uostalom, ti si svakog od njih primio na službu. Ti, osobno.

PILAT (*hladno*): Elije Sejan ih je primio. On je bio zapovjednik garde. A ne ja. Ja sam ih samo birao.

KLAUDIJA: Zar ti treba išta više? Šta oni imaju s carem? Dok on doplovi s onog svog glupog otoka, ja bih već zavladala cijelim njegovim carstvom!

PILAT: Ne bi se on maknuo s Caprija ni tada, vjeruj mi. Nema potrebe. Samo bi poslao ceduljicu.

KLAUDIJA: Ima pretorijanaca koji mu nikad nisu čuli glasa. Godinama se samo zabavlja na otoku, okružen onim svojim lijepim dječacima, općeci s kozama, i, i...

PILAT: Prestani! To je tvoj ujak! Tvoja vlastita krv!

KLAUDIJA: Na to računaj!? To će nas spasiti?! To...?! Zbilja misliš da će nas to spasiti?! Taj je zadavio i vlastitu sestru, moju rođenu majku... A kolika je zvjerstva još počinio? Evo, sad je smaknuo i tvog najboljeg prijatelja... A ti?! Ti nisi muško! Ja bih već odavno gazila Rubikon!

PILAT (*drekne*): REKAO SAM – PRESTANI! (*zove*) STRAŽA! (*Značajno, u zrak.*) Elije Sejan nikad nije bio moj prijatelj! Kamoli najbolji! Jesi li ti poludjela?! O čemu ti to pričaš?! Hoćeš da nas zbilja ovdje netko čuje?! CENTURIONE...! Gdje su do sad...?!

KLAUDIJA (*zajedljivo*): Sigurno i oni imaju važnija posla.

PILAT (*pomalo poraženo*): Klaudija, smiri se... Ja nisam Gaj Julije. Uostalom, znaš li tko nam je zadavio zapovjednika?

KLAUDIJA: Tko?

PILAT: Ništa ti ne znaš, ništa... Podcijenili smo starog lukavca. Tako sam i ja mislio: što nam može otamo, s Caprija? A dovoljno je bilo samo da makne malim prstom... Ipak je on car. Ti dobro znaš da sam ja dužan slušati onoga koji me postavio ovdje.

KLAUDIJA: Tko te postavio ovdje? Tko ti je dao upravljati ovom jadnom provincijom? Tiberije? Tko te oženio mnome? On? Ahahahaha, kako si ti naivan, Pilate! Baš si naivan. Sve je to Sejanovo djelo. Samo je on imao takva interesa.

PILAT: Ma, Klaudija, prestani! Šta ti je? Tek sam se vratio iz rata, a ti, a ti...

KLAUDIJA: Šta – a ja, a ja?!

PILAT: A, ti, izludjela! Naprosto i načisto! Luda žena i gotovo! Ti ne znaš čime se igraš!

KLAUDIJA: Znaš li što je dao uraditi s njegovim ostacima?

PILAT: Nije me briga.

KLAUDIJA: Dao ga je razrezati na komade. Zatim je naredio svaki pojedini dio staviti u bačvice rastopljene svinjske masti.

PILAT: Car pravi – zimnicu! Baš me briga, on je imperator. Ako mu se hoće praviti zimnica i od pretorijanaca, patricija, prokletog plebejskog Rima, samo naredi – i to se ima izvršiti.

KLAUDIJA: Smaknuo Sejana, a da se nije mrdnuo s onog svog prokletog otoka?! Ne mogu doći k sebi... Elija Sejana?! Najmoćnijeg zapovjednika cijelog Rimskog Carstva?! Obljubljenog tribuna svih Rimljana?! Šta će tek biti s nama?

PILAT: Ništa, ništa neće biti s nama. Smiri se. Sve će biti u redu.

KLAUDIJA: Svaku je bačvicu poslao za drugi kraj carstva. Namjesniku Germanije. Prokuratoru Hispanje. Upravitelju Sirije... Možda si i ti već dobio takvu bačvicu, Pilate?

PILAT: O, bogovi moji... Nisam! O čemu ona priča?! Daj se saberi, cijeli te jedan židovski zbor sluša! Ti si poludjela, ženo! (*imperativno*) Vratimo se u postelju! Ovog trena!

KLAUDIJA: Kažu da svaki namjesnik mora sâm sebi skuhati objed od tog dostavljenog, premasnog i smrdljivog truleža... Da mora pojesti žalosne Sejanove ostatke! Zatim još napisati caru pisamce o svojoj kulinarskoj vještini, potvrđenu originalnom recepturom spravljenog jela... (*Gotovo tišina. I zbor polako prestaje pjevati, raspada se u formaciji i melodiji.*) Glasnici čekaju dok se imperatorova naredba ne izvrši. U cijelosti... Odvratio. Nešto najodratnije što sam čula!

PILAT: Previše ti to uzimaš k srcu... Previše. Šta ja znam što je bilo? Moraju se bojati cara. Svi ga se moramo bojati, od Rima pa do Jeruzalema! Kako bi drukčije vladao – nama, ovakvima?

KLAUDIJA: Misliš, običnom ruljom? Lakše nego što misliš...

PILAT: Ovim golemim carstvom! Toliko godina nije sâm vladao njime. Nego isključivo preko zapovjednika i pretorijanskom gardom. Mora čovjek sad pokazati da nije zaboravio kako je to biti – imperator.

KLAUDIJA: A zašto ga ne bi voljeli? Kao što sam ga ja voljela dok sam bila mala djevojčica, dok je bio tako običan, tako čovjek, tako vojnik, tako drag? Nego mora biti najgore zlo zla, utjelovljena Sotona na zemlji!

PILAT: Šta ti pričaš!? (*u zrak*) Nije se na ovom svijetu još rodio tako dobar, tako plemenit, tako obziran vladar, kao što je to naš car Tiberije!

KLAUDIJA: O, da. Sigurno zato obale Tibera danima smrde na ljudsku krv.

PILAT: Prestani! Ti si mu rod!

KLAUDIJA (*žustro*): I moja mu je majka bila sestra! To ga nije spriječilo da ju siluje...

PILAT (*nervozno, sad i zvoncem*): STRAŽA! CENTURIONE!

KLAUDIJA: Poklao je već pola Senata. Iz Konkordijina hrama iznijeli su dvjesto mrtvih uglednika samo onog dana kad ti je dao smaknuti najboljeg prijatelja!

PILAT (*krikne*): GLUHI STARČE! GDJE SI VIŠE?!

KLAUDIJA: Cijeli se Rim razbježao, barem onaj tko je mogao i imao gdje pobjeći. Sejanovu djecu, ženu, sav njegov rod do petog koljena, sve prijatelje i sve znance, sve je njih jednostavno poklao...

PILAT (*istjeruje zbor dublje u atrij*): Idemo, idemo, van! U atrij, brzo!!! (*Zbor ne razumije. Pride i pogurne par pjevača.*) Rekao sam, van! U atrij! (*Zbor se neodlučno povlači kroz kolonadu, u dubinu prostora.*)

KLAUDIJA: A utiha? Kažu da su najteže. Čim nestane vrelina neba, vojnici izlaze na ulice. S Tiberijevim spiskovima u rukama. Upadaju u kuće.

PILAT (*bijesno otvori vrata, pa u hol*): STRAŽA! CENTURIONE!

KLAUDIJA: Kasape, siluju, pljačkaju, odvođe ljude i kolju na Tiberu, kao da su opet neke *Martovske ide*...

PILAT: Daj, zašuti više, glupačo! To je tvoj rod! TVOJA VLASTITA KRV! (*u hol*) STRAŽA! (*Trka vojnika iz hola, zveckanje oklopa. Njoj.*) I ZAŠUTI VEĆ JEDNOM! PA TO TI JE UJAK!

KLAUDIJA (*rastrojeno, kroz plač*): Nije, Pilate... Tiberije nije moj ujak. Tiberije je moj otac... (*Padne na koljena.*) OTAC! A ja, ja sam njemu više od kćeri. I nećaka, i kći! Samo što ne postoji ljudski izraz za ovakvo monstruozno biće kao što sam ja... MONSTRUM! JA SAM MONSTRUM!

2.

(*Uđe centurion u pratnji dvaju rimskih vojnika. Svi zvučno pozdrave lupom po štitniku prsa. Tako uvijek i sve nadalje.*)

CENTURION (*pomalo oprezno, sa strahom*): Upravitelju?! Naredi!

PILAT: Pa gdje ste do sad?! Hoćeš da te dam išibati?! I tebe i ove tvoje glupane?!

CENTURION: Onog su nam uhićenika upravo vratili dolje. Antipa ti ga je poslao natrag.

PILAT: Vratio ga natrag?! Zašto?

CENTURION: Ako ne može učiniti da i Herod Antipa izvede neko čudo, bezvrijedan je. Napravi s njim što želiš.

PILAT: A veliki mudrac i njegova svita? Opet su tu?

CENTURION: Ispred kuće. Traže da im se obratiš.

PILAT: U ovo doba?! Dobro im se žuri! Neka čekaju... Šta bih ja sad trebao, skakati na svaki njihov mig? Samo neka čekaju.

CENTURION: Na zapovijed! (*Odu.*)

PILAT (*za njima*): I ne dolazi mi više, idiote! Budi me samo ako im se dolje skupi cijelo Veliko vijeće!

3.

KLAUDIJA (*očajno*): Molim te, Pilate... Sad ga imaš priliku izbaviti iz ruku mudraca. Molim te...

PILAT: Pusti me na miru!

KLAUDIJA: Zar se ne bojiš nijednog boga?!

PILAT: Boga?! Natrpio sam se ja mnogih bogova, ženo... Bojim se samo onoga koji mi može oduzeti život kopljem i mačem.

KLAUDIJA: Zlo će nam se dogoditi! Zlo, Pilate! Ali njega, njega pusti... Molim te! Napravimo neko dobro dok smo još na ovom svijetu... On ništa nije kriv.

PILAT: Nisam ga ja bacio u lance.

KLAUDIJA: Dolje su tvoji stražari. Tebe slušaju, Pilate. Tebe.

PILAT: Ma, ti to ne razumiješ. Ti si glupa. Glupa, glupa, glupa si! Razumiješ?!

KLAUDIJA: Razumijem, razumijem...

PILAT: Kako da ga sad pustim? To ne dolazi u obzir... Ma, i ja sam budala! Šta ja to tebi uopće objašnjavam?! Ti to ne razumiješ i gotovo!

KLAUDIJA: Razumijem.

PILAT: Zamjerio bih se svima, ženo. A to ne želim, ni u kojem slučaju. (*Sjeda na krevet.*) Sada da im se zamjeram? Sada, kada je sâm car opet počeo vladati svojom rukom? Ma, pusti me na miru, glupačo jedna!

KLAUDIJA: Zar su ti i oni važniji nego ja? Sve ti je važnije nego ja. Oduvijek.

PILAT: Dovoljno da mu se požale... I gotovo. (*Legne.*) Takva je to igra, draga moja. Danas jesi, sutra nisi. Samo politika i ništa više... Ma daj, pusti to. Dođi na krevet. Sjedni malo pokraj mene. Smiri se.

KLAUDIJA (*dolazi, pa pomirljivije*): Politika? Čudna neka politika... Čovjeka će ubiti ni kriva ni dužna.

PILAT: Daj, pusti me više. Vrlo važno. Ionako su mi rekli da je obična varalica. No lezi malo tu...

KLAUDIJA (*liježe do njega, pa gotovo podmuklo, zavodnički*): Pilate?

PILAT: Ha?

KLAUDIJA: On nije varalica.

PILAT: Mmm, kako mirišeš... Volim tu mekoću i miris tvoje kose. Lezi malo tako, ljubavi moja. Ljubavi moja tužna, slatka i zabrinuta. Joj, princezo moja, nikako da te se nadišem.

KLAUDIJA (*izmjena taktike*): Pilate? Sjećaš se kad ste nas pratili u Pompeje?

PILAT: Kao da je bilo jučer.

KLAUDIJA: Imala sam trinaest godina. Sjećaš se? Samo trinaest... Prenio si me preko Sarna. Osjećala sam se tako sigurno. Ovako. Baš ovako. Dobro sklopčana u tvom naručju.

PILAT: Bila si samo mala, slatka djevojčica, princezo.

KLAUDIJA: Mirisao si na kruh.

PILAT: Upravo smo bili prenijeli cijelu poljsku kuhinju preko rijeke. Kuharevo brašno prosulo se po nama.

KLAUDIJA: Pilate? Možeš li se sjetiti o čemu si razmišljao? Mislim, tada?

PILAT: Ja?! Ne znam... Nisam mislio ni o čemu. Ne znam. Umirao sam od straha.

KLAUDIJA: Bojao si se? Ti si se bojao? Zaista? Mene?! To prvi put čujem!

PILAT: Naravno da sam se bojao.

KLAUDIJA: Slatko! Takva vojničina, pa me se bojala? Jedne male, nevine djevojčice.

PILAT: Bojao sam se bijesa tvogeg ujaka ako mi ispadneš u rijeku, ludo mala!

KLAUDIJA: Daj da ti opipam lice... Istina je. Ne bi te ništa koštalo kad bi malo slagao.

PILAT: Kao sad se sjećam: Sejan je prenosio tvog rođaka Druza, a meni je tebe dao u naručje. Znao je da bih prije umro negoli te ispustio u rijeku... Još uvijek sam takav: samo jedan dobar vojnik i jedan loš političar, draga moja. A od kada je svijeta i vijeka, jedino što u ovom prokletom poslu nikada ne smiješ uraditi, jeste baš to – ne smiješ lagati caru.

KLAUDIJA: Da, da. Dostojanstvenici Rimskog Carstva nikad ne lažu. Kamoli cara.

PILAT: Hajde malo šuti, samo lezi tako na mojim grudima. Budi opet samo mala, ustrašena princeza, pa ću ti lagati. (*patetično*) Miris tvoje kose opet me opčinio. (*Ona ga prolomi laktom. On jaukne.*) Ludo! Ne tuci me! Znaš da me to škaklja! (*Smijeh, hrvanje po krevetu.*)

KLAUDIJA (*malo kasnije*): Pilate?

PILAT: Šta je sad?

KLAUDIJA: Hoćeš znati o čemu sam ja razmišljala?

PILAT: Ne.

KLAUDIJA: Znaš, razmišljala sam o tome što se sve ima dogoditi.

PILAT: Imperator je opet imao neke probleme? Sa Senatom? Germanikom? Barbarima?

KLAUDIJA: Ma ne, ne... Prestaneš li ti ikada razmišljati o politici?

PILAT: Nisam valjda poludio. Kad o njoj prestanem razmišljati, mrtav sam.

KLAUDIJA: S one druge strane Sarna, ludice. Razumiješ? Da mi je netko, na onoj obali na kojoj si me uzeo u to vojničko naručje, rekao da ću se prijeko zaljubiti! I to u običnog...

PILAT: Šta u običnog?! U najzgodnijeg legionara! Eh, a da je meni to netko rekao! Tek bi me tada uhvatila panika. Tresao bih se više nego ovaj naš stari centurion kad začuje moj glas.

KLAUDIJA: Moj ujak je plećat čovjek, Pilate. I ti si plećat. Možda sam se zato u tebe i zaljubila? Možda ja volim samo stasite muškarce?

PILAT: A, čuj, to ja kod tebe volim, princezo. (*radosno*) Tu tvoju ženstvenost umiljatost. Meka si kao mačka kad se umiljavaš i predeš. Reci, što želiš?

KLAUDIJA: Mrnjau... Pilate, onaj čovjek, znaš... Mrnjau...

PILAT: Da?

KLAUDIJA: On nije varalica.

PILAT: Nije varalica? On?! (*nasmije se*) Onda si je baš svašta umislio. Baš svašta! (*Opet se nasmije. Lupa s vrata. Glasno, na vrata.*) Šta je sad, centurione?!

4.

(*Uđe centurion.*)

PILAT (*oštro*): Stvarno si oglušio od starosti! Rekao sam da me se budi jedino u slučaju da dođu svi mudraci!

CENTURION: Upravitelju, svi su i došli. Skupljaju se dolje. Cijeli Sinedrij.

PILAT (*se diže*): Mudraci?! U ovo doba?! Svi?!

CENTURION: Cijelo Veliko vijeće. Dolaze čak i farizeji, carinici i pismoznanci. (*Malo opreznije.*) Kažu naši doušnici da ima i ponešto rodbine ustanika. To može biti opasno.

PILAT: Ma ne... Samo dolaze moliti milost za uznike u tamnici... Tko ih je skupio zajedno, tomu ću pokloniti tonu vlastita srebra! Dobro! Pusti mudrace na terasu.

CENTURION: Ne žele u kuću, upravitelju. Dolje su pred stubištem. Čekaju te na trgu.

PILAT: Onda neka čekaju! Dođi malo ovamo... (*Konspirativno odlaze sa strane.*) Koga imamo dolje?

CENTURION: Trojicu naših. Jednog između rodbine zelota. Jednog među farizejima. I jednog između mudraca.

PILAT: Dovedi mi ih sve, iza kuće. Odmah. Neka me tamo čekaju. I nemoj da netko nešto primijeti ili posumnja. (*jače*) A Kajfi pošalji vina!

KLAUDIJA: Post im je, Pilate. Ne šalji im vino. Uvrijedit ćeš ga.

PILAT (*vrlo začuđeno*): Otkad si ti postala ekspert za Židove? (*centurionu*) Pošalji im onda ovaj ludi zbor što čeka da mi se vlastita žena smiluje!

CENTURION (*uza zveket štitnika*): Na zapovijed! (*odlazi*)

PILAT (*za njim*): I neka nam zapjevaju dolje, s terase! Da ih i ja čujem!

5.

KLAUDIJA (*diže se uza škripu*).

PILAT: Gdje ćeš sad ti? Klaudija, opet bježiš od mene?!

KLAUDIJA: Baraba je digao ustanak protiv svih tih mudraca dolje. Protiv Ane i Kajfe, a ne protiv tebe.

PILAT: Pa što?

KLAUDIJA: Zašto si onda gušio ustanak? Ja te baš i ne razumijem.

PILAT: Zbog tebe.

KLAUDIJA: Zbog mene? Zbog mene?!

PILAT: I – zbog tebe! Uostalom, ja sam tu i postavljen očuvati prirodni poredak stvari.

KLAUDIJA: Ali ustanici...

PILAT: Šta s njima?! Ili zeloti pobiju sve nas na vlasti ili mi pobijemo njih! Misliš da tu ima milosti, draga moja? Ide se sve do istrage – naše ili njihove! Hvala bogovima, istraga je opet u mojim rukama.

KLAUDIJA: A ovaj čovjek? Kakve on ima veze s tim tvojim istragama koje vodiš, podlim mudracima, tvojom čudnom politikom i utamničanim ustanicima?

PILAT: Kao da ja znam, Klaudija! Pa nisam ga ja dao uhititi. Meni je samo javljeno da se hitno vratim. Stari je centurion Samarijanac mislio da

bi i ovdje moglo izbiti nereda. Samo bi mi još to trebalo. Mudraci su ga uzaptili, a ne ja.

KLAUDIJA: Dolje je tvoja sudnica, Pilate.

PILAT: Moja sudnica?! O čemu ti to govoriš?! Moja sudnica?! Samo je ovo primitivno pipkalo u ruci zaista moje! Sve ostalo je imperatorovo!

KLAUDIJA: Šta moj ujak znade o tvojoj službi? Jedva da je čuo i za ovu jadnu provinciju. Šta on zna?

PILAT: On?! O, zna, zna... Ne boj se. Pročulo se. Sve, baš sve! I o ustanuku. O mojoj pobjedi. Pa i to da smo konačno uspjeli uhvatiti onog razbojnika živa. Senat će zbog toga sigurno jednom zasjedati, samo ćeš čuti.

KLAUDIJA: To si ti već poslao glasnika?

PILAT: Zna car dobro da i ovdje postoji neka njegova tamnica. I hvala bogovima, javljeno mu je da je sada puna. Nitko me više ne može ocrniti. Ni pred njim, ni pred Senatom. Nitko! Ni Kajfa, ni onaj podlac Antipa... Konačno sam uspio. Klaudija, sad samo moramo biti pametni. Strpljivi i mudri.

KLAUDIJA: Prerano si ti pisao na Capri, mužu moj. Prerano.

PILAT: Pisao sam u Rim. Senatu.

KLAUDIJA: Rim Senata više nema.

PILAT: Nema Senata?! Nema Elija Sejana, njegove blesave ambicije i svih njegovih dodvorica! A Senata, njega će uvijek biti, draga moja. Uvijek.

KLAUDIJA: Mene je strah.

PILAT: Čega te sada ima biti strah, ženo? Čega?

KLAUDIJA: Ne smijem ti reći, naljutit ćeš se...

PILAT: Neću, reci.

KLAUDIJA: Znam, ljutit ćeš se...

PILAT: Čega te strah? Da ću dobiti nekakvu bačvicu?! (*Neumjesno se nasmije.*)

KLAUDIJA (*s primjesom sustezanja*): Onog starog proročanstva...

PILAT (*naglo, ljutito*): Gluposti! Čiste budalaštine!

KLAUDIJA: Ako je glupost, zašto si onda uopće išao tamo?!

PILAT: Jer sam i kao legionar prije svakog odlaska u rat išao vestalkama!

KLAUDIJA: Sejan te već bio odredio za upravitelja ove zabiti. Nisi više bio vojnik. I oženio si se mnome...

PILAT: Pa što?

KLAUDIJA: Sjeti se što ti je rekla.

PILAT: Baljezgala je gluposti! Vještica! Obična vještica, to je sve! Zabovari! Ako nam je car praznovjeren kao kakva seoska baba, ja nisam. Znam ja dobro kako te vještice gataju. Jako dobro, draga moja!

KLAUDIJA: *Najnevinijeg na svijetu...*

PILAT i KLAUDIJA (*u glas*): ... *pribit ćeš na znak istine!* (*Dalje Pilat.*)
Daj, molim te! I? Šta joj je to trebalo značiti?

KLAUDIJA: Bio si užasnut.

PILAT: Pazi! Znam što radiš!

KLAUDIJA: Jedva sam te smirila.

PILAT: I sad si se sjetila toga? Sada? U ovom času? Ma nemoj! Znam što hoćeš postići time.

KLAUDIJA: Šta hoću postići?

PILAT: Utječeš na moj stari strah. Igraš se mnome. Već si mi pokazala na čijoj si strani. Pomišljaš li ti to da je taj tvoj jadnik – najneviniji na svijetu? Ha? Ovcica kakva? Agnus dei? I kakav bi mi to znak istine on trebao dati? Daj, daj! Priberi se, ženo!

KLAUDIJA: Šta moj ujak ili Senat znaju o tome tko je sve osuđen u tvojoj sudnici? Pilate, ti bi mogao čiste savjesti pustiti toga čovjeka na miru.

PILAT: Ženo! Pa ti ne znaš više ni o čemu pričaš!

KLAUDIJA (*s dubokom rezignacijom*): Opet slutim neko zlo, Pilate. Neko veliko zlo...

PILAT: Pa ti si htjela otići odavde! Baš ti!

KLAUDIJA: Radi djece... (*Gotovo očajno.*) Jedno smo ovdje već pokopali...

PILAT: Kad je počeo ustanak, rekla si mi – možda je ovo ta prilika, Pilate? Prilika za nas?!

KLAUDIJA: Pogriješila sam.

PILAT: Gadila si se svih tih primitivaca. Govorila si – oni su bradati divljaci! A sada si, odjednom, ekspert?! Proklinjala si i Elija Sejana i vlastita ujaka, gdje su nas to poslali... Ti se gadiš židovskih brada, a ne ja! (*feminizirano*) „Skrivaju lica! Pilate, to je tako nepristojno, tako primitivno... Nikoga ne možeš opipati, doživjeti, provjeriti, kao da su rođeni lažljivci.“

KLAUDIJA (*za sebe*): Nisam znala da im vjera i to zabranjuje.

PILAT: Stalno si me pitala: „Šta mi još radimo ovdje?“

KLAUDIJA (*grčevito*): Samo radi djece!!! Samo radi njih!!!

PILAT: A znam da si se potajno pitala i jesam li doista nesposoban, kako ti je to ujak stalno tvrdio u onim njegovim blesavim pismima, i za koga si se to udala?

KLAUDIJA (*tih*): Nisam, nisam, Pilate.

PILAT: A sada, sada bi htjela da otpustim nekog besprizornog nikogovića sa sudišta i to bez ikakve kazne, da tako opet dam priliku svima za spletkarenja protiv nas? Pa ti ne znaš što činiš!

KLAUDIJA: Htjela sam otići u neki civilizirani dio svijeta. Tamo gdje nam ovi primitivni štapovi više ne bi bili potrebni.

PILAT: Onda se nisi trebala udati za mene!

KLAUDIJA: Tamo gdje se ljudi briju! Gdje svuda postoje rukohvati i vodilice!

PILAT: Lako ćeš to riješiti, ženo.

KLAUDIJA: Gdje je na svakom uglu javni vikač. Gdje svi znaju vlastitim opipom pročitati barem naše brojeve, ako već ne i pismo!

PILAT: Vрати se (*zajedljivo*) – ocu! Siguran sam da će te dočekati raširenih ruku!

KLAUDIJA: Gdje ne moraš toliko brinuti za svoju djecu...

PILAT (*krajnje iznervirano*): Klaudija, prestani! Ti nisi kriva za njegovu smrt!

KLAUDIJA (*sasvim rastrojeno*): JESAM! KRIVA SAM! Trebala sam ga držati za ruku, kao i svaka prava majka! Ali ja, ja sam...

PILAT: Prestani se optuživati! Naprosto prestani! Ne mogu to više podnijeti! Kad god se posvađamo, sve izbije iz tebe, prosukljaš kao Vezuv... (*Mijenja temu. Nešto poput bijega, lažnog opravdanja.*) I ja bih išao tamo gdje postoje pjesnici i glumci, klasificirani mirisi, javne kupelji, tržnice sa svilom, dresirani psi vodiči... Sve ja to znam. Sve! Ali ti ne razumiješ – sve to košta, draga moja. Košta mnogo! A to nam tvoj ujak sigurno neće priuštiti. I evo ti: ostvario sam baš ono što si htjela. Dokazao sam da vrijedim! Sada smo u prilici da se vratimo natrag...

KLAUDIJA: Gdje?

PILAT: U civilizaciju! Ci-vi-li-za-ci-ju!

KLAUDIJA (*gotovo za sebe*): Kad ja više ne želim odavde...

PILAT: Barem nas moraju poslati negdje drugdje. Zaslužili smo to. Krvavo sam to zaslužio! A ti? Kako se ti to odjednom ponašaš prema mužu koji se upravo vratio iz rata? Straža! (*Nervozno zazvoni poslužnim zvoncem.*) Straža!

6.

Uđe centurion s dvama vojnicima.

CENTURION: Naredi, upravitelju!

PILAT: Jesu li mudraci još tu?

CENTURION: Dolje su, upravitelju. Na trgu. I dalje odbijaju kročiti u kuću.

PILAT (*vojnici*): Vas dvojica, za mnom... (*Centurionu, oštro.*) A ti, sve si ti za ovo kriv, Samarijanče! S tobom ću se obračunati poslije! Da si sad ostao ovdje i nemoj slučajno da joj tkogod priđe ili da ona sama napravi neku glupost! Jesi li me razumio!?

KLAUDIJA: Kamo ćeš ti sada?!

PILAT: Idem pojačati straže! (*Centurionu, zajedljivo.*) I čuti od svojih najvjernijih ljudi što ti podlaci stvarno hoće... (*Odu u suprotni hol.*)

KLAUDIJA (*za njima*): Hoće ga ubiti! Eto, što hoće... Hoće mu uzeti život jer samo ti na to imaš pravo, Pilate! Tvoje je pravo mača! Zato su ti ga doveli! Zato! Da ga ti ubiješ za njih...

7.

CENTURION (*polako zatvori masivna vrata, pa mirno i iza male stanke*): Mora netko biti kriv... A tko će biti, ako nisam ja?

KLAUDIJA: Pa ja.

CENTURION: Smirite se, gospođo. Nemojte plakati. Niste vi ništa krivi.

KLAUDIJA: Zar ti ne znaš što se ima dogoditi, stari prijatelju?

CENTURION: Bit će što je suđeno. Tako je uvijek.

KLAUDIJA: Misliš da tu ne možemo ništa?

CENTURION: Ne... Možda ga narod može izbaviti. Svijet se pomalo skuplja dolje. Tko će znati?

KLAUDIJA: Narod? Tako je narod skočio i za Sejana...

CENTURION: Znam. (*Izvadi rubac pa je takne njime po ramenu.*) Uzmite rubac ako vam treba.

KLAUDIJA (*uzme, pa za sebe*): A toliko su ga voljeli.

CENTURION (*iznenađeno*): Mislite, Sejana..?

KLAUDIJA: Da.

CENTURION (*s malom zadržkom*): Zato su ga zvali *Posinak Sotone*.

KLAUDIJA: Molim?!

CENTURION: On je tlačio narod, gospođo. Nije ga liječio. Niti ga krijepio nadom... Sejan se uvlačio u carske odaje dugo i tiho, poput zmi-je. Trovao je sve oko sebe, samo bi uvijek promijenio svlak. A onda za to optužio nekog drugog.

KLAUDIJA (*umalo ljutito*): Šta ti znaš o tome, centurione!?

CENTURION: Znam sve.

KLAUDIJA (*iznenađeno*): Ti znaš, a ja ne?

CENTURION: Dio razvojačenih pretorijanaca protjeran je ovamo, u najdalji kutak carstva. Oni su nam donijeli te glase.

KLAUDIJA: Pa zna li sve to i moj muž?

CENTURION: Naravno. Zato sam ga i požurio vratiti u Jeruzalem.

KLAUDIJA: O, bože! A meni je rekao drukčije... Ja sam to čula od vaših žena. To da je car dao smaknuti zapovjednika garde. Tek tako, na pravdi boga.

CENTURION: Onda vi ništa ne znate, gospođo... Zar mi baš vi davno niste rekli da u Rimu nema pravde, kamoli boga?

KLAUDIJA: Jesam. Gnijezdo je gujino... Ali, da čujem? Šta ne znam, stari Samarijanče? Pričaj!

CENTURION (*primakne stolicu*): Dobro... Sjedite, gospođo. (*Ona neodlučno sjedne.*) Čuo sam da su ga jednog jutra samo pozvali u Konkordijin hram.

KLAUDIJA: Koga?

CENTURION: Elija Sejana.

KLAUDIJA: Zapovjednik pretorijanske garde nema što tražiti u Senatu. Zar im je išao tamo? I to sâm i na noge, njima?

CENTURION: Rekli su mu da je stvar hitna, da je stigao važan glasnik s Caprija.

KLAUDIJA: A tako...

CENTURION: Navodno je naš mudri car Tiberije Klaudije Nero zatražio od Senata da Elija Sejana imenuju njegovim jedinim i zakonitim nasljednikom. To se odmah pročulo cijelim Rimom.

KLAUDIJA: Pa tko ne zna da se on tome nadao? I Pilat se tome nadao. Pa i ja. Tko se ne bi tome nadao na njegovom mjestu? Još otkad je umro onaj moj smušeni rođak, *zakoniti* Tiberijev sin Druz. Svi smo se tome nadali, Samarijanče. Svi. Godinama. Da će Tiberije jednom prepustiti svu vlast Eliju Sejanu.

CENTURION: Razdragan narod skupio se oko njegove kuće, gospođo. Uzeli su ga na ruke i odnijeli tamo, na carskoj nosiljci. Dok su ga nosili prema Forumu, klicali su mu ulicama, a on im je uokolo, oduševljen, bacao srebrnjake.

KLAUDIJA: Zato nije posumnjao ništa?

CENTURION: Zato... Čim su se svi senatori sabrali u Konkordijinu hramu, počelo se prebirati po dugačkom Tiberijevu pismu.

KLAUDIJA: I? Šta je tamo pisalo?

CENTURION: Ispočetka je stajalo da imperator sa zapovjednikom pretorijanske garde doista želi podijeliti svu svoju vlast zbog njegovih silnih zasluga za Carstvo.

KLAUDIJA: Čuj, čuj: doista želi? Pa zar ga već to nije trebalo upozoriti?

CENTURION: Senat mu se odmah počeo diviti, uzdizati ga na sva usta. Pljeskali su za svaku pročitano imperatorovu pohvalu, veličali njegovo ime. A dok su mu nabrajali postignuća i uzvisivali junaštva, ustajali su sa svojih sjedišta i oduševljeno klicali.

KLAUDIJA: Kao Ješui dok je ulazio u grad... Sigurno je likovao.

CENTURION: A tko ne bi, gospođo? Međutim, kad je ulizivanje u Senatu prevršilo svaku zemaljsku i božansku mjeru, glasnik je nastavio čitati carevo pismo sa sve čudnijim tvrdnjama i novim naredbama. Kažu da je Sejan bio toliko uvjeren u svoju upravo priznatu slavu i nadolazeću moć da nije ni primijetio da je cijeli Konkordijin hram već bila okružila pretorijanska garda... A zatim ga je Tiberije u pismu optužio za urotu.

KLAUDIJA: Pa zar su ga i pretorijanci izdali?!

CENTURION: Nekoliko dana prije imperator je potajno imenovao zapovjednikom garde neku drugu ulizicu. Unaprijed su mu dali sve ovlasti oko uhićenja. Ovaj je samo izabrao svoje vlastite ljude za taj krvavi posao. Tako je, još prije negoli je i bio pozvan u Konkordijin hram, Sejan već bio osuđen na smrt... Bila je to samo klopka. Obična klopka.

KLAUDIJA: Tako to radi naš dični i premudri car imperator Tiberije Klaudije Nero... Onaj kojemu je dana sva vlast na Zemlji... A o kakvoj je uroti riječ?

CENTURION: Čini se da je prije nekoliko godina Sejan dao otrovati onog vašeg rođaka, gospođo. Careva jedinca Druza. Sad se to doznalo.

KLAUDIJA: Nije istina!

CENTURION: Dovelu su i robove koji su za tu priliku spravljali otrov. Predali su ga Livili.

KLAUDIJA: Livili?! (*ustane*) Druzovoj ženi?! Pa mi smo još bili u Rimu kad se to dogodilo! Ništa nismo primijetili! Kamoli znali...!

CENTURION: Sad se otkrilo da ju je Sejan zaveo i nagovorio na taj gnjusni zločin. Tako si je maknuo careva sina s puta prema tronu... Sve se učas preokrenulo. Nastala je vika, gužva. Odmah su počele pljuštati i mnoge druge optužbe na njegov račun.

KLAUDIJA: Jedva su dočekali. Senat ga je oduvijek mrzio.

CENTURION: U toj gužvi Sejan je pokušavao izdavati naredbe, vikao je i prijetio. Zatim je i kleo. Ali bilo je uzalud. Bio je razoružan, bačen u okove i već do večeri presuđen. A kad je tog čudnog dana nestala vrelna neba, kad se spustila utiha... samo su ga zadavili. Njegovi vlastiti ljudi. Pretorijanci.

KLAUDIJA: Kao moju majku... Kao neko bezvrijedno biće, običnog psa s ulice... A ja bih gazila Rubikon!

PILAT: Bacili su njegovo tijelo niz Gemonijske stube, razularenom narodu pred noge.

KLAUDIJA: O, bože!

CENTURION: Pred istu onu razdraganu masu koja ga je tog jutra oduševljeno odnijela u Konkordijin hram, zaneseno uzvikivala njegovo ime i za njim kupila, u vlastita njedra, puste srebrnjake... Ta mu je rulja dolje i raskomadala tijelo. Poslije su mu samo skupili ostatke po izričitoj carevoj naredbi.

KLAUDIJA: Pa da je najobičniji rob uhićen u krađi vreće brašna, najgori rimski patricijski šljam ili plebejac koji si je pobio cijelu obitelj... Nije istina da je Sejan dao otrovati Druza! Zna se od čega je Druz umro... Od kuge! To se ničim nije moglo sakriti, imao je plikove po cijelom tijelu! Ja sam ih napipala, ovim rukama!

8.

Uđe Pilat.

PILAT (*s vratu*): Ako car tvrdi da ga je dao otrovati, onda ga je dao otrovati.

KLAUDIJA: Šta ti imaš s tim?

PILAT (*centurionu, oštro*): Možeš ići, Samarijanče. Čut ćemo se mi poslije! ... I neka se pjevači odmah vrate u atrij! Jesi li me razumio?! (*Centurion pozdravi i ode.*)

KLAUDIJA: Pitala sam, što imaš s tim?

PILAT (*sumorno*): Ništa.

KLAUDIJA: Ne laži mi! Znam kad lažeš!

PILAT: Sa smrti careva sina nemam ništa.

KLAUDIJA: A sa čime imaš?

PILAT: S nečim drugim.

KLAUDIJA: Reci. (*Pilat se nećka.*) Reci, da čujem. Ako me zadave, da barem znadem zašto...

PILAT: Zapovjednik me poslao platiti vestalkama ono proročanstvo.

KLAUDIJA: Kakvo proročanstvo?!

PILAT: Za cara, kad mu je umirao sin... Ako se ne povuč na Capri, da će i on umrijeti u Rimu. Od kuge. Kao Druz. (*Klaudija zapanjena.*) A poslije... Poslije smo plaćali i sve proroke koje je imperator sumanuto pozivao k sebi, na otok. Svima je bilo naređeno i plaćeno da mu kažu isto... To je sve što znam.

KLAUDIJA: Tako ste ga uvjerali da se povuče?! I da se ne vraća u Rim?!

PILAT: Ako samo stupi nogom na rimsko tlo, da će istog trenu umrijeti.

KLAUDIJA: Od kuge?!

PILAT: Šta ja znam od čega! Ali da će istom umrijeti...

KLAUDIJA: I zato se ne miče s Caprija?!

PILAT: Zato.

KLAUDIJA: Sve ove godine!?

PILAT: Zapovjednik mu je dugo tražio manu. Onda je najednom shvatio da je imperator praznovjeran. Užasno praznovjeran... Bilo bi smiješno da nije tragično. Tiberije Klaudije Nero više vjeruje svakoj seoskoj gatari negoli ijednom carskom savjetniku...

KLAUDIJA: Onda je moguće i da je Sejan dao otrovati Druza?!

PILAT: Moguće je... Vjerojatno. Ne znam. Ali ja nemam ništa s tim. Svega mi.

KLAUDIJA: Tko će nam vjerovati, Pilate? Tko?! U svakom slučaju, ja više ne želim odavde...

PILAT: Molim?!

KLAUDIJA: Ako je Rimom opet zavladała ona stara Sotona i sije samu smrt oko sebe, ako tamo već krv teče pustim ulicama, onda se ovdje, na kraju svijeta, sigurno događa čudo.

PILAT: Ovdje?! (*gorko se nasmije*) Kakvo čudo, ženo?

KLAUDIJA: Veličanstveno čudo. Čudo milosti, Pilate... Jedino čudo koje nas može izbaviti od zla te sotone.

PILAT: Pa ovdje?! Čudo je što smo uopće preživjeli svu ovu sparinu i ostali do sada koliko-toliko normalni među svim tim bradatim divljacima! (*Iz atrija se začuje pjesma zbora.*)

KLAUDIJA: On je govorio o obrisima.

PILAT: O čemu je govorio?! (*posrdno*) Kralj taj židovski!?

KLAUDIJA (*stidljivo*): On razaznaje oblike. (*Pilat se još gorče nasmije.*) Pilate, ne smij se. Možda samo bolje čuje od svih nas, ne znam. Ali neobično točno raspoznaje svijet.

PILAT: Hoćeš reći da mu je sluh bolji čak i od Kajfina?

KLAUDIJA: Taj silazi stubama ovog grada bez ikakvih rukohvata. Hoda ulicama bez vodilica koje si dao postaviti po zidovima.

PILAT: Bolje čuje od mojih tragača?

KLAUDIJA: Nisu mu potrebni ni ulični glasnogovornici ni javni mirisi. I hoda svijetom bez ikakva štapa. Kamoli da je čuo za nekakve dresirane pse vodiče.

PILAT: Njega bi trebalo dobro išibati, možda bi ga to vratilo mrvici razuma.

KLAUDIJA: Nikada se nije izgubio, Pilate. Niti pao. Kamoli – niza stube...

PILAT (*bijesno, na stube*): PRESTANI! MISLIŠ LI VIŠE PRESTATI S TIM UBADANJEM?! Ubijaš me, ženo! Nisi ti kriva za smrt našeg dječaka!

KLAUDIJA (*ne čuje ništa*): Njemu se ne može dogoditi nikakva nesreća...

PILAT: Naravno da ne može! Koliko sam samo napora uložio u to da te blesave mudrace uvjerim u potrebu svih tih slušnih oznaka, rukohvata, vodilica? A još nisu prihvatili ni rimsku klasifikaciju javnih mirisa! Nijedna ustanova nije im obilježena javnim mirisom! Divlje, primitivne bradonje!

KLAUDIJA: Nisu to divljaci... Mi smo... Mi, Pilate.

PILAT: Jedino što im priznajem: znaju pjevati! Ma lako je tebi...

KLAUDIJA: Meni? Meni je lako?

PILAT: Tebi je sve to igra... Misliš da ne znam što si sve radila dok me nije bilo ovdje? Svaki dan si bila u šetnji. Opipala si i zadnji kutak ovog jadnog grada. Tvoji mi se stražari već odavna žale. Glasnici su mi donosili isključivo njihove pritužbe.

KLAUDIJA: Na što su se točno žalili?!

PILAT: Na lokalne mirise kojima si ih prskala! Gadili su im se... Rimske si vojnike prskala židovskim mirisima!? Nečuveno!

KLAUDIJA (*zapanjeno*): Pilate! Ti znaš za to?!

PILAT: Naravno da znam.

KLAUDIJA: Samo sam htjela neprimjetno raspipati grad. U sigurnosti oružane pratnje. Ništa više. Zato sam koristila njihove mirise i parfeme.

PILAT: I ti misliš da vas oni nisu nanjušili?

KLAUDIJA: Nisu! Legionarima sam navukla i židovske halje! Zar nisi tako i ti jednom uradio?! Kad si u rulju poslao one svoje preodjevene krvo-loke...

PILAT: Ti si luda!

KLAUDIJA (*nogom o pod*): Nisu!

PILAT: Još nisam sreo narod s takvim sluhom. I takvim zadivljujućim moćima raspoznavanja svakojakih mirisa. A i mudraci su mi se žalili. Moli-li su me da te spriječim u toj tvojoj gluposti.

KLAUDIJA: Lažeš! Ti užasno lažeš! Zašto mi to nisi poručio?

PILAT: Jer nisam htio prekinuti tvoju tajnu igru. I jer sam pomislio da si u očaju našla... Ma ništa.

KLAUDIJA: Šta, što sam u očaju našla?

PILAT: Zaboravi!

KLAUDIJA: Šta sam to u očaju našla?

PILAT (*s malim odmakom*): Nekog ljubavnika... Eto!

KLAUDIJA (*užasnuto*): Pilate?!?

PILAT: Pa bilo bi logično, zar ne?

KLAUDIJA: Ja nisam ti! Ja držim do sebe!

PILAT (*nervozno*): Prestani! Ne spominji mi to više! Kad ćeš više prestati blebetati o tome?!

KLAUDIJA: Znači, ne smijem ti to niti spomenuti?

PILAT (*osorno*): Ne!

KLAUDIJA: Nisam varala ja tebe, Pilate.

PILAT (*uhvati ju za ramena i snažno tresе*): DOSTA! PREKINI!

KLAUDIJA: Nego ti mene.

PILAT (*naglo ju ošamari, Klaudija padne na pod*): REKAO SAM DOSTA! (*I zbor zastane s pjesmom. Tišina.*) Puna mi je torba problema, još se s tvojim bulažnjem moram nositi! Prestani više o tome! Jesam li s tobom ili s njom?

KLAUDIJA (*povučeno, s poda, ali ustrajno*): Kao da sam ja glupa. Kao da te ne poznajem, Pilate.

PILAT: Znaš da su mi sve to namjestili! Znaš da su me time htjeli ucjenjivati pred (*više sebi u bradu*) Sejanom... Tiberijem! Pred kim sve ne?! Sve to znaš! (*odjednom prema zboru*) Šta su oni stali!? Idemo, da čujem! Pjesma! (*Zbor ponovno neodlučno počne.*) Rekao sam, pjesma!

KLAUDIJA (*za nekoliko trenutaka*): Pronašla sam ti ju, Pilate.

PILAT: Koga?!

KLAUDIJA (*bijesno*): Znaš ti koga! Dobro ti znaš koga!

PILAT: Eto! Znao sam da bi tako nešto „pametno“ samo tebi moglo pasti na pamet... Zašto si tu ludost činila, ženo glupa?

KLAUDIJA: Htjela sam im narediti da ju istuku... A kad smo ju konačno pronašli, nastala je gužva. Svijet se skupio oko nas zbilja držeći da smo i mi Židovi. Skočili su da ju linčuju, cijeli je Jeruzalem znao da je to bila tvoja...

PILAT (*oštro*): PRE-KI-NI!

KLAUDIJA: Zvali su ju *rimski drolja*.

PILAT: Sramoto! Oduvijek me samo sramotiš s tim svojim razmaženim, imperatorskim pedigreeom! Kako si se samo usudila tako nešto?!

KLAUDIJA: Nisam. Nisam te osramotila, Pilate.

PILAT: Nisi, ne?! Osim što se sad Kajfa i Antipa imaju čime zabavljati! Nije ni čudo da se ponašaju ovako... Sigurno misle da me drže u šaci!

KLAUDIJA: Onaj čovjek dolje, znaš...

PILAT: Opet ona!

KLAUDIJA: On je toga dana učio u parku, pred sinagogom. Vrebali smo ju u nekoj ulici, uhvatili, i onako raščupanu, raskrvavljenu... Ja sam ju sama za kosu odvukla njemu pred noge. Htjela sam da ju baš on osudi. Da bude – pravedno.

PILAT: Pravedno?! Fino... Baš u stilu svojeg dragog *tatice*. Tako je i on pravedan.

KLAUDIJA: Stari mu je Centurion tada dobacio na aramejskom: „Ova je žena uhvaćena u preljubu. A Mojsije nam u Zakonu zapovjedi da takvoj štapovima svojim raskolimo glavu. Šta ti veliš na to, Rabbuni?“

PILAT: I? Šta se dogodilo?

KLAUDIJA: Ništa. Baš ništa. Ništa mu nije htio odgovoriti. Kao da je znao da ga to pitamo baš mi, Rimljani. Ali...

PILAT: Ali?

KLAUDIJA: Tad su skočili saduceji i farizeji, isto ga to pitajući, inzistirajući na njegovom odgovoru, usput likujući zbog njegove sramotne šutnje. On se onda ustade, pa reče: „Koji je među vama bez ijednog grijeha, neka prvi vlastitim štapom raskoli glavu ovoj nesretnici.“

PILAT: Lukavo, svega mi... Vješto, zbilja vješto.

KLAUDIJA: Svi su se skamenili. I samo se čulo kako kuckaju njihovi štapovi... Odlazili su ... Nitko ju nije niti taknuo... Nijedan Židov! Tad on reče toj tvojoj kurvi: „Ženo? Gdje su oni koji tuže na te? Nijedan te ne optuži?“

PILAT: A ona?! Šta ona?

KLAUDIJA: Upita: „A ovi, gospodine? Ovi što su ostali? Hoće li me sad oni ubiti?“

PILAT: I što joj je odgovorio taj (*posprdno i značajno*) *kralj sve-židovski?*

KLAUDIJA: „Ti nemaju ništa sa Zakonom naših otaca. To nisu Židovi, ženo. To su Rimljani.“

PILAT (*iznenađeno i gotovo sretno*): Pa jesam li ti rekao?!

KLAUDIJA: Tad ju otpusti: „Ni ja te ne osuđujem. Idi i ne griješi više.“ A ja sam užasnuta kriknula: „Ti si lud! Moraš ju linčovati! Tako piše u tom tvom Zakonu!“ Vojnicima sam naredila: „Da imate stotinu grijeha, raskolite toj zmiji lubanju!“

PILAT (*više povrijeđeno nego iznenađeno*): Pa što si se opet ti miješala, ženo mahnitava?

KLAUDIJA: Jer sam zlo i od zla samoga došla sam na svijet!

PILAT: Drskosti imperatorove!

KLAUDIJA: Zatim se on meni drznu na jeziku rimskome: *Sed quae stulta sunt mundi eligit Deus ut confundat sapientes.*

PILAT: *Bog namjerno odabire lude svijeta da bi posramio mudre...* Hmm? Ima taj luđak neke petlje, ima.

KLAUDIJA: Tako i mene posrami. Čutila sam da se tvoja kurva vuče, ovako, pod hladnim stubama hrama, upravo gmižući oko mene. I zastala je. Poljubila mi nogu. I tiho rekla: „Oprosti.“ Zatim se uspuzla uza stube. Kao prebijena, raskrvavljena zmija, za vlastitom rupom...

PILAT (*za sebe*): Znači, on ju je spasio? ... Ludi, samoproглаšeni, židovski kralj?! ... Tko bi to rekao? ... Kajfa mi je to malo drukčije prenio... Sasvim drukčije... Stari podlac! Pokvarenjak!

KLAUDIJA: Vojnici su odmah poletjeli za njom, a ja sam kriknula: „Ne! Pustite ju!“ Centurion Samarijanac, moj jedini prijatelj u cijeloj ovoj nevolji... Samo me on nije htio poslušati. I krenuo je za njom da joj smrška glavu. Ali onda...

PILAT: Onda?!

KLAUDIJA: Taj mu je čovjek dobacio nešto na aramejskom. A stari Samarijanac... On je... Istom je pao na koljena, dopuzao natrag do tog proroka i poljubio mu skute. Plakao je i nama govorio: „Ovo je zaista Mesija, pomazanik Božji...“ Otišli smo. Zbunjeni. Posramljeni. Dugo mi nije htio prevesti prorokove riječi s aramejskog.

PILAT: A, naravno, ti si ih na kraju izmuzla?

KLAUDIJA: „Ti li si joj čuvar? A zar nisi Čuvar Zakona? Nije li ti rečeno – ne ubij? Zaustavi se, Samarijanče, jer da ničega nema, Riječ bi bila. I bila bi Zakon!“

PILAT (*iza stanke*): Toga sam se i bojao... Zato sam se i dogovorio s Kajfom.

KLAUDIJA: Dogovarao si se s Kajfom? Ti?! A, molim te, što si se ti imao dogovarati s tim podlacom?

PILAT (*prijetvorno*): Šta sam se dogovarao? Da te čuvaju! Budalo! (*Dalje s neugodnom nervozom.*) Gdje sve možeš ići i što sve možeš opipati. A naročito – kada i u koje vrijeme! Pa i o tome – tko ti smije prići. Kada, gdje i zašto!

KLAUDIJA: Pilate??!! (*iznervirano*) Straža!! (*zazvoni zvonom*) Recite im da prestanu pjevati!!! (*Pjesma u pozadini odmah sustaje.*) Odmah!!! (*tišina*)

KLAUDIJA: Kako si mi to mogao uraditi?!

PILAT: Tiše, Klaudija, sad nas dolje mogu čuti...

KLAUDIJA (*krikne*): Neka nas čuju!!!
PILAT: Ti si poludjela! Tiše!
KLAUDIJA: Ti si se s njima dogovorio?!
PILAT: Jesam, dogovorio sam se! Šta sam drugo mogao?
KLAUDIJA: Zašto?!!
PILAT: Bili su užasno zabrinuti! A i ja sam bio zabrinut. Za tebe.
KLAUDIJA: Zbog čega?
PILAT: Da, zbog čega? Pa ti si guvernerova žena... I Tiberijeva kći!
KLAUDIJA (*nogom o pod*): NEĆAKA!!!
PILAT: Šta bi im se dogodilo da si doživjela bilo kakvu neugodnost u gradu? Šta?! Pa sve bih ih posjekao! Sve!
KLAUDIJA: A zato?
PILAT: Šta, zato?
KLAUDIJA: Sad mi je sve jasno... A ja sam se čudila njihovoj neobičnoj ljubaznosti, susretljivosti. Bože, možda su nas baš oni naveli na ono mjesto gdje se ta kurva skrivala?
PILAT (*odmah*): Nego da nisu!
KLAUDIJA: I ti njihovi trgovci... Uvijek su nekako prihvaćali moju cijenu. S drugim se kupcima užasno cjenkaju. Sa mnom rijetko.
PILAT: Zašto bi se cjenkali s tobom? Kad im sve možeš oduzeti jednom jedinom rečenicom?
KLAUDIJA: Znači, tako... Namirisali su me? Namjestili sve?
PILAT (*odmah grabi priliku opravdati i svoj grijeh*): Naravno da jesu! Kao i meni! Eto ti dokaza, budalo! (*Kratka stanka. Zamišljeno, za sebe.*) On ju je spasio? On?! Možda bi ga trebalo samo išibati? Samo dobro išibati... Možda im to bude dovoljno? STRAŽA! (*zvonom*) CENTURIONE!
KLAUDIJA: Neće, neće im biti dovoljno. Rekla sam ti.
PILAT: E, pa moja će biti zadnja! CENTURIONE! STRAŽA!

9.

Centurion se pojavi s dvama vojnicima pa strpljivo čeka na vratima.

PILAT (*uzme plašt i ogrne se njime, više za sebe*): Onda ću ga još dati ovim ognuti. I nabiti mu neku smiješnu krunu na glavu. Takvog ga izvesti mudracima na opip... Takvog. To bi im trebalo biti dovoljno...

KLAUDIJA (*zapanjeno*): Ti ćeš mu činiti sramotu?!

PILAT (*osorno*): Da se podlaci uvjere u jad i bijedu svojih optužbi! Besmisleno je... Kakav bi to kralj dopustio da se netko tako ponaša prema njemu?! Reci, kakav?! (*centurionu*) Ti ostani. (*Žurno odu.*)

KLAUDIJA (*tiho i za sebe*): On bi to dopustio. On. Otrpio svako ljudsko zlo...

10.

KLAUDIJA: Samarijanče? Ti si židovske vjere?

CENTURION: Najtvrdje, gospođo. Moji su *Čuvari Zakona*. Nikad nas nitko nije uspio protjerati s planine Gerazim. Ni onaj strašni babilonski kralj Nabukodonosor. Zato nas drugi baš i ne vole.

KLAUDIJA: Ne razumijem...

CENTURION: Mi smo ostali na pragu vjere kad su svi drugi otjerani u izgnanstvo. Otud među nama razlike.

KLAUDIJA: A zato? Onaj sveti čovjek, komu si zato ljubio skute... Bojim se da će ga razapeti.

CENTURION: Ako je volja Božja, neka bude.

KLAUDIJA (*živčano*): Zašto bi bila?! Koji bi bog bio tako okrutan?! Zar je taj tvoj okrutniji i od samog cara?

CENTURION: Jahve je nama milosrdan, gospođo. Možda se sve ovo i događa iz milosrđa Njegove beskrajne ljubavi?

KLAUDIJA: Iz ljubavi?! Prema komu?!

CENTURION: Prema svima nama.

KLAUDIJA: I prema nama?! Ovakvima?! (*gorke smijeh*) Sjeti se da si ga i ti nazvao Mesijom i pomazanikom Božjim! A sâm nećeš uraditi ništa da ga spasiš?

CENTURION: On treba spasiti nas, gospođo. Tako je pisano.

KLAUDIJA: On nas treba spasiti?! Kako će nas spasiti?!

CENTURION: Ne znam... Ali, ako ga daju razapeti, ja ću prvi sjesti na mog starog konja i povesti kolonu na Golgotu.

KLAUDIJA: Samarijanče! I ti ćeš me iznevjeriti?! Zašto?!

CENTURION: Jer je moja dužnost takva.

KLAUDIJA: Prema caru?!

CENTURION: Prema Jahvi, Bogu mojemu Svemogućem.

KLAUDIJA: Uvijek sam mislila da si mudar i postojan... Držala te ocem kojeg nikad nisam imala. A nisam znala da si i ti licemjer, kao ovi dolje.

Koji se mole istom tom bogu i danima se čvrste u vjeri posteći ustrajno i dugo. Koji toliko paze na vlastitu čistoću da ne žele ni jednom nogom zagaziti u ovaj moj neznabožački dom. Da se ne bi ni najmanjim grijehom uprljali. A pri tom uporno zahtijevaju izvršenje najvećeg zločina protiv svakog čovjeka i boga.

CENTURION: Priprava je Pashe, gospođo. O podne se kolju janjci za obrednu večeru. Razumljivo je.

KLAUDIJA (*iznervirano*): Pa će tako čisti i pripravljeni za Božju slavu zaklati ovo janje i za nas?

CENTURION (*više za sebe*): Da, tako je... Pa on je žrtva paljenica... (*njoj*) Vi u tome ne vidite nikakav plan i nikakav smisao?

KLAUDIJA: Ne! Nema nikakvog plana, kamoli smisla! Sve je samo smrt i grabež! Toliko su ustrajni u tome da oduzmu život jednom malom, nevinom Židovu... Kao da nije najbolji i najčasniji između svih nas.

CENTURION: Možda je zato to janje i otkupljeno, gospođo? Iz našeg stada... Za trideset bijednih srebrnjaka. (*opet za sebe*) Možda na tu gozbu moj Bog sad poziva i sve druge narode? Da se milosrđe njegovo na sve glave svijeta prospe?

KLAUDIJA: Pa i nas, Rimljane?

CENTURION: Da nas žrtvom svojeg Sina izbavi?

KLAUDIJA: Žrtvom vlastita sina?! Od čega?!

CENTURION: Od sveg našeg zla. Jer zna Bog moj da se zlom ne može ustaviti zlo. Zlo se zlim samo umnaža. A ljubavlju, milosrđem i oprostom čine se čuda.

KLAUDIJA: Bog će nam se osvetiti, Samarijanče. Svima. Groznije nego li i sâm Tiberije zbog onog svojeg otrovanog jedinca.

CENTURION: Jahve nije imperator. On je Bog. Onaj koji nam je predao u ruke vlastitu slobodu volje i time se odrekao svake vlasti nad svim našim budućim postupcima. Takav je moj Bog, gospođo. Dobar je Bog Jahve i dostojan svake slave!

KLAUDIJA: Zar nam je predao Sina u vlastitoj slobodi volje?! Pa srušit će se nebesa i planine pasti! Progutat će nas silno more!

CENTURION (*za sebe*): Neće... I to će biti dokaz Njegova beskrajna milosrđa. I ljubavi prema svakom čovjeku, ma tko on bio. Pa zato ga je i poslao, da izbavi grešne i pale, da nas izliječi i okrijepi, uvede u život novi... A ako je tako, tko sam ja da se tomu protivim?

KLAUDIJA (*začudeno*): Prijatelju, govoriš kao da ti je otkrivena najdublja istina svijeta...

(*Uđe Pilat, sada bez plašta.*)

PILAT (*sumorno*): Istina? A što je istina...? Za cara, jedna posve nebitna stvar. Mala sitnica... (*Centurion se odmah pribere, vojnički pozdravi i ode.*)

KLAUDIJA: Dao si ga bičevati?!

PILAT: Ne prestaje ona! Tvrdo glave žene! Zar nam nisi već napravila dovoljno zla?! Straža!!! (*Ode naglo do vrata pa ih otvori, zatim u hol.*) Recite pjevačima da zapjevaju! Odmah!!! (*Zalupi vrata. Ponovno pjesma u pozadini.*)

KLAUDIJA: Ne moraju pjevati, Pilate. Neće nas mudraci čuti...

PILAT (*ljutito*): Šta ja znam! Uostalom, kakve ti to osjećaje gajiš za tog jadnika?

KLAUDIJA: On nije jadnik.

PILAT: Nije? (*Nasmije se. Nadmeno.*) Pa taj zbilja vjeruje da je kralj, a ni kraljevstvo mu nije s ovoga svijeta!? A Kajfa?! Baš ga stoga daje raspeti! I ako neću, da nisam prijatelj caru?! Ja?! Pa može li išta sumanutije? Besmislenije? Luđe? Kad si ti čula za njega?

KLAUDIJA: A sad te zanima?!

PILAT: Da čujem, od koga?!

KLAUDIJA: Od ribara.

PILAT: Ribara?!

KLAUDIJA: Dugo nije bilo ribe na tržnici. A onda, jedno jutro... Tebe nije bilo, Pilate. Bio si u pohodu. Zelote si gonio po brdima. To jutro vjetar mi je donio u sobu miris, miris pečene ribe.

PILAT: Zašto nisi rekla da žudiš ribu? Samo si trebala reći! Mudraci bi ti ju našli i na kraju svijeta, samo da su znali za tvoju želju.

KLAUDIJA: Kao da sam opet bila trudna... Ne znam. Jednostavno sam se probudila i odmah otišla na tržnicu, za tim mirisom... Ribari su bili presretni. Nikada nisu imali takav ulov. Bila je gužva. Svi su pekli i jeli.

PILAT: Kakve to veze ima s ovim jadnikom dolje?

KLAUDIJA: Ima! O, ima – velike veze... Prije negoli su ga upoznali, ribari su mjesecima vadili prazne mreže. Skapavali su od gladi. Tu i tamo uhvatili bi poneku ribu. Rekli su mi da ih je on odveo na mjesto gdje se riba mrijesti.

PILAT: Čuo je brčkanje?

KLAUDIJA: Nitko ništa nije čuo, pa ni ribari.

PILAT: Kako ih je onda odveo tamo? Kako je pronašao to mjesto? I to po jezeru?!

KLAUDIJA: Kažu da je... Ne znam kako bih ti to rekla. Opet ćeš se početi smijati...

PILAT (*s podsmijehom*): Reci?

KLAUDIJA: Ne mogu, Pilate!

PILAT: Daj, daj. Reci, ženo!

KLAUDIJA (*tih, oprezno*): Kažu da je on – vidio.

PILAT (*posprdno začuđeno*): Molim?! Šta je radio?!

KLAUDIJA: On vidi! Tako je našao mjesto gdje se riba mrijesti! On vidi, Pilate!

PILAT (*grohotom se i posprdno nasmije*): Pa nije nikakvo čudo da su ga mudraci doveli na sud! Pa to je jako opasan čovjek! Jako! To je zbilja suludo! Dobro da sam se na vrijeme vratio. Sad ih potpuno razumijem...

KLAUDIJA: Koga razumiješ?

PILAT: Mudrace, ženo! Kajfu i Anu! Pa znaš li ti koliko bi nam taj čovjek mogao nauditi?

KLAUDIJA: Kako bi nam on mogao nanijeti ikakvo zlo? Ne razumijem?

PILAT: Ti nisi normalna! Da kako?! Pa mudraci oduvijek tumače svom puku sve spoznaje svijeta. Imaju najistančanija osjetila opipa i mirisa, najdalje čuju od svih.

KLAUDIJA: O, što bi oni čuli da nemaju toliko doušnika!

PILAT (*prečuje*): Čuju bolje i od nas – Rimljana! Njihova je mudrost ovdje neprikosnovena. Napokon, ja preko njih ostvarujem i red i mir u ovoj provinciji... Oni nas podržavaju, Klaudija. Kajfa podržava našu vlast. Kako to ne razumiješ? A ta budala, on kažeš – vidi?! (*nasmije se*) Što bi mu to značilo, molim te?!

KLAUDIJA: Koje?

PILAT: To da je VIDIO ribu gdje se mrijesti?

KLAUDIJA: Ne znam, Pilate. Ni sama ne razumijem. Ali to nije sve.

PILAT: Šta?! Ima toga još?!!

KLAUDIJA: O, još mnogo toga, Pilate! Mnogo toga!

PILAT (*s podsmijehom*): Dobro. Slušam te, kazuj.

KLAUDIJA: Toga je dana neka djevojka upala u jezero. Ljudi su pobacali tikvice s obale, o konopcima, kako se to već odavna čini kad netko nesmotren upadne u vodu, ali djevojka ih nije čula.

PILAT: Od panike, naravno.

KLAUDIJA: Bilo je jako hladno. I ubrzo ju je jezero progutalo.

PILAT: I? Šta je u tome čudno?

KLAUDIJA: Zatim su otišli po njega. I on je došao, skinuo se, skočio u jezero, odmah je izronio. Iznio na obalu. Onakvu. Hladnu. Mrtvu. Skoro već sasvim ukočenu.

PILAT (*s podsmijehom*): Čekaj, čekaj, što je uradio!?

KLAUDIJA: Skočio je za njom u jezero i izronio...

PILAT: I ti u to vjeruješ!? (*smije se*) Sasvim mi je jasno da je riječ o iznimno vještom prevarantu, ali kako ju je našao? Zar taj čuje i pod vodom? Pa što je on?! Čovjek ili riba? Kako je to uspio?

KLAUDIJA (*tihom, sa strahom*): On hoda po vodi.

PILAT: Molim?! Hoda po vodi?! Pa to je sve luđe od luđega! Daj, molim te! Sigurno je napipao kakav greben ili je tamo bio nekakav plićak za koji nitko ne zna. Uostalom, sve je to vrlo jednostavan trik... Rade oni to, rade. Kajfa mi je jednom i sâm priznao.

KLAUDIJA: Ali ni to nije sve. (*s velikim oprezom*) On je tu djevojku i oživio.

PILAT: Šta?!

KLAUDIJA (*brzo i u panici*): Ljudi su se okupili oko njih i opipali ga. I nju su jako dobro opipali, vjeruj mi. Cijelu. Njezino truplo bilo je već ledeno, u hladnom jezeru bila je gotovo do samog smiraja.

PILAT: Ma mogu misliti... Obična varalica! Tako jedna lijepa predstava za naivne budale!

KLAUDIJA: Izgledalo je kao da ju ljubi.

PILAT: Šta joj je radio?!

KLAUDIJA: Potom je djevojka zakašljala. Sva je voda istekla iz nje. Odjednom! I oživjela je, Pilate! Ona je oživjela! Svi su ostali zbunjeni i zapanjeni! Sve je zadivio...

PILAT: I ti u to vjeruješ?! Pa to se kosi sa zdravim razumom! Šta je tebi, ludo? Bacit ću u tamnicu sve te ribare, svega mi...

KLAUDIJA: Zašto?

PILAT: Zato jer pričaju takve budalaštine! Tko još poljupcem diže iz mrtvih?!

KLAUDIJA: Morao bi pohapsiti cijeli grad. Svi za to znaju. I za druga njegova čuda.

PILAT: Radio je i druga čuda? Kako ja za to ne znam?

KLAUDIJA: Centurion je bio uvjeren da je to za tebe nebitna stvar. Njihova stvar... Ali, čini mi se da sad, nakon svega, i on pomalo vjeruje u njegova čudesa.

PILAT: Centurion Samarijanac? Znači, tako! Zato mi je pola toga prešutio?! Znao sam! Stara budala... Ma i njemu ću kožu oderati, samo neka ovo prođe! Samo ćeš čuti! Kažeš, taj je radio još neka čuda?

KLAUDIJA: Ribari su ponovno otišli baciti mreže. Na isto ono mjesto koje su po smjeru, mirisu, vjetru i broju zaveslaja upamtili. Ali naglo je počelo nevrijeme. Ljudi su s obale slušali njihove urlike. Žene su im već naricale uz jezero. I on im je opet otišao u pomoć!

PILAT: Čamcem?

KLAUDIJA: Ne, Pilate. Već sam ti rekla. On hoda po vodi.

PILAT: Pa ti si... Pa ti si jedna totalna...

KLAUDIJA: Došao je do njih bez čamca, bez splavi, bez trupca, bez ikakvih tikvica pod rukama, bez ičega! Popeo se u brod i rekao im da izdrže još malo. Da će nevrijeme ubrzo proći.

PILAT: Ne vjerujem!

KLAUDIJA: Ni ribari nisu vjerovali. Neki su već počeli i plakati. A on se naljutio. Vikao je: „Zašto mi ne vjerujete, malovjerni?! Zašto?!“ I nevrijeme je uskoro prošlo... Kao da ga je i samo nebo poslušalo, Pilate!

PILAT: Daj, daj... Da tog čovjeka možda sama nebesa i ne šalju ovamo?

KLAUDIJA: Pilate! Ne rugaj se! Mi to ne razumijemo. Naprosto, ne razumijemo... (*zaplache*) Zamisli... Zamisli samo da ne možemo čuti ni obična zvuka. Da se sporazumijevamo samo mirisima, kao male bube u termitnjaku... I onda se pojavi jedan koji čuje vjetar i zanosni cvrkut ptica... Kako bi nam to objasnio?!

PILAT: Dobro, dobro... Ne moraš mi tu odmah cmizdriti! Ali jedno je sigurno: imamo velik problem... Grozan problem! (*kratka stanka*) I ja, i Kajfa! Dobro da sam ga dao išibati!

KLAUDIJA: Ti ne znaš zašto ga mudraci mrze.

PILAT: Znam. Jasno mi je.

KLAUDIJA: Sad njega narod slijedi posvuda, zovu ga i učiteljem. A njegova nauka, koju im on propovijeda, ona je... Kako bih ti to rekla? Neobična je, Pilate. Vrlo jednostavna.

PILAT (*posprdno*): Kakva mu je to onda nauka?

KLAUDIJA: Takva da ju svi razumiju.

PILAT: Ma nemoj? Pa ako svak' bude razumio njegovu nauku, kome će ju prodavati? Šta će ostati skriveno, dvosmisleno, trosmisleno? A posao tumačenja? Je li on normalan? Svaki bi ga mudrac samo stoga dao razapeti! Ma dobro... Šta propovijeda?

KLAUDIJA: Propovijeda ljubav.

PILAT (*naglim posprdnim glasom*): Šta?! Šta propovijeda?!?

KLAUDIJA: Ljubav i praštanje. I traži da ljubimo neprijatelje svoje.

PILAT: Štaaaa?!

KLAUDIJA: Tvrdi da će se tijelo njegovo dijeliti kao kruh, a krv njegova uzimati poput vina, kao opoj vječni koji se ima proliti na spasenje svih nas.

PILAT: Možda. Ako bi ga smaknuo Tiberije. I stavio u kakvu bačvicu.

KLAUDIJA: Još tvrdi da će lice Boga najprije opipati onaj koji sve što ima rasproda i podijeli siromasima.

PILAT: Štaaa?! To je rekao?! Židovima?! Pa raspet će ga sami, ne moram ja!

KLAUDIJA: Rekao je: „Sve što imate, podajte siromasima jer...“

PILAT: Jer?! Jer?!

KLAUDIJA: ... njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (*Pilat se glasno i gorko nasmije*). Ja... Ja sam opipala toga čovjeka, Pilate.

PILAT: I on ti je dopustio?

KLAUDIJA: Nije ga nimalo bilo strah mogeg dodira. Nije se odmah, kao drugi, užasnua od moje stravične nečisti.

PILAT: Pa zašto si to uradila, ženo?!

KLAUDIJA: Da mi da snage.

PILAT: Kakve snage?

KLAUDIJA: Za oprost, Pilate. Grijeha. Tvojeg grijeha... Ali ja još ne znam, mogu li?

PILAT: Hoćeš li već jednom prestati?!

KLAUDIJA: „I krivci će doći pred dom tvoj, i pravednost tvoja bit će na kušnji, i ustat ćeš na Oca i na Sina.“

PILAT: Molim?

KLAUDIJA: Tako mi je rekao. „A ljubav nije ljubav ako ne zna praštati. Pa kako sami praštate, neka tako bude i vama...“ Tada sam ga dodirnula. Ja sam stavila ove moje pogane ruke na to njegovo božansko lice!

PILAT (*ljubomorno, sumnjičavo*): Stvarno si ga pomazila?!

KLAUDIJA (*ustukne*): Samo dodirnula... I bez obzira na svako Tiberijevo zlo, ja ne znam kako bih mogla ustati na vlastitog oca. Ili na sina kojeg smo ovdje već pokopali?

PILAT: Molio sam te da prestaneš o tome!

KLAUDIJA: Pilate, ja ne znam o čemu je govorio, ali – on, on nije mogao uvrijediti nijednog boga, pa ni toga, njihovoga!

PILAT: I ti u sve to vjeruješ? Kao u ono blesavo proročanstvo? (*Tajac. Začuđeno.*) I? Kako se tebi čini taj čovjek?

KLAUDIJA: Preljep je, Pilate. Visok. Plećat... I predivno miriše.

PILAT: Na što miriše?

KLAUDIJA: Na svježi kruh. I mlado vino.

PILAT: Ti si se... Bogovi moji?! Da se ti nisi zaljubila!?

KLAUDIJA (*s krikom*): Nisam, nisam, Pilate!!!

PILAT (*zaviče*): Kako nisi?! Nisi htjela večeras niti leći sa mnom! Stalno si pričala o tome kako ti moram pomilovati jednog čovjeka! I sve to nakon šest mjeseci u kojima samo bili razdvojeni! (*Zbor naglo prestane s pjesmom. Muk.*)

KLAUDIJA (*kroz očaj*): Ti to ne razumiješ...

PILAT (*uhvati ju za zapešća, ona pada na koljena*): Reci! Voliš li ti toga čovjeka?! Reci mi!!! (*tišina*) Voliš li ga?!

KLAUDIJA: Njega se ne može ne voljeti, Pilate...

PILAT: KUČKO! DAT ĆU GA RAZAPETI! JA ĆU GA SAM RAZAPETI! STRAŽA!

KLAUDIJA (*drži ga za skute i ne da mu se otrgnuti*): Pilate! Ti to ne razumiješ! On govori o kraljevstvu nebeskom! Gdje je možda i naše dijete!

PILAT (*prema vratima*): CENTURIONE! IDIOTE GLUHI! GDJE SI VIŠE?

KLAUDIJA: Kao mali anđeo...

PILAT (*konačno se otrgne*): STRAŽA!!! VODITE ME U SUDNICU!!!

KLAUDIJA: PILATE! TI NE ZNAŠ ŠTA ČINIŠ!

12.

(*Iz dubine atrija pojavi se centurion. Nosi malu bačvicu u rukama.*)

CENTURION (*službeno i hladno*): Stigla je poruka za Poncija Pilata, upravitelja Judeje!

PILAT (*osorno, brzo se uređujući*): Baš me briga, samarijanski glupane! Morat će sačekati, kao i ti! Poslije ću ti kožu zderati! Jedino mi još reci – tko ju šalje?

CENTURION (*svečano*): Tiberije Klaudije Nero, car Rimskog Carstva, sin božanskog Augusta i sâm bog! (*Pilat padne ničice na pod pred njim. Istom – nestane i svjetla! Potpuni mrak!*)

KLAUDIJA (*u mrklom mraku*): Diži se, bijedniče! Ispred čega ti to klečiš? Diži se! Sad nam je ionako jesti trulež ovoga svijeta... Ukaljao si mi dušu, ispljunuo srce. Ako ti je ostalo još imalo časti i ljudskog dostojanstva, bar budi ono što jesi. Izvedi iz zatvora najgoru zvijer koju dolje imaš i odvedi im je na sudište! Pa neka si sami oslobode koga hoće! Diži se, prokleta kukavice! Idi! Idi!! Idi!!! (*Pjesma zbora.*)

KRAJ

Snježana Babić-Višnjić

Susjedi

LICA

JANA (26 god.), asistentica na fakultetu, doktorandica, Tinova supruga
TIN (28 god.), mladić koji naslijedi stan bakine sestre France i ponada se da će tako on i supruga Jana riješiti stambeno pitanje

NIKOLA (45 god.), susjed stare France, brinuo se o njoj u nadi da će mu ona ostaviti stan jer nije znao da ima nasljednika

DANA (40 god.), Nikolina supruga, spremna na drastične korake kako bi ona i suprug dobili stan stare France

PRVA SCENA

(Jana, Tin, Nikola i Dana s gipsom na ruci i nozi sjede u policijskoj postaji na jednoj klupi. Očito su to jedina slobodna mjesta. Potišteno, gledaju svatko na stranu. Zatamnjenje.)

JANA

(Sjedi licem prema publici. Uznemirena je. Čupka rub balonera i raširenih očiju u kojima se ogleda strah gleda u publiku, zapravo u policijskog inspektora koji ju ispituje. Kosa joj visi u bezličnim pramenovima, izgleda jako umorno.)

JANA: Gospodine inspektore, ja stvarno ne znam zašto vi mene ovdje držite. Ne znam što su vam rekli, ali sigurno se nije dogodilo baš tako kako je to vama prikazano... Vjerojatno i sami znate kako uzbuđenje utječe na ljudsku prosudbu i koliko se ponekad lažno sjećanje poveže sa stvarnim činjenicama. U svom se doktoratu iz psihologije bavim upravo tim

područjem... Molim? (*Zastane kao da sluša pitanje koje je prekinulo njezinu rečenicu.*) Ne, ne, ne, (*Govori sugestivno polako, očito pokušava djelovati na sugovornika, ali joj glas lagano drhti.*) ne 'solim vam pamet', samo pokušavam unijeti malo razuma u ovaj mutež. Sigurna sam da i vi sami to vidite! Što? (*sluša inspektora*) U muteži se ne vidi? Da, ali ako znate... Aha! Da, da, znam da ste našli moje otiske, znam, ali svašta sam posljednjih dana dodirivala! O, kad bi samo znali.... Ne, ne! Nemojte me pogrešno shvatiti, ali gospođa ima prebujnu maštu. Sama je po cijele dane i samo kuha u glavi. Sve je izmislila.... Ne SVE, ali... (*Opet zastane kao da sluša.*) Da, vidite, gospođa ima pravo kad kaže da mi nije najbolje razdoblje u životu. Suprug i ja smo u dosta lošim odnosima, sve to s tim stanom uzeo je danak i poprilično smo rastreseni u posljednje vrijeme. To je točno, ali nisam izgubila razum... (*razmišlja trenutak*) Da, doista, nanizalo mi se pehova, ali... Molim? Što kažete? (*Sluša pitanje inspektora.*) Gospođa vam je to rekla? Kako to ona zna? No dobro! Da, istina je (*nemoćno širi ruke*), dobila sam otkaz i, znate, malo su mi popustili živci, kome ne bi kad vam iznenada kažu da ste dobili otkaz, a uvijek dajete sve od sebe! I vi biste izgubili živce, zar ne? (*Očekuje slaganje, ali očito inspektor šuti.*) Zar ne? Ne slažete se... Pa dobro, vi valjda imate bogatu ženu... Ne... Nemate? Onda imate deblje živce od mene, moji su, čini se, nakon svega kao končići i uvjeravam vas da bi se složili sa mnom kako bi mnogi reagirali kao ja... Ne bi? A ja mislim da bi vi puknuli k'o kokica još prije! (*Kao da sluša inspektora i uplaši se na njegove riječi.*) Ne, ne želim reći da sam ja puknula! Samo sam rekla kako bi netko, vjerojatno većina drugih, puknula! Ne možete mi reći da biste samo tako prešli preko svega! Vidim po tome kako vam treperi ova žila na čelu da se i vi lako uznemirite, i znam da bi i vi ispustili konce iz ruku kad sve pođe k vragu! Što su nam sve radili! Zaboga, to je naš stan... Kako, molim? (*Zaustavi se jer sluša inspektora.*) Kada smo prvi put došli na tu adresu? (*Razmišlja kao da se prisjeća.*) Bilo je... oko podne... Znam jer sam baš završila jutarnje predavanje i muž me je pričekao da idemo vidjeti stan... Da, definitivno oko podne...

(*Noć. Mračan stari stan. Kroz dva prozora dopire ulična rasvjeta. Na zidu stare izbljedjele tapete. U jednom kutu naslagan stari namještaj prekriven nekim prekrivačem. Začuje se škripa stara poda i dvije se siluete šuljaju kroz mrak.*)

JANA: Ništa ne vidim!

TIN: Sve je u redu!

JANA: Kamo da idem?

TIN: Samo ravno prema prozoru, nek te vodi svjetlo ulične rasvjete...
Auu!

JANA: Što je?

TIN: Zapeo sam za nešto!

JANA: Znala sam da ovo nije dobra ideja!

TIN: Ma, baš jest! Bolja od parkirališta, kanala ili sporednog šumskog puta... Au! Pa gdje se pali to svjetlo?!

JANA: No? Hoće li to svjetlo?

TIN: Ne mogu ga napipati... Aaaaa!

JANA: Šššš!

TIN: Šuti ti dok te trese 220 volti!

JANA: Pa kako te moglo stresti?

TIN: Netko je maknuo prekidač i ostavio gole žice!

JANA: Nemoj se šaliti! Tko bi učinio nešto takvo? Pa to je opasno!

TIN: Otkud znam! Sumnjam da je teta Franca ponijela prekidač sa sobom na onaj svijet... Au!

JANA: Što je, pak, sad?

TIN: Ništa, osim što me boli jezik koji sam ugrizao kad me stresla struja.

JANA: Ej, mislim da je najbolje da sad odemo...

TIN: Ni govora. Ne idemo dok... (*smete se*) barem ne popijemo piće...

JANA: Al' kako ćemo sada tu u mraku, osim toga, ti si se ozlijedio...

TIN: Nema veze. Naći ću neko svjetlo... Na kraju krajeva, ako možemo svako ljeto na plaži ići na noćno kupanje, možemo u mraku i popiti piće u svom stanu!

JANA (*nasmije se i odmahne glavom*): Još ne mogu vjerovati!

TIN: Ni ja! Ali eto nas! Stani uza zid i ne hodaj okolo dok ne izvidim malo! (*Tin pipa okolo po stanu.*)

TIN: Aha!

JANA: Što?

TIN: Napipao sam žicu!

JANA (*panično*): Ne, ne žicu!

TIN: Bez brige. Pa ni grom ne udara dvaput na isto mjesto... au!

JANA (*poskoči uznemireno*): Je li opet struja?

TIN: Ne. Sad je neka špranja! Au, kako boli!

JANA: Sad je dosta! Idemo i vratit ćemo se sutra po danu...

TIN: Stani! Ne miči se!

JANA: Što?

TIN: Eureka! (*Upali se svjetlo i osvijetli jako oronuo stan, stari namještaj, prastare tapete i zavjese, sve s patinom i poprilično prašnjavo.*)

JANA: Ooooo! (*Od oduševljenja prema razočaranju dok se osvrće oko sebe.*)

TIN: Aha! Što kažeš?

JANA: Paaa...

TIN: Znali smo da će trebati uložiti! Ne gledaj stare zidove i namještaj, gledaj potencijal!

JANA: Da... ali... ovo je doista... Nemam toliko mašte!

TIN: Da! Ali nije tako loše kako se čini! Sada je mrak i loše svjetlo. Da vidiš sutra!

JANA (*razočarano*): Da, vjerojatno će mi sutra izgledati mnogo bolje.

TIN: Godinama nije ulagano. Znaš kakvi su stari ljudi, ne vole promjene, a i ne paze više previše... Osim toga, teta je gotovo bila slijepa pod zadnje dane.

JANA: Da, znam, rekla mi je tvoja mama.

TIN: Što ti je rekla?

JANA: To da je bila slabovidna i da je Franca bila malo na svoju ruku!

TIN: Ah! U nekim je stvarima stala na stranu svoje sestre, a znaš moju mamu, nikad se baš nije ljubila sa svojom svekrvom, mojom bakom. Zato baš i nismo dolazili posljednjih godina...

JANA (*sjedne, ali kad osjeti dodir stare tkanine, brzo ustane*): Fuj!

TIN: Sve ćemo mi to promijeniti! Pa da! Uz malo boje i koji novi tepih, sve će zablistati.

JANA (*tih*): Malo više boje nego što smo planirali, koji tepih više, definitivno zavjese da sakriju ove prozore... pokoji komad namještaja više da prekrije ove pukotine u podu... al' ne previše.

TIN (*prilazi joj i grli ju*): Sve ćemo mi to, draga, pretvoriti u dom pun ljubavi!

JANA (*ne baš uvjerljivo*): Da.... Svojim rukama.

TIN: A gdje je naše pićence da nazdravimo svemu tome?

JANA: Tu u košari za piknik!

TIN: Onda? Što se čeka?

JANA (*malaksalo gleda oko sebe i odsutna je*): A? Što kažeš?

TIN (*entuzijastično*): Pićence? Što se čeka?

JANA: Valjda da prostrem dekicu i neka piknik počne?!

TIN: To je moja cura! (*Jana prostire dekicu na podu i vadi čaše, a muškarac vadi bocu vina, otvara ju i toči. Tin se nagne prema Jani i ljubi ju.*)

TIN: Napokon sami, i to u svojem stanu!

JANA (*pomalo joj se vraća optimizam*): Napokon ne moram strahovati hoću li zateći tvog tatu navečer pred kupaonicom u gaćama! Zašto nikad ne pali svjetlo?

TIN: Ne želi trošiti struju bez razloga. Osim toga, zna gdje mu je što u njegovu stanu. (*On uzima svoju čašu i gleda Janu u oči.*)

TIN: Mila, za nas i naš dom!

JANA: Potvrđujem! (*Otpiju piće, Tin ju ljubi i zamamno gleda.*)

TIN (*zavodljivo*): Znaš, ovaj mir... treba odmah krstiti ovaj stan...

JANA: A je li? Što ako uđe tvoja mama tražeći baterije za daljinski?

TIN: E, malo toga znam, ali sam siguran da nam večeras nitko neće doći.

JANA (*slatko*): Obećavaš?

TIN: Obećavam... (*Ljube se i legnu na dekiću. Odložene čaše zazveckaju, nakon trenutak-dva vrata se otvore uz jak tresak. Prašina se podigne. Tin i Jana odskoče, a na vratima se pojavi par u kućnim ogrtačima, muškarac drži ruku u džepu.*)

NIKOLA: Ne mičite se! Samo polakice, molim! Bez naglih pokreta...

DANA (*proviruje iza Nikole*): Pozvali smo policiju!

NIKOLA: Šuti, ženo! Ja bum rek'o sve što treba!

TIN (*uspravlja se*): Oprostite, ali ovo je neka zabuna!

DANA: Stanite gdje jeste! (*Nikoli*) Reci mu da šuti! Reci da imaš pištolj!

JANA (*uplašeno*): Pištolj? Što će vam pištolj?

NIKOLA (*Dani*): Pusti me da ja govorim! Svi šutite! Šutnja je zlato...

JANA: Što je ovo? Tko ste vi?

DANA: Trebali bi šutjeti i slušati što će vam moj muž reći! Reci im!

NIKOLA: Budem rekao!

DANA: Kad ćeš im reći?

NIKOLA: Kad vidim da je moment da se veli!

JANA: Tko ste vi?

DANA (*otrese se na nju*): Reci joj da šuti!

NIKOLA: Šuti ti, Dana, polako, pusti me da ja sve to polako raspetljam!

DANA (*proviruje preko Nikolina ramena*): Morate znati da je pozvana i policija!

JANA: Zašto?

NIKOLA: Pusti da ja to riješim!

DANA (*jako uzrujano*): Uljezi! Pratite osmrtnice pa navalite, je l' da?!

NIKOLA: Rekoh, pusti mene! Znam ja kad se željezo kuje...

TIN (*zbunjeno*): Mislim da mi postaje malo jasnije, vidite, nismo mi provalili...

JANA: Pazi, ima pištolj!

NIKOLA: Nemojte! To što je brava stara i vrata se sama otvaraju ne znači da može ući tko poželi. Znamo mi vas skvotere, obilježite teren i... i onda... puf! (*Jana i Tin se zbunjeno pogledaju.*)

DANA: To je naše!

JANA: Što je vaše?

DANA: Stan!

NIKOLA: Jesam li ti rek'o da pustiš meni da govorim!

TIN: To je neka zabuna!

JANA: Stan je naš!

NIKOLA: Samo u vašim snovima! Noćnim morama!

JANA: Molim?!

TIN: Molim te, ne uzrujavaj se, draga, i pusti da ja to riješim!

NIKOLA: Mudra odluka! Žene prebrzo padaju u histeriju.

TIN: Nisam mislio na to, nego mislim da je lakše razgovarati uz manje upadica sa strane!

NIKOLA: I to! Dakle, vi beskućnici izvolite naći drugo prenoćište! Grad je velik!

JANA: Ma tko je beskućnik...

TIN (*Jani*): Molim te! Dakle! Nismo uljezi. Samo smo u nezgodno doba noći došli pogledati svoj stan. To je sve!

DANA: Malo morgen vaš!

TIN: Imate nešto protiv?

DANA: I te kako! Lažete!

TIN: Shvaćam! Vi ste vjerojatno susjedi i primijetili ste da se nešto neobično događa, a znate da bi stan trebao biti prazan jer mi je pokojna teta, pokoj joj duši...

DANA: Teta?

TIN: Da! Teta Franca, to jest Franciska, Iskica, Izi, pod kojim ju već vi imenom znate, a odazivala se na doista mnogo njih, bila sestra moje bake.

NIKOLA: Koliko znamo, ona nije imala rodbine! A proveli smo s njom mnoge dane i noći u razgovoru...

TIN: Bliže ne, ali eto...! Nisam ju baš posjećivao... nisam, dakako, ponosan na to, ali...

DANA (*odmahuje glavom*): Ne, ne, ne! Nisam Vas vidjela na sprovodu! Aha!

TIN (*s dozom krivnje u glasu*): K'o da ste zapamtili baš sve koji su bili tamo! Stajao sam iza.

DANA: Gdje iza? Rodbina je bila naprijed. Pored onog predivnog cvijeća koje sigurno niste vi kupili.

TIN: To je darovao neki rođak cvječar...

DANA: Nisam ni mislila da bi se vi toliko istrošili. (*Dana ga gleda ravno u oči.*)

DANA: Jako dobro pamtim lica. Jednom ih vidim i ...

NIKOLA: Gotovo! Točno! Jednom vidi, pamti zauvijek. K'o slonica!

TIN (*postideno*): Nisam bio...

DANA: Molim? Nisam vas čula.

JANA (*priskoči i primi Tina za ruku*): Nismo mogli otići s posla taj dan.

DANA: Aha! Znala sam! Lažete! Lažete da ste bili na sprovodu, lažete da ste rođaci! Omilio vam se stan! Bezobraznici! A gdje ste bili kad je trebalo Iziki ići u dućan...

NIKOLA: Molim te, Dani, saberi se! Oprostite mojoj ženi!

JANA: Zašto je rekla da je stan vaš?

NIKOLA: Naš? Ma kakvi? To ona bunca! Samo onako, da vas zaplašimo!

DANA: Molim? Zašto to govoriš?

NIKOLA (*smiruje ženu*): Dani, molim te! Moraš se pribrati. Oprostite, Francika nam je bila jako draga!

TIN: Razumijem. Oprostite što smo vam omeli mir u ovo doba.

NIKOLA: Ha, čujte! Nismo još spavali, ali...

JANA: Molim, oprostite. Bili smo radoznali...

DANA (*kiselo*): Mogu misliti!

TIN: Nismo vas željeli uznemiriti...

NIKOLA: Ali ipak jeste...

JANA: Pa ispričali smo se, što još da kažemo!

TIN: A da možda sve ovo zaboravimo i sutra, kad se sretnemo po danu, pravimo se da se vidimo prvi put i upoznamo se kako i dolikuje?!

JANA: ... uz kavu...

DANA: Mi ne pijemo kavu!

NIKOLA: Pijemo!

DANA: Mi ne!

JANA: Onda može i nešto drugo.

DANA: Svejedno ne razumijem. Gdje ste bili do sada?

NIKOLA: Dosta je! Ljudi su ti lijepo objasnili! Kasno je...

TIN: Da, nije lijepo što nisam dolazio, ali eto! Uvijek smo zaokupljeni sobom i obvezama...

NIKOLA: Da! Što ćete! Danas se tako živi! Nadam se da će vam se svi-djeti u našoj zgradi.

JANA: Hvala! To nam mnogo znači.

NIKOLA (*gura suprugu prema vratima iako se vidi da bi ona još štošta rekla*): Ništa. Ostavit ćemo vas sada... i oprostite na smetnji!

TIN: Oprostite vi nama. Trebali smo doći u bolje doba, ali nismo mogli dočekati...

NIKOLA: Razumijem.

TIN: Do sutra!

NIKOLA: Da...

JANA: Laku noć! (*Svi još stoje na vratima kad se ispred zgrade zaustavi jureći policijski auto s rotirajućim svjetlom.*)

DANA (*Nikoli*): Sad ti razgovaraj s njima! Lijepo sam rekla da ih ne zoveš nego da sâm riješiš stvar!

TIN: Nadam se da imate dozvolu za taj pištolj!

NIKOLA: Koji pištolj?! (*Nikola izvuče četkicu za zube iz džepa i mahne njome kao zastavicom.*)

NIKOLA: Baš sam prao zube kad sam začuo buku iz stana. Kupaonica nam je baš tu negdje gdje sad stojite.

TIN: O, mudro! Da siđem razgovarati s policajcima?

NIKOLA: Ma kakvi! Ja sam ih zvao, ja ću ih i zabavljati! Svako dobro i laku noć. (*Tin zatvori vrata i nasloni se na njih.*)

TIN: Možeš li vjerovati? Zubna četkica? Jesam li zaspao na trenutak i sve ovo sanjao?

JANA: Ako jesi, što i mene uvlačiš u svoje snove?

TIN: Nismo li rekli da ćemo sve dijeliti?

JANA: Nismo spominjali agresivne susjede!

TIN: Možda to i nije loš znak, dobro je imati susjede koji sve vide. Pogotovo dok si na godišnjem.

JANA: Hmm, vidjet ćemo! Ne sviđaju mi se! Ona je svadljiva...

TIN: Možda smo ih probudili pa su skočili na lijevu nogu...

TIN

(*Sjedi pred publikom kao pred Inspektorom na saslušanju.*)

TIN (*pomalo nervozan*): Da, ja sam Tin Novosel. Da, pokojna Fran-cika je bila sestra moje bake i obitelj mi je dopustila useliti se u njezin stan. Ne... nisam nikad prije o tome razgovarao s njom... (*Zastane i sluša.*) Molim? (*Sluša inspektorovo pitanje.*) Ne, dolazio sam ja k njoj. Kao nisam?!

Jesam, jesam. S bakom i mamom. Bila je baš prava mustra, da, da. Zašto mustra? Mudra, lukava... Bila je visokopozicionirana u partiji... Kako kojoj partiji? Onoj jednoj i jednoj koja je nekad postojala... a ne k'o danas – više partija nego stanovnika, pa ti vidi kome ćeš vjerovat! Nikome! (*Zastane jer ga je očito prekinuo inspektor.*) Kakav politički govor? To je vama slično politički? Ma dajte, molim vas, pa vi ste me to pitali, ne bih ja inače počeo o tome... (*zastane*) Niste? Jeste sigurni? A pitali ste me za Franciku? Eto, to je dio odgovora na to pitanje... Francu je uvijek zanimala politika... (*zastane*) Molim? Ne mudrujem ja! Samo vam kažem... (*Sluša pitanje.*) Kako vam nisam odgovorio? Zar sve to nije odgovor na pitanje da sam dolazio u posjete? Da... Ja mislim da jest... Molim? (*Sluša pitanje.*) Kad sam bio posljednji put? Pa ne tako davno... sjećam se da je bila nedjelja, sjedili smo u boravku i gledali televiziju. Ja sam jeo sladoled od vanilije. Jako sam ga volio, a teta bi ga nekim čudom uvijek imala u zamrzivaču... i zamrljao sam si tada nove hlače, bež s tankim naramenićima koje mi je mama baš kupila za novu školsku godinu i dobio flisku... (*Naglo zastane, svjestan da je to ipak bilo davno, pa se smete.*) ... Da, vrijeme leti, što ćete! Uglavnom, eto stan je ostao prazan, a ja i moja supruga već godinama živimo malo kod njezinih, malo kod mojih. Ne znaš gdje nam je soba manja i gdje su zidovi tanji... Ne usuđuješ se mrdnuti kako sve škripi: krevet, madrac, parket, vrata... sve živo i neživo skviči k'o da je na izdisaju! To nisu uvjeti za mladi par, ako me razumijete... (*Napeto sluša inspektorovo pitanje.*) Da, susjede smo upoznali odmah čim smo se pojavili u Francinom stanu i moram reći da je bilo to čudno iskustvo! (*sluša*) Kako? Zašto čudno? Pa odmah su nam dali do znanja da smo nepoželjni... (*Izraz lica mu se mijenja u iznenađen.*) Oni su vam rekli što? Da smo im prijetili? Čime? Bocom vina, uperio sam pjenušac u njih i puf! Pošpricao ih! Haha! Ili lizikom koju nisam stigao ni prerezati prije nego što su nam upali usred večeri... Kako nije smiješno? Baš je! (*Iznenađenje na njegovu licu raste.*) Molim? Policija? Nju su pozvali oni i prije nego što smo se upoznali... Mi ne da nismo prijetili nego smo ih pozvali na kavu nakon što su oni nama prijetili! Molim?... Da, Jana je dala gospođi onu bocu pića i da, ona je podrezala ljestve, ali nije ona to htjela! Tako je samo ispalo! Pitajte Nikolu... (*sluša*) Kako? Tko je lagao? Jana? O čemu? Jana vam je već lagala o tome kad smo prvi put došli u stan jer imate zapis o intervenciji toga dana u vašoj zgradi u... dva poslije ponoći?! Pa naravno da je lagala. Kako zašto? Pa vi biste trebali biti psiholog i shvatiti da je riječ o pristojnoj mladoj ženi kojoj je neugodno priznati da smo došli u dva ujutro u stan radi... pa znate... radi ljubavi! Upravo sam vam objasnio kakvom smo škripom i gužvom bili okruženi. Piknik u starom stanu bio nam je k'o apartman za mladence! Sad kad se napokon pružila šansa da dobijemo svoj stan, napokon je imalo smisla što sam k'o mali stalno s ocem sve radio i naučio kako se zida i gleta i kako se spaja struja i kao se farba sve živo... Sad sam imao to gdje i pokazati.

DRUGA SCENA

(Tin i Jana u radnoj odjeći, zamrljani bojom stružu tapete sa zidova. Tin djeluje zaista nespretno, ispadaju mu stvari, zapinje za predmete u prolazu, ispada mu alat...)

TIN (*iznervirano*): Ne valja to, nije mi jasno zakaj ne ide dole. Koji vrag ih tako drži?! (*Udalji se, promotri učinjeno i nezadovoljno odmahne.*)

JANA (*umorno*): Ići će bolje kad se uhodamo. Mislim da treba namočiti i malo pustiti...

TIN: Nije u tome stvar! A tako mi se činilo jednostavno dok sam gledao tatu i strica kad su obnavljali stan od staraca. Mislio sam to ću ja k'o keks... Daj mi još samo pridrži ovdje, pokušat ću sastrugati onaj kut...

JANA: Jesi li siguran, ne čini mi se to dobro... (*Još govori kad se na Tina sasipa komad žbuke iz kuta.*)

TIN: K vragu! (*Stresa sa sebe prašinu.*) Gle, koja rupetina!

JANA (*obeshrabreno*): Ja sam jako umorna! (*Baci se na stari naslonjač odgurnut uza zid.*) A mislila sam još danas nakon ovoga završiti još jedno poglavlje...

TIN (*trese prašinu sa sebe*): Ma završit ćeš, doktorice.

JANA: Nisam još doktorica, a kako sada sve stoji, i neću tako skoro. Mentorica traži da izmijenim posljednjih nekoliko poglavlja koja sam joj poslala – što će se odužiti, sad kad vidim kakvim ritmom napredujemo. Imam dojam da kopam u mjestu. I s doktoratom i s ovim stanom.

TIN: Meni si već doktorica, završila tih par poglavlja ili ne!

JANA: Ali se tebe to ne pita!

TIN: Ali ja mislim da si super i dao bih ti doktorat i bez tih par mizer-nih poglavlja.

JANA: Sada bi bilo bolje da znam baratati špahtlom!

TIN: Hm! Da. Izgleda gore nego što sam očekivao.

JANA: Ček, ček! Čini mi se da je zid nakon tvog gletanja gori nego prije...

TIN (*zamišljeno*): I jest... ne znam zašto, trebao bi biti gladak, ali... joj! Znam. Nismo dobro napravili smjesu, znaš da se brzo grudala pa su ostale grudice koje po mraku nismo vidjeli, a kad se sve osušilo, postale su vidljive...

JANA: I dalje misliš da to možemo sami?

TIN (*iznervirano*): Mi možemo sve!

JANA: Sve možda, ali više nisam sigurna da možemo i obnoviti stan!

TIN (*oklijevajući*): Ići ćemo polako. Danas sastružemo, sutra gletamo, prekосуtra bojimo...

JANA: A kada pišemo – ja doktorat, a ti diplomski?

TIN: Ujutro radimo, popodne pišemo...

NIKOLIN GLAS: Susjedi, jeste li vrijedni?

JANA (*zakoluta očima, ali onda namjesti uljudan ton i osmijeh*): Ovdje smo. U boravku! (*Nikola i Dana ulaze s kavama u rukama.*)

NIKOLA: Siguran sam da će vam prijati. Znam da ste rasturili kuhinju i nemate si gdje skuhati!

TIN: Odlična ideja! Hvala vam.

JANA: Ne znam baš... imamo kavu u termosici koju sam ujutro skuhalo...

NIKOLA: Jutros? Onda joj još malo stajanja neće nauditi?! (*smije se*)

TIN (*brzo uleti i grli Janu*): Popit ćemo i to poslije!

JANA: Pa dobro! (*Sjede na sanducima po sobi i osvrću se oko sebe.*)

NIKOLA: I, kak' napredujete?

JANA: Tako-tako!

NIKOLA: A čujte, staro je to... godinama nije održavano...

TIN: Da, malo je zapušteno...

JANA: Nismo baš mislili... Auu!

NIKOLA: Ma dobro, nije baš tako strašno, dovest ćete to u red...

JANA: Nisam zato zajauknula. Vruća je kava!

NIKOLA: Kuhala se na vrućem štednjaku! Nego, da. Loše je to, ali se može dovesti u red. Niste vi gori od pola tih takozvanih majstora koji se nude za adaptacije. Smuljaju jadnike koji ništ' ne kuže, zamažu sve s bojom i, prije neg' se osuši i strusi, dignu lovu!

TIN: To i ja kažem.

NIKOLA: Naravno. Mladi ste i bit će vam slađe ako si sami napravite. I jeftinije. Možda. Ako ne nagrabsite, k'o naši protiv Engleza.

TIN: Kako to mislite?

NIKOLA: 1 : 4, tamo 2008.

TIN (*s nerazumijevanjem*): Molim?

NIKOLA: Ma ništa, davna jedna tekma. Nego, vi ste pametni i raspitali ste se kako se što radi jer u građevini su vam, znate, pogreške u koracima jako skupe.

JANA: Da, majstor bi ravno pogletao...

NIKOLA: Ma pustite majstore! Eto, na primjer, imam bratića koji se odaziva na to ime. Ali, čujte, pa on je završio srednju primijenjenu, zami-

slite! Primijenjena umjetnost. Točnije, propali umjetnik. I sad vi očekujete da ćete dobiti čovjeka vična svim onim građevinskim alatima pa da sve završe za koji dan? Možda i dobijete, ali ne znam di. Eto, on se hvali kak' stalno ima posla i to po sve samim uglednim kućama umjetnika, slikara, političara... ali ništ' vam ja to ne vjerujem. Vjerujem u ono što si sâm čovjek stvori, pa makar i bilo teže i dugotrajnije.

JANA (*zamišljeno*): Da...

NIKOLA: Ništa, ostavljam vas poslu. Sam tak' nastavite, odlično vam ide. (*odlazi*)

TIN: Da. Kava je bila dobra.

JANA: Ja bih još.

TIN: Još jedan zid?

JANA: Bože, ne! Još jednu kavu. Moram kući pisati...

TIN (*pokunjeno*): Idemo idemo, nema više smisla danas nastavljati.

JANA: Ajoj! Kad ćemo biti gotovi?

TIN: Sutra ćemo malo više.... Dan-dva kasnije nego što smo si zamislili nije tako važno.

JANA: A da ipak razmislimo o majstoru?

TIN: Kojem? Čula si što susjed kaže o majstorima...

JANA: Možda ovom njegovom bratiću?

TIN: Ma daj, sad smo pomalo ušli u štos i znamo gdje smo dosad griješili...

JANA: Joj, nekako mi se zavrtilo...

TIN: Valjda tlak!

NIKOLA (*proviri kroz vrata*): Znae što? Navratite malo k nama, skuhat će Dana još jednu kavicu...

JANA (*nesigurno*): Nisam baš sigurna, imamo posla, a i ne mogu vam u kuću prvi put praznih ruku...

NIKOLA: Pa ne zamarajte se glupostima. (*Priđe staroj vitrini koja stoji po strani i otvori pretinac za pića.*) Evo! Kod Francike uvijek nešto! (*Doda Jani bocu pića.*) Više vam ne mora biti neugodno! Osim toga, moja gospođa baš voli ovo slatko crveno! Ona i Franca su to stalno pile. (*Prelaze u lijevi dio pozornice koji je namješten kao desni prije radova, kao u ogledalu.*)

DANA Sjedite. Molim vas, lijepo se smjestite! Tu se možete i nasloniti, mlada susjeda. (*Pogleda veselo bocu pića.*) Ma što ste to nosili?! Niste trebali... Hm, fina višnjica! (*Tin zabrinuto gleda Janu.*)

JANA: Ne, dobro mi je. Bio je to samo trenutak slabosti.

TIN: Jedan u nizu posljednjih dana.

JANA: Ne znam. Umorna sam...

NIKOLA: Baš mi je drago da se napokon nađemo kao ljudi – oko stola.

JANA: Da, ugodno je.

NIKOLA: Eto vidite, a kak' će vam samo biti ugodno doma (*pokaže glavom udesno*) kad se jednom doselite.

TIN: To mi se čini sve nemogućijim.

DANA (*brzo*): Ma kakvi, mladi ste i nestrpljivi, to je to.

JANA: Mislite da je samo to? Moji misle da smo previše zahtjevni i čekamo da sve bude idealno prije nego se doselimo...

NIKOLA: Ma kakvi, pa ne možete preko noći...

JANA: A ni preko sto noći, koliko već sami obnavljamo.

DANA: Pa zar je već toliko prošlo?

TIN (*rezignirano*): Sto deset dana...

NIKOLA: Ajoj!

JANA (*odjednom oštro zgrabi Nikolu za ruku kao utopljenik koji se hvata za slamku*): Dajte nam broj vašeg bratića majstora! Odmah! Molim vas! Zovite! Sad!

DANA (*upitno pogleda Janu*): Čiji broj? Kojeg bratića?

JANA: Vašeg bratića. Onog iz primijenjene... (*Dana upitno pogleda Nikolu.*)

DANA: Mi ne....

NIKOLA (*brzo*): Dogovoreno. Nazvat ću ga da dođe sutra ujutro. (*Uzima telefon i naziva.*)

NIKOLA: Halo, Mirek! Bok! Ja sam, Nikola. Da, da, dobro smo. Zovem te za naše susjede, treba im majstor, je l' možeš sutra uskočiti? Ne? A kad možeš? Prekosutra? (*Pogleda upitno Tina i Janu koji se pogledaju i kimaju.*)

JANA (*nagne se prema telefonu i glasno govori*): Sve treba srediti temeljito, čujete? Temeljito!

NIKOLA: Jesi čuo? To je gazdarica. Dobro onda. Prekosutra.

JANA (*s velikim olakšanjem*): Joj, hvala vam! Hvala!

NIKOLA: A zabrinuli ste se malo? Je li? Ne napreduje kak' ste zamislili? Ma ne brinite, malo ću vam sutra ja uskočiti pa bu u redu. Samo se opustite i popijte čašu crnoga. To dobivam od šogora iz Zagorja...

TIN: Crnjak iz Zagorja? (*Jana sliježe ramenima i smije se. Ispija vino, kako popije – susjed joj ponovno puni čašu...*)

TIN (*oklijeva*): Ma nisam siguran da nam treba pomoć, krenulo nam je, sad smo baš uhvatili...

JANA (*uleti*): Bika za rogove!

DANA (*zbunjeno*): Koga?

TIN (*zbunjeno*): Ma šali se... Umorna je! Idemo mi odmoriti.

NIKOLA: Ma stignete! Ajde, popijte još jednu... Susjeda? (*Jana kima i ispija... Tin ju prijekorno gleda.*)

JANA: Ti odi!

NIKOLA: Joj, da... Vidim, susjeda, da ste malo potonuli! Treba vas malo po...taknuti! (*Dana ga prijekorno gleda.*)

NIKOLA: Vidite, da vam bude lakše, sutra ću vam ja pomoći!

NIKOLA

(*Sjedi pred publikom kao na saslušanju. Radoznalo se osvrće i gleda ravno, kao da se zagledao u inspektora.*)

NIKOLA: Od prvog trenutka kad sam vidio taj mladi, smotani par, samo sam razmišljao kak' da im pomognem. Bili su tako mladi, naivni i nespretni. Laka meta za horde lažnih majstora koji ordiniraju po našem lepom belom gradu, a kaj smo dobili zauzvrat? To nis' mogao očekivati... (*Zastane slušajući pitanje.*) Prijetnje? Glupost! Ma upali su k'o lopovi, ma što lopovi, okupatori, usred noći! Znate da je stan naše susjede koja je umrla prazan i odjednom čujete kikotanje i lupanje... Što bi vi prvo pomislili? I kak' reagirali? Moguće da sam nešto pripremito, ali samo zato da splašim lopove, razmete? 'Ko upada tak' u nečiji stan... (*Naglo prestane govoriti i sluša inspektora.*) Dobro, ispostavilo se da je njihov, ali tek poslije. Iak', znate... (*naginje se kao da govori u povjerenju*)... nisam ja baš siguran da je to bila njihova teta! Ja ih nikad nisam vidio kod nje, a bili smo s njom dobri. Nikad ih ni spominjala... Ne znam... Čudni su mi malo! Osim toga, kao oni će obnavljat' taj stan, a, mili bože, k'o Marsovci koji su pali na Zemlju. Pojma nemaju! Alat ne znaju primit'! Da? (*Opet sluša pitanje.*) Pa... da, preporučio sam im majstore, da im pomognem. Čak sam se i sâm ponudio. Nisam ih mog'o gledat' kak' ne znaju što rade...

TREĆA SCENA

(*Tin je u radnom kombinezonu, miješa boju i premazuje starom četkom jedan zid. Susjed u radnom odijelu, donosi dva kofera profesionalne opreme. Izlazi i ponovno ulazi noseći velike dvostruke drvene ljestve. Tin silazi s ljestva i gleda.*)

NIKOLA: Dođite, susjedi, da vidite kak' se to radi! Točnije, čime se to radi! (*Otvora kovčege i pokazuje im posve nov alat. Jana je impresionirana.*)

JANA (*zadivljeno*): Nevjerojatno! A što je ovo?

TIN: To ti je bušilica.

NIKOLA: Ne obična. To je pneumatska bušilica, buši sve što treba, a razbija i beton kad podleti očekivano ili iznenada, razumijete?

JANA: Stvarno? A ovo? Neka miješalica?

NIKOLA: To je kutna pila!

JANA: Kutna? (*zbunjeno*) Hoćete reći da ju smijete koristiti samo u kutu?!

NIKOLA: Ne, naravno, pili i usred sobe! Ali pod kutem!

JANA: Ne razumijem, ali super!

TIN: A ovo? Čemu to služi? To je borer promjera 200 milimetara... (*Tin i Jana se zbunjeno pogledaju. Susjed vidi taj pogled i nasmije se.*)

NIKOLA: Što ako želite na ovom zidu postaviti ventilator? Ili klimu? Morate izbušiti rupu određenog promjera! To je to! (*Tin uzima iz kutije neki alat i ogledava ga. Nikola ga pogleda.*)

NIKOLA: Nemojte mi reći da ne znate što je to? (*Oni odmahuju glavom.*)

NIKOLA: Joj, pa to je k'o odvijač, zapravo vi vjerojatno velite šarafciger.

JANA: Ne, kažemo odvijač! Ali kakav je to odvijač?

NIKOLA: Pa baterijski! Ne možete baš danima šarafati samo rukama. Odu zglobovi...

JANA: Pa da. Ima logike! Joj, pa nije ni čudno da mi tako sporo naredujemo! Tin, ti nemaš ništa od alata! Kako smo uopće mislili da ćemo moći ovo napraviti bez ičega!

NIKOLA: O, da! Morate imati alat! A vidite ovo? Što mislite da je to? (*Jana i Tin ogledavaju spravu.*)

TIN: Hm, brusilica...?

JANA: Ne, ne. Podsjeća me na mikser, ali ovaj vrh je oštar, to je nekakva pilica...!

NIKOLA: Bravo, kako ste pametni. Ubodna pila!

TIN (*zbunjeno*): Zašto bi pila ubadala, što će mi to? (*Nikola se osvrne.*)

NIKOLA: Vidite ovaj stari stol? (*Prodrma ga.*)

NIKOLA: Ako vam je nešto predugačko, na primjer noga ovog stola, ovim ju skratite. (*Okreće stol naopako.*)

JANA: Ne, nije. Sviđa mi se taj stol!

NIKOLA: Onda ću vam pokazati na mojim ljestvama, jedna mi je noga previsoka. Vidite, dođite! (*Uzima Janu za ruku i stavlja ruku na pilu.*) Ovdje držite s jednom rukom, ovdje pristonite pilu... taaako! I stisnite tu... Tako! (*Čuje se zujanje pile.*) Eto!

JANA: Kako je lako rukovati tim. Ali nisam prerezala do kraja....
NIKOLA: Nije važno, ja bum to poslije izravnal, danas ionak' ne trebamo ljestve...
NIKOLA: No počnimo. (*Nikola uzme pilu, klekne i počne rezati.*)
TIN I JANA: Ne to! Parket ostaje!
NIKOLA (*pogleda ih zatečeno*): Stvarno? E, sad... jebi ga! Sad više ne može ostati! (*vikne*) Dana!

DANA

(*Danine ruka i noga su u gipsu, sjedi pred publikom.*)

DANA (*uznemirena je, gleda oko sebe*): Ne, ne, dobro sam, hvala! Ništa ne trebam! Ne želim vode, želim samo što prije kući! (*Sluša pitanje.*) ... Rekla sam vam već, ona uobražena Jana me je pokušala ubiti! Zar se to ne vidi? Zato i jesmo ovdje, zar ne? (*Sluša inspektora.*) Da, od prvog sam trenutka osjetila neko neprijateljstvo! Najprije su k'o banda razbojnika banuli u našu kuću... (*Zastane jer joj nešto govori osoba nasuprot.*) Molim? Da, u stan! ... (*Opet sluša.*) Aha, da, u stan gospođe France! Joj, koja je to draga i bistra žena bila! Mi smo joj bili kao rod rođeni na kraju... Išli smo joj u dućan, u apoteku po lijekove za dijabetes, provodili rođendane zajedno, pili kave, čak sam joj išla u posebnu slastičarnicu po kolače za dijabetičare... i nismo zaslužili ovo! To je nepravda! Pa pelene sam joj nabavljala, pomagala joj oprati kosu... Otkud su se samo ovi stvorili? A? Jeste li vi njih provjerili? Ja mislim da su oni neki prevaranti! Vidjeli su osmrtnicu i došli banuti u stan, znate one koji vam se usele i poslije ih nitko živ ne može izbaciti! Moja kolegica je imala takve podstanare! Podstanarka joj osnovala udrugu za zaštitu podstanara i ne može joj nitko ništa! Na silu ih ne smiješ vući van... i što onda? A? Molim? (*Dana mijenja izraz lica.*) Ne, nisam ja nikoga htjela izbacivati! Što vam je?! Samo mi je sve to bilo jako sumnjivo i mislim da to stara gospođa ne bi htjela... (*Zastane kao da sluša pitanje.*) Molim? Pa pričam vam kako se dogodilo... (*Zastane, sluša.*) A to? Kako sam pala? Nisam pala! Bio je to drugi pokušaj ubojstva. Prvi je bio pokušaj pokvarenom višnjevačom koju mi je donijela kao „na dar“. Ja obožavam višnjevaču i popila sam je malo više i... završila na zaraznoj. Ispostavilo se da je bila pokvarena. Neki problematičan domaći proizvod... Ona mi ga je dala! A ovo... (*Pogleda se.*) Pala sam s ljestava koja je ona podrezala pilom. Moj muž je to vidio! Kad sam se popela skinuti nešto s najviše police u kuhinji, ona je uletjela kao furija i nogica je krcnula i pukla. Eto! I trenutak kad mi je dodala bocu i kad je podrezala ljestve vidjeli su i njezin i moj muž! Koji vam još dokaz treba? Molim? (*Sluša inspektora.*) Imate njezine otiske? I zašto smo onda ovdje? Sve sam učinila da im pomognem da se dobro osjećaju u novom domu, a oni...

ČETVRTA SCENA

(Nikola, Jana i Tin ulaze u stan i zapanjeno se ogledaju po njemu. Stan izgleda kao da je u njemu eksplodirala bomba. Kroz golemu rupu u zidu proviri Dana i pruži Nikoli, Jani i Tinu bocu vina i čaše. Nikola prihvaća i pomaže joj ući u stan kroz rupu u zidu.)

NIKOLA: Kako smo sada bliski! Dobro da je popustio baš zid na našu stranu, da nemate još i problema s drugim susjedima.

DANA: E, sad lijepo kad je naš Miro obavio svoje, vrijeme je da popijemo jednu za nastavak radova! *(Jana i Tin zapanjeno gledaju stan u rasulu. Oko njih su na pojedinim mjestima zidovi ogoljeni do cigle, puni kanalića i žica koje vise na sve strane.)*

JANA: Tin...

TIN *(zapanjeno)*: Da...?

JANA *(posrne, Tin ju pridržuje da ne padne)*: Što... što je ovo?

TIN: ... Nnnaš... stan?

JANA: Ja... Niste li rekli da je električar završio? *(Nikola gleda okolo i kima kao da gleda dobro obavljen posao.)*

NIKOLA: Pa da! Struja je gotova.

TIN *(zbunjeno)*: Da, završio...

JANA: Kako? Kako je završio?

TIN *(prilazi i gleda zidove, pipne zid pa mu komad žbuke padne pred noge)*: Neće više dolaziti jer je završio...

JANA: Ja... *(Klone i sjedne na prevrnutu kantu.)* Ne znam...

TIN *(neuvjerljivo)*: Vidi, sad ću ja to sve zagladiti.

JANA: Ti? Već si jednom sve pogladio!

TIN *(totalno zbunjen dok se ogledava)*: Pogladio... ovaj, kaže se izgletao!

TIN *(pribere se)*: Pa ću opet! Gle, malo ovdje.. *(Nasloni se na zid i sruši se veći dio zida.)*

NIKOLA: Kaže mi Mirek da je jedva našao vremena jer je sav u poslu, ali je ipak na sreću završio.

JANA *(demoralizirano)*: On možda je, ali smo mi svjetlosne godine dalje od kraja...

DANA: Ma nije to loše! Da, da. To je odlično! Sad imate struju kako treba...

TIN: Ali nemamo zidove?

NIKOLA: A, slušaj, urušili su se pri štemanju za struju, staro je to, nije Mirek kriv. Imate sreće da je štel sâm zaštemati sve to...

JANA: Zbilja? Imamo sreće?

NIKOLA: Pa da, inače se to skupo plaća...

TIN (*slegne ramenima*): Onda smo dobro prošli...

JANA (*srdito ga pogleda*): Kak' uopće možeš tak' nešto izvaliti? (*Jana kima na rubu plaća. Nikola joj prilazi i pruža čašu pića. Ona odbija.*)

NIKOLA: Popijte, susjeda, bu lakše. Vjerujte, nije tak' loše. Sve je to površinsko. Brzo bu se sredilo.

JANA (*čudi se*): Neću piće... Nije strašno? Zaboga, otkud vama tolik optimizam! Vidimo li mi isto?

NIKOLA: Da, draga Jana, vidimo isto, ali ja sam iskusniji i mogu vidjet' širu sliku! A ona je vrlo optimistična, vrlo optimistična. Ovo je postavljajne temelja nečega posebnog... (*Dana pruža čašu Tinu, on odbija kao da tjera komarca.*)

DANA: Baš tako. Koliko smo mi problema zajedno prebrodili! Ovoga ćete se jako dugo sjećati k'o dobrog vica.

NIKOLA (*prihvati*): Baš tak'! Odličnog vica! I pucali bute od smijeha kad se sjetite, recimo, ovog visuljka. (*Pokaže na rastegnute žice koje su nekad bile u zidu, ali kako se zid srušio, žalosno više u zraku.*)

JANA: Jako mi je to teško zamisliti!

DANA: Naravno, draga, zato imate nas, iskusnije, da vam kažemo kako će zapravo još biti još malo gore prije nego postane bolje!

JANA (*uplašeno*): Gore? Ne... ne može biti gore! Mora ubrzo biti bolje. Ja moram završiti doktorat ili gubim i prava i posao... Nemam više vremena za odlaganje.... (*Nikola i Dana se pogledaju.*)

DANA: Bojim se, dušo da ćete morati odlučiti što vam je važnije!

NIKOLA (*kima glavom kao da razumije*): Posao se danas ne ispušta iz ruku... (*Jana uplašeno pogleda šutljiva Tina.*)

JANA: Što si se stišao? Reci nešto... (*Tin slegne ramenima.*)

TIN (*porażeno*): A što da ti kažem? Ti piši, ja ću raditi...

JANA (*ljutito*): Ne dolazi u obzir! I ti moraš diplomirati. Imaš još mjesec dana!

TIN: A naš stan?

JANA (*tužno*): Pa nije nam tako loše ni kod naših, kaj ne? (*Nikola i Dana se pogledaju.*)

DANA: Znae, možda samo nije pravi trenutak, možda samo morate pričekati. Da se zvijezde poslože, kak' bi rekli oni astronomi..

JANA (*odsutno*): Astrolozi, valjda...

NIKOLA (*kima*): Tajming! Tajming je sve! Da nije Holyfield bio uporan, ne bi izludio Tysona...

JANA: Molim?

DANA: Ma ništa, to su njegove sportske priče...

TIN (*kao da se nečega dosjetio*): Zar nije Tyson ugrizao Holyfielda za uho? Od bijesa!

NIKOLA (*zbunjeno*): Je. Ali je diskvalificiran..

TIN (*pun entuzijazma*): Ali se nije dao. Do kraja. Jana, ugriš ćemo i mi ovaj stan kao pitbul. (*Dana prijekorno pogleda Nikolu.*)

DANA (*Nikoli ljutito, ispod glasa*): Ti i tvoje sportske poredbe! Uvijek fulaš poantu! Idem ja prije nego me spopadne astma od ove prašine! (*Dana odlazi.*)

JANA (*gleda Tina kao da je poludio*): Već izgleda poprilično izgrizeno..

TIN: Neka, popustit će ili stan ili mi. Nije gotovo dok nije gotovo.

JANA (*smije se, probuđena optimizma*): Ok... Nije gotovo dok nije...

NIKOLA (*zbunjeno*): Zar nakon svega? Nisam siguran da vam je to pametno. Čuvajte živce i posao. Vidim ja da niste vi baš svjesni u što se upuštate... (*Tin ga grli.*)

TIN: Sve će biti u redu...

JANA: Idem ja po ono piće i Danu, da joj kažemo lijepu vijest!

NIKOLA (*kiselo*): Ma ne, pusti je... (*Jana ipak ode.*)

NIKOLA: E, moj mladiću! Neće tvoje muke skoro jenjati...

TIN (*veselo*): Bez brige! Mlad sam, imam jaka leđa!

NIKOLA: Bojim se da to neće biti dovoljno, znaš kako je Rocky krvario u zadnjoj rundi?

TIN (*zbunjeno*): Misliš na onaj film sa Staloneom?

NIKOLA: E, moj mali, bit će tebi film.... (*Iz susjednog stana čuju se rušenje i jauci.*)

DANIN GLAS: Upomoć! Pogiboh! Odlazi, nesrećo! Gubi se! Ubila si me!

NIKOLA: Jebem ti! Ubila se... (*Nikola odjuri, Jana dolazi do Tina.*)

TIN (*zbunjeno*): Što je bilo?

JANA: Dana je pala s ljestvi! Htjela sam joj pomoći, ali otjerala me! Viče da sam ja kriva...

TIN: Pa što si joj napravila?

JANA (*pogleda ga prijekorno*): Što bih joj napravila? Zar ti stvarno misliš da sam ja njoj nešto napravila?

TIN (*oprezno*): Ne mislim, ali ne bi žena govorila gluposti.

JANA (*bijesno*): Znaš ti što? Samo ti sređuj ovaj svoj mali Titanik, a mene pusti lijepo da uživam na obali. Kod svoje mame! Tamo gdje sve lijepo škripuće u ritmu valcera... Ah!

NIKOLA (*prebacuje Jani ruku preko ramena*): Znaš, dušo, nisam ti to htio prije reći, ovaj tvoj nema vezu između mozga i ruku. Nikad taj neće znati privesti nešto kraju. Žena kao ti zaslužuje... (*Jana se okrene prema njemu.*)

JANA: Samo me pusti! (*Okrene se i odlazi, bijesno zalupi vratima. Tin malaksalo sjedne na pod i gleda oko sebe.*)

(*Jana, Tin, Nikola i Dana s gipsom na ruci i nozi sjede u policijskoj postaji na jednoj klupi. Očito su to jedina slobodna mjesta. Gledaju u stranu.*)

DANA: Ne mogu vjerovati!

NIKOLA (*opominje ju tiho*): Nemoj!

DANA: Što nemoj? Kako su nas mogli ovdje ostaviti zajedno? Zar ne znaju da mi je život u opasnosti! (*Jana koluta očima i gleda u stranu.*)

NIKOLA: Dana, nemoj!

DANA: Zar si sad na njihovoj strani? Uljezi! Otimači! Ubojice! (*Jana bolno zaklopi oči.*)

TIN (*Jani*): Možda bi se trebala ispričati gospođi pa da sve ovo završimo? Mislim, nema smisla nastavljati ovako u nedogled. Znamo da nisi htjela, ali tako je ispalo...

JANA (*duboko povrijeđeno*): Da joj se ispričam? Ako tako misliš, zaista nemamo više o čemu razgovarati...

TIN (*molećivo*): Jana! Ma, daaaj! Molim te! (*Jana ustaje i odlazi, Tin trči za njom. Nikola i Dana se zavjerenički pogledaju.*)

PETA SCENA

(*Prizor je isti kao u prvoj sceni kad je Jana prostirala dekicu za piknik sebi i Tinu. Sada Dana prostire dekicu na podu i vadi čaše, a Nikola vadi bocu vina, otvara ju i toči. Nikola se nagne prema Dani i ljubi ju. Ona nema više gips.*)

NIKOLA (*podizhe čašu vina*): Draga, ovo je za tebe jer si podnijela najveći dio tereta...

DANA (*uzdahne*): Bome, ne znam koliko bih još mogla to izdržati. Umorna sam k'o pas od ovih radova i sve me boli...

NIKOLA: Da, malo smo se pomučili.

DANA: Dobro da nemaš VIŠE bratića majstora. Možemo odglumiti jednog, ali da ih je trebalo više... Uf! Mislim da mi je pukla tetiva u rame-nu! Vidi, nemam rotaciju... (*Proteže ruke uz bolan izraz na licu.*)

NIKOLA: Izrehabilitirat ćemo se! Sredit će mi Mirko fizikalnu u Domu zdravlja preko reda. Sreća da su ovi današnji klinici razmaženi i nenavikli na probleme. Nije ih tako teško navesti da odustanu...

DANA: Nije to odustajanje. Nisu to ni zaslužili! To se zove pravda! Samo su nas zakočili. Već bi sve bilo gotovo da se nisu pojavili! Sad možemo aktivirati Francinu darovnicu i napokon si stvoriti stan kakav zaslužujemo, sa spavaćom sobom, pravom kuhinjom... (*Nikola ispija vino i osvrće se oko sebe.*)

NIKOLA: Dobro da nisu vidjeli vrata koja smo već probili kroz ostavu... Što? (*Dana se smrzne sa čašom na ustima.*)

DANA: Ja sam pala u ostavi i Jana mi je pomagala... Misliš da je vidjela vrata? (*Nikola razmišlja trenutak pa odmahne glavom.*)

NIKOLA: Ma, ta je mala toliko odsutna da ne bi vidjela vrata da ju opale preko nosa. (*Smiju se, ulaze Jana i Tin i smiju se skupa s njima. Smijeh polako zamre kad Dana i Nikola shvate da više nisu sami.*)

JANA: Doista mi je trebalo dosta da progledam, priznajem!

TIN: Previše za nekog tvoje pameti, draga!

JANA: Slažem se! (*Nikola i Dana se trgnu. Jana se osvrće.*)

JANA: Tek mi je naknadno sinulo: kako to da su se nakon majstora srušili baš zidovi između našeg i vašeg stana, a kad sam još vidjela posve nova vrata u ostavi...

DANA: Odlučila si me ubiti!

JANA (*odmahuje glavom*): Stvarno? I dalje se držimo te priče? Što ste naumili? Stvarno se ubiti da biste nas otjerali odavde? Čemu onda stan? Ne, nitko to ne želi...

TIN: Nama treba stan, vama treba malo više i što ćemo sad?

DANA (*ljutito*): MI smo se brinuli za Francu do kraja. I rekla nam je da si uzmemo stan... (*Jana izvadi papir iz torbe i mahne njim.*)

JANA: Ako... (*Napravi dramatičnu stanku ruke uzdignute s papirom u šaci.*) nitko od obitelji ne položi pravo na nj. (*Nikola skoči.*)

NIKOLA: Otkud vam to?

TIN: Mislite da je tetica bila tako blesava da ne bi kopiju darovnog ostavila kod odvjetnika?

DANA (*sjeda poraženo na pod*): Nije pošteno, nije pošteno...

TIN: A je li pošteno ovo s policijom i sudom?

NIKOLA: A čuj, malo-pomalo je izmaknulo kontroli...

JANA: I vrijeme je da se kontrola vrati. Nećemo vas tužiti za uništavanje imovine, namještanje dokaza i trošenje vremena istražnih tijela, da ste glumili majstore u našem stanu, uzeli nam sve novce za to, doveli nas do ruba i silne duševne boli...

TIN: ... ali ćete nam pomoći obnoviti stan do kraja i onda možete dobiti onu bočnu sobu do koje ste već postavili vrata. Ne stan nego sobu. Ipak ste se brinuli za Francu...

DANA: Sobu?

TIN: Sobu.

JANA: Ili ništa.

DANA: Sobu? (*Uvrijeđeno i ljutito.*) Zna li vi kako se daje injekcija inzulina dijabetičaru i kako je to kad vam usred noći netko lupa po zidu jer mu je naglo skočio tlak?

TIN (*odmahuje glavom*): Sobu.

DANA: Ali...

NIKOLA (*prilazi joj i tješi ju*): Još možemo proširiti kuhinju i napraviti novu blagovaonicu s okruglim stolom. Baš kako si htjela. Samo malo manje... (*Dana poraženo slegne ramenima i nasloni se licem na Nikolino rame kao da se predaje.*)

NIKOLA Bolje išta... (*Tin pruži ruku Nikoli, on ju oklijevajući prihvati. Začuje se kucanje na vratima. Svi se pogledaju. Tin prilazi i otvara vrata, čuje se samo glas. Krilo vrata skriva pridošlice.*)

GLAS PRIDOŠLICE: Oprostite, je li ovdje živjela Francika Livadić?

TIN (*zbunjeno*): Da, a... tko ste vi?

GLAS PRIDOŠLICE: Ah, da, oprostite mi na neuljudnosti. Ja sam Bartolić. Poznato? Nije me spominjala Francika? (*Nikola prilazi vratima.*)

NIKOLA: Nije. A što bi vi htjeli?

GLAS PRIDOŠLICE: Ja sam sin brata njezina muža. Cvječar. Ja sam napravio one vijence za sprovod. Jesu li vam se svidjeli? Uglavnom ruže i ljiljani, prema pokojničinoj želji. Ovo je moja supruga i kći... Franca mi je sto puta rekla ak' joj sprovod ukrasim cvijećem, da bude ovdje uvijek mjesta za nas...

TIN (*zapanjeno*): Ovdje? Gdje ovdje? Mislite... u stanu?

GLAS PRIDOŠLICE: Pa da... (*Nastupi dug trenutak tišine. Svi se zatečeno pogledaju.*)

JANA: A... koju ćemo sobu njima dati?

KRAJ

Stjepan Škvorc
Nikad ne reci nikad

LICA

IVAN
VESNA, Ivanova majka
VERA, Vesnina prijateljica
NENA, Verina kći
FRANJO, Ivanov prijatelj
ĐURO, Ivanov prijatelj
RUŽA, konobarica
KATA, djevojka
GLAS POKOJNICE

(Kod Ivana nakon sprovoda njegove supruge. Na stolu je slika Ivanove pokojne supruge, a preko nje crna traka. Na komodi je piće. Ulazi Ivan u crnome odjelu, skine sako i kravatu i stavi ih na stolicu. Nervozno šeta i započinje.)

IVAN: Bože moj, Bože moj, zašto meni? Što sam ti skrivio? Što sam sagriješio da si mi uzeo ono što sam najviše volio? Zašto, Bože moj? Kao da sam najveći grešnik na svijetu, uzeo si moju Barbaru, ženu koju sam volio svim svojim srcem, onu za koju bi život dao... Tako si ju lako istrгнуo iz moga zagrljaja, mogega života. *(Na zidu je raspelo. Digne pogled i povisi glas.)* Zar je to pošteno od Tebe? Što smo Ti skrivili? Koji smo to grijeh učinili da si nas zauvijek rastavio? Zašto se to nama dogodilo? Zašto? *(Uzme sliku sa stola i poljubi ju.)* Barbara moja, samoga si me ostavila. Oboje smo se nadali da ćeš ozdraviti. Borila si se kao lavica, no bolest je bila jača od tebe. *(Opet se obraća Bogu.)* Svaku večer molili smo se Tebi, no Ti nisi uslišao naše molitve. Zar je to pošteno od tebe, Gospodine? Zar je to pošteno? Kakav si Ti to Bog? Vidio si koliko se volimo, kako je naša ljubav jaka, a ti

si nas zauvijek rastavio. Uzeo si moju sreću, moju ljubav, a mene ostavio u tuzi i žalosti. (*Ulazi njegova majka.*)

VESNA: Ivane, razgovaraš sâm sa sobom?

IVAN (*stavi sliku na stol*): Ne, majko, ne razgovaram sâm sa sobom. (*pokaže na raspelo*) Razgovaram s Njim, majko, i pitam ga zašto je to učinio. Zašto je dopustio da moja Barbara umre? Zašto, majko?

VESNA: Na Boga se ne smiješ ljutiti...

IVAN: Majko, molim te... Na njega se ne smijem ljutiti? Njemu se ne smijem žaliti? Zašto mu ne bih smio prigovarati? Pitam ga, majko, zašto me nije htio čuti kad sam ga molio da Barbara ozdravi. A On mi ne odgovara.

VESNA: Sine moj, tako nam je svima suđeno. Kada smo se rodili, bio je određen dan kada ćemo umrijeti. Netko prije, netko kasnije, ali mi ne znamo kada će taj dan doći.

IVAN: Ali, majko, mi smo još mladi, tek smo počeli zajedno živjeti i lijepa budućnost bila je pred nama. Tako smo kratko bili zajedno, samo dvije godine živjeli smo u ljubavi i sreći, a sada nas je ta opaka bolest i smrt zauvijek rastavila... On, On je to dopustio. Zašto, majko? Zašto je bio tako okrutan?

VESNA (*tješi ga*): Sine, smiri se, molim te, smiri se...

IVAN: Kako da se smirim, kako, majko? Svaku večer od početka našega braka, prije nego smo zaspali, zajedno smo molili neka nam podari svoj blagoslov da živimo sretno u ljubavi i sreći. Što nam je On dao, majko? Bol i tugu. Nije uslišao naše molitve. Reci, majko, kakav je to Bog? Kakav je to Bog koji je tako okrutan, a Sveto Pismo veli da je pun milosrđa i dobrote? Gdje je bila ta Njegova dobrota? Gdje, majko?

VESNA: Molim te, sine, sjednimo.

IVAN: Lakše mi je dok stojim. Nisi mi odgovorila, majko, gdje je Njegova dobrota, Njegovo milosrđe? Zar je to pošteno od Njega što me je zavio u tugu? A moglo je biti drugačije. Reci mi, majko, kako da i dalje vjerujem u Njega i molim mu se?

VESNA: Molim te, sine...

IVAN: Zašto da i dalje vjerujem i molim mu se ako On nije čuo moje vapaje kada sam ga najviše trebao? Cijeli sam život vjerovao u Njega, ali danas sam shvatio i donio odluku da On za mene više ne postoji. (*pokaže na križ*) Za mene taj Bog ne postoji.

VESNA: Molim te, sine, ne huli na Boga.

IVAN: Nije to hula, majko. To je istina, to su činjenice. Znaš i sama da smo nas troje svake nedjelje išli u crkvu, da smo se zajedno molili... i sad je ovo nagrada za sve to! Umjesto radosti i sreće, dobili smo tugu i bol. Zar je to dobar i pravedan Bog? Ne, majko, nije. On je pokvaren, zao i opak Bog.

VESNA: Smiri se, molim te. Nemoj govoriti takve strašne riječi.

IVAN: Gotovo je, majko, od danas više ne vjerujem u Njega i ne molim mu se. Moja vjera nestala je smrću moje voljene. (*sjedne i jeca*) Zašto, majko, zašto se to meni dogodilo? Zar nas je tko prokleo?

VESNA (*sjedne pokraj njega i zagrlji ga*): Sine moj, nemoj tako. I ja sam ostala udovica.

IVAN: Ti si, majko, proživjela mnogo lijepih godina s mojim ocem. A ja, a ja? Ostao sam sâm. Da imam sina ili kćer, bilo bi mi lakše.

VESNA: Znaš, sine, da sam i ja bila žalosna kad je tvoj otac umro i dugo se nisam mogla oporaviti od tuge i boli za njim. Sine moj, ti si mlad čovjek, pred tobom je život...

IVAN: Dobro kažeš, majko, život je preda mnom, ali kakav će to biti život kada sam ostao sâm, bez svoje voljene Barbare? On je za to kriv, On i nitko drugi. On ju je uzeo iz moga zagrljaja. Kako ću živjeti sâm, kako, majko?

VESNA: Sine. Ti si mlad muškarac. Vidjeti ćeš, vrijeme liječi rane, pa i one najteže. Tako će i tvoja tuga zarasti.

IVAN: Ne razumijem te, što želiš reći?

VESNA: Nemoj se uvrijediti, ali vidjet ćeš, s vremenom će doći mogućnost novoga života. Možda ćeš sreći ženu koju ćeš zavoljeti...

IVAN (*ustane*): Majko, što to govoriš? Na dan sahrane moje Barbare ti meni to govoriš! Zar misliš da ću zaboraviti ženu koju sam jedino volio? Nikada, nikada ju neću zaboraviti! Uvijek će biti u mome srcu, u mojim mislima i nijedna žena neće zauzeti njezino mjesto.

VESNA: Sine moj, nemoj dopustiti da te ova tuga slomi. Nisam mislila ništa loše kad sam rekla da ćeš možda sreći ženu u koju ćeš se zaljubiti...

IVAN: Moja ljubav zauvijek je pokopana u zemlju i nema te žene zbog koje ću zaboraviti svoju Barbaru.

VESNA: I ja sam, sine, prije pet godina proživljavala ovo što ti sada proživljavaš. I ja sam ostala bez svoje ljubavi, bez tvoga oca.

IVAN: I nisi nikada rekla da ćeš se drugi put udati, a meni na dan sahrane moje Barbare govoriš da ću naći i zavoljeti drugu ženu. Nikada, majko, nikada!

VESNA: Ostala sam udovica, sine, u kasnim godinama, a ti si mlad čovjek. Molim te, nemoj dopustiti da od tuge i žalosti odeš u krivo društvo i tražiš utjehu u drogi i alkoholu. Vidjet ćeš da će Svevišnji urediti da sve bude kako treba...

IVAN: Kakav Svevišnji? Ti to misliš na Boga? Rekao sam ti da on za mene više ne postoji.

VESNA: Sine moj, zašto to govoriš?

IVAN: Više ne vjerujem u Boga komu sam se molio otkada znam za sebe. Na današnji dan, kada sam pokopao svoju Barbaru, izbrisao sam njega iz svojega srca.

VESNA: Sine, nikad ne reci nikad jer ne znaš kakvi su putovi Božji.

IVAN (*natoči čašu i ispije*): Gotovo je, majko. Nema više Boga za mene jer sam shvatio kako sam cijeli život uzalud molio i vjerovao u nešto što ne postoji i da je Bog ljudska izmišljotina.

VESNA (*primi ga za ruke*): Ivane moj! Ovo su strašne riječi kojima si povrijedio Boga. Molim te, smiri se, sine.

IVAN (*povuče ruke*): Ostavi me na miru, majko. Ja sam njega povrijedio? Ja sam njega povrijedio? On je mene povrijedio, a ne ja njega. (*odlazi*)

VESNA: Ivane, molim te, ne idi. (*Ide za njim.*) Ostani kući.

IVAN (*stane*): Ne brini, majko, neću se propiti. Živjeti ću kako sam živio dok je moja voljena bila živa. (*Svjetlo se gasi.*)

2.

(*Kod Ivana. Godinu dana nakon sprovoda.*)

VESNA (*ulazi i nosi kavu*): Ivan bi svaki čas morao doći doma. Hvala Bogu, evo, prošla je godina od Barbarine smrti, ali nikada nije došao kući pijan. Jako sam se bojala da će potražiti utjehu u alkoholu.

IVAN (*ulazi*): Bok, majko.

VESNA: Bok, sine. Raskomoti se i sjedni, kavica je na stolu. (*Ivan odloži aktovku, skine sako i sjedne.*)

VESNA (*stavi kavu pred njega*): Izvoli, sine.

IVAN: Hvala, majko.

VESNA: Kako je bilo na poslu?

IVAN: Za sada sve ide odlično, posla imamo preko glave. Nadam se da ćemo sve dogovoreno uspjeti na vrijeme isporučiti kupcima.

VESNA: Dogovorenih rokova moraš se držati, tako se stječe povjerenje kupaca. Znaš kako kažu – dobar glas daleko se čuje, a lošiji još dalje.

IVAN: Imam se na što nasloniti. Otac je postavio firmu na zdrave noge i pokrenuo dobre poslove.

VESNA: Nastavi i ti, dobro drži kormilo u ruci, sklapaj dobre poslove, pa neka tvoji radnici primaju plaće na vrijeme i da možeš dalje širiti poslovanje.

IVAN: Ne brini, majko. Imam odličan tim ljudi koji znaju svoj posao. Za sada sve ide dobro i nadam se da će tako i ostati... (*Čuje se zvono.*)

VESNA: Nikoga ne očekujem, sigurno tebe netko treba iz firme.

IVAN: Ne bih rekao. Zvali bi me na mobitel.

VESNA (*želi ustati*): Ja ću otvoriti.

IVAN: Sjedi, majko, ja ću pogledati tko je. (*Ode i čuje se razgovor.*)
Dobar dan, gospođo Vera. O, Nena, dobar dan. Izvolite, uđite. (*Ulaze Vera, Vesnina prijateljica i Nena, njezina kći, s torbama u rukama.*)

VESNA (*ustane*): Dobar dan, draga Vera! (*zagrlj ju*) Nisam te se nadala.

VERA: Dobar dan, draga Vesna. Bile smo u kupnji i kažem Neni, idemo malo do tebe, već se dugo nismo vidjele.

VESNA: Znaš, Verice, da ste uvijek dobro došle. (*Pozdravi se s Nenom.*)
Dobar dan, Nenice!

NENA: Dobar dan, gospođo Vesna. Nadam se da ne smetamo. Majka je navaljivala da svratimo kod vas.

IVAN: Došle ste u pravo vrijeme, baš na kavicu. Stavite torbe sa strane i sjednite. (*Odlože torbe i sjednu.*)

VESNA: Uh, što ste se natovarile!

VERA: Kupile smo i ono što nismo planirale.

IVAN (*doneše šalice*): Ja ću poslužiti, majko. (*posluži Veru*) Izvolite, gospođo Vero.

VERA: Hvala, Ivane!

IVAN (*posluži Nenu*): Izvoli, Neno.

NENA: Hvala, Ivane!

VERA: Vesna, kako si? Dugo se nismo vidjele. Super izgledaš!

VESNA: Hvala ti na komplimentu, ide nekako...

NENA: Kako si, Ivane?

IVAN: Hvala na pitanju. Ide, ide.

NENA: Posao?

IVAN: Posla ima preko glave. A ti?

NENA: Na godišnjem sam.

IVAN: Ideš na more?

NENA: Ove godine ne idem. Idem s prijateljima u planine. Mogao bi i ti s nama. Veselo smo društvo, a i uživao bi u zdravom planinskom zraku.

IVAN: Nemam vremena, posla u firmi je preko glave.

VESNA: Vera, daj uzmi kavu, idemo nas dvije u vrt da ti pokažem ruže.

VERA: Vrlo rado. (*Značajno gleda prema mladima.*)

NENA: I ja bih rado vidjela vaš vrt i ruže.

VESNA: Vi dođite kad popijete kavu. Idemo, Vera. (*Uzmu kave i odu.*)

NENA: Ivane, prije nego odemo, pokazat ćeš mi te ruže. Moja mama ih stalno hvali.

IVAN: Ja se ne razumijem u ruže. Majka će ti pokazati, ona u tom vrtu uživa.

NENA (*primi ga za ruke*): Ivane, mogu li te nešto pitati?

IVAN: Pitaj.

NENA: Zašto ne dođeš među prijatelje da se malo opustiš?

IVAN: Imam previše posla, nemam vremena za druženje i izlaske.

NENA: Nije sve u poslu, možda je vrijeme da počneš izlaziti i uživati.

IVAN (*povuče ruke*): Iskreno, osim u firmi, ja ti se najbolje osjećam kad sam sâm.

NENA: Prošla je godina dana od Barbarine smrti. Možeš početi izlaziti. U naše društvo uvijek si dobrodošao.

IVAN: Neno, što želiš reći?

NENA: Nisam mislila ništa loše... Samo si previše zaokupljen poslom i zatvoren u sebe, a bilo bi dobro da se malo opustiš i zabaviš. Život prolazi, a ti...

IVAN (*ustane i povisi glas*): Neno! Neno! Molim te, nemoj se miješati u moj privatni život. Sad ćeš mi ti savjetovati kada ću ja nakon smrti moje Barbare izlaziti i s kime se družiti? Bit ću iskren, uvrijedila si me.

NENA: Oprosti, Ivane. (*Ustane i primi ga za ruke.*) Nisam te mislila uvrijediti. Bilo bi ti ugodno da se dođeš malo družiti s prijateljima.

IVAN (*povuče ruke*): Neno, naš je razgovor završen. Nemamo više o čemu razgovarati.

NENA: Ali, Ivane... (*Ulaze Vesna i Vera.*)

VESNA: Neno, mami sam pokazala svoj vrt. Sad ti Ivan može pokazati ruže.

NENA (*tužno*): Rado.

IVAN: Oprosti, majko, Nena je na odlasku.

VESNA: Sine, što je bilo?

IVAN: Sve je u redu.

VERA: Kćeri, izgledaš žalosna.

NENA: Idemo, majko. (*Uzmu svoje stvari, pozdrave i odlaze. Vesna ih prati. Ivan natoči čašu žestice.*)

VESNA: Vera, molim te, navratite još koji put. (*vraća se*) Sine, sav si nervozan i ljut, što se dogodilo između tebe i Nene?

IVAN: Ništa, majko. Sve je u redu.

VESNA: Nešto je bilo. Od Barbarine smrti nisam te vidjela da piješ. Reci majci, što je bilo?

IVAN: S kojim pravom ona meni govori kako je došlo vrijeme da ja počinjem izlaziti i zabavljati se? Tek je godina prošla od njezine smrti, a ona meni tako.

VESNA: Možda nije mislila ništa loše....

IVAN: Nemoj i ti, majko. Kao da mi se nabacivala. Ja sam rekao nakon sprovoda da nema te žene koja će zamijeniti Barbaru u momu životu.

VESNA: U redu, sine, nemoj se ljutiti. Ti sâm upravljaš svojim životom i znaš kako je najbolje za tebe.

IVAN (*zvoni mu mobitel, javi se*): Da... U redu, odmah dolazim. (*Spremi mobitel u džep.*) Zovu me iz firme. Moram potpisati neke ugovore. (*Uzme sako i aktovku.*) Vidimo se, majko. (*Odlazi.*)

VESNA: Vрати se na vrijeme na večeru.

IVAN: Bez brige, majko. Bok.

VESNA: Bok, sine. (*posprema šalice*) Nena nije mislila ništa loše što mu je predložila neka izlazi u društvo... Fina je to djevojka, žao mi je da se naljutio. (*Ode. Svjetlo se gasi.*)

3.

(*Na ulici. Tri godine nakon Barbarine smrti. Noć je. S jedne strane ulice dolazi Ivan, s druge Franjo i Đuro.*)

FRANJO: O, bok, Ivane. Otkud ti tako kasno?

ĐURO: Dobra večer, Ivane.

IVAN (*rukuje se s njima*): Dobra večer, Franjo... Dobra večer, Đuro. Kamo ste se uputili tako kasno?

FRANJO: Subota je. Izašli smo malo da se zabavimo. A ti?

IVAN: Imao sam sastanak s poslovnim partnerima.

ĐURO: Nismo se vidjeli mjesecima. Nikad te nema, što malo ne izađeš s nama, opustiš se i zabaviš? Ne sjećam se kada si zadnji puta bio s nama na piću. Gdje se skrivaš?

IVAN: Gdje bih se skrivao? Nemam vremena za izlaske. Posla imam u firmi preko glave.

FRANJO: Ideš s nama na jedno piće?

IVAN: Hvala na pozivu, moram kući.

ĐURO: Nećeš nas valjda odbiti? Jedno piće možeš s nama popiti.

IVAN: Majka će biti zabrinuta gdje sam tako dugo.

FRANJO: Nisi malo dijete da se boji za tebe. (*primi ga pod ruku*) Ne boj se, mi častimo!

IVAN: Nije u pitanju novac...

ĐURO: Znamo da novac nije u pitanju. Ako nećeš baš nijedno piće popiti s nama, ozbiljno ćeš nas uvrijediti. Zar ne, Franjo?

FRANJO: Tako je. Hajde s nama...

IVAN: Ako baš navaljujete, možemo nešto na brzinu popiti. Gdje želite da idemo?

ĐURO: Krenuli smo *Kod stare mame*. To je naše omiljeno mjesto, a konobarica je prava.

IVAN: U redu, idemo. (*odu*)

4.

(*U krčmi. Za šankom konobarica i briše čaše. Oni ulaze i pozdrave.*)

RUŽA: Dobra večer, dobra večer. Otkud vi, dečki, tako kasno?

FRANJO: Sreli smo svojega starog prijatelja i eto nas, Ružo, kod tebe.

RUŽA: Izvolite, sjednite. (*Oni sjednu.*) Što ćete popiti?

ĐURO: Ružo, da te upoznamo s našim najboljim prijateljem.

RUŽA (*pruži Ivanu ruku*): Ruža, gospodine.

IVAN (*prihvati pruženu ruku*): Ivan, gospođo Ružo.

RUŽA: Za njih sam samo Ruža bez gospođe, a to vrijedi i za vas.

IVAN: U redu.

RUŽA: Nisam vas nikada do sada ovdje vidjela...

IVAN: Nisam nikada bio tu.

RUŽA: Dečki, što ćete popiti?

FRANJO: Daj nam tri gemišta.

ĐURO: A da uzmemo litru i vodu?

IVAN: Vi pijte što želite. Ja ne pijem. Za mene sok.

ĐURO: Kakav sok, moraš probati njezino vino, vrhunsko je.

IVAN: Hvala, ne bih.

FRANJO: Ružo, donesi onda dva gemišta i jedan sok.

RUŽA: Evo, odmah. (*Ode za šank i priprema piće.*)

FRANJO: Ivane, ne sjećam se kada smo se zadnji put vidjeli i porazgovarali. Nigdje te nema, kao da si u zemlju propao.

IVAN: Nemam vremena za izlaske. Ne znam kuda bi se okrenuo od posla.

ĐURO: Pa imaš podređene, oni se moraju brinuti o poslu, a ne ti. Za to ih plaćaš.

IVAN: Istina je, imam vrhunski tim stručnjaka.

FRANJO: Đuro je u pravu. Ti moraš nadgledavati i voditi poslovanje. Pa ti si gazda. Danas je subota, skoro će ponoć, nitko ne radi, a ti s aktovkom juriš za poslom. Stani, čovječe, spusti loptu na zemlju.

RUŽA (*donese piće i stavlja pred njih*): Ivane, za vas sok.

IVAN: Hvala!

RUŽA: Za vas dvoje gemišti.

IVAN (*izvadi novčanik*): Koliko košta?

ĐURO: A, ne, prijatelju, mi častimo, mi smo zvali na piće. Ružo, na odlasku ćemo sve zajedno platiti. Natoči i sebi.

RUŽA: Zašto ne? (*Ode za šank i natoči si.*)

ĐURO (*digne čašu*): Ivane, za naše staro prijateljstvo koje ćemo ove noći obnoviti. Živjelo naše prijateljstvo! (*Nazdrave i piju.*)

FRANJO: Ivane, prijatelju, moram ti reći... stvarno je vrijeme je da počneš izlaziti. Tri godine su prošle od Barbarine smrti...

IVAN: Franjo, molim te, nemojmo o tome.

ĐURO: U pravu je, Ivane. Mladost prolazi, a ti si sâm. Sada treba uživati, dok smo još mladi.

IVAN: Svatko živi onako kako je za njega najbolje. Naručit ću za vas još jednu rundu pa idem. Sutra očekujem poslovne partnere iz Njemačke radi sklapanja novog posla.

FRANJO: Imaš vremena. Još nije pola noći. Idem ja po piće da ne mučimo Ružu. (*Dode k šanku.*) Ružo, daj nam dva gemišta, a u Ivanov sok natoči malo ruma da ga oraspoložimo.

RUŽA: Zašto si takav? Ako čovjek ne pije, nemoj ga varati. Uostalom, primijetit će. (*Priprema piće.*)

FRANJO: Tri godine su otkada mu je umrla žena i još ga nitko nije vidio samoga sa ženom u društvu... Daj, ja ću odnijeti na stol.

IVAN: Ružo, donesite račun da platim.

FRANJO: Rekli smo da sada mi plaćamo. Ti ćeš platiti kada ti nas pozoveš na piće. Mi nećemo žuriti kući kao ti.

ĐURO: Tako je. Mogli bi se dogovoriti i svake subote zajedno izlaziti. Što kažeš na to?

FRANJO: Nećemo stati na ova dva gemišta i dva soka. Jutro je daleko. Što ti, Ružo, kažeš?

RUŽA: Ostanite koliko želite.

FRANJO (*daje mu sok koji je donio*): Evo, Ivane.

IVAN: Prvo ću popiti ovo što imam u čaši.

FRANJO: Ovo je hladno, iz frižidera.

IVAN: I ovo je hladno.

ĐURO (*digne čašu*): Dignite čaše. Živjeli! (*Kucnu i piju.*)

FRANJO: Ivane, mogu te nešto pitati?

IVAN: Zašto ne, pitaj!

FRANJO: Nadam se da se nećeš uvrijediti.

IVAN: Ne znam zašto bi se uvrijedio. Ako trebaš posao, slobodno reci.

FRANJO: Ne o poslu.

IVAN: O čemu onda?

FRANJO: Ivane, tri godine je prošlo od smrti tvoje žene, bez uvrede, još te nisam vidio samoga u društvu sa ženom. Što čekaš, prijatelju?

IVAN: Molim te, Franjo...

ĐURO: U pravu je. Nećeš valjda do smrti žaliti za njom i živjeti sâm kao vuk samotnjak.

IVAN: Đuro, ovo prelazi sve granice. Molim te, nemoj biti bezobrazan.

ĐURO: Prijatelju. Okreni se oko sebe. Žena ima koliko želiš. Jedna ljepša od druge. Ti, poslovan čovjek, pun si love, samo moraš izabrati i svaka koju poželiš bit će tvoja. A što ti, prijatelju, radiš? Zavukao si se u kut, povukao u sebe i stalno juriš za poslom i zaradom umjesto da uživaš i zabavljaš se. Mladost prolazi, to i sâm znaš. Poslije ćeš se badava kajati i žaliti za prošlim danima. Vidjeti ćeš kako će starost brzo pokucati na vrata.

FRANJO: Dobro ti govori. Da sam ja na tvome mjestu, drugačije bi živio, svaku večer pokraj mene bi bila druga žena.

IVAN (*ustane*): Zašto se vas dvojica miješate se u moj privatni život i učite mene kako bih ja morao živjeti? To nije vaša briga.

ĐURO: Govorimo za tvoje dobro. Daj, reci, zašto bježiš od društva, od prijatelja i žena?

IVAN: Sada ću ja vas nešto pitati!

ĐURO: Prijatelju, pitaj. Ako trebaš pomoć oko djevojaka i žena, samo reci.

IVAN: Hvala na toj pomoći. Budite iskreni, jedan i drugi, i recite – jeste li vi do sada iskreno voljeli koju ženu i je li vam ta ljubav bila uzvraćena?

FRANJO: Ti o ljubavi? Ivane, ljubav je prolazna tako dugo dok ne naletiš na pravu ženu. Sada, dok smo mladi, treba u svemu uživati, pa tako i sa ženama. Kada ostariš, više nećeš moći birati. Zar nisam u pravu?

IVAN: Koliko te, Franjo, ja razumijem, ti nijednu ženu do sada nisi iskreno volio i nije ti bila uzvraćena njezina ljubav, već si se samo zabavljao.

ĐURO: Ima još vremena za pravu ljubav, sada je vrijeme za zabavu.

IVAN: Đuro, Đuro... Ti samo juriš za avanturama. Jesi li razmišljao kako se osjećala djevojka koju si iskoristio i onda prekinuo vezu?

ĐURO: Ako želiš, i tebi mogu namjestiti jednu ljepoticu da se oraspoložiš.

IVAN: Sada ću vam nešto reći.

FRANJO: Reci, da čujemo!

IVAN: Ja sam iskreno volio i bio zaljubljen u svoju Barbaru, a ona mi je tu ljubav uzvratila, no nije nam bilo suđeno zajedno doživjeti starost.

ĐURO: Ivane, zar ne shvaćaš kako život ide dalje? Saberi se i shvati da ona nije jedina žena na svijetu.

IVAN: Đuro, ti živi kako želiš, a ja ću živjeti kako sam odlučio.

FRANJO: Zar ne shvaćaš, prijatelju, vrijeme će te pregaziti, starost će začas doći! Onda ćeš se sjetiti ovoga razgovora i pitati se: zašto nisam poslušao savjete svojih prijatelja? Bogat si, imaš firmu, novac, samo ti žena treba, prijatelju moj, žena. Badava ti sve ovo, a ne uživaš sa ženama. Na svakom koljenu morala bi ti jedna sjediti, a ti si i dalje sâm.

IVAN: Zar ste me zvali na piće da mi ovo govorite? Hvala vam na savjetima. Znajte ovo: ja sam volio samo jednu ženu u svome životu i za mene druge žene ne postoje. Ružo, ja plaćam sve i dajte mojim prijateljima još jedno piće!

ĐURO: Ne, ne, mi ćemo platiti.

IVAN (*stavi novac na stol*): Prijatelji moji, želja mi je da i vi sretnete ljubav svojega života, da vjerujete u tu ljubav kao ja. Laku noć. (*Uzme aktovku i odlazi.*)

ĐURO: Ivane! Nije lijepo što nas ostavljaš.

FRANJO: Nisam očekivao od njega da će se tako uvrijediti.

RUŽA (*dodje k njima*): Dragi moji, ovo vam nije trebalo. Pozovete prijatelja na piće, a onda ga maltretirate.

ĐURO: Samo smo ga htjeli nagovoriti da se konačno počne interesirati za žene jer će inače do smrti ostati sâm.

RUŽA: Koliko sam ja shvatila iz vašega razgovora, kako je Ivan volio svoju pokojnu suprugu takvih muškaraca je danas malo. Da ja naletim na takvog muškarca, bila bih najsretnija žena na svijetu. (*Svjetlo se gasi.*)

5.

(*U parku. U daljini se čuje grmljavina. Iz krčme u park dolazi Ivan. U parku se nalazi klupa i raspelo. Sjedne, odloži aktovku i glasno razmišlja.*)

IVAN: Ne mogu shvatiti Đuru i Franju. Zvali su me na piće da mi drže prodike, daju savjete i nadu ženu s kojom ću živjeti. (*Čuje se zvono koje otkucava pola noći. Digne pogled na raspelo.*) Što Ti dolje gledaš? Ne usudiš se pogledati me u oči? Zar se bojiš mene, malog čovjeka? (*Dođe bliže križu i povisi glas.*) Digni glavu i pogledaj me. Zašto šutiš? Zašto šutiš? Ti znaš da sam te se odrekao prije tri godine kada sam sahranio svoju voljenu. Zar misliš da ću ti se vratiti? Uostalom, što te pitam, Ti sve znaš, Ti sve vidiš, Ti si sveznajući. Tako me od malih nogu majka učila o Tebi. A i govorila je da Ti svakom pomažeš u nevolji. Laž je to, velika laž u koju sam se uvjerio. Zašto šutiš? Ako je istina da si tako dobar kako piše u Bibliji, zašto nisi spasio moju Barbaru? Zašto joj se nisi smilovao, već si joj dozvolio umrijeti? Odgovori mi, zašto moram živjeti sâm? Dobro su rekli Franjo i Đuro, badava mi bogatstvo, badava mi novac – nemam ženu pokraj sebe. Nemam kome pokloniti svoju ljubav. Ti si za to kriv, nitko drugi. Ti si kriv što jurim za poslovima, za zaradom, a dok se vratim kući, nemam koga poljubiti i zagrliti. Pogledaj me da Ti u lice kažem kako neću tražiti tvoju milost. Kada sam Te molio da se smiluješ mojoj voljenoj, nisi htio čuti moje vapaje, moje prošnje, moje molitve i nisi joj se smilovao. Bio si tvrda srca, a mogao si biti blag i milosrdan. (*Sjedne, pokrije rukama lice i plače. Grmljavina je sve jača. Čuje se glas.*)

GLAS: Ivane... Ivane... Ivane.

IVAN (*skine ruke s lica i ogledava se*): Tko me zove? Gdje si?

GLAS: Ivane, ne plači.

IVAN (*ustane*): Tko je to? Izađi iz tame da te vidim.

GLAS: Ivane, vrijeme je da me zaboraviš.

IVAN: Da te zaboravim? Dođi pred mene da vidim s kime razgovaram i koga to moram zaboraviti.

GLAS: Mene, Ivane, mene moraš zaboraviti.

IVAN: Tebe? Ne vidim te. Tko si ti?

GLAS: Ja sam tvoja Barbara.

IVAN: Moja Barbara? Ja sam svoju Barbaru pokopao prije tri godine... Ovo je nemoguće... Ako si ti uistinu Barbara, pokaži se, dođi pred mene, a ne da se skrivaš u tami.

GLAS: Vjeruj mi, Ivane, to sam ja.

IVAN: Zar haluciniram ili nisam pri zdravoj pameti? Je li ovo je noćna mora ili san? Što se to sa mnom događa?

GLAS: Ne sanjaš, Ivane. Uistinu razgovaraš sa mnom. Želim ti nešto reći.

IVAN: Barbaro, ako si ti, pokaži se da nakon tri godine vidim tvoje lijepo lice.

GLAS: Moje lice ne možeš vidjeti.

IVAN: Zašto onda razgovaraš sa mnom? Što želiš od mene?

GLAS: Ivane, vrijeme je da počneš drugačije živjeti. Vrijeme je da nađeš ženu koja će te usrećiti.

IVAN: Nikada, nikada te neću zaboraviti. Nikada druga žena neće biti na tvome mjestu pokraj mene. (*Primi se za glavu.*) Ovo je suludo. Ovo ne može biti istina da razgovaram sa svojom pokojnom suprugom. Ako nije san, onda nisam pri zdravoj pameti. Što se ovdje sa mnom događa?

GLAS: Prokleo si Boga, odrekao si ga se. Molim te, Ivane, vrati mu se i počni živjeti kako si prije živio. Gospodin će ti dati snagu i jakost za novi život. Vrati mu se, Ivane.

IVAN: S kime da počnem novi život? Ako uistinu razgovaram s tobom, Barbaro, ti znaš da samo tebe volim.

GLAS: Vjeruj mi da će se Gospodin za sve pobrinuti.

IVAN: Ali ja sam se Njega odrekao. On za mene više ne postoji.

GLAS: On će ti sve oprostiti i ponovno ćeš krenuti pravim putem. (*Sije vaju munje i zagrmi svom snagom. Ivan padne na tlo. Nakon nekog vremena dolazi k sebi. Kleči i pogleda raspelo.*)

IVAN: O, Bože, što se to dogodilo? Što je ovo bilo? Zar sam uistinu čuo Barbarin glas i razgovarao s njom? Bože, moj Bože, što se ovo sa mnom događa? (*Pokrije rukama lice i jeca.*) Gospodine Bože, gospodine Bože, oprostite mi, molim te, oprostite mi moj grijeh. (*Udara se u prsa.*) Skrušeno se kajem što sam Te uvrijedio, što sam Te se odrekao. Molim te, Bože, oprostite mi, oprostite mi moj grijeh što sam Te izbrisao iz svoga srca. (*Dolazi Kata. Dođe do njega s leđa i stavi mu ruku na rame.*)

KATA: Gospodine, gospodine, dobro ste?

IVAN (*digne pogled*): Barbara, Barbara, to si ti?

KATA: Zar vam je pozlilo, gospodine? Možete ustati?

IVAN: Mogu, mogu. (*Ustane i zagrlji ju.*) Moja draga Barbara.

KATA: Gospodine, što to radite? (*Izvuče se iz zagrljaja i stane korak natrag.*)

IVAN: Ti, ti nisi moja Barbara. Tko ste vi, gospođo? Što ovdje radite?

KATA: Naišla sam na vas kako klečite pred raspelom i plačete.

IVAN: Oprostite, gospođo, što sam vas zagrljio. Bio sam rastresen i mislio sam da ste vi moja pokojna supruga s kojom sam maloprije razgovarao.

KATA: Ne razumijem vas, gospodine. Ako ste ozlijeđeni, mogu vas otpratiti u bolnicu. Nije daleko. Ja tamo radim.

IVAN: Ne, ne. Sve je u redu. (*Pruži joj ruku.*) Ja sam Ivan, gospođo.

KATA (*prihvati pruženu ruku*): Kata, gospodine Ivane. Nemojte se uvrijediti, rekli ste da ste prije mog dolaska razgovarali sa svojom pokojnom suprugom, a mene ste zagrlili misleći da je ona.

IVAN: Niti ja ne vjerujem, gospođo Kato, ali razgovarao sam s njom.

KATA: Da niste pali i ozlijedili glavu?

IVAN: Trijezan sam, nisam pijan ni drogiran, ako na to mislite. Oprostite na pitanju, otkud vi tako kasno?

KATA: Idem s posla.

IVAN: Gdje radite?

KATA: Na traumatologiji. Imali smo tešku operaciju koja se odužila pa sam ostala duže. Ako trebate pomoć, otpratit ću vas u bolnicu.

IVAN: Hvala na pomoći. Ako smijem pitati, gdje stanujete?

KATA: Malo dalje, u Cvjetnom naselju.

IVAN: I ja sam u tom kvartu. Čudno što se do sada nismo sreli.

KATA: Tko zna, možda smo se sreli, ali nismo obraćali pažnju na onoga koga susrećemo.

IVAN: Sigurno je tako kako velite.

KATA (*uzme torbu*): Ovo je vaša torba?

IVAN: Da, moja je.

KATA: Izvolite. (*Pruži mu ju.*)

IVAN (*primi torbu*): Hvala. U pravu ste, Kato. Svi jurimo za poslom i ne primjećujemo koga sve susrećemo na ulici. Ovo je čudna i zagonetna noć našega prvog susreta. Kato, nećete mi zamjeriti ako vas pozovem k sebi na kavu?

KATA: Hvala na pozivu. Ne bih htjela tako kasno smetati vašima.

IVAN: Nemate komu smetati, živim sâm s majkom.

KATA: Bilo bi mi neugodno. Što bi vaša majka mislila o meni da me tako kasno dovedete na kavu?

IVAN: Ona spava tvrdim snom. Kato, bilo bi mi čast da vas počastim kavom jer sam siguran kako vas je On poslao da se sretnemo ove večeri i da me nađete onako jadna i uplakana.

KATA: Ivane, nitko me nije poslao. Da je operacija završila u planiram roku, ja bih ranije išla kući i ne bi se sreli. Na koga mislite da me je poslao da se sretnemo?

IVAN (*pokaže na križ*): Na Njega, Kato, na Njega i siguran sam da je On tako uredio da se večeras sretnemo i upoznamo. Zahvalan sam mu na tome.

KATA: Ivane, dobro ste?

IVAN: Ne brinite, dobro sam.

KATA: Idem onda.

IVAN: Nećete kod mene na kavu?

KATA: Ne, hvala. Možda drugi put ako se sretnemo.

IVAN (*primi ju za ruke*): Kato, hvala vam na pomoći.

KATA (*povuče ruke*): Sve je u redu, Ivane. Laku noć. (*Odlazi.*)

IVAN: Laku noć, Kato. Nadam se da nam ovo nije zadnji susret. (*Ona ode, a on digne pogled na raspelo.*) Bože, Bože. Samo Ti znaš što se ovdje sa mnom dogodilo i zašto se to dogodilo. Sigurno si Ti u ovu večer upleo svoje prste da mi se ovo dogodi i poslao Katu da me nađe onako jadnoga gdje klečim pred tobom i plačem... (*Odlazi.*) Još nisam svjestan što se to ovdje zbilo. (*Svjetlo se gasi.*)

6.

(*Kod Ivana nakon dolaska kući.*)

IVAN (*ulazi, odloži aktovku, skine sako, nervozno šeta i zaustavi se kod raspela na zidu*): Bože! Samo ti znaš je li to bio san ili stvarnost. Sjećam se da sam u parku ružno razgovarao s Tobom i vrijeđao Te. Bio sam ljut na Tebe, čuo sam Barbarin glas i razgovarao s njom, a onda je sijevnula munja, zagrmjelo je i ja sam pao na zemlju gdje me je onako uplakana našla Kata. Sve više sam siguran, Bože, da si se Ti umiješao ponovno u moj život makar sam te se odrekao. Još jedanput, molim Te, oprosti mi za sve uvrede koje sam ti nanio.

VESNA (*ulazi u spavaćici*): Sine, konačno si došao. Oka nisam mogla sklopiti. Rekao si da ćeš do deset sati biti doma. Gdje si se zadržao?

IVAN: Majko, nećeš vjerovati što mi se dogodilo.

VESNA: Dobro ili loše, sine?

IVAN: Majko draga, ovo je bila najčudnija noć u mom životu. Još razmišljam o onome što mi se dogodilo, je li bilo stvarno?

VESNA: Ispričaj mi što je bilo.

IVAN: Išao sam kući, no sreo sam svoja dva nekadašnja prijatelja Đuru i Franju koji su me nagovorili da odemo na piće. Za stolom su mi svašta govorili. Da jurim za zaradom, ne marim za društvo i zabavu, kako je došlo vrijeme da nađem drugu ženu. Nakon tih riječi, ostavio sam ih i krenuo kući. Došao sam do parka i sjeo na klupu. Tu je bilo raspelo, a ja sam bio ljut sâm na sebe i počeo sam Isusu na križu svašta govoriti za ono što mi je učinio.

VESNA: Sine, ne smiješ to raditi. Jednom ćeš se morati s Njim pomiriti.

IVAN: Majko moja, tada sam čuo glas svoje pokojne Barbare i razgovarao sam s njom.

VESNA: To je nemoguće...

IVAN: Moguće ili nemoguće, vjerovala ili ne, istina je što govorim. Nisam ju vidio, a razgovarao sam s njom. Rekla je da ju moram zaboraviti i živjeti dalje... Tada je sijevnula munja, zagrmjelo je i pao sam na zemlju.

VESNA: Sine, da te nije grom pogodio?

IVAN: Kada sam došao k sebi, klečao sam, plakao i molio Gospodina da mi oprostí za sve ono što sam mu ružno govorio. Tada sam osjetio ruku na svom ramenu...

VESNA: Bože Sveti, zar je to uistinu bila Barbara?

IVAN: Nije bila ona. Bila je djevojka koju sam prvi puta vidio, a ja, onako rastresen i uplakan, zagrlío sam ju misleći da je Barbara.

VESNA: Što je ona mogla misliti o tebi?

IVAN: Sve sam joj ispričao što mi se dogodilo i molio ju da mi oprostí moj ispad. Majko draga, nakon ovoga što mi se dogodilo, siguran sam kako Bog koga sam se odrekao želi da mu se vratim.

VESNA: Sine, idemo na spavanje. Bit ću iskrena, svaki dan se molim Gospodinu da ponovno vjeruješ u Njega. Noćas si imao viđenje. Dobro razmisli o svemu što si doživio i donesi ispravnu odluku za svoj budući život.

IVAN: Idemo, majko. (*Odu. Svjetlo se gasi.*)

7.

(*U parku, nakon mjesec dana. Dolazi Ivan, nervozno hoda i pogledava sat na ruci. Dolazi Kata.*)

KATA: Dobar dan, Ivane!

IVAN: Dobar dan, Kato!

KATA: Izašli ste u park na svježí zrak?

IVAN: Kato, nemojte se uvrijediti, vas čekam.

KATA: Mene?

IVAN: Da, Kato, vas.

KATA: Zašto me čekate?

IVAN: Moram s vama razgovarati.

KATA: O čemu, Ivane?

IVAN: O nama.

KATA: O nama? Oprostite, Ivane, ne razumijem vas.

IVAN: Imate trenutak?

KATA: Imam.

IVAN: Molim vas, sjednimo.

KATA: U redu. (*sjednu*) Recite, o čemu želite sa mnom razgovarati?

IVAN: Sjećate se one noći prije mjesec dana kada ste me ovdje našli uplakana i rastresena i kada sam vas zagrlio misleći da ste moja pokojna supruga?

KATA: Sjećam se. Ne morate biti zabrinuti. Nitko ne zna za taj događaj osim nas.

IVAN: Ta noć i taj događaj bili su prekretnica u mojem životu i cijeli mjesec samo o tome razmišljam.

KATA: Rekla sam vam da nikome nisam o tome govorila.

IVAN: Slobodno vas pitam s kime živite?

KATA: Sama, Ivane, u svom jednosobnom stanu na trećem katu.

IVAN: Sigurno ste zaključili one noći da sam udovac.

KATA: Jesam, ali i da ste jako voljeli svoju pokojnu suprugu.

IVAN: Kato, želio bih vas nešto pitati, ali bojim se da se ne uvrijedite.

KATA: Pitajte što želite, neću se uvrijediti.

IVAN: Jeste li udani?

KATA: Rekla sam vam da sama živim. Nisam ni udana ni rastavljena. Mi oboje imamo slične tragične sudbine.

IVAN: Kako to mislite?

KATA: Vama je supruga umrla i ostali ste sami. Hodala sam s jednim mladićem, no, nažalost, poginuo je u prometnoj nesreći.

IVAN (*primi ju za ruku*): Žao mi je, Kato.

KATA (*drugom rukom pokrije njegove ruke*): Tu ništa ne možemo. Ivane, takve su nam sudbine, i vaša i moja.

IVAN: Sjećate se one noći kako sam vam rekao da je Bog tako uredio da se prvi puta sretnemo i da me nađete onako jasnoga i uplakana?

KATA: Sjećam se.

IVAN: Ta noć bila je prekretnica u mojem životu. Cijeli mjesec samo o tome razmišljam i siguran sam da nas je Božja ruka zbližila. Ostao sam bez supruge, vi bez dečka. Vjerovali ili ne, do one noći kada smo se prvi put sreli, nakon smrti moje supruge nisam razmišljao o drugoj ženi.

KATA: Svima nam treba vremena da se oporavimo od šoka i stresa koji doživimo.

IVAN: Kato, nemojte se uvrijediti, ako želite, nudim vam svoje prijateljstvo. Žarko bih želio da budemo prijatelji.

KATA: Zašto ne, Ivane! Mogu vam reći da nemam mnogo prijatelja osim nekoliko kolegica s posla. A vi?

IVAN: Gotovo da nemam pravih prijatelja osim poslovnih partnera. Da budem iskren, od smrti supruge ne izlazim. Kad dođem s posla, najbolje se osjećam kad sam sâm. Kato, do one noći dok nisam sreo vas, nisam razmišljao o ženama, a od onda ne prestajem misliti na vas.

KATA: Malo mi je neugodno.

IVAN: Ovo sam vam morao reći. Nikada nisam lagao pokojnoj supruzi, ne lažem ni vama. Zato sam vas čekao da vam to kažem jer više ne mogu to držati u sebi.

KATA: Iznenadena sam na vašoj iskrenosti.

IVAN: Prihvaćate moje prijateljstvo?

KATA: Nema prepreke da ne budemo prijatelji. Iskreno, i meni će dobro doći vaše prijateljstvo.

IVAN: Hvala vam, od srca vam hvala. One noći zvao sam vas k sebi na kavu, no odbili ste me. Nadam se kako me sada nećete odbiti da popijemo jedno piće u obližnjem restoranu.

KATA: Prihvaćam.

IVAN: Hvala vam, Kato. (*ustane*) Idemo?

KATA (*ustane*): Idemo, Ivane. (*Odu. Svjetlo se gasi.*)

8.

(*Kod Ivana, osam mjeseci kasnije. Majka priprema stol za večeru.*)

VESNA: Vesela sam što će Ivan dovesti ženu u našu kuću. Hvala Bogu što je našao mir u duši.

(*Čuju se koraci. Ulaze Ivan i Kata koja nosi poklon za Vesnu. Pozdrave, a ona im uzvratu pozdrav. Ivan ju predstavlja majci.*)

IVAN: Kato, moja majka.

KATA (*pruži joj ruku*): Kata, gospođo.

VESNA (*prihvati pruženu ruku*): Vesna, Kato.

KATA (*preda joj poklon*): Izvolite, gospođo Vesno.

VESNA: Hvala, Kato. (*Odloži poklon.*) Izvolite, sjednite.

IVAN: Majko, da ti pomognem oko večere?

KATA: Ja ću, Ivane.

VESNA: Samo vi oboje sjednite. Ja ću vas poslužiti. Sve je pripremljeno. (*Sjednu, a ona donese juhu na stol.*) Izvoli, Kato, posluži se.

KATA: Vi ste domaćica, dajte vi prvi stavite.

VESNA: Ti si gost u našem domu, ti se prva posluži.

IVAN: Ja ću nam svima staviti. (*Uzme Katin tanjur, ulije juhu i stavi pred nju.*) Izvoli, Kato.

KATA: Hvala, Ivane!

IVAN (*uzme majčin tanjur, ulije juhu i stavi pred nju*): Izvoli, majko.

VESNA: Hvala, sine!

IVAN (*ulije sebi*): Dobar tek.

ONE: Hvala. (*Jedu i razgovaraju.*)

VESNA: Kato, gdje radiš?

KATA: Na traumatologiji kao viša medicinska sestra.

VESNA: Sigurno ima mnogo posla?

KATA: Ne pitajte. I danas smo imali tešku operaciju. (*Nakon kratkog vremena.*)

VESNA: Mogu pokupiti tanjure da donesem drugo jelo?

KATA: Ja ću ih pokupiti. (*Ustane i uzima tanjure.*)

VESNA: Stavi ih sa strane. (*Ona donese meso i ostalo na stol.*) Izvolite, djeco, poslužite se.

KATA: Ivane, da ti stavim?

IVAN: Može, može, samo ne previše.

KATA (*stavlja u tanjur*): Izvoli, Ivane.

IVAN: Hvala, Kato.

KATA (*stavi sebi*): Izvolite, gospođo Vesno, stavite si.

VESNA: Hvala, Kato. (*Jedu i razgovaraju.*) Kato, reci mi o tvojima.

KATA: Nažalost, nemam bližu rodbinu ni roditelje. Otac mi je umro kad sam imala osam godina, a majka dvije godine kasnije. Teta me uzela k sebi i školovala, no i ona je umrla prije godinu dana.

VESNA: A što možemo? Netko ode prije, netko kasnije. (*Ivan natoči tri čaše i ponudi ih, a one ustanu.*)

IVAN: Izvoli, majko!

VESNA: Hvala, sine!

IVAN: Izvoli, Kato!

KATA: Hvala, Ivane!

IVAN (*drži čašu u ruci*): Majko, znaš da hodam s Katom osam mjeseci. Ona sudbonosna noć nas je zbližila. Oboje smo imali slične sudbine i

oboje smo sigurni da je Gospodin tako uredio kako bi se sreli i zaljubili. Majko, dogovorili smo se kako ćemo se poslije Božića vjenčati i nadamo se da ćeš odobriti našu vezu i dati nam svoj blagoslov.

VESNA: Kato, Ivane, vesela sam, iskreno vesela što vas je sudbina spojila da ste se sreli i zaljubili! Od srca vam želim sretnu budućnost u zajedničkom životu. Djeco, za vašu sreću! (*Kucnu čaše i piju. Svjetlo se gasi.*)

KRAJ

Slike s izložbe apsurga

(Ludwig Bauer, *Muškarac u žutom kaputu*, Fraktura, Zaprešić, 2018.)

Svi likovi, događaji, vremenski odsječci i prostorne perspektive u Bauerovu distopijski karnevaliziranome romanu *Muškarac u žutom kaputu* (2018.) čine se kao da literarno opstoje u obliku krhotina nekoga umalo bezgranična mentalnoga sna. U autorovu stvaranju preslike svojevrstne nove uljudbe na razmeđu mimetičkih i imaginarnih prostorno-vremenskih te idejnih koordinata, glavnu ulogu ima apsurd urastao u kaos smislova i protusmislova, u neku novu dimenziju u kojoj se događaju nagli i nenajavljeni skokovi između povijesnih, suvremenih i budućih slojeva svega i svačega. Riječ je, naime, o zemlji u nastajanju, o izvjesnoj Karpatiji Liberi (na području nekadašnje „krvave“ Galicije), na granici Istoka i Zapada, te o čovjeku u metaforičkome žutom kaputu koji se izdvaja, ne samo kromatski nego i time što djeluje na raznim društvenim razinama svojim mesijanskim idejama i nestereotipnim postupcima u misiji obrane istine i socijalne pravde, ljudskih i napose ženskih prava (fanatičnom upornošću nastoji spasiti mladu Romkinju od prisilne udaje, odnosno prodaje), a pritom je okružen frustrirajućim sklopom različitih ideologemskih (protu)struja. Radi se, dakle, o suvremenu intelektualcu koji se neočekivano našao (zapravo: slučajno zalutao) između dviju stvarnosti i tako zašao na neku treću razinu svijeta te se pričinja *poput vjesnika čuda u bajci. Ili starinskim legendama* (str. 100). Dakle, taj *suvremeni Voltaire*, koji traga za ljudskim pravima a istodobno i za vlastitim identitetom, djeluje kao katalizator, kaže Bauer, u ime ustrojstva nekoga

etički savršenijega, no nikad jednoznačna svijeta, a sustavno u interakciji sa čitavim spektrom misaonih koncepata nekih prilično *grotesknih mislioca* (str. 160) koji ga sa svih strana opsjedaju. Priča o tome proroku ili uljezu (ovisno o kutu gledanja) – ispričovijedana je u prvome licu jednine, što je dobro jer prisutnost njegove subjektivnosti ipak pridaje romanu potrebnu crtu ljudske uvjerljivosti u nedvojbeno očudujućemu prostoru napućenu istim takvim ljudima (*Nešto me je ovamo dovelo – slučaj, zabluda, nevidljive okolnosti, shvatljive možda jedino putem teorije kaosa? – i sada me, valjda to isto, vuče dalje niz ulicu*, str. 52). Riječ je o neimenovanome gradu koji se sastoji od samo jedne, no čudno dimenzionirane ulice koja se pri kraju rasplinjuje, prelazi u drugu dimenziju kojom vladaju apsurd i iluzije, a sve pod spregom neke upravo tada aktualne antielektroničke revolucije. Ta je revolucija oblikovana kao distopijska pobuna protiv mitova i laži koji su gospodarili virtualnim prostorima i sustavno doveli do životnih neizvjesnosti u tranzicijskome kaosu; uperena je protiv lažnih humanista, militantata, u sukobu s proturječnim uvjerenjima i zastrašujućim ideologemima iz prošlosti. Upravo na planu ljudske nedosljednosti i nepouzdanosti Bauer stvara temelje za svoje satiričko oslikavanje čitave panorame koncepata o *državici u nastajanju* (koja nikako da samostalno zaživi i stane na vlastite noge). On pritom stvara posebnu narativnu matricu unutar koje kombinira pomnu deskriptivnost prizora s opsežnim (kadšto i nametljivim) komunikacijskim/retoričkim sponama među mnogobrojnim likovima. U diskurzivnome sloju ove proze krije se krhko povjerenje u materijalnu stvarnost; zato detaljizam u opisnim slojevima sugerira kako ta stvarnost u svijesti naratora ima dosta neotkrivena potencijala, pa on u njoj

uvijek iznova iščitava/obnavlja/razotkriva pritajene smislove (*Neobično da nisam znao za ovu ulicu, iako živim u blizini. A i sama je ulica nekako... neobična... ako smijem primijetiti.*, str. 54). A začudna otkrića o fenomenološkome sloju zbilje uvijek iznova uvode u retoričko nadmetanje likova, u njihove govorne eskapade, pri kojima protagonisti nerijetko padaju u pretjeran zanos u iznošenju misli i ideja, tj. služe se oduvljivim monolozima koji sličje predavanjima ili javnim govorima te povremeno stupaju i u dijaloški razvedene polemičke sukobe mišljenja. U eskapističkome bijegu od ere bežične elektroničke komunikacije sudjeluju pojedinci ili ljudske skupine raznih provenijencija: pučki filozofi, ridikuli, potencijalni atentatori, doušnici, teroristi, Romi, Liliputanci, militantni demonstranti, proroci, neki i s podsmješivim staleškim titulama (grofovi, baruni, ekscelencije). Pripovjedač im dodjeljuje imena s asocijativnim i aluzivnim nabojem (Oliver Twist, Carmen, Tomkrz, Ingvar, Kinderbet, Gavrilo Princip, Trnoružica, Hubertus i slično). No oni istodobno ratuju, održavaju karnevalizirane rituale, vjerske sesije, simulirane utakmice i demonstracije ili imitiraju pojedine povijesne osobe, odnosno ponavljaju ili kritiziraju njihova uvjerenja, iznose očuđujuće sofizme i idejne mozgalice i to istim takvim začudnim jezikom. Taj je jezični sloj mješavina standarda s leksemima ili sintagmama iz raznih jezičnih sfera (romski, ruski, poljski, litavski i dr.), a nadmeće se s uravnoteženim govorom pripovjednoga subjekta koji u izrazito mačističkoj formi suvereno donosi enciklopedijski precizna, iako i dalje subjektivna eruditska tumačenja o temama ili pojedincima koji ga napadaju, vrijeđaju, bodre, podržavaju ili izdaju (*Namjera va me opljačkati? To mu ne bi uspjelo. Čak i da ima nož. Osjećam bicepse u rukavima svog kaputa. Osjećam i sok adrenalina. Čini mi se da priželjkujem da me napadne.*, str. 62). Slične se konfliktnu epizode povremeno umataju u plašt književnih asocijacija: od *Bible* i *Slova o polku Igorevu* do Shakespearea, Platona, Th. Manna, Voltairea, Mayerinka i drugih.

Povrh svega, iz teksta se može iščitati kako nisu očuđeni samo prostori i zbivanja te pojedinci koji u njima sudjeluju nego je

i vrijeme puno izazovnih skokova u raznim prošlim i budućim, a posebna recentnim smjerovima (*[...] u toj eksploziji isti oni koji su do jučer mahali jednim barjacima, sada mašu drugima, i kao najžešći protivnici svojih dojučerašnjih stavova nastavljaju grabež u ime Domovine, vjernosti tradiciji i svetoj uspomeni na kneza Igora.*, str. 215). Tako se u ovoj grotesknoj satiri povremeno razabire i očuđujući mozaik vremenskih sličica u kojima se naziru poprišta nekih prepoznatljivih i turbulentnih povijesnih zbivanja, sanja se o raznim čudesnim državicama s ambicijom da slijede primjer Švicarske, priviđaju se najezde ruskih tenkova, ratovi, padanje zidova, obrisi nekoga budućeg društvenog sustava, ali i grabeži u ime domoljublja, a povrh svega globalizam kao pokriće za bešćutni međunarodni imperijalizam s naglašenom ulogom kineskoga fenomena gospodarskoga uspona (*Na kraju želim vas još jednom uvjeriti da su glasine o namjeri Kine da naseli nekoliko milijuna svojih građana u one prazne prostore koje pokriva Karpatija Libera, sasvim neosnovane. [...] Da, ne treba zaboraviti da je Narodna Republika Kina i garant vaše sigurnosti. Znaite, svakog časa može se dogoditi nešto... nešto što izbaci stvari iz ravnoteže, čak možda gurne u katastrofu, u svakom slučaju, poremeti red i poredak. I tada bez prethodnih dogovora i objašnjavanja, Narodna Republika Kina već je tu, spremna priskočiti, spasiti.*, str. 278).

Glas pripovjednoga subjekta sustavno proturječi idealističkim, pasatističkim, revolucionarnim, fatalističkim, destruktivnim ili apsurdnim stavovima pojedinaca te unosi u rasprave crtu objektivnosti i opuštanja među zastupnicima različitih ideja, napose onih sardoničnih o nedvojbenu uspjehu stvaranja prototipa savršene države nakon elektroničke revolucije (*Groteskni mislioci, zastupnici paradoksalne predodžbe o tome da se na razini intelektualne pobune, intelektualne revolucije može promijeniti svijet, naivni su poput mađioničara koji sam povjeruje da je zeca stvorio u vlastitom šeširu. [...] Kad je masa fanatični nosilac promjene, promjena je uvijek revolucionarna, ali nikad jednoznačna; i na kraju je uvijek teško izračunati koliki je omjer koristi i štete.*, str. 160). Na taj način Ludwig Bauer u romanu *Muškarac u žutom kaputu* ne

samo da sugerira kako je malo toga u našoj svakodnevici opipljivo i zbiljsko nego uvijek rava čitatelja kako je zbilja uvijek na rubu preobrazbe u simulatorsku igru riječima i smislovima; napose kada je riječ o tranzicijskim paradoksima i okolnostima kojima vlada apsurd, gdje je potraga za vlastitim identitetom pa i ljudskim pravima - nemoguća misija. Od koje ipak nikada ne treba odustati, bez obzira na cijenu i posljedice.

Dunja DETONI DUJMIĆ

Književnost 2010-ih: Doba izmeta

Tajanstvenim putevima, u proteklomu su se desetljeću u prostor hrvatske književnosti ušuljali fenomeni koji u najnovija vremena presudno obilježavaju ponajprije politički život. Preciznije: fenomen „postistine“ s jedne, te ocvalost establišmenta koji „populističke“ reakcije – poput ovoga teksta – žele demistificirati, s druge strane. Počnimo od ovoga drugoga: čak i ako je ono što je na prijelazu tisućljeća percipirano osvježavajućim i rubnim, naime *stvarnosna* poetika, u početku opravdano podrazumijevano pod riječju „alternativno“ u akronimu FAK, nositelji te poetike do današnjega dana u hrvatskoj književnosti nisu samo uspostavili dominaciju, koju – mišljenjem Igora Gajina – u proteklih par godina razbijaju tek pojave poput Kristijana Novaka ili Luke Bekavca, nego su prerasli i u simulakrum hrvatske književnosti u cjelini, figurirajući u tiskanim i virtualnim medijima kao jedini cvijetci u opustošenu vrtu hrvatske knjige. Vrijeme će, bude li milosrdno prema dobru ukusu i zdravu razumu, pokazati suprotno, to jest da su medijske književne perjanice 2010-ih godina u sklopu hrvatske književne povijesti ponajprije ipak tek paraziti, ili – u najboljem slučaju – književni kompost, ako ne i gnojivo.

Asocijacija na izmet, kao na vjerojatno prvi pojam koji prosječnom hrvatskom čitatelju pri razmatranju književnih zbivanja iz minule dekade pada na um, simbolički obilježava i prvu polovicu desetljeća,

izlivanjem kante fekalija na glavu Ante Tomića na splitskoj Rivi 2014. godine, ali i njegov svršetak, kvaziskandalom oblikovanim oko romana *Proslava* Damira Karakaša, koji je – napisavši kako su žitelji Like prije stotinjak godina bili toliko siromašni da su u isti lonac u koji su danju kuhali, noću obavljali nuždu – navodno toliko uznemirio Karakaševe Ličane da je iz svojega rodnog kraja, poput tolikih proroka prije njega, gotovo izgnan. Ovdje dolazimo do fenomena „postistine“: ne samo što bismo poslovično senzacionalističkim medijima koji o kulturi pišu samo kada namirišu nešto „skandalozno“ na riječ trebali povjerovati da je ovaj bizaran slučaj, utemeljen na nepoznatu broju incidenata, prouzročen isključivo opaskom o višenamjenskome loncu, već bismo trebali povjerovati i u toliku nepismenost Karakaševih isljednika da ovaj slučaj može razriješiti samo „demantiranje fikcije“, kako glasi sintagma koju su, osim samoga Karakaša, raznorazni mediji iz dana u dan – nesvjesni da bi ih i same, kao „postistinitu“ fikciju, valjalo demantirati dok u Tasmaniji ne ponestane eukaliptusa – razvlačili po ostacima ostataka svojih kulturnih rubrika. Ako je doista i došlo do progona razmjera kakve su mediji i sâm autor dali naslutiti, vjerojatnije će biti da su Karakaševi lički susjedi kivni na ono što je postalo navadom hrvatskoga književnog establišmenta, naime na kritiziranje svakoga aspekta tobože zaostale, ruralne, „ognjištarske“ ili „srednjovjekovne“ Hrvatske. Ukratko, ako je u nečemu doista problem, to zasigurno nije jedna rečenica o defeciranju u lonac.

Premda pojedinačan, ovaj slučaj simpotomatičan je za čitavu hrvatsku književnu dekadu. Izvorište cjelokupnoga problema je u medijima, međutim, kao i u razmatranjima samoga autora, pogrešno locirano. Problem, naime, primarno nije u nekim ili primitivnim čitateljima koji su Karakaševu fikciju nedostojno protumačili, nego u sferi iz koje proizlazi i sâm Karakašev roman, odnosno književnoj i kulturnoj eliti. Prema njihovu shvaćanju, čitateljski je puk, u skladu sa statistikama o nečitanju u Hrvatskoj, primitivan i glup, pa ne može pojmiti koliko su književna djela hrvatskoga *stvarnosnog* Parnasa zapravo kvalitetna. Konzultiramo li književnu kritiku, ova teza

naizgled će imati smisla – dvoznačenkast broj kritika Karakaševe *Proslave* uglavnom se kretao u rasponu od afirmacije do ekstaze. Prva zamjerka ovakvome viđenju stvari polazi već od same kritike. Njoj stoga valja uputiti metakritiku, a Karakaševu romanu protukritiku. Sudeći u apsolutnu smislu – a svaka ozbiljna kritika trebala bi početi od apsolutne vrijednosti djela koje proučava – *Proslava* je slab roman, lišen dublje imaginativnosti, koji u pripovjednome smislu ne donosi ništa novo. Umjetnički dometi *Proslave* ostaju ograničeni na ljepotu Karakaševa stila, koji sâm po sebi nije dovoljan da bi ovo djelo učinio velikim. Bez nečega što bi ne samo radnju nego i misli likova te njihove dijaloge, ali i glas samoga pripovjedača, moglo učiniti istinski zanimljivim – a *zanimljivost* je, treba li naglašavati, elementarna sastavnica dobre književnosti – Karakašev roman svodi se na stilsku vježbu u kojoj ljepota rečenice ne uspijeva iskupiti njezinu ispraznost. Ako je roman i nastao, kao što Karakaš kaže, kako bi čitatelj u nj mogao upisati ono čega u tekstu nema, to ne znači da bi tekst trebao biti baš ovoliko besadržajan.

Nije problematično, čak je i pohvalno što se glavnim likom romana, umjesto ljudi, smatrati, zapravo, može Lika; no Karakaš kao da se u zadnjih stoljeće i pol i nije odveć odmaknuo od, primjerice, Kozarčeve *Slavonske šume* – što bi, samo po sebi, već trebalo biti barem malčice problematično. Dijalekt kojim su pisani dijalozi likova također je lijep, no ti dijalozi su, nažalost, osuđeni tek na banalni funkcionalizam. Karakaš upada u tipičnu zamku književne *stvarnosnosti*: neprestance odgađajući klimaks, njegova poetika postaje antiklimaktičnost kao takva. Sama činjenica da se o *Proslavi* govori kao o kandidatu za hrvatsku knjigu godine svjedoči kakva je konkurencija Karakaševu djelu. Roman, naravno, nije posve bezvrijedan: završni dio završnoga poglavlja, kao antiteza biblijske pripovijesti o Izaku, mogao bi poslužiti za kvalitetnu novelu, ali sve to u kontekstu onoga što je proteklo stoljeće značilo za hrvatsku književnost govori o razmjerima dekadentne ispraznosti u koju je domaća književna riječ, a da je malotko primijetio, polagano zapala. „Razdoblje koje dolazi nakon klasičnoga“ – a klasičnim razdo-

bljem u hrvatskome kontekstu poimam doba koje je otpočelo Matošem, vrhunac doživjelo Krležom i završilo Marinkovićem – „može pokazivati obilježja ekscentričnosti i monotonije: monotonije zato što je jezično bogatstvo iscrpljeno, barem za to vrijeme, a ekscentričnosti zato što se originalnost više cijeni od pravilnosti“, pisao je T. S. Eliot. Karakaš međutim, kao i mnogi suvremeni hrvatski književnici, pati i od viška monotonije i od viška ekscentričnosti, u isto vrijeme.

Iako niječe hotimičnu provokativnost, Karakaš u romanu, koji provokativan uglavnom doista i nije, ipak inzistira na tipičnim frazama iz pop-balkanskog imaginarija na kakvima bi mu pozavidio i Ante Tomić, poput: „Komunizam, to je kad brat jebe sestru“, što je rečenica koju je nebrojeno puta spomenuo u ovogodišnjim javnim istupima, misleći vjerojatno kako će doživjeti neki odjek u javnosti. Pretjerana ili, poslužimo se opet tim pojmom, *populistička* slikovitost za ljubitelje doskočica, a koja sijevne jednom-dvapat u romanu – to je, naime, onaj eliotovski višak ekscentričnosti – ne može nadomjestiti dijalošku i događajnu jalovost iz ostatka romana – eliotovski višak monotonije – ali zato upućuje na Karakaševu značajku simultana pretjerivanja u suprotnim pravcima. Ta se navada očituje i u njegovim javnim istupima: prije skandala koji je *Proslava* izazvala, Karakaš je govorio kako je želio „stvoriti fikciju koja neće biti laž“ (T-portal, 4. travnja '19.), da bi zatim u službenome demantiju „pred svekolikom javnosti“ priznao da je „cijeli roman *Proslava* izmislio“ (HRT, 28. travnja '19.). Na književniku, međutim, uopće nije da govori o istinitosti ili neistinitosti svojega umjetničkog djela; na njemu je samo to da ga napiše. Demantiji i napomene u stilu „što je pisac htio reći“ – napose kada dolaze od samoga pisca, a nisu konceptualno utkani u djelo kao njegov kriptoliterarni produžetak – jednostavno su smiješni. Kao što je u *Anatomiji kritike* poodavno ustanovio Northrop Frye: „Pjesnik može, dakako, posjedovati kritičke sposobnosti i umjeti govoriti o svojem djelu. Ali, Dante koji piše komentar prvom pjevanju *Raja* tek je još jedan od kritičara Dantea“.

Odgovornost, pak, za hipersenzibilne reakcije površnih čitatelja u velikoj mjeri

snosi hrvatski kulturno-književni establišment, napose onaj njegov dio koji je posljednjih desetak godina u medijima neprestance glorificiran kao avangarda društvenog angažmana, koji se u praksi ponajčešće svodi na perpetuiranje predrasuda o, primjerice, prokazivanju tobožnje „fašistoidnosti“ najširih narodnih slojeva ili borbi s „radikalizmom“ koji u društvu postoji samo u tragovima. Ključna posljedica takve fabrikacije lažnih predodžbi o društvenoj zaostalosti jest – *proizvodnja* društvene zaostalosti, to jest pojava „fašistoidnih“ i „radikalnih“ elemenata u društvu, makar samo na površinskoj razini svjesno prkosne provokacije. U satiričnome ogledu *Prijedlog za ukinuće hrvatske književnosti* Pavao Pavličić je prije nekoliko godina hrvatskim književnicima ponudio niz korisnih savjeta za samuništenje nacionalne književnosti. Evo jednoga: „Neka se iz njegovih tekstova uvijek jasno vidi da mrzi i prezire zajednicu kojoj se obraća, pa dakle i čitatelja koji drži u rukama njegovu knjigu. Neka u sadašnjosti te zajednice vidi samo glupost i zaostalost, a neka u njezinoj prošlosti prepozna samo zločin i totalitarizam. Pri tome neka uvijek tvrdi da piše tako kako piše zato da bi zgranuo naše ljude, da bi im bacio nemilu istinu u lice, te da bi šok-terapijom pridonio napretku cijeloga društva“. Prezasićeni književnim poluproizvodima koji kao da su nastali po ovakvim uputama, a koje kulturno-književno-medijski establišment obasipa hvalospjevima, čitatelji će i na inače benignu provokaciju – poput erotskoga valjanja po blatu u svinjskome društvu iz zbirke *Kino Lika* – refleksno reagirati netrpeljivošću.

Reakciju establišmenta na Karakaševe nevolje amblematski ponajbolje predstavlja esej Darija Grgića objavljen u *Globusu*, naslova *Književnost se mora smiješkati, ali samo pod uvjetom da pisac nema zube*, a koji polazi od teze o, krležijanski rečeno, zaostalosti naših prilika. Tu tezu je, dakako, teško ili nemoguće oboriti, ali Grgić – ostvarujući zgodan presedan kritiziranja Karakaševe publike, a ne njegova djela – u svoju raspravu bez propitivanja uključuje niz štetnih i pojednostavljenih predrasuda, kako o književnicima tako i o čitateljskoj publici. Iako ih naša stvarnost tretira, valja priznati, i gore nego što su

količinom talenta zaslužili, Grgić pojedine književnike, s jedne strane poima u skladu s romantičkim idealima genijalnosti, kao vrhunaravne prosvjetitelje, besmrtnike koje puki puk nije u stanju razumjeti; a s druge strane kao socrealističke prvake koji su više negoli pisati umjetnička djela dužni ukazivati na društvene patologije, iz čega proizlazi i naslovna metaforička antiteza *smiješak – zubi*, to jest *estetsko – utilitarno*. Uloga književnika, poručuje Grgić implicitno, nije u uspostavi umjetničke međuigre istine i laži, nego u podučavanju čitatelja istini o njima samima. Tako shvaćena, književnost prestaje biti umjetnošću, a postaje podvrstom dnevne feljtonistike ili političkih kolumni, pri čemu problematičnim ne biva samo to što književnici nisu društveni analitičari, moralisti ili politički vizionari nego i to što su pisci nerijetko *loši* društveni analitičari, moralisti i politički vizionari: njihove intelektualne procjene nisu ni u kakvoj korelaciji s umjetničkim talentom, štoviše – nerijetko su mu i obrnuto proporcionalne. „Većina pisaca su osobe koje plivaju niz struju, samo nešto brže od ostalih“, piše opet Eliot, i sâm, dakako, pisac: „Imaju u sebi nešto osjećajnosti, ali malo intelekta“.

Naposljetku, ima li ičega provincijalnijeg od jadikovanja nad provincijalnosti vlastita društva? Establišment sa stotinu usta pretpostavlja kako je problem u narodu koji čita „pogrešno“ te iz nekog razloga baš te genijalne hrvatske književnike, to jest „nas“, čita tako malo. Problem, naravno, nikako ne može biti u „nama“, kulturno-književnoj, medijskoj kremi. Istina je, treba li isticati, upravo suprotna: stanje hrvatske književnosti nije loše zbog onih koji ne znaju valjano čitati, nego zbog onih koji ne znaju valjano pisati. Kultura nije provincijalna koliko i običan puk – čitateljski ili nečitateljski – već točno onoliko koliko je provincijalna njezina elita. Ako bi Hesiod *zlatnim dobom* hrvatske književnosti proglasio razdoblje koje je otpočelo objavom Senoina *Zlatareva zlata*, kao romana koji je počeo pridobivati domaće čitatelje – kako bi onda oslovio doba dominacije autora koji, pišući o izmetu, hrvatske čitatelje otuđuju od knjige?

Matija ŠTAHAN

Traganje za svjetlošću

(Goran Gatalica, *Odsečeni od svetla*, DHK, Zagreb, 2018.)

Pedeset tri teksta zbirke pjesama *Odsečeni od svetla* Gorana Gatalice podijeljena su u tri ciklusa: *Ares briše svet med zvezdami*, *Metafizika pravičnoga svetla*, *Preštimani dnevi jedne samine* (u kvantitativnome rasteru dijelova 20, 20, 13). Gataličina usredotočenost na preispitivanje odnosa čovjeka naspram univerzuma proizlazi iz profila autora – ovaj fizičar i pjesnik na tragu svoga profesionalnog traganja za istinom, smislom, počelom i u pjesmi pokušava odgonetnuti tajne univerzuma, bitka, čovjeka.

U svojem čitanju nastojala sam pojmiti logiku i smisao kompozicijske razdiobe tekstova. Premda naslovi ciklusa ne pokazuju zamjetniju emotivnu/motivsku/svjetonazornu razliku – svi su izrazito pojmovni, sa sugestijom promišljanja općih načela – razlika među ciklusima i svojevrsna priča, dinamika proizvedena razlikama, postoji.

Gatalica se kreće u emotivno-svjetonazornome okviru kajkavštine kako su ga u svojim esejima detektirali njeni dobri poznavatelji Ivan Kalinski i Ivan Kutnjak: trenutak je obilježen *kmicom*, fantazmagorijom, osjećajem raskidanja (Kalinski, *Anatomija kmice*, 2004., Kutnjak, *Nečastivi u snu ponoćne Hrvatske*, 2013.). Zapravo, od Krleže nadalje, kajkavština je neodvojiva od paklenih vizija, slika propadanja, raspadanja, straha i nemoćne puntarije.

Tematizacija takva stanja, ali za razliku od dosadašnjih sondiranja infernalizirane socijalne zbilje, kod Gatalice dobiva kozmičke dimenzije i najizrazitija je u prvome ciklusu. Vizija je svijeta apokaliptična: njime dominira drobljenje (*drobi se zutrašnjica na vusnicami*), vrijeme je *znorele misli*, *katakližme*, *kiborga*.

Diskurs je ispovjedni više nego reflektivni, premda vrsta uporabljenih jezičnih sredstava sugerira reflektivnost. Katakližmičke, zastrašujuće slike dobivaju razmjere sveprisutnosti i temeljnoga remećena svemirskoga sklada (*parkli samine*, *zvezde vu canjkima*, *černo sonce noštalgije*, *Andromedine kreluti opale su vu zemalški drač*, *zvezda odsečena od sonca*, *sila kmice*, *strah*, *čemer*,

smert neba i zvezd...). Svijet je hladan, prazan, razdrobljen, hiberniran, ispražnjen od smisla i takav prestaje biti mjesto prikladno za postojanje čovjeka. Pjesnik govori o nekom *mi* koje jest negdje prisutno, no ljudi (kao da) u takvu svemiru i nema (*mertvo življenje*, *samina*, *čkomina*).

Drugi je ciklus okrenutiji čovjeku i donosi više svjetlosti i emocionalne topline (*Svetlo povekšuje samoću i ljubav / zdalka nasmejanu dropinicu Božje lepote*). Većina pjesama ovoga ciklusa apostrofirana je – posvećena autoritetima: čak 11 tekstova svojevrsni su *hommage* velikim prethodnicima kojima Gatalica iskazuje uvažavanje (Šimić, Krleža, Kanižaj, Tadijanović, Golob, Generalić, Galović, Krmpotić, Matoš, Dragojević, Ujević). Budući da je u preostalim dvama ciklusima takvih posveta manje (u prvome se spominje Nikola Šop, a Gagarin u trećemu), postupak apostrofiranja držimo posebnosti drugoga ciklusa. U takvome viđenju svijeta čovjek može biti i jest uzvišeno, zvjezdano biće koje rasapu prkosi momentima ljepote. Smisao je doseživ u ljudskome djelovanju i prisutnosti, osobito kroz riječ/pjesmu (*Još navek popeška svetlo donša / čez hostu od reči / tera otpira nove vidike / poslušne duše*) i kroz životne sitnice (*ternac*, *firunge*, *kertičnjak*, *zviranjek*, *ufanje*).

Treći je ciklus sinteza: aktualizira poziciju čovjeka u svemiru, preispituje oboje, budući da su, kao dijelovi svijeta, kontekst jedno drugomu. Globalno trajanje i dalje je mišljeno u znaku besmisla, no u njemu hrabri ipak opstaju i čine svoja velika djela: u naznačenome hladnom i ravnodušnom svemiru treperimo mali mi sa svojim čežnjama i snovima. Usto, premda hladan, svemir je i lijep, ponekad sasvim zemaljski. Čovjek je ostavio svoj otisak u svemiru upisujući u nj vrijednosti koje drži važnima: time mu je dao toplinu i povezanost dijelova.

Od kataklizmičnih, fantazmagoričnih, infernalnih slika koje dominiraju prvim ciklusom došli smo do *ciklamaste suškave svetlobe*, *zvezdanoga gartlica*, *deždeka astročestica* koji škropi. Misao o smislu i čežnja za njim nisu sasvim optimistične: još uvijek svemir prožima razorna snaga besmisla (*belina paranoje*) i još je *preveć nemirov v krvi / živih smertih / hudih namera*, no nekako je otvoreno mjesto svjetlosti i nadi.

Posebno nas na takvo mišljenje nagovara zadnja pjesma, *Popeška za Orionovu decu*: njome provijava *mužika vergleca z paralelnoga sveta*, melodijom upravlja *svetleći guvernal zvezd*. Osvijetljen i ozvučen univerzum postoji u znaku nade što je potkrijepljeno uvođenjem nove generacija u viziju (*djeca*), čime se priča otvara nadi i budućnosti.

Naznačenu dinamiku suodnosa suprotstavljenih etičkih/kolorativnih načela dokumentirat ćemo slijedom nizova slika tame i svjetlosti (slike su označene brojem stranice kako bi se naglasila intencija dinamike):

Tamni niz: *černa pleva* (62), *kmični greh kak velko sonce* (13), *černa samina* (12), *černa kmica* (16), *černa slika neuralgije* (17), *černe senje* (38), *černa štibra* (43);

svjetlosni niz: *lepota prapočetka* (28), *cukor vremena na vusnici* (28), *Devičanska čistoća neba* (22), *neznani jezik svetla* (41), *čudovita svetloba* (22), *sončeni trag na lelu* (49), *svetlo kreposne pirge* (55), *kmično nebo – bela paranoja* (65).

Vidljivo je kako ideja svjetlosti jača: slike svjetlosti frekventnije su prema kraju.

Zanimljivo je pratiti i dinamiku odnosa slika *černo sonce – černo sonče*: *sonce*, premda *černo*, u varijanti *černo sonče* ublažava dojam strahotnosti semantičkim pomicanjem u prostor deminutivnosti tako da slika sugerira i svojevrsnu notu žalovanja, ne samo strah. U prvome se ciklusu sunce aktualizira kao *piknja zginula proti zapadu* te kao eksplikacija negativna etičkoga principa (*greh kak velko sonce*). Dominantnost crnine proizlazi i iz generalne slike *černa kmica je porezala svetlobu*. Sunce se pojavljuje i u drugome dijelu, kao *sonče* (*zdrobilo se sonče*), dakle – još s dosta tamna/negativna u značenju, ali u obliku deminutiva koji ublažava negativnost. Dok se u prvome dijelu sintagma *velko sonce* aktualizira u apokaliptičnome okruženju (*kmični greh kak velko sonce*), u drugome se negativno značenje relativizira modalnom riječju (*morti bi trebalo kričati / na denešnje velko sonce*). U trećemu ciklusu nema sunca, ali ne znači da nema svjetlosti i topline, štoviše – jačanje obojega evidentno je u mnoštvu naznaka.

Razloge jačanja pozitivna životnoga principa u autorskome promišljanju zbilje i aktualnoga stanja svijeta vidim i u iska-

zanu povjerenju u poetsko govorenje: za autora *popeška svetlo donša / čez hostu od reči*. Govorenjem, pjevanjem, *Gatalica* je od *drobljenja zvezdane reči prapočetka* i *psihodeličnih glasov vesmira* iz prvoga dijela putem zamjedbi *zasvečkavanja svečkici* u drugome došao do *zvrčenih misli* i promišljanja *lepote zvezd* u završnome ciklusu knjige.

Kao što je već naznačeno, kajkavština je s Krležom, a preporučam i zavirivanje u opus Zvonka Kovača (*Goettingenske elegije*, Meandar, Zagreb, 2001.), razvila zamjetan leksički opus za ekspresiju inferalnoga. Ipak, *Gatalica* je za svoje kozmičke vizije kreirao niz novih slika: u spoju interesa za znanost i pjesmu stvorio je osebuje sintagme postupkom poetizacije termina (*glasi hibernacije, černa neuralgija, telo kiborga, halabučenje galaktike, psihodelični glasi vesmira*).

U načinu tvorenja pjesme zamjetan je izuzetno čest tvorbeni algoritam: pjesma je stvorena kao linearna kumulacija zamjedbi o temi – nižu se izjavne rečenice intenzivirajući željeni dojam novim slikama, a pjesma često završava nekim efektinim sumacijskim stihom (recimo, uvodna pjesma *Ares briše svet med zvezdami* završava naslovnom rečenicom i tako pojedinačne zamjedbe snažno zaokružuje pojmovno općom slikom).

U tome smislu, *Gatalicu* vidim kao sljedbenika dobre tradicije u promišljanju problematike svijeta i oblikovanja jezikom, osobito kao autora koji se recepcijom i vidljivošću svojega kajkavskog diskursa (sudjeluje u nizu književnih susreta i stekao je naklonost zamjetnih kritičara) upisuje u krug respektabilnih pjesnika profinjena senzibiliteta za tematiku i jezik.

Emilija KOVAČ

Zavodljivo pismo neutraliziranih signala

(Gordana Benić, *Bijeli šum*,
Meandarmedia, Zagreb, 2019.)

Bijeli je šum jednoliko raspoređen po svim frekvencijama te može poslužiti kao

izvor frekventno ravnomjerna signala; u astronomiji, analiziran je zbog određivanja stupnja aktivnosti zvijezda. Bijeli šum, laički rečeno, neutralizira signale te utoliko biva korišten i u psihoterapeutske svrhe. Šum maternice, primjerice, korišten je za umirivanje i lakše uspavlivanje manje djece (možda sam prirodoslovni laik, ali to teško da može biti slučajno). Također, bijeli šum olakšava, upravo zbog neutralizacije izvanjskih zvučnih signala, lakše postizanje željene koncentracije pri obavljanju kakve nadasve intelektualne aktivnosti. Rukopis Gordane Benić čitao sam upravo posegnuviši za bijelim šumom, a rezultati su na planu novopečena čitateljskoga iskustva bili očaravajući. Dakako da je pritom snažno aktiviran asocijativni mehanizam koji me je nagao na pomisao svemiru pridati predznak pramajčinstva: osluškujući maternicu i čitajući magijsko pismo velike pjesnikinje, kozmos sam imenovao ženom, majkom, discipliniranom rađateljicom svega. Zanemario sam jezičnu konvenciju te se počastio pročišćenom sintaksom bijeloga šuma koja me je, barem na časak, učinila sretnijom osobom.

Rukopis je podijeljen u jedanaest cjelina (završnu bilješku odlučio sam interpretirati kao zasebnu mikrocjelinu) te broji sedamdeset i jedan pjesmoprozni tekst pretežito monostrofičnoga ustroja. Prva cjelina naslovljena je *Hram galaksije* i otpočinje tekstem *prirodne simetrije* u kojemu su motivi odnosa u prirodi iskorišteni kao stilski pojačivač u službi naglašenijega promišljanja metafizičkih relacija; koncept linearnoga shvaćanja vremena (u korist prostorno-vremenskoga favoriziranja) pritom biva napušten: *Zbog ljepote, koja napuštenom dobu / daje još sablasniju notu, povezuju se čuda iz davnje prošlosti, ožive / maleni grobovi fantastičnih ideja*. Prožimanje Sunca i Zemlje u tekstu je *bestjelesni kozmos* podvučeno izvrsnim deskriptivnim slojem: *U koz- / mičkoj prašini struje valovi zemaljskoga mulja i Sunčeve kosti lako se / rasprnu kroz tektonske ploče*. Život kao svekozmička egzistencijalna univerzalija naznačen je i izvedbeno lucidnom središnjicom teksta *veliko plavetnilo*, ističem: *Nezemaljska bića govore ljudskim jezikom / o želvama, morskim kornjačama čija starodrevna tišina podsjeća na / ništavilo*. Tekst *svemirski hologram*, već

i sâm naslov sugerira, semantički se oslanja o hologramsku teoriju svemira koju, uzmemo li u obzir i širi povijesno-antropološki kontekst, možemo podvući pod prirodoslovno predznakovljeni vid neoplatonizma. U tekstu *oblici snova* Zemlja je deskribirana kao rubno transcendentni palimpsest: *Sablasne okamine i fosilne maske minerala stare milijune godina / samo su oblici snova što trunu i raspadaju se u talozima stijena*. Ciklus završava tekstem *hologramski snovi* u kojemu mistici kozmičkih slika doprinosi i promišljeno uvođenje motiva baobaba.

Kripta vremena naziv je druge cjeline koji otpočinje tekstem *rajski vrtovi*, zapisom u kojemu je jaka atmosferičnost ostvarena kombinacijom mitološkoga i znanstvenoga leksika. U tekstu *magijski realizam* subatomske su čestice svjetilno naznačene gradivnim jedinicama svemirajezika; ubrzani raspad slika sugerira desemantizaciju jezičnoga kanona kao nagovještaj kraja, predapokaliptičnu harmoniju kojoj opasno prijeti kolaps. U tekstu *šumovi davnih mora* kozmički red biva podvučen sugestijom kanonske arhitekture: *Kada bi galaksija Andromeda bila osvjetljena, na noćnom / nebu zasjala bi kao plava magla snježnih lavina; kristalna ploha pre- / krita vapnom i pijeskom u hladnoći katedrala*. U danome primjeru uočiti je stilsku osjetljivost i na leksičkome planu (*hladnoći*).

Natura morta treći je ciklus otvoren zapisom *ljepota na zemlji* obilježen lucidnim posezanjem za oksimoronom (*strašna ljepota*); nadalje, uočljiva je daljnja „delinearizacija“ spoznajno pojmljive egzistencije uz primjetne estetski izvanserijske sintagmatske konstrukcije. Tekst *najbolji od svih svjetova* nagao me je na privremeno odstupanje od strogih uzusa interpretacije teksta uvjetovano aktivacijom asocijativnoga mehanizma što me je nagalo spomenuti naslov uzeti u obzir makar kao kakvu sekundarnu intermedijalnu gestu. Dopustio sam si jednom prigodom, naime, upitati Benić je li ljubiteljica *Star Trek* franšize. Odgovor je, sukladno slutnjama, bio pozitivan. Utoliko mi je bilo teško ne pomisliti na mogućnost koreliranja s dvoepizodnim uratkom iz serije *Star Trek: The Next Generation* naslovljenim *Najbolji od obaju svjetova* (kraj treće i početak četvrte sezone). U tekstu *piramida neba* sintaksa doseže anto-

logijski potencijal. Zapis naslovljen *najstariji pelud svemira* daljnje je promišljanje prostorno-vremenske relativnosti ovisno o prostorno-vremenskim koordinatama; egzistencija je, naime, od strane jednoga spoznajno dijakronijski kapacitirana entiteta ocijenjena prošlošću drugom entitetu možebitnim futurum: *Crna jaja velike ptice emu davno su otplutala iz gravitacije; otisnula se u potpunu divljinu.*

Četvrti ciklus naslovljen je *Svemirska zrcala*. Posrijedi su tri pjesmopozna triptiha: *virtualni teleskop, čahure zvijezda i kozmička ravnoteža*. Odnos teleskopa i svemira pritom možemo uzeti u obzir kao promišljenu ilustraciju čitateljeva horizonta očekivanja te samoga teksta; lirični momenti svoju kvalitativnu ekstazu dosežu u drugome fragmentu trećega triptiha: *Kroz teleskop Subaru otkrili su užareni planet boje tamnog trešnjina / cvijeta; preplavljuju ga oceani rastaljenih stijena i njegova spiralna / orbita dugo sjaji dok isparava u tamu.*

I u prvome tekstu petoga ciklusa naslovljenoga *Terra magica*, zapisu *računalni svemir*, a na tragu prethodne konstatacije, izvjesno je korelirati s pismom kao precizno izgrađenom strukturom kojom biva popunjena digitalna praznina. Ideja je transpozicije makrokozmosa u mikrokozmos osobito izražena u tekstu *zvjezdana mandala*, ističem: *Otkada nanomašine stvaraju beskrajnje kopije Stabla života, topo- / grafska mjerenja pokazuju goleme šupljine ispunjene novim genet- / skim šiframa.* U tekstu *nebesko cvijeće* svjetlosti kao jamcu života semantički oponira (umjesto literarno očekivane tame) gravitacija: *Prije nego smo uhvaćeni u divlju gravitaciju bili smo igličasta trava, / supersonične vlati u jatima galaksija.* Tekst *bestežinska ljubav* pismo podvlači kao surogat Zemlje u koju je kao najdivnija lirika destrukcije upisano vrijeme: *Veličanstveni jaguari, afričke žirafe i srebrne gori- / le još sanjaju bujne paprati iz kišnih šuma.*

Šesta je cjelina naslovljena *Lovci na planete* i otpočinje tekстом *zvjezdana jedra* čija je estetički progresivna završnica temeljena, uz ostalo, na jakom kodu informacijsko-komunikacijske tehnologije. Sintagmatsko podvlačenje ideje stalnosti mijene u tekstu *visinski kartografi* postignuto je uporabom bravurozne sintagme *šareno perje praptice*. Zapis u *dušama androida* svojim nas alter-

nativno-povijesnim koreliranjima (mitski planet *Nibiru*, primjerice) može vratiti sve do drevnih sumerskih, babilonskih ili možda vedskih zapisa koji otvaraju prostor tumačenjima o izravnu utjecaju izvanjske inteligencije na razvoj života na Zemlji, a posebice na pojavu i evoluciju čovjeka; popularno-znanstveno promišljanje, dakako, navelo bi nas i na zaključak kako je naslov teksta oksimoron. Na danom je idejnom planu tumačiti i spomen „zigurata tamne tvari“ (tekst *odbjegli planet*), briljantnu sintagmu koju je možebitno razmotriti kao jedno od kvalitativnih vrhunaca rukopisne cjeline. Navedeni je zigurat smješten izvan Zemlje – transcendentalan kakav jest, isti stvara život.

Nebeski događaj sedma je cjelina koja otpočinje tekстом *valovi gravitacije*, a čijim čitanjem zaključujemo da dotadašnja sintaksa rekapitulacije sada biva pismo proročanska zamaha. Na ranije se spomenutu hologramsku teoriju svemira idejno naslanja i tekst *utvarne galaksije*, ističem: *Skrivene u oblaku karbona, utvarne / galaksije lebde poput ljubičastih diskova.* Spoznajna rubnost subjekta-promatrača u tekstu je *čudna obasjavanja* domišljato podvučena sintagmatski nadrealističkim impulsom (*psihodelične šare*); isti onaj slobodno-asocijativni mehanizam u meni je pritom isprovocirao davno potisnuto iskustvo gledateljski drugoplanskoga uspona na Svetu planinu Alejandra Jodorowskoga. Polisemantička su polja egzistencijalno labilne stvarnosti polazište čitanja teksta *fantomski zemljovid*, ističem: *Prije nego su tajne zadnjih mamuta potonule u svemir, kvarcni piše- / sak prekrpio je fantomske zemljovide.* Tekst *pustinjske utvare*, pak, inkorporiraju znanstveno promišljanu ideju kozmičkoga mnoštva prema kojemu je nama spoznatljiv svemir tek jedan u izvjesnom bezbroju prostorno-vremenskih metaodrednica: *U diskovima tamne tvari svemir je zaboravljeni grumen kristalne pra- / šine.* U tekstu *zidovi galaksija* svemir je naznačen kao simbolički odjek (ne i jekal!) usvojene prapovijesti kojoj je, kao vremenu prethodnom pismu, promišljeno apozicioniran mrak: *U svakoj zvijeri ili lovcu s teleskopskim ciljani- / kom treperi vulkanski mrak i prazemlja isijava tamu.*

Cjelinu *Muzej imaginarnog* otvara tekst *uzaludne zagonetke* kojim je ponude-

na deskripcija prirode kao svegzigistencije nikle u kakvoj kozmičkoj metemitologiji. Tekst *fraktalni bogovi*, pak, obilježen je jakim intermedijalnom gestom: *Kameleoni i himere na Boschovim slikama, Uccellove magične pti- / ce, slonovi i vilenjaci golemog svemira samo su maleni brodovi što / tonu sa svakim zalaskom sunca*. Semantička ekvivalencija svjetlosti i pisma iznova je naznačena tekstem *škrinje esencija*. Gusto prožimanje mitološkoga i znanstvenoga diskursa nalazimo i u tekstu *svjetlosni talozi*, naime: *Tajnovita neman putuje Zemljom, čini / se da je u njoj zatočen nevidljivi kozmos: zodijački dijagrami, svje- / tleći tuneli, višeglave himere, prirodni algoritmi, Sunčeve kosti i eoni / tamne tvari*. Napokon, tekst *nepoznati jezik* naglašava transcendentalni predznak relacije *čovjek – svemir* (ili one jasno reverzibilnoga predznaka, *svemir – čovjek – svemir*) što, makar diskretno, rezultira semantičkim poistovjećivanjem čimbenika relacije: *Unutarnja zrcala naših duša predivni su planeti u mrežama magnet- / skoga polja, bodre ptice dok lete za Afriku i vraćaju se preko ruba / svijeta*. Napokon možemo *osluškiivati svemir*.

Deveta cjelina rukopisa naslovljena je *Nova mitologija*, a otvara ju tekst *Snopovi energije* u kojemu velike mijene svemira asocijativno predznakovljuju velike mijene povijesti čemu, kao konstanta, na planu trajnosti rukopisnom logikom oponira svjetlost. U pjesmoprozi naslovljenoj *jezik gravitacije svemir* je deskribiran kao rubno ezoterični metajezik: *Neobično kôdirani jezik opisuje čud- / na bića iz drugih svjetova, magnetne kristale u piramidama; guste / rešetke telepatije i magije*. Egzistencijalna je krhkost čovječanstva bravuroznim sintaktosemantičkim patosom naznačena u završnici teksta *apstraktni horizont*, ističem: *nebeski cvjetovi / klize u komore srca, i samo nas tama još drži na okupu*. Zapis *krotitelji sfera* možemo čitati i kao suptilnu kritiku sve razvidnijih naznaka civilizacijskoga regresa: *Završena je / Planckova era elementarnih čestica i krotitelji sfera zamišljaju kako / je svijet od kugle postao ravna ploča*. Ravnozemljaštvo, ističem kao nužni dopisak, na početku treće dekade informacijski hipervitalnoga stoljeća teško je tumačiti drugačije no kao primitivizam projektilan u uskointeresnim krugovima čije je

desemantizirajuće ludilo eskaliralo kao i, primjerice, kvantitativni zamah loše poezije. Iza naslovne sintagme teksta *apokrifno evanđelje*, pak, krije se možebitno promišljanje nezaustavljiva napretka znanja što za posljedicu, makar posve hipotetski, ima urušavanje dogmatskih hramova staroga svijeta; u tome je kontekstu inteligentan i spomen jednoga od pionira modernoga okultizma Aleistera Crowleya čiji su život i djelo uvelike utjecali na brojna, ne samo umjetnička stremljenja prošloga vijeka.

Zona galactica incognita, galaktički vodič za psihonaute cjelina je koju čine dva pjesmopozna triptiha naslovljena *zvjezdani putnik te svemir u jednoj slici*. Tematsko-motivski, ista obrađuje pojavu prvoga zabilježenog međuzvjezdanog nebeskog tijela koje je prošlo Sunčevim sustavom te je nazvano *Oumuumua*, a što na semantičkom planu možemo čitati i kao himničkim zanosom pisano predapokaliptično proročanstvo koje, međutim, suprotno očekivanu, po svršetku recepcijskoga usvajanja rezultira post-čitateljskim spokojem; spoznajna šturost u odnosu na tijelo pritom doprinosi atmosferi mistike što se, s obzirom na spomenutu rukopisnu logiku, ispostavlja očekivanim te opravdanim. Post-rukopisna bilješka (koju sam uvodno kategorizirao kao zasebnu mikrocjelinu) naslovljena *Perpetuum mobile, O zemaljskim varkama i galaksiji duše* dokumentarističkom pribranošću rekapitulira dosadašnji tijek takozvane svemirske ere čovječanstva, a uz napomenu kako je rukopis četvrti dio poetskoga petoknjižja naslovljenoga kao i spomenuta bilješka.

Vratimo li se na početak ovoga kratkog ogleada, izvjesno ćemo se dotaknuti strojno zabilježena šuma maternice te njegova blagotvorna učinka osobito na djecu mlađe dobi. Emitiranje je toga pozadinskog šuma (pozadinskoga u kontekstu recepcijskoga usvajanja rukopisa koji je predmet članka) odabirom kojim sam iznevjerio praksu čitanja u strogoj tišini, odlučivši se na znanstveno preporučeni model intelektualnoga upregnuća. Nisam pogriješio, dijelom i stoga što sam vrlo brzo došao do zaključka kako rukopis *Bijeli šum* Gordane Benić doista vrlo brzo provocira mobilizaciju asocijativnoga mehanizma što me je, zatim, kao i Glasnika izdaleka, odvelo

mnogamo: i u samo srce galaksije-materice u kojemu je još nerodeni jež pupčanom vrpcom spojen na vjedro tamne tvari hraneći se antimaterijskom krvlju čitateljske ekstaze, kao i na malu plažu Andriane Škunce, onaj mikrokozmički treptaj kojim još jedna velika pjesnikinja već dugo časti društveno-mrežne lovce na metafore. Bilo bi suviše jeftino pozvati, naposljetku, na čitanje ove knjige. Iz napisanoga se, vjerujem, to itekako podrazumijeva. Benić je iznimna autorica, a njezino je pismo, ako ništa drugo, melem na rane zagnojene pamfletizmom i učmalošću literarno hiperinflatorne, katkad gotovo posve nečitke svakidašnjice.

Franjo NAGULOV

Stvarateljska i obnoviteljska funkcija jezika

(Kamel Daoud, *Zabor ili Psalmi*,
Fraktura, Zaprešić, 2019.)

[...] *Velike priče neopazice vladaju svijetom, kao planine. [...] Katkada stupe u rat [...] Razlog tome je što nijedna Priča, nijedna povijest stvaranja ne želi prihvatiti onu drugu [...] kao onu koja se rodila iz istog trbuha, oko iste drevne vatre. [...] To je skup ljubomornih božanstava s mentalitetom djece koja ne žele odrasti i prihvatiti misao da se svijet može zadovoljiti tišinom i svjetlošću.* (str. 172)

Daoudov roman *Zabor ili Psalmi* već u naslovu poistovjećuje čin pisanja i ljudski život koji se ovjerava svetim pričama iz Kur'ana, no na koncu pripovjedač Zabor stvara vlastiti red u jeziku, svladavši njime priču o prošlosti vlastite obitelji i sebe samoga. Riječ je o bildungsromanu i obiteljskoj priči, ali i romanu-eseju, metatekstualnome štivu o jeziku, pismu kao mediju komunikacije, knjigama i svrsi pripovijedanja.

Tri dijela romana naslovljena su kao *Tijelo*, *Jezik* i *Ekstaza*. Prvi dio upućuje na Zaborovu borbu s nedostacima tijela, povezanim s bolnim događajima iz

ranoga djetinjstva. Drugi dio tumači njegovu pisanje, kojim umirućima omogućava povratak u život, vrativši ih početku njihove životne priče, a treći dio govori o otkriću jezika knjiga i tijela, dakle o izlasku iz okvira seoskih patrijarhalnih običaja čija se ograničenja obrušavaju na sve ranjive skupine: žene, osobito rastavljene, nepriznatu djecu i starce koji su izgubili razum. Međutim, obiteljska i Zaborova osobna priča kružno se ponavljaju u svim dijelovima, idući od nejasnih lirskih fragmenata prema sve jasnijim pojedinostima iz prošlosti, nakon čijega će spoznanja Zabor biti spreman za novi početak. Kada govori o alternativnome poretku slova, on zapravo govori o svojemu pripovjednom postupku koji višekratno ide od kraja priče prema početku, dodajući prethodno izostavljene pojedinosti: „Zašto ne pisati kao što vol ore, amo-tamo, ili kao ptica, odozdol nagore i odozgor nadolje? Ili bez reda, kao što se tragovi karavana utiskuju u pijesak?“ (str. 101). U zgradama i kurzivu na drugome mjestu izravnije aludira na svoj čin pisanja: „(Pretpostavka: čitate knjigu počevši od kraja. Priča se odvija obrnutim slijedom, stranice se smjenjuju, bivaju drukčije, starije, tanje, krhkije. Listate ih i one se prilagođuju vremenu: papir postaje papirus, zatim kozja koža, lopatica, hrastova kora, voda pod prstom, zviježda. Kako ih okrećete, i samo pismo ide natrag u vremenu: od tiskanog prema rukom pisanu slovu, od rukom pisana slova prema prepisivačevu oslikanom inicijalu, zatim prema znaku, crtici, klinastom urezu, sličici, crtežu, pečinskoj crtariji, da bi završilo – iznova počelo – s kažiprstom ruke uprtim u nešto, u životinje raznobojne kože, u valovito gibanje reptila, u pokrete oka, hrapavo dahtanje, slog.)“ (str. 93). Navod otkriva mitsko shvaćanje povijesti: put u osobnu prošlost vodi prema prošlosti pisma, pisanja i ljudske vrste, nakon čega je čovjek opet pred novim životom koji treba urediti, što znači da je linearno poimanje postojanja zamijenjeno kružnim.

Zabor vjeruje da neprekidnim pisanjem slijedi ritam disanja i tako spašava živote bolesnih i umirućih u svojem selu Abukiru: „Jer disanje treba podijeliti s umirućim, naći priču ispod njegovog poraza i vratiti mu potrebu za životom.“ (str. 106). Pripovijedanje smatra načinom održavanja

svijeta na životu, čime poistovjećuje *povijest* i *priču*: „Svijet duguje svoju trajnost samo opisu koji će ostaviti netko, negdje – to je sigurno. Katkad mi se zauzla želudac pri pomisli da sam zaboravio poneku sitnicu i da time sudjelujem u njegovu nestanku ili ubrzanoj propasti. Kad ja zaboravim, smrt se sjeti“ (str. 117). Religijsko poimanje da je svijet knjiga, a tinta njegovo tijelo Zabor nadahne da pisanjem mijenja slijed vremena i tako otklanja boljke sela.

Okvirna je priča romana pisana kurzivom i u zagradama kako bi se odvojila od pripovjedačevih tumačenja prošlosti. U njoj opisuju umirućega oca koga treba spasiti svojim spisateljskim darom kao što je učinio brojnim ljudima, produživši im život za tisuću i jedan dan. Riječ je o aluziji na arapsku zbirku pripovijedaka *Tisuću i jedna noć*, provodni motiv romana. Budući da je Zabor s majkom bio otjeran, a u očev život ušla nova žena i rodila mu drugu mušku djecu, pokušaj da neprekidnim pisanjem u roku od tri sata zaustavi očevu smrt jedina mu je mogućnost konačno doživjeti očevo priznanje. Kako bi ga vratio u život, mora ispričati obiteljsku povijest te se tako i sâm osloboditi terora prošlosti. Riječ je o *povratku u utrobu*, arhaičnoj istočnjačkoj metodi vraćanja vremenu postanka s ciljem obnove čovjekovih životnih moći, a Freud je po analogiji stvorio tehniku povratka čovjeka u određena prvobitna iskustva kako bi poznavanjem osobne povijesti ovladao njome i onemogućio joj utjecaj na vlastitu sadašnjost (Eliade, *Aspekti mita*, 2004., str. 91–92, 95–97). Zabor slično govori o svrsi povratka na početak: „Pisanje se mora suprotstaviti agoniji, svojoj opreci. [...] Kraj, to je ono o čemu valja razmišljati. Jer ono što je zajedničko svim pričama jest kraj: isti je za junaka i za poraženo čudovište. Jedan umire ubijen, no umrijet će i drugi, od ponavljanja, od onoga što nosi u krvi, [...] od pada u mrtvo vrijeme. [...] Zato umirućega treba natjerati neka se vrati u trenutak suočenja s čudovištem vlastitog života [...], a potom ga natjerati neka stazom svog života krene natrag do trenutka u kojemu mu se nametnulo pitanje hoće li odustati od svoje nakane ili joj se pokoriti. Tada spašeni i vraćeni životi mogu nastaviti dugo tražiti, dakle živjeti [...]“ (str. 197). Vraćajući

se osobnoj i obiteljskoj povijesti, Zabor osluškuje riječi psa, svojega unutarnjega vodiča, koji u mitologiji ima ulogu psihopompa, vodiča mrtvih kroz noćno more, „što se povezuje i sa simbolizmom majke i uskrsnuća“ (Cirlot, *Dictionary of Symbols*, 2001., str. 84). Na kraju romana pokazat će se da Zabor tek nakon očeve smrti počinje živjeti novim životom kao da je doživio uskrsnuće, stoga se pas može shvatiti kao njegov vodič kroz tamu prethodnih godina života, opterećenih obiteljskom sramotom i patrijarhalnim društvenim predrasudama.

Imena likova slijede islamsku priču o Ibrahimu i Hadžeri, otjeranoj sluškinji koja mu je rodila sina Ismaila. Pripovjedaču Zaboru pravo je ime Ismail, kao i Hadžerinu nepriznati sinu, no ime otjerane sluškinje ima neudana tetka Hadžer s kojom živi otkako ga je nakon majčine smrti doveo ujak. Otac mu je imućni mesar Hadži Ibrahim koji ga je pod pritiskom svoje druge žene s tetkom otpravio u „donju kuću“. Poslije taj čin želi opravdati pričom o svojem gladnom djetinjstvu prije Neovisnosti, uspoređujući ga s povoljnijim odrastanjem svojega sina. Budući da ima mnogo ovaca, čije je klanje sinu izazvalo traumu i nesvjesticu, on ga kao odrastao uspoređuje s Ibrahimom koji je htio žrtvovati sina Ishaka, no Božjom je voljom žrtvovan ovan. Pripovjedačevo sjećanje na život u očevoj „gornjoj kući“ odnosi se na sukob s polubratom Abdelom koji ga je gurnuo, a zatim sâm izgubio ravnotežu i pao u suh bunar, tvrdeći poslije da ga je gurnuo četverogodišnji Ismail. Prema zvuku udarca svoje glave o kameno tlo, Ismail je sebi smislio ime Zabor. Kada ga je u petoj godini zapisao, postao je svjestan veze između zvuka i riječi, a mnogo poslije i vlastita poslanja da katalogizacijom svega postojećega u selu očuva njegovu ravnotežu. Ova epizoda podsjeća na sukob braće Kabila i Habila u Kur'anu, pri čemu je prvi ubio drugoga. Ismail prestaje biti dio očeve nove obitelji, pa s tetkom Hadžer i dementnim djedom odlazi u donju kuću gdje vode izoliran život, što upućuje na netoleranciju obitelji i sela prema statusu neudane žene, umno oboljela starca i nepriznata djeteta. Ismail je u društvu vršnjaka obilježen nespretnošću i neugodnim glasom, koji opisuje kao jareći. Pati od epileptičnih napadaja koje

mu tetka liječi skupim talismanima. U obitelji dječakovu bolest tumače kao posljedicu urokljiva oka ili kaznu što je otac ostavio njegovu majku. Kao odrastao, on korijen bolesti nalazi u strahu koji mu je prouzročila majčina smrt. Još se uvijek onesvjesti kada pokuša prijeći granicu sela, što je posljedica sjećanja na bijeg s majkom koja je umrla u pustinji. Stoga kaže: „Bedemi moga svijeta u mojoj su glavi“ (str. 188). Gubitak majke poistovjećuje s gubitkom jezika: „Svaki je jezik majka, a moja je umrla prije no što mi se probudilo pamćenje, zato sam postao preplašeno siročić.“ (str. 137). Potkraj romana optužuje oca za napadaje koje je trpio. Izostankom iz njegova života otac mu je uskratilo spoznaju svijeta pomoću jezika: „Trebalo imati oca za imenovanje svijeta, inače se svijet raspadne i stane se vraćati u nasilnim valovima, zaguši nas toliko da izgubimo osjećaj za orijentaciju“ (str. 204). Zaborova rečenica podsjeća na stvaranje svijeta nominacijom, kada je Ademu, praocu ljudi, Bog povjerio imena stvari. Kada Zabor državnu školu zamijeni kuranskom, nestat će napadaji. Međutim, neće se zadovoljiti čitanjem uvijek iste, svete Knjige bez ikakva tumačenja, pa će nakon tri godine napustiti školu i izgubiti ono malo očeve naklonosti koju je stekao kao jedina osoba koja u obitelji zna čitati i pisati. Obrazovanje nastavlja sâm, učeći francuski jezik iz romana preostalih iz doba francuske kolonizacije. Privučen ilustracijom žene na koricama romana *Orhidejina koža*, spoznaje i jezik tijela.

Počeo je pisati nakon djedove smrti 8. kolovoza 1984. U posljednjim trenucima čitao mu je, preuzevši iz *1001 noći* ideju o produžavanju života pripovijedanjem. Djed je umro u trenutku njegove fiziološke stanke, pa je shvatio da ga je čitanjem održavao na životu: „Djedove su zjenice bile nepomične, izgubile su sjaj u trenutku kad sam ja izgubio dah na kraju dugoga ulomka s opisom pada brodolomaca, iz balona, na početku *Tajansvenog otoka*“ (str. 228). U Zaboru se učvrstilo uvjerenje da život ovisi o čovjekovoj priči o sebi, kao i o mogućnosti da se ona ispriopovijeda ili zapiše. Djed je dugo bio nijem, no u zadnjim je trenucima nešto htio reći. Zabor je zaključio da jezik zataji kada je najpotrebniji: „Jezici imaju gadnu osobinu da pobjegnu

u najvažnijim trenucima: kad se suoče sa strašću, ekstazom, smrću ili porazom.“ (str. 226).

Kao dijete, naučio je slova brže od svojih vršnjaka, no razočarala ga je spoznaja da je jezik koji je usvojio od tetke Hadžer nedovoljan u odnosu na jezik škole. Zabor često povezuje jezik s erotičnim slikama, pa tako govori i o bezimenu jeziku svojega sela: „Bilo mi je čudno što jezik moga sela nema imena, dok taj školski ima knjige, pjesme i napjeve. Hadžerin smo jezik živjeli i skrivali ga kao tijelo žene ili kao spolovilo, dok smo školski silom morali lijepiti – poput etiketa na omot bilježnica – na svaki kamen, stablo, rodu ili minaret.“ (str. 114). Njegov je arapski rječnik postajao bogatiji, no shvatio je da taj jezik ima brojne riječi „za mrtve, za prošlost, obveze i zabrane, a malo pravih riječi za naš svagdašnji život“ (str. 114–115), odnosno ne nudi priče koje bi odgovarale njegovu uzrastu.

Mnogi ulomci romana nalik su na roman-esej jer tematiziraju svrhu pisanja, ali i načine bilježenja slova, čiji poredak ponavlja nešto od drevne prošlosti: „Svako je slovo upućivalo na nešto s početka svoga putovanja, doticalo neku drevnu prisutnost. [...] Možda je Noa spašavao životinje istim redom koji će, kad se vode povuku, uroditi pismom“ (str. 115–116). Čin pisanja Zabor uspoređuje s *molitvom* ili *katalogizacijom*, koja ne spašava samo umirućega nego i svijet brani od zaborava i ništavila. Međutim, Zabor nema s kim podijeliti misli, a svoje bilježnice uspoređuje s Davidovim psalmima: „Podsjeća me na priču o Daoudu, Davidu iz one druge Knjige, proroku kojemu Bog bijaše podario jedinstven glas [...] Zašto su na tu pjesmu odgovorile planine, a ne ljudi, pjevači i vjernici? Je li Bog odabrao tu metaforu jer mu je bilo do elegancije? Nije. Nego jer je htio reći da je jezik transcendentalan red. Kad je savršen i precizan, jezik izmami odgovor planina, onoga što nema glas. Zabor, psalmi, kažu neki, pjesma je i knjiga, priča o svim carstvima, zato je u njoj i kamen imao jezik“ (str. 117). Iako su mnogi u selu prihvatili Zaborovu iscjeliteljsku moć, njegova ga polubrača smatraju ludim i nakon očeve smrti daju ga uhititi kako bi ga isključili iz nasljedstva. Spasio ga je seoski imam, no Zabor više nema potrebu pisati jer ga

je ispričana priča izljičela od boli prošlosti. Svoje bilježnice, kojih ima 5436, rasipa po selu kako bi se jezik stopio sa zemljom. Zao mu je što otac nije vidio posljednju bilježnicu, u kojoj je „uspostavio ravnotežu između krvi i razuma, [...], tijela konačno izljičena preciznim i suverenim jezikom“ (str. 261). U toj je bilježnici nadišao pukotine prošlosti: „Želio sam mu se zakleti da sam sreo gotovo sve pišući one proklete noći [...] Da sam preustrojio povijest našega plemena, da je zlo pobijeđeno, [...] da sam uspio pokrpati pukotine, bjeline, odsutnosti u našoj priči te da je sve povezano zahvaljujući meni, svima, svakoj riječi moga jezika i mogega pisma“ (str. 261). Zabor ne spominje slučajno i jezik i pismo jer je potonje vizualna materijalizacija jezika. Ostvario je i eleganciju stila, „onu nužnu ravnotežu između sjećanja i života, onu teško razmrsivu poveznicu između moga pisma i želje za priznanjem“ (str. 262). Tri sata koja je dobio da vrati oca u život nisu bila dovoljna jer ga je ometala buka rođaka izvana, a kada su ga otjerali, nastavlja pisati kod kuće. Izvana čuje snažan vjetar i glasove svoje polubraće i tetke, za koje misli da su utvara vjetra sve dok oni ne razvale vrata. Otac ga je u posljednjim trenucima htio vidjeti, a on je tu mogućnost propustio vjerujući kako pisanjem brani njegov život i ravnotežu sela pred prijetnjom vjetra. Svoju misiju uspoređuje s djelovanjem proroka Junusa: „Kuća se njiše poput barke, svijet je kit, a ja prorok. Brzo pišem. [...] Sve ovisi o meni.“ (str. 229).

Roman obiluje intertekstualnim aluzijama na pročitane romane iz francuske (Jules Verne, *Tajanstveni otok*; Albert Camus, *Kuga*) i drugih književnosti (Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*; Henry Miller, *Rakova obratnica* i *Jarčeva obratnica*; John Steinbeck, *Plodovi gnjeva*; William Faulkner, *Svjetlost u kolovozu*; Abdul Rahman Munif, *Gradovi od soli*; Yukio Mishima, *Ispovijedi maske* itd.), koje je Zabor našao u spremištu dvorišta. Prema tim romanima naslovljava svoje bilježnice jer nalazi poveznice između njih i vlastita života ili društva u kojemu živi. Omiljena mu je knjiga *Robinson Crusoe* te se zbog svojega neugodna glasa poistovjećuje s Robinsonovim papagajem Pollom koji izriče tek jednu rečenicu, ali njome iskazuje svu trage-

diju Robinsonove zarobljenosti na otoku, sa čime Zabor poistovjećuje vlastitu kuću. Izlazi samo noću jer mu je selo zabranilo pohoditi pogrebe i umiruće ljude. Prezren od patrijarhalne okoline u tjelesnome i duhovnome smislu, nije mogao uspostaviti identitet muške osobe sve dok nije otkrio svoj dar pisanja: „[...] osjećao sam se kao treći spol, kao pogreška, kao predostrožno otkinut list svijeta.“ (str. 156–157). Unatoč skućenu životu, Zabor svladava jezik širi od papagajskog jezika etiketiranja i popisivanja, svojstvena kolektivu Abukira, pa njegov jezik biva bliži jeziku brodolomca Robinsona Crusoea.

Feministički elementi prisutni su u opisima Zaborove ljubavi prema Džemili i dekonstrukciji priče o Šeherezadi. Zabor se pita kako se mogla udati za čudovište kakvo je i njegov otac koga krivi za smrt majke u pustinji. Tako osuđuje patrijarhalni mit o muškarcu kao grubijanu kojega može preobraziti ženska strpljivost. Zabor smatra da je Šeherezada pripovijedanjem trebala spašavati ne samo sebe nego i buduće žrtve: „Kad se na sretnom završetku uda za čudovište, živjet će sa sjećanjem na mrtve u zidinama, na kraljeve žene ubijene prije nego što je ona našla takvo rješenje. Prema mome mladenačkom shvaćanju, trebalo je izmisliti ženu koja će svojom dugom pričom uspjati spasiti sebe, ali i oživiti ubijene, spasiti one koji će živjeti u isto vrijeme kad i ona, kao i one koji će tek doći na svijet. Takva herkulska priča nikad nije napisana“ (str. 236).

Zabor voli Džemilu, lijepu ženu koju je muž ostavio s dvjema kćerima. Stariju Nebbiju, čije ime znači proročica, Zabor je spasio od visoke temperature, a djevojčica poslije posreduje u dopisivanju svoje majke s njime, noseći njihova pisma. Zabor ne razmišlja o Džemilinoj djeci jer se boji oćinstva, a i otkrića iskusne žene da on nije obrezan. Otac mu je zabranio vjenčanje s njom, pa je odlučio susret odgoditi do oslobođenja od očevih zakona. Sastanak s Džemilom nije moguć jer su joj kao rastavljenoj ženi izlasci zabranjeni: „U Džemilinu i mome slučaju jedini zamisli način bio bi da se viđamo na groblju, no to bi trebalo dobro organizirati. Groblje je neobično mjesto za prisegu na život udvoje, zapečaćenu poljupcem iznad nadgrobna kame-

na“ (str. 188). Govoreći o želji da Džemili „vrati tijelo“, Zabor misli na ženidbu s njome, pri čemu ona više ne bi bila zatočena kao odbačena žena. Kraj romana nagovještava njihovo približavanje kada mu Nebbija donosi jelo jer nakon Hadžerina nestanka nema što jesti. Zaborova tetka Hadžer, također marginaliziran ženski lik, doživjela je neuspjelu prosidbu, a ljubav poznaje samo iz indijskih filmova u kojima njezino tjelesno očitovanje ne prelazi poljubac. Njezin i Zaborov položaj bili su slični, zato su i bili bliski: „Sličili smo jedno drugom, ona i ja, zato je, mislim, odlučila čuvati me kao što oštremo nož, kao što se

lačamo ubojita kamena ili možda kao što odgajamo dijete. Volio sam je, trudio sam se ispunjavati joj život prevođenjem što veće količine filmova. U djetinjstvu, svojski me je devetala kad bi se razbjesnjela; znao sam da to ne čini iz mržnje, nego zato što je bila ranjena ponašanjem sela.“ (str. 108). Hadžerin se nestanak ne objašnjava, ali simbolično upućuje da Zaboru nije potrebna jer je konačno odrastao. Jezik je u re-kreiranju njegova života, ali i života njegovih bližnjih, imao stvarateljsku i obnoviteljsku funkciju.

Sanja FRANKOVIĆ

KRONIKA DHK – lipanj, srpanj 2020.

– 3. lipnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja novu knjigu Dunje Detoni Dujmić: *Nebeski grafiti*, Izabrane glose i pjevanja (Studio Moderna d. o. o, ur. Nikola Đuretić, Zagreb, 2019.).

– 4. lipnja

Održana je 11. sjednica Povjerenstva za Zagrebačke književne razgovore.

– 8. lipnja

U Tovarniku, u organizaciji Društva hrvatskih književnika Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemskog i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, započeli su 4. *Dani Antuna Gustava Matoša*. Izslanstvo Društva hrvatskih književnika i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata položilo je vijenac na bistu Antuna Gustava Matoša ispred Matoševe osnovne škole u Tovarniku. Program je nastavljen u vijećnici Općine Tovarnik. Sudjelovali su: načelnica Općine Tovarnik Ruža Šijaković Veselčić, Katarina Čeliković, producentica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Mirko Ćurić, predsjednik Ogranak DHK slavonsko-baranjsko-srijemskog, prof. dr. sc. Goran Rem, dr. Vlasta Markasović. Glazbena posveta Antunu Gustavu Matošu: Luka Batarilo i Matej Imrović (Srednja strukovna škola Antuna Horvata Đakovo).

– 9. lipnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja novu knjigu Nikole Đuretića: *Knjiga opasnih pripovijesti* (Studio Moderna d. o. o. i Nikola Đuretić, Zagreb, 2019.).

– 12. lipnja

U Osijeku u Knjižari Nova završen je program 4. *Dana Antuna Gustava Matoša*.

Održana su predstavljanja knjiga Ivana Trojana: Antun Gustav Matoš: *Malo, pa ništa* (DHK Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski / Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Osijek/Subotica, 2018.); Vlaste Markasović: *Sonetist Antun Gustav Matoš* (DHK Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski / Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Osijek/Subotica, 2019.) Sudjelovali su: Goran Rem, glavni urednik Knjižnice Matošev milenij, Ivan Trojan, Vlasta Markasović, Sanja Jukić, Ružica Pšihistal.

– 15. lipnja

U prostorijama HKZ-a, u zgradi Nacionalne i sveučilišne knjižnice održana je 28. sjednica Upravnoga odbora DHK.

– 17. lipnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja knjigu Antuna Paveškovića *Prispodobe* (Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2018.).

– 21. lipnja

U Zadru je u 61. godini života preminuo IVICA MATEŠIĆ JEREMIJA.

– 23. lipnja

Tri mjeseca nakon potresa, čišćenjem velike količine cigle, šute, željeza i stakla te pospremanjem knjiga i drugoga inventara počela je obnova oštećenih prostorija Društva hrvatskih književnika. Prema najavama, završetak radova očekuje se potkraj kolovoza te bi, bude li i zdravstvena situacija pogodna, kako kaže predsjednik DHK Đuro Vidmarović, književnici ujesen mogli održati izbornu skupštinu i obilježiti 120. obljetnicu osnutka (20. travnja 1900.) u vlastitim prostorijama koje se od potresa nisu mogli koristiti.

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja

knjigu Tomislava Marijana Bilosnića *Havana blues* (Nakladnik: 3000 godina Za dar, 2019.).

– 30. lipnja

U Klubu hrvatskih književnika *Dr. Ljubica Ivezić* Istarski ogranak DHK predstavio je svoje novo izdanje: *Puljsko predavanje Karla Krausa 1913.*, u prijevodu s njemačkoga Milana Soklića. Sudjelovali su Milan Soklić, Bruno Dobrić, Dirk Lyon i Boris Domagoj Biletić.

– 1. srpnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja knjigu Božice Jelušić i Božice Brkan *Gastrolatrija* (Acumen, Zagreb, 2020.).

– 3. srpnja

U Sveučilišnoj knjižnici u Puli održano je svečano obilježavanje 30. obljetnice Istarskoga ogranka DHK i 25. godišta časopisa *Nova Istra*. Sudjelovali su: Boris Domagoj Biletić, Nada Galant, Goran Filipi, Matija Čurić, Lucia Lyon, Daniel Načinović, Valter Milovan Maer, Aleks Aćimović, Vanja Grubišić i dr.

– 5. srpnja

U Tinovoj kuli u Vrgorcu, u organizaciji Društva hrvatskih književnika i Grada Vrgorca, održana je svečana dodjela Književne nagrade *TIN UJEVIĆ*. Predsjednik DHK Đuro Vidmarović uručio je Nagradu Dragi Štambuku za pjesničku zbirku *Angjeo s bakljom, Atabualpa* (Tonimir, Varaždinske Toplice, 2019.).

– 7. srpnja

Održana je 12. sjednica Povjerenstva za Zagrebačke književne razgovore.

– 8. srpnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja knjigu Milorada Stojevića *Človik ohne Sprache* (Istarski ogranak DHK, Pula, 2019.).

– 11. srpnja

U Velikoj dvorani Matice hrvatske održana je Predizborna skupština Društva hrvatskih književnika. Na Predizornoj skupštini nazočila su 24 člana. Kandidati za predsjednika su (abecednim redom): Tomislav Marijan Bilosnić, Zlatko Krilić, Mate Maras i Ivica Matičević. Kandidati za dopredsjednike (abecednim redom): Boris Domagoj Biletić, Mirko Curić i Hrvoje Kovačević.

– 15. srpnja

U Klubu hrvatskih književnika *Dr. Ljubica Ivezić* u Puli održana je Izborna skupština Istarskoga ogranka DHK. Za predsjednika u mandatnome razdoblju izabran je Boris Domagoj Biletić, a zamjenik predsjednika, u slučaju bilo kakvog oblika njegove spriječenosti, bit će Goran Filipi. Sastav novog Upravnog odbora IO DHK u mandatu 2020. – 2023. godine: mr. sc. Vanesa Begić, dr. sc. Boris Domagoj Biletić, prof. Matija Čurić, akademik Goran Filipi i prof. Nada Galant.

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić predstavlja knjigu *Dok oblaci prolaze. Suvremena kubanska poezija* (Zagreb, Mala knjižnica DHK, 2020.) koju je sa španjolskoga prepjevala Željka Lovrenčić.

– 22. srpnja

Voditeljica tribine *Susreti u DHK* Lada Žigo Španić na Tribini *online* predstavlja knjigu Ivana Babića *Umjetno disanje* (Naklada Bošković, Zagreb, 2020.).

MAJA KOLMAN MAKSIMILJANOVIĆ

REPUBLIKA, časopis za književnost, umjetnost i društvo.
Objavljuje Društvo hrvatskih književnika. Uređuju Tin Lemac i Božidar Petrač.